

TAMPEREEN YLIOPISTO

Annika Rosberg

”PUNAINEN KUOLEMA ON PAREMPI KUIN MUSTA ELÄMÄ”

Itsemurhaiskut libanonilaisen Hizballahin ja palestiinalaisen Hamasin
toimintamuotona

Tampereen yliopisto

Historiatieteen ja filosofian laitos

ROSBERG ANNIKA: ”Punainen kuolema on parempi kuin musta elämä” Itsemurhaiskut

libanonilaisen Hizballahin ja palestiinalaisen Hamasin toimintamuotona

Pro gradu -tutkielma, 146 s. + 2 liites.

Yleinen historia

Huhtikuu 2008

Pro graduni käsittelee terrorismiin liittyvää ilmiötä, itsemurhaiskuja. Tutkimuksessa itsemurhaiskuja tarkastellaan kahden islamistisen ja alueillaan poliittisesti, sotilaallisesti sekä yhteiskunnallisesti vahvan järjestön, libanonilaisen Hizballahin ja palestiinalaisen Hamasin kautta. Tutkimusaiheena terrorismintutkimus on haasteellinen, sillä sitä harjoittavat järjestöt eivät juuri jätä materiaalia taakseen. Joitakin niin sanottuja alkuperäislähteitä, kuten peruskirjoja ja lausuntoja, on kuitenkin Hizballahin ja Hamasin kaltaisilta suurilta järjestöiltä mahdollisuus löytää. Kuten terrorismintutkimuksessa yleensäkin, käytän paljon hyväkseni aikaisempaa tutkimusta, esimerkiksi kirjallisuutta ja internet-aineistoa.

Tarkoitukseni on selvittää, miksi järjestöt päätyivät käyttämään itsemurhaiskuja politiikkansa välineenä, miten niitä on toteutettu ja mitä niillä on saavutettu. Itsemurhaiskut ovat vanha toimintatapa, jota on käytetty jo vuosisatoja, mutta laajamittaiset iskut aloitti modernilla ajalla Hizballah. Libanonissa riehui tuolloin sisällissota ja maassa oli runsaasti ulkomaisia joukkoja. Tukea ja kannustusta järjestö sai Iranista, joka alkoi vuoden 1979 islamilaisen vallankumouksen jälkeen tukea Libanonin köyhää shiia-väestöä. 1980-luvun alussa hajanaiset ryhmittymät alkoivat toteuttaa iskuja israelilaisia ja länsimaalaisia joukkoja vastaan. Hizballah organisoitui vähitellen ja tuli tunnetuksi suurista ja tuhoisista iskuista, joita se alkoi kontrolloida viimeistään vuonna 1983. Nämä ”Libanonin ensimmäisen aallon” itsemurhaiskut vaativat paitsi eniten kuolonuhreja, niillä saavutettiin myös merkittävimmät tulokset, mitä tulee järjestön tavoitteisiin. Yhdysvaltalaiset ja ranskalaiset joukot poistuivat Libanonista vuonna 1984 ja Israelin joukot vetäytyivät Etelä-Libanoniin vuotta myöhemmin. Hizballah jatkoi kuitenkin iskujaan vielä 1980-luvun loppuun saakka aktiivisesti. Niillä haluttiin tukea palestiinalaisten ensimmäistä kansannousua ja toisaalta saada Israel vetäytymään kokonaan Libanonista.

Toinen tutkittava järjestö, Hamas, perustettiin egyptiläisen Muslimiveljeskunnan haaraksi Palestiinaan. Toisin kuin Hizballah, se organisoitui ensin ja väkivaltaistui vasta sitten. Järjestö tyytyi pitkään aseettomaan taisteluun, mutta aloitti lopulta itsemurhaiskut pahimman kilpailijansa, Islamilaisen jihadin jalanjäljissä viimeistään vuonna 1994. Kun itsemurhaiskut siirtyivät Libanonista Palestiinaan, niiden luonne muuttui. Libanonissa kohteena olivat pääosin sotilaskohteet, kun taas palestiinalaisryhmät alkoivat suunnata iskut siviilejä vastaan Israelin rajojen sisällä. Sotilaskohteisiin iskeminen olisi ollut huomattavan vaikeaa ja toisaalta siviileihin kohdistetuilla iskuilla voitiin vahingoittaa sotilaallisesti ylivoimaisen vihollisen haavoittuvinta kohtaa. Hamas pyrki iskuillaan etenkin sabotoimaan Oslon rauhanprosessia. Järjestö ei hyväksy minkäänlaisia neuvotteluja, vaan katsoo, että ”historiallinen Palestiina” kuuluu palestiinalaisille.

Sekä Hamas että Hizballah ovat ilmoittaneet tavoitteekseen islamilaisen valtion perustamisen. Hizballahin iskut loppuivat täysin 1990-luvun kuluessa ja järjestö aloitti siirtymän kohti tavallista politiikkaa. Sen sijaan Hamas aloitti toisen intifadan alettua entistä aggressiivisemmän itsemurhapommien kampanjan vuonna 2001. Samalla kilpailu kannattajista kiristyi, kun useat muutkin palestiinalaisryhmät alkoivat suorittaa iskuja. Iskuilla ei kuitenkaan saavutettu enää entisenlaisia tuloksia, vaan Israel päinvastoin kiristi otettaan palestiinalaisalueista. Libanonin esimerkin innoittamina moni muukin järjestö omaksui itsemurhaiskut yhdeksi taistelumuodokseen, niitä käyttävät myös sekulaarit järjestöt.

Työssäni pohdin myös, miten järjestöjen johtajat ovat perustelleet kannattajilleen ja vastustajilleen itsemurhaiskujen käyttöä. Niiden aloittaminen on aina järjestöltä strateginen valinta, jonka avulla pyritään saavuttamaan tiettyjä tuloksia. Hizballah on shiialainen järjestö ja Hamas taas sunnalainen, mutta uskonnollisista eroista huolimatta järjestöjen johtajien käyttämä retoriikka on hyvin samantapaista. Johtajat vetoavat usein muun muassa epäsymmetriseen sodankäyntiin ylivoimaista vihollista vastaan ja käyttävät taidokkaasti hyväkseen uskonnollisia tekstejä, historiallisia tarinoita ja usein vedotaan myös vanhoihin vääryyksiin. Erityisen merkittävässä asemassa islamilaisissa maissa on marttyyrius, jota järjestöt käyttävät eräänlaisena markkinointikeinona. Marttyyrius kytkeytyy vahvasti jihadiin. Järjestön rooli itsemurhaiskuissa alkaa sen suunnittelusta ja tekijöiden värvämisestä ja jatkuu aina siihen hetkeen, kun pommittaja räjäyttää itsensä. Iskusta saatavasta ”kunniaista” kilpaillaan ankarasti organisaatioiden kesken.

Jotta iskuja voidaan toteuttaa, järjestöt tarvitsevat vapaaehtoisia, jotka ovat valmiit uhraamaan oman henkensä tappaakseen muita. Tutkijat ovat jo pitkään yrittäneet muodostaa jonkinlaisen ”itsemurhapommittajan prototyypin”, mutta tutkimuksista voi ainoastaan päätellä, ettei mitään yleistyksiä voida tehdä. Myös Libanonin ja Palestiinan itsemurhaiskuja tehneet ovat taustoiltaan hyvin erilaisia. Huomionarvoista on, etteivät järjestöt pääsääntöisesti ota iskuihin itsetuhoisia tai henkisesti sairaita ihmisiä, vastoin kun yleensä oletetaan. Pro gradu –työssä kartoitetaan myös erilaisia motiiveja, joita on noussut esiin, kun on yritetty selvittää, miksi jostakin henkilöstä tulee itsemurhapommittaja. Kosto on melko yleinen motiivi, mutta toisaalta kaikilla Libanonin ja Palestiinan konfliktin osallisilla on varmasti traumaattisia kokemuksia, eikä kaikista sittenkään tule pommittajia. Osa tekee iskun uskonnollisista syistä, osa velvollisuudesta isänmaata ja kansakuntaa kohtaan. Vastoin yleisiä luuloja, raha on osoittautunut vain ani harvan päällimmäiseksi motiiviksi. Tutkimuksessa käsitellään erikseen itsemurhaiskuihin osallistuneita naisia ja heidän motiivejaan. Poikkeuksellisen usein naisitsemurhapommittajat ovat teollaan pyrkineet pelastamaan oman ja perheensä maineen.

Itsemurhaiskuja toteuttavat järjestöt vaativat tuekseen myös iskuja tukevan ilmapiirin, jota kutsun ”kuoleman kulttuuriksi”. Tällaisessa ympäristössä itsemurhaiskujen tekijät ovat kunnioitettuja sankareita, heidän tekoaan juhlistetaan ja sille annetaan moraalinen oikeutus. Media, uskonnolliset auktoriteetit ja poliittiset toimijat ylistävät usein iskuja. Tällaisessa ympäristössä kasvavien lasten tilanne on monin tavoin hyvin ongelmallinen – viha, katkeruus ja marttyyriuden ihannointi siirtyy usein jo äidinmaidossa seuraavalle sukupolvelle. Palestiinalaislapsista suuri osa haaveilee itsemurhapommittajan ”ammattista”. Itsemurhaiskut ovat monisyinen ilmiö, joka muuttaa jatkuvasti muotoaan. Lähes kolmen vuosikymmenenkin päästä aihe on edelleen valitettavan ajankohtainen, iskuja tehdään yhä viikoittain jossakin päin maailmaa.

Asiasanat: Hamas, Hizballah, Itsemurhaiskut, Terrorismi, Poliittinen islam, Marttyyrius, Libanon, Palestiina, Lähi-itä, Poliittinen historia, Järjestötutkimus

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Historiallinen tausta ja Hizballah ja Hamas lyhyesti	1
<i>Libanonin historiaa</i>	<i>1</i>
<i>Hizballahista</i>	<i>3</i>
<i>Palestiinan historiaa</i>	<i>5</i>
<i>Hamasista</i>	<i>7</i>
1.2 Tutkimuskysymykset	8
1.3 Tutkimuksesta	11
<i>Terrorismista</i>	<i>11</i>
<i>Terrorismin aaltoteoria</i>	<i>14</i>
<i>Käsitteistä</i>	<i>15</i>
<i>Itsemurhaiskun käsite</i>	<i>16</i>
<i>Itsemurhaiskujen historiasta ja käytöstä</i>	<i>19</i>
1.4 Lähteet ja aikaisempi tutkimus	21
2 Kun politiikka islamisoitui ja islam radikalisoitui	27
2.1 Islamin historiaa, islamismin nousu sekä ideologioiden taustat	27
<i>Shiialaisuus ja sunnalaisuus</i>	<i>27</i>
<i>Arabinationalismista islamismiin</i>	<i>29</i>
<i>Iranin islamilainen vallakumous</i>	<i>30</i>
<i>Muslimiveljeskunta</i>	<i>32</i>
2.2 Hizballah ja Iranin islamilaisen vallankumouksen jälkimainingit	33
<i>Perustaminen ja nopea väkivaltaistuminen</i>	<i>33</i>
<i>Iskujen aloittaminen</i>	<i>36</i>
<i>Hizballah organisaationa ja järjestön johto</i>	<i>39</i>
<i>Valtio valtiossa – Hizballahin hyväntekeväisyys</i>	<i>42</i>

2.3 Hamas – Muslimiveljeskunnan vesa	44
<i>Hamasin perustaminen</i>	44
<i>Arkinen toiminta ja organisaatio</i>	47
<i>Väkivaltaistuminen ja ensimmäiset iskut</i>	49
3 Itsemurhaiskujen aallot	52
3.1 Libanonin aallot (1980-luvun alusta -1990-luvun alkuun)	52
<i>Hizballahin räjähtävä idea tuottaa tulosta</i>	52
<i>Lokaalista globaaliksi</i>	54
3.2 Palestiinan ensimmäinen aalto (noin vuodet 1993-1999)	57
<i>Itsemurhaiskut vs. Oslo</i>	57
<i>Hizballah jättää itsemurhaiskut</i>	62
<i>Yhteistyötä?</i>	63
3.3 Palestiinan toinen aalto (noin vuodesta 2000 eteenpäin)	65
<i>Hamas saa kilpailijoita</i>	65
<i>Israel kiristää otteitaan</i>	68
<i>Hizballah taiteilee politiikan ja väkivallan välissä</i>	70
<i>Itsemurhaiskujen vastatoimista ja vaikutuksista</i>	72
3.4 Itsemurhaiskujen leviäminen	75
4 Jihad, marttyyrius ja retoriikka – Organisaation rooli	78
4.1 Iskut organisaation strategisena aseena	78
<i>Jihadista</i>	78
<i>Puntarissa hyödyt ja haitat</i>	80
4.2 Miten iskut oikeutetaan?	83
<i>”On tyhmää metsästää tiikeriä, kun ympärillä on paljon lampaita”</i>	83
<i>”Tule ja liity jihadiin!”</i>	85

4.3 Markkinoimassa marttyyriutta	88
<i>”Mitä enemmän ihmisiä kuolee meidän asiamme puolesta, sitä vahvempia olemme”</i>	88
<i>”Marttyyri ei ole kuollut, vaan elää edelleen”</i>	90
4.4 Rekrytointi ja koulutus	94
<i>On haluttava elää, mikäli haluaa kuolla</i>	94
<i>”Maailman viisain pommi”</i>	96
5 Henkilökohtainen valinta	99
5.1 Kuka kantaa pommivyötä?	99
5.2 Mikä motivoi itsemurhapommittajaa?	102
<i>Motiivit tutkimuksessa</i>	102
<i>Itsetuhoisia ja hyväksikäytettyjä?</i>	104
<i>Psykologisia, uskonnollisia, sosiologisia ja poliittisia syitä</i>	105
5.3 ”Ruusujen armeija” – Naiset itsemurhapommittajina	109
<i>”Kansan kohtu”</i>	109
<i>Hizballah ja Hamas kahden vaiheilla</i>	111
<i>Kunniaa pelastamassa?</i>	113
5.4 Kuoleman kulttuuri	116
<i>Tarjolla paikka paratiisissa</i>	116
<i>”Kun tämä lapsi kasvaa, hän ei säästä ainuttakaan juutalaista”</i>	118
<i>Toiveammattina itsemurhapommittaja?</i>	120
6 ”Ja kuolema Jumalan puolesta on korkein toiveemme”	123
Lähteet	133
Liite 1 Libanonin kartta	147
Liite 2 Israelin ja palestiinalaisalueiden kartta	148

1 Johdanto

1.1 Historiallinen tausta ja Hizballah¹ ja Hamas² lyhyesti

Libanonin historiaa

Libanon on etnisesti hyvin kirjava maa.³ Siellä valtaa ovat vuoroin pitäneet kristityt maroniitit, druusi-muslimit ja shiia-muslimit. Länsivallat ovat 1800-luvulta saakka sekaantuneet voimakkaasti Libanonin sisäisiin valtataisteluihin omien etujensa nimissä. Ensimmäisen maailmasodan jälkeen, ottomaanivallan romahdettua, Libanonin alue asetettiin Ranskan hallintaan. Maa itsenäistyi rauhanomaisesti vuonna 1943 ja Ranska veti joukkonsa pois kolme vuotta myöhemmin. Vuoden 1948-1949 Israelin ja arabimaiden sodan sekä vuoden 1967 Kuuden päivän sodan jälkeen Libanoniin saapui valtavasti palestiinalaisia pakolaisia. 1970-luvulla luku ylitti jo 300 000. Yasir Arafatin johtama PLO⁴ piti tukikohtaansa eteläisessä Libanonissa taistellessaan Israelin miehitystä vastaan. Etelä-Libanonista alettiin tehdä hyökkäyksiä Israelia vastaan.⁵

Palestiinan kysymys ja palestiinalaisten joukkojen oleskelu maassa alkoi jakaa libanonilaiset kahtia. Kristityt maroniitit vastustivat ja muslimit tukivat palestiinalaisia, mikä johti sisäisten jännitteiden kasvuun Libanonissa. Vuoden 1967 sodan jälkeen Israelin ja Libanonin välit kiristyivät ja 1970-luvulla maa ajautui kaaokseen. Tämä johti vuonna 1975 veriseen, 15 vuotta kestäneeseen sisällissotaan, ulkomaalaisten tunkeutumiseen alueelle sekä kansainväliseen väliintuloon. Ensimmäisenä Libanoniin saapuivat maroniittien⁶ pyynnöstä syyrialaiset joukot vuonna 1976⁷.

¹ Hizb Allah. Party of God. Jumalan puolue. Länsimainen kirjoitusasu vaihtelee, käytössä myös muodot Hezbollah, Hizbollah, Hizbullah, Hizbu'llah. Järjestö on epäilty käyttäneen myös nimiä Revolution Justice Organization sekä Organization of the Oppressed on Earth. Hizb tarkoittaa paitsi puoluetta myös yhteisöä, lahkoa tai kannattajien ryhmää. Kts. esim. Terrorism Reader 2001, 55.

² Harakat al-Muqawamah al-Islamiyya. Islamic Resistance Movement. Islamilainen vastarintaliike. Sanana Hamas tarkoittaa rohkeutta ja urheutta tai intoa ja kiihkoa.

³ Libanonissa elää lukuisia eri väestöryhmiä, joista 18 on saanut maan perustuslaissa virallisen aseman. Uskonnollista väestöjakaumaa on vaikea arvioida, mutta nykyisten arvioiden mukaan noin 60-70 % väestöstä olisi muslimeja, joista suurin osa shiioja. Libanonin väkiluku oli vuonna 2005 hieman yli 3 800 000. Etniseltä taustaltaan yli 90 % libanonilaisista on arabeja. Kts. esim. Country Study: Lebanon, Library of Congress, www-lähde; Demographics of Lebanon, www-lähde; Reuter 2002, 58.

⁴ Palestine Liberation Organization. Munazzamat al-Tahrir al-Filastiniyyah. PLO perustettiin vuonna 1964 Israelia vastustavien liikkeiden kattojärjestöksi Palestiinassa. Peruskirjassaan PLO määritteli tavoitteekseen maallisen ja demokraattisen Palestiinan valtion sekä Israelin tuhoamisen. Yasir Arafat nousi järjestön johtoon vuonna 1967. PLO:n synnystä ja toiminnasta kts. esim. Päivinen 2004, 67-75.

⁵ Country Study: Lebanon, Library of Congress, www-lähde.

⁶ Maroniitit ovat yksi Libanonin suurimpia uskonnollisia ryhmiä. Nimensä uskontokunta on saanut 300-luvulla Syyriassa eläneen Maron-nimisen munkin mukaan. Munkki ja hänen kannattajansa uskoivat, että Jeesus oli paitsi jumalallinen myös ihminen, mikä erosi muiden kristittyjen näkemyksistä. Kts. esim. Davis 2003, 80-81.

⁷ Syyrian osallisuudesta Libanonin sisällissotaan kts. Deeb 2003.

Israel taas alkoi tukea Etelä-Libanonin armeijaa SLA:ta⁸ luodakseen turvallisuusvyöhykkeen maansa pohjoisrajalle. Israel tunkeutui Libanoniin vuonna 1978 vastatakseen PLO:n sotilaallisen siiven Fatahin⁹ iskuihin. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 425 mukaan israelilaisjoukot kuitenkin vetäytyivät. Samalla perustettiin UNIFIL-rauhanturvajoukot¹⁰, joiden tarkoituksena oli turvata kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta alueella sekä auttaa Libanonin hallintoa palauttamaan tehokas hallinto.¹¹

Yhdysvaltojen johdolla neuvoteltu melkein vuoden kestänyt tulitauko mureni ja Israel aloitti vuonna 1982 suurhyökkäyksen joka tunnetaan nimellä ”Rauha Galileaan” –operaatio¹². Tavoitteena oli karkottaa sekä PLO:n että Syyrian joukot. Samana vuonna Libanoniin saapuivat ensimmäiset monikansalliset rauhanturvajoukot. Syyria kieltäytyi vetäytymästä ja libanonilaisryhmien väliset taistelut kiihtyivät. Beirutissa tehtyjen pommi-iskujen vuoksi Yhdysvallat veti joukkonsa alueelta. Vuonna 1984 Libanonin armeija romahti ja shiia-ryhmien länsimaisia joukkoja vastaan tehdyt pommi-iskut kiihtyivät. Israelin joukot jäivät etelään perustamalleen ”turvallisuusvyöhykkeelle” ja vetäytyivät lopullisesti vasta vuonna 2000.¹³

Sisällissota eskaloitui vuosina 1985-1989. Shiialainen Amal-liike¹⁴ pyrki ajamaan palestiinalaiset alueiltaan ja sai vastaansa palestiinalaisten lisäksi vasemmistolaiset ja druusi-muslimit. Myös eri shiia-ryhmittymien välit kiristyivät. Samalla Syyria lisäsi joukkojaan alueella. Sisällissodan aikana Libanonissa murhattiin monia valtion johtoon kuuluneita. Vuonna 1989 kansalliskokous kokoontui Saudi-Arabiassa, jossa solmittiin uutta vallanjakoa käsittelevä Ta’ifin sopimus. Vuonna 1990 parlamentti hyväksyi perustuslain muutokset, joilla 128 parlamenttipaikkaa jaettiin tasan muslimien

⁸ South Libanon Army. SLA:n synnystä ja toiminnasta kts. esim. Ruebner 2003, 199-205.

⁹ Fatah on käännetty lyhenne arabiankielisestä nimestä Harakat al-Tahrir al-Watani al-Filastini. Hatf tarkoittaa sananmukaisesti kuolemaa ja fatah tarkoittaa voittoa tai myrskyä. Järjestön perusti vuonna 1958 tai 1959 Yasir Arafat kooten yhteen palestiinalaismilitanteja ympäri Lähi-itää. Fatahin tavoitteena oli poliittisin ja sotilaallisin toimin korvata Israelin valtio arabijohtoisella Palestiinalla. Fatah liittyi myöhemmin PLO:n alaisuuteen. Fatahin synnystä ja toiminnasta kts. esim. Päivinen 2004, 99-104.

¹⁰ United Nations Interim Force in Lebanon. Joukot käsittivät yhteensä noin 7000 miestä 14:sta YK:n jäsenmaasta.

¹¹ Country Study: Lebanon, Library of Congress, www-lähde. Kts. myös esim. Collelo 2003, 29-197; Rabinovich 1985. Päätöslauselmasta 425 ja sen jälkeisistä tapahtumista kts. Erlich 1998, www-lähde.

¹² Kyseessä oli suuri sotilasoperaatio, jonka tarkoituksena oli luoda demilitarisoitu vyöhyke Etelä-Libanoniin Israeliin suuntautuvien terrori-iskujen välttämiseksi. Käytännössä Israel eteni Beiruttiin saakka ja jäi pysyvästi miehittämään Etelä-Libanonia. Operaatiota johti Ariel Sharon, josta myöhemmin tuli kovan linjan oikeistopoliitikko ja Israelin pääministeri vuonna 2001.

¹³ Country Study: Lebanon, Library of Congress, www-lähde.

¹⁴ Libanonin merkittävimmän shiia-järjestön, Amalin (sananmukaisesti Toivo) perusti imaami Musa al-Sadr vuonna 1975. Islamilainen Amal perustettiin vuonna 1982, kun Hizballahinkin perustajiin kuulunut Husain al-Musawi totesi Amalin olleen liian maallinen.

ja kristittyjen kesken¹⁵. Seuraavana vuonna sotilasjoukot hajotettiin. Libanonin pitkässä sisällissodassa kuoli noin 150 000 ihmistä ja neljännesmiljoona joutui muuttamaan maasta pysyvästi. Viimeiset länsimaiset panttivangit vapautettiin vuonna 1992.¹⁶

Vaikka kaikki väkivaltaisuuDET eivät loppuneetkaan sisällissodan päättymiseen, Libanonin talous ja elinolot alkoivat parantua hiljalleen. Sisällissodan tuhoja korjattiin ympäri maata reippaalla tahdilla. Myös turistit ja sijoittajat palasivat ja ”Lähi-idän Pariisina” tunnetusta Beirutista tuli taas kaupan keskus. Yhteiskuntana Libanon on vapaampi kuin monet muut arabimaat. Sisällissotaankin vahvasti vaikuttaneet uskonnolliset ja sosiaaliset jaot jäivät kuitenkin paljolti ratkaisematta. Maata jäi myös hiertämään syyrialaisjoukkojen läsnäolo, Libanoniin jäi yli 20 000 syyrialaissotilasta. Heidän vetäytymistään vaativat painokkaasti sekä kansainväliset tahot¹⁷ että libanonilaiset.¹⁸ Vuonna 2005 Syyrian joukot vetäytyivät lopulta Libanonista. Viime vuosina maata ovat kuohuttaneet myös pääministeri Rafiq Haririn murha¹⁹ sekä rajaselkkaukset erityisesti Israelin kanssa. Kahden israelilaisotilaan vangitsemisesta alkanut tilanne kärjistyi sodaksi heinäkuussa 2006.²⁰

Hizballahista

1980-luvun alussa Libanonissa perustettiin islamilainen vastarintaliike Hizballah, jonka tarkoituksena oli karkottaa israelilaiset ja länsimaalaiset sotilasvoimat Libanonista. Liike sai alkunsa Israelin ”Rauha Galileaan” –operaatiosta. Useiden radikaalien shiia-järjestöjen kattojärjestöksi luotu Hizballah sai vaikutteensa Iranin islamilaisesta vallankumouksesta ja järjestöä johtivat uskonoppineet. Ideologialtaan se on khomeinistinen²¹ ja laajempaan tavoitteena on luoda pan-islamilainen tasavalta. Tosin tästä tavoitteesta Hizballah on viime vuosina hieman perääntynyt. Tukea Hizballah on saanut myös Syyrialta.²²

¹⁵ Sopimuksen mukaan presidentin tulee olla maroniittikristitty, pääministerin sunnimuslimi ja parlamentin puhemiehen shiiamuslimi.

¹⁶ Norton 2007, 12; U.S Department of State 2003, 4-6.

¹⁷ Mukaan lukien Yhdysvallat sekä YK:n pääsihteeri Kofi Annan vuonna 2004. Kts. Security Council Urges Syria to Withdraw Troops from Lebanon, [www-lähde](#).

¹⁸ U.S Department of State 2003, 4-6.

¹⁹ Kts. esim. Norton 2007, 124-132.

²⁰ Kts. esim. Norton 2007, 7, 143; 2006 Lebanon War, [www-lähde](#). Sodasta käytetään myös nimityksiä heinäkuun sota (Harb al-Tummuz) ja toinen Libanonin sota.

²¹ Ajatolla Ruhollah Khomeini (Ruhullah Khumaini) (1902-1989) oli iranilainen shiiapappi ja vuoden 1979 Iranin vallankumouksen hengellinen ja poliittinen johtaja. Hänen noustessa valtaan Iranissa otettiin käyttöön tiukat islamilaiset lait ja Khomeinin ympärille luotiin henkilökultti. Iranin vallankumouksesta kts. esim. Pirseyedi 2002, 173-207.

²² Hizballah (ICT), [www-lähde](#); Päivinen 2004, 150-160.

Hizballahin taistelijat toimivat lähinnä eteläisessä Libanonissa ja järjestö tuli tunnetuksi itsemurhaiskuistaan, joita se ryhtyi käyttämään 1980-luvun alussa. Iskut suunnattiin länsimaisia ja israelilaisia joukkoja vastaan. Sisällissodan aikaan Hizballah taisteli myös kilpailevan shiia-järjestön Amalin kanssa shiia-alueiden hallinnasta. Hizballah painottaa globaalia taistelua ja muslimien yhteisen vastarinnan merkitystä, tästä syystä se on tehnyt iskuja myös Libanonin rajojen ulkopuolella ja tukee vahvasti muun muassa palestiinalaisten taistelua itsenäisen valtion puolesta. Pääosa rahoituksesta tulee Iranilta sekä muslimeilta, jotka lahjoittavat rahaa suoraan Hizballahille. Suurimmassa osassa arabimaailmaa Hizballah nähdään legitiiminä vastarintaliikkeenä, kun taas useat länsimaat ovat tuominneet sen terroristiseksi.²³

Vuonna 1990 solmittu Ta'ifin sopimus ei lopettanut Hizballahin sissisotaa Israelia vastaan, vaikka sopimuksessa oli ehto, jonka mukaan kaikkien puolisoitaallisten joukkojen toiminnan tuli loppua. Vuonna 1992 järjestön johtajaksi valittiin Hasan Nasrallah ja 1990-luvun kuluessa Hizballah saavutti vahvan aseman Etelä-Libanonissa. Se on suuri järjestö, jonka sosiaalinen rooli Libanonissa, etenkin sen eteläosissa, on erittäin merkittävä. Hizballah ylläpitää erilaisia kehitysohjelmia, sairaaloita ja koulutusmahdollisuuksia sekä parantaa infrastruktuuria. Lisäksi sillä on oma TV-asema al-Manar, radioasema al-Nur sekä kuukausittain ilmestyvä lehti Kabdat Allah²⁴. Järjestön organisoimiin mielenosoituksiin on osallistunut satoja tuhansia ihmisiä. Järjestön sisällä toimii sotilaallinen siipi²⁵, joka ei ole suostunut laskemaan aseitaan, vaikka YK:n päätöslauselma 1559 niin edellyttääkin. Hallitus ei yrittänyt riisua Hizballahia aseista, sillä vuoteen 2000 asti se taisteli hallituksen mielestä täysin oikeutetusti Israelin miehitystä vastaan Etelä-Libanonissa. Israelin vetäytyminen oli valtava voitto Hizballahille ja sen kannatus kasvoi huimasti. Myös muissa arabimaissa Israelin vetäytymistä pidettiin tiukan islamistisen vastarinnan ansiona – ja ensimmäisenä voittona Israelista.²⁶

Vuoden 2000 jälkeen Libanonissa on käyty paljon keskustelua siitä, pitäisikö Hizballahin riisua aseensa vai ei. Valtaosa poliitikoista vastustaa kuitenkin tiukasti kansainvälistä painostusta aseista riisumiseksi ja pitää Hizballahia puhtaasti Libanonin sisäisenä asiana. Järjestö itse on taistellut vuoden 2000 jälkeenkin Israelia vastaan ja väittää sen pitävän hallinnassaan Libanonille kuuluvaa

²³ Hizballah (ICT), www-lähde; Päivinen 2004, 150-160.

²⁴ Al-Manar tarkoittaa majakkaa, al-Nur valoa ja Kabdat Allah sananmukaisesti Jumalan nyrkkiä. Hizballahin omasta tv-asemasta kts. Fandy 2007, 73-75.

²⁵ Al-Muqawama al-Islamiyya. The Islamic Resistance.

²⁶ Hizballah (ICT), www-lähde; Päivinen 2004, 150-160.

aluetta Shaban (Shebaan) alueella²⁷ sekä vastustaa Israelin jatkuvia ilmatilaloukkauksia. Libanonin parlamenttivaaleihin Hizballah on osallistunut vuodesta 1992 alkaen hyvällä menestyksellä. Suurimman vaalivoittonsa järjestö saavutti toukokuun 2005 vaaleissa²⁸ ja kansallisen yhtenäisyyden vuoksi Hizballahin edustajia istuu tällä hetkellä myös hallituksessa.²⁹ Kesällä 2006 käyty Israelin ja Libanonin välinen sota lisäsi Hizballahin kannatusta entisestään. Hizballah ei ole ottanut vastuuta sodasta, vaan sen johtajiston mukaan Israel oli suunnitellut hyökkäystä kuukausien ajan.³⁰

Palestiinan historiaa

Palestiinan³¹ kysymys alkoi kärjistyä vuonna 1917, kun juutalaisille myönnettiin Balfourin julistuksella oikeus perustaa kansankoti Palestiinaan. Britannia miehitti turkkilaisten hallussa olleen Palestiinan lopullisesti vuonna 1918. Israelin valtion perustaminen vuonna 1948 oli palestiinalaisille kansallinen katastrofi ja pian ajaututtiin konfliktikierteeseen, joka on jatkunut näihin päiviin saakka. Vuonna 1948 viiden arabivaltion joukot hyökkäsivät Israeliin, lopputuloksena Israel kuitenkin vain kasvatti maa-alueitaan. Sodan jälkeen syntyi myös kauaskantoinen ongelma, palestiinalaisten pakolaisten kysymys, kun palestiinalaiset pakenivat Israelin miehityksen tieltä ympäröiviin arabivaltioihin ja pakolaisleireille. Kiistat ovat vuosikymmenten varrella johtaneet lukuisiin konflikteihin israelilaisten ja palestiinalaisten välillä ja usein levottomuudet ovat levinneet myös naapurimaihin, kuten kävi Libanoninkin kohdalla. Ratkaisematon tilanne on turhauttanut palestiinalaiset.³²

Vuonna 1967 Israel hyökkäsi Egyptin, Syyrian, Jordanian ja Irakin lentotukikohtiin ja valtasi niin sanotussa Kuuden päivän sodassa Itä-Jerusalem, Länsirannan, Gazan kaistan, Siinain ja Golanin kukkulat. Juutalaisia muutti palestiinalaisalueille, mikä aiheutti uusia jännitteitä. Palestiinalaiset vastasivat terrori-iskuun. Egypti ja Syyria päättivät aloittaa yllätyshyökkäyksen Israelia vastaan, kun

²⁷ YK pitää aluetta osana Golanin kukkuloita, eli alue kuuluu YK:n mukaan Syyrialle, ei Libanonille. Kts. kartta, liite 1.

²⁸ Vuonna 1992 Hizballah saavutti parlamenttivaaleissa 12 / 128 paikkaa, vuonna 1996 kymmenen paikkaa, vuonna 2000 kahdeksan paikkaa ja vuonna 2005 23 paikkaa. Libanonin parlamentin paikat jaetaan tasan kristittyjen ja muslimien kesken. Näin on toimittu sisällissodan päättymisen jälkeen. Vaalituloksista kts. esim. Hezbollah, www-lähde. Tarkemmat jaottelut kts. Norton 2007, 103.

²⁹ Kts. esim. Hezbollah, www-lähde.

³⁰ Jumalainen voitto -dokumentti 2006; Norton 2007, 154. Sodan tapahtumista kts. esim. 2006 Lebanon War, www-lähde.

³¹ Sana Palestiina viittaa Raamatun filistealaisiin. Sillä ei ole alun perin viitattu kansaan, vaan tarkoin määrittelemättömään alueeseen. Palestiinaksi kutsutun alueen rajat ovat vaihdelleet eri aikoina ja alueesta on käytetty muitakin nimiä, kuten Kaanainmaa, Juudea sekä Israel.

³² Palestiinan ja Israelin alueen historiasta kts. esim. Dowty 2005; Farsoun & Zacharia 1997; Juusola 2005; Pappé 2004; Wasserstein 2003.

neuvottelut eivät tuottaneet minkäänlaista tulosta. Jom kippur –sodassakin³³ Israel osoitti vahvuutensa, mutta tuli myös entistä riippuvaisemmaksi Yhdysvaltojen tuesta. Yasir Arafatin johtama PLO sai tarkkailijan aseman YK:ssa vuonna 1974. YK on tehnyt useita esityksiä Palestiinan tilanteen ratkaisemiseksi, mutta niitä ei ole saatu toimeenpantua. Egypti ja Israel solmivat hieman yllättävän rauhansopimuksen vuonna 1979 Camp Davidissa, mutta tämäkään ei avannut tietä Israelin ja Palestiinan rauhanprosessille. Israelin hyökkäys Libanoniin vuonna 1982 sai osakseen ankaraa arvostelua ja sodan jälkeen Israelin ja arabien yhteenotot tapahtuivat pääosin Israelissa ja palestiinalaisalueella.³⁴

Palestiinalaisten mellakointi ja iskut israelilaisia vastaan kasvoivat 1980-luvulla. Merkittävimpinä palestiinalaisten kansallistunteen osoituksina voidaan pitää kansannousuja, joista ensimmäinen alkoi Gazassa spontaaneina mielenilmauksina Israelin miehityshallintoa³⁵ kohtaan joulukuussa 1987. Lakkoiluna, kansalaistottelemattomuutena sekä erilaisina boikotteina alkanut intifada³⁶ levisi nopeasti ja väkivaltaistui, kun palestiinalaiset alkoivat hyökkäillä israelilaisten siirtokuntalaisten³⁷ kimppuun. Israel vastasi väkivaltaisuuksiin asein ja uhrien määrä kasvoi yli tuhanteen. Ensimmäinen intifada päättyi Oslon rauhanprosessiin vuonna 1993. Siinä luotiin pohja palestiinalaiselle itsehallinnolle ja osapuolet tunnustivat toisensa. Toiveikas mieliala muuttui, kun palestiinalaiset pettyivät täyttämättä jääneisiin lupauksiin. Neuvottelut junnasivat, eikä moniin vaikeisiin kysymyksiin löydetty lainkaan ratkaisua.³⁸

Toinen kansannousu, al-Aqsan intifada³⁹, alkoi syyskuussa 2000 Israelin oikeistopuolue Likudin silloisen johtajan Ariel Sharonin provosoivasta vierailusta Jerusalemin pyhällä Temppelelivoarella. Israel yritti tukahduttaa väkivaltaisuuksia kovin ottein ja neuvottelut katkesivat. Sharon tiukensi otettaan palestiinalaisalueista, aktivisteja surmattiin ja Israelin joukot tunkeutuivat toistuvasti

³³ Nimi tulee sodan aloituspäivän mukaan. Jom kippur (sovituspäivä) on juutalaisten merkittävin juhla.

³⁴ Palestiinan alueen historiaa, www-lähde.

³⁵ Palestiinalaiset katsovat Israelin miehittäneen laittomasti Jordanian hallussa olleen Länsirannan ja Itä-Jerusalemin sekä Egyptin halussa olleen Gazan kaistan. Tässä työssä Palestiinalla tarkoitetaan erityisesti Länsirannan ja Gazan alueita. Kts. kartta, liite 2. Länsirannalla arvioitiin vuonna 2005 asuvan noin 2 385 000 ja Gazassa 1 376 000 palestiinalaista (arabia). Pinta-alaltaan pieni Gaza on yksi maailman tiheimmin asutuista paikoista. Palestiinalaisista noin 97 % on sunnimuslimieja ja loput pääosin kristittyjä arabeja. Israelissa elää lisäksi lähes puoli miljoonaa arabia. Palestiinalaisia on ympäröivissä arabivaltioissa pakolaisina miljoonia ja heidän todellista määräänsä on vaikea laskea. Yhteensä palestiinalaisia on arvioitu olevan jopa 10 miljoonaa. Palestiinan-Israelin alueella juutalaisia ja arabeja elää suhteessa lähes yhtä paljon. Population Statistics, Demographics of Israel-Palestine, www-lähde; Stern 2003, 36.

³⁶ Sanana intifada ei tarkoita kansannousua, vaan jonkin ”pois ravistamista”, tässä tapauksessa Israelin miehityshallinnon.

³⁷ Länsirannan juutalaissiirtokunnissa asui vuonna 2006 noin 255 000 juutalaista, eli lähes 10 % alueen väestöstä on juutalaisia. Population Statistics, Demographics of Israel-Palestine, www-lähde.

³⁸ Palestiinan alueen historiaa, www-lähde. Ensimmäisestä intifadasta kts. myös Hunter 1991; McDowall 1990.

³⁹ Intifada sai nimensä Temppelelivoarella sijaitsevan al-Aqsan moskeijan mukaan, joka on muslimien kolmanneksi pyhin paikka. Muslimit kutsuvat aluetta Jaloksi pyhätökseksi (Haram al-Sharif).

palestiinalaisalueille tuhoten rakennuksia ja eristäen asukkaita. Palestiinalaiset äärijärjestöt vastasivat kiihdyttämällä itsemurhaiskujaan israelilaisia vastaan.⁴⁰ Toisessa intifadassa oli kesäkuun alkuun 2007 mennessä kuollut noin 4500 palestiinalaista, israelilaisia oli menehtynyt yli tuhat.⁴¹ Toisen intifadan alettua neuvottelut Palestiinan tilanteen ratkaisemiseksi eivät ole tuottaneet tulosta lukuisista välittäjistä⁴² huolimatta. Israel on rakentanut ”turva-aitaa” Israelin ja palestiinalaisalueiden väliin pyrkien näin rajoittamaan väkivaltaisuuksia. Se suostui kuitenkin purkamaan juutalaissiirtokuntiaan levottomasta Gazasta vuonna 2005.⁴³

Hamasista

Hamas perustettiin ensimmäisen intifadan alettua vuonna 1987 ja järjestön hengellinen johtaja on sheikki Ahmad Yasin⁴⁴. Hamasin juuret ovat alun perin egyptiläisessä, sunnalaisessa Muslimiveljeskunnassa⁴⁵. Hamas toimii pääasiassa Länsirannan ja Gazan alueilla. Se on nationalistinen järjestö, joka haluaa perustaa itsenäisen, islamilaisen Palestiinan valtion historiallisen Palestiinan⁴⁶ alueelle ja vastustaa näin koko Israelin olemassaoloa. Aluksi Hamas keskittyi lähinnä sosiaaliseen ja uskonnolliseen työhön. Järjestö siirtyi sotilaalliseen toimintaan vuonna 1992, kun sen sotilaallinen siipi⁴⁷ perustettiin. Hamas, samoin kuin Hizballah, tuli tunnetuksi itsemurhaiskuistaan, joita järjestö ryhtyi käyttämään aktiivisesti vuonna 1994.⁴⁸

Hamas on käynyt pitkään valtataistelua Palestiinan alueen virallisen hallinnon⁴⁹ sekä muiden äärijärjestöjen kanssa. Se on vastustanut kiivaasti kaikkia neuvotteluja Israelin kanssa, erityisesti Oslon rauhanneuvotteluja 1990-luvun alussa. Hamasin suosio on vaihdellut paljolti poliittisen

⁴⁰ Palestiinan alueen historiaa, www-lähde.

⁴¹ Middleeastern Conflict Statistics Project, www-lähde; Palestine Red Crescent Society, www-lähde.

⁴² Kiistaa ovat sovittelleet 2000-luvun alkuvuosina muun muassa Lähi-idän kvartetiksi kutsuttu nelikko eli Yhdysvallat, YK, EU ja Venäjä. Kvartetti neuvotteli ”Tiekartaksi” kutsutusta suunnitelmasta palestiinalaisten ja Israelin kanssa. Neuvottelut eivät ole johtaneet pysyviin tuloksiin. Kts. esim. Frisch 2003, 75-77.

⁴³ Kts. esim. Juusola 2005, 266.

⁴⁴ Liikuntavammainen ja melkein sokea Yasin kuoli Israelin sotilaiden tulituksessa vuonna 2004. Yasin vastasi Hamasin alkuaikoina sotilaallisen siiven toiminnasta. Hänet nähdään edelleen itsenäisyystaistelun ikonina Palestiinassa.

⁴⁵ Al-Ikhwan al-Muslimun. Muslim Brotherhood (Brothers tai Brethren esiintyvät myös). Liike perustettiin alun perin vastustamaan poliittista ja sosiaalista epäoikeudenmukaisuutta sekä Britannian imperialistista valtaa Egyptissä. Muslimiveljeskunta on järjestönä maltillinen ja nykyään sillä on toimintaa jokaisessa Lähi-idän maassa. Kts. esim. Hiro 2002, 59-112; Negus 2002, 217-236.

⁴⁶ Alue käsittää Välimeren ja Jordanjoen väliset alueet, joihin kuuluu Israelin nykyinen valtio sekä miehityt alueet, lukuun ottamatta Golanin kukkuloita, jotka Israel valtasi Syyrialta Kuuden päivän sodassa vuonna 1967.

⁴⁷ Sotilaallinen siipi tunnetaan nimellä Izz al-Din al-Qassam pataljoonat tai prikaatit. Nimi tulee brittiläistä miehitystä ja sionismia vastaan taistelleen marttyyrin mukaan, jota pidetään modernin arabivastarinnan isänä. Hän kuoli vuonna 1935. Joskus sotilaallisen siiven jäsenet kutsuvat itseään myös Ayyashin oppilaiksi, Insinöörin oppilaiksi tai Yahya Ayyashin yksiköksi, kunnioituksena tunnettua pommintekijää Yahya Ayyashia kohtaan, joka kuoli vuonna 1996.

⁴⁸ Hamas (ICT), www-lähde; Päivinen 131-141.

⁴⁹ Palestinian Authority (PA). Sekulaari palestiinalaisten itsehallinto-elin, joka perustettiin vuonna 1994 Oslon rauhanprosessin seurauksena.

tilanteen mukaan, suosiota on lisännyt järjestön merkittävä sosiaalinen rooli Palestiinassa. Hamas ylläpitää Hizballahin tavoin monia koulutus- ja terveydenhuoltopalveluja, rahoittaa kouluja, lastenkoteja, ruoka-apua ja urheilujoukkueita. Rahoitus tulee muun muassa Saudi-Arabiasta, Iranista, Kuwaitista sekä erilaisina lahjoituksina paikalliselta ja kansainväliseltä muslimiyhteisöltä, erityisesti ulkopalestiinalaisilta. Myös Israel tuki Hamasia sen perustamisajankohtana, koska järjestöstä toivottiin vastavoimaa PLO:lle.⁵⁰

Hamas on rajoittanut taistelunsa vain palestiinalaisalueille ja Israeliin. Järjestö saa tukea muilta islamistisilta äärijärjestöiltä, kuten Hizballahilta. Joissakin arabimaissa Hamas taas on kielletty. Järjestö on hyökännyt sotilaskohteiden lisäksi avoimesti myös siviilikohteisiin. Kun Israel vuonna 2005 vetäytyi Gazasta, Hamas näki tämän käymänsä aseellisen taistelun suureksi voitoksi. Järjestö boikotoi presidentin vaaleja vuonna 2005, mutta osallistui saman vuoden kunnallisvaaleihin, jotka olivat kohtalainainen menestys Hamasille. Vuonna 2006 Hamas osallistui menestyksellä parlamenttivaaleihin saavuttaen 74 paikkaa 132:sta –vastoin kaikkia ennusteita.⁵¹ Voitosta huolimatta Hamas ei ole suostunut laskemaan aseitaan ja Israel taas ei suostu neuvottelemaan terroristijärjestöksi luokittelemansa Hamasin kanssa. Lisäksi Palestiinan sisäinen tilanne on kiristynyt kiristymistään, kun kilpailevat tahot Hamas ja Fatah käyvät omaa valtataisteluaan. Vuonna 2007 myös Hamasin ja Israelin välinen tulitauko rakoili pahasti. Hamas pitää tukialueenaan etenkin Gazan kaistaa.

1.2 Tutkimuskysymykset

Pro gradussani keskityn tarkastelemaan kahta vahvaa islamistista vastarintaliikettä, Hizballahia ja Hamasia. Molemmat organisaatiot ovat tulleet valitettavan tunnetuiksi tuhoisista itsemurhaiskuistaan. Työ liittyy laajemmin tappamisen historiaan⁵² ja tarkemmin terrorismin tutkimukseen. Alkuperäinen kiinnostuksenaiheeni olivat erilaiset etniset ryhmät ympäri maailmaa, jotka taistelevat oman valtion puolesta moninaisin keinoin. Kiinnostuin itsemurhaiskuista, kun huomasin, että useat näistä ryhmistä ovat turvautuneet terrorismiin saavuttaakseen tavoitteitaan ja useat ryhmät, kuten tshetsheenit, kurdit, tamilit ja palestiinalaiset, ovat käyttäneet myös itsemurhaiskuja. Terrorismi on hyvin marginaalinen ilmiö ja itsemurhaiskuja käyttävät terroristiryhmät vielä marginaalisempi. Itsemurhaiskut ovat epäilemättä yksi terrorismin historian

⁵⁰ Hamas (ICT), www-lähde; Päivinen 131-141.

⁵¹ Tamimi 2007, 218. Kts. myös Hamas, www-lähde.

⁵² Tappamisen historiasta kts. esim. Bourke 1999; Grossman 1995; Kressel 1996; Shaw 2003 & 2007. Näissä tappamista käsittelevissä yleisteoksissa Lähi-itää käsitellään kuitenkin hyvin vähän, jos ollenkaan.

vaikutusvaltaisemmista ”keksinnöistä”. Mielestäni on kiinnostavaa, että yksinkertaiset, helppotekoiset ja kustannuksiltaan edulliset pommit tuntuvat usein olevan tehokkain vastarinnan muoto, vaikka vastaavasti tekniikan merkitys sodankäynnissä on kasvanut. Esimerkkinä voidaan mainita Irakin tilanne, jossa Yhdysvaltojen joukot eivät ole saaneet maata rauhoitettua. Päinvastoin, uutisia uusista itsemurhaiskuista saadaan päivittäin⁵³ ja Irakin tilanne mutkistuu jatkuvasti.

Lähi-idän islamistiset vastarintaliikkeet lisäsivät kannatustaan voimakkaasti 1980-luvulta lähtien, kun sekulaari arabinationalismi⁵⁴ oli tuottanut pettymyksen. Arabinationalismin kausi alkoi toisen maailmansodan jälkeen ja sen tavoitteena oli toteuttaa laajoja yhteiskunnallisia muutoksia, kumota monarkiat ja siirtyä demokratiaan. Nämä suuret muutokset jäivät kuitenkin pääosin tapahtumatta, mikä antoi tilaa islamistiselle ideologialle ja loi ääri-ilmioita. Afganistanissa koettu neuvostomiehitys ja etenkin Iranin islamilainen vallankumous vaikuttivat yhdessä yleisten yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja taloudellisten syiden kanssa islamismin nousuun ja islamististen liikkeiden perustamiseen.⁵⁵

Itsemurhaiskut ovat valitettavasti arkipäivää monissa konflikteissa, mutta se ei tee niistä yhtään helpompia ymmärtää. Iskut koetaan pelottaviksi ja sattumanvaraisiksi. On vaikea käsittää, miksi jotkut ryhmät toteuttavat iskuja ja miksi yksittäiset ihmiset päätyvät räjäyttämään itsensä. Työni näkökulma on tarkastella itsemurhaiskuihin liittyviä asioita lähinnä niitä tekevien järjestöjen näkökulmasta. Iskuja toteuttavien järjestöjen kautta itsemurhaiskuja voidaan paremmin tutkia ilmiönä. Tarkoituksena on hahmottaa, miten kaksi taustaltaan ja ideologialtaan erilaista islamistista järjestöä, libanonilainen Hizballah ja palestiinalainen Hamas ryhtyivät käyttämään itsemurhaiskuja politiikkansa välineenä, miten iskuja on käytetty, miten ne on oikeutettu ja toisaalta tarkastella myös, miksi yksittäiset ihmiset ovat päätyneet itsemurhaiskun tekijöiksi. Vaikka keskityn kahteen järjestöön ja kahteen alueeseen, työn lähtökohta ei ole pelkästään vertaileva tutkimus. Pohdin kuitenkin, millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä järjestöjen toimintatavoista on mahdollista löytää. Tutkimalla kahta järjestöä voidaan toivottavasti saavuttaa tutkittavasta ilmiöstä eli itsemurhaiskuista kattavampi kuva. Katson työssäni asioita nimenomaan järjestöjen näkökulmasta, en niinkään vastapuolen, eli tässä tapauksessa lähinnä Israelin ja sen liittolaisten.

⁵³ Viime vuonna Irakissa kuoli itsemurhaiskuissa yli 17 000 ihmistä, joista 16 000 oli siviilejä. HS, Lyhyesti 2.1.2008.

⁵⁴ Nationalismin ensimmäinen aalto levisi Lähi-itään Euroopasta 1900-luvun alussa. Moderni arabinationalismin aate syntyi toisen maailmasodan jälkeen ja oli vahvasti sidoksissa kolonialismin vastaisuuteen ja anti-imperialismiin. Israelin valtion perustaminen vuonna 1948 yhdisti arabimaailmaa. Arabinationalistit sitoutuivat maallisiin arvoihin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. He kannattivat ”arabikansan” yhtenäisyyttä ja haaveilivat jopa yhtenäisestä arabivalttiosta. Kts. esim. Multanen 2002, 120-146.

⁵⁵ Juusola 2005, 201-202. Lähi-idän alueen politiikasta, eri ideologioista sekä Lähi-idän asemasta kansainvälisessä politiikassa kts. esim. Halliday 2005.

Uskonnolliselta perustaltaan shiialainen Hizballah ja sunnalainen Hamas eroavat melko paljon. Tästä syystä aiheeseen johdatuksen jälkeen toisessa luvussa käsitellään Hizballahin ja Hamasin uskonnollisia ja ideologisia taustoja, islamismin nousua ja järjestöjen muotoutumisen historiaa melko perusteellisesti. Samassa pohditaan järjestöjen perustamiseen johtaneita olosuhteita ja syitä, organisaatioiden rakennetta ja toimintaa. Molemmat järjestöt ovat vahvoja sosiaalisia vaikuttajia alueillaan, joten tähänkin puoleen on syytä kiinnittää huomiota. Toisessa luvussa keskitytään myös järjestöjen väkivaltaistumiseen ja terroristitoimintaan. Itsemurhaiskujen aloittaminen on aina järjestöltä strateginen päätös ja pyrinkin tuomaan esiin ne syyt, joiden takia Hizballah 1980-luvun alussa ja Hamas kymmenen vuotta myöhemmin päätyivät tuohon ratkaisuun.

Iskut ovat yksi osa laajempaa poliittista taistelua ja kolmannessa luvussa on tarkoitus selvittää, minkälaisiin poliittisiin tilanteisiin iskujen tekeminen tai tekemättä jättäminen ovat liittyneet. Miksi itsemurhaiskuja on toisinaan tehty kiivaina sarjoina ja toisinaan taas järjestöt ovat täysin pidättäytyneet iskuista? Mitä niillä on pyritty saavuttamaan ja ovatko ne tuottaneet toivotunlaisia tuloksia? Entä millaisia vaikutuksia iskuilla on ollut ja millaisiin toimiin vastapuoli on ryhtynyt? Kolmannessa luvussa käydään läpi myös Hizballahin ja Hamasin itsemurhaiskuille tyypillisiä piirteitä: koska, missä ja miten iskuja on käytännössä suoritettu. Samalla pohditaan myös järjestöjen välistä yhteistyötä ja sen merkitystä iskujen leviämislle. Yhteisön tuella iskuille on valtava merkitys järjestöille ja niiden ajamalle politiikalle, luvussa käsitellään lisäksi yleisen mielipiteen vaihteluita ja järjestöjen suosiota eri aikoina. Libanonista itsemurhaiskut ovat levinneet uusille alueille ja kolmannen luvun lopussa selvitetään myös tätä seikkaa. Libanonin hallituksessa nykyisin istuva Hizballah ei ole tehnyt itsemurhaiskuja vuoden 1999 jälkeen ja Palestiinassa vaalit voittanut Hamas on pidättäytynyt iskuista vuoden 2005 tammikuun jälkeen. On myös kiinnostavaa kysyä, miksi järjestöt ovat, ainakin toistaiseksi, luopuneet tästä strategiastaan.

Neljännessä luvussa käydään läpi organisaation roolia itsemurhaiskuissa aina iskujen oikeuttamisesta tekijöiden värväämiseen ja kouluttamiseen. Miten Hizballahin ja Hamasin johtajat ovat perustelleet itsemurhaiskujen käytön kannattajilleen ja vastustajilleen, millaista retoriikkaa on käytetty ja mikä on uskonnon osuus? Mikä on marttyyriuden rooli ja miten siihen on kannustettu? On kuitenkin huomattava, että en tutki varsinaisesti islamia uskontona, vaan kahden järjestön johtajien uskonnollisia tulkintoja. Uskonnon rooli on tärkeä käsiteltäessä jihadia ja marttyyriutta, jotka molemmat liittyvät olennaisesti itsemurhaiskuihin islamilaisilla alueilla.

Järjestötason ja yhteiskunnallisen tason lisäksi itsemurhaiskuihin liittyy vahvasti henkilökohtainen taso. Kiinnostavia kysymyksiä herättävätkin itsemurhapommittajien henkilökohtaiset motiivit, joita käsitellään luvussa viisi. Miksi islamissa kielletty itsemurha kiehtoo Hamasin ja Hizballahin taistelijoita? Tämä kysymys kytkeytyy marttyyriuteen, miksi marttyyrikuolema on tietyillä alueilla niin haluttu päämäärä? Pysin selvittämään, kuka iskuja tekee ja minkälaisia motiiveja heidän toiminnalleen tutkimuksissa on noussut esiin. Lisäksi tarkastelen erikseen naisitsemurhapommittajia ja ”kuoleman kulttuuria”, joka tukee itsemurhapommien käyttöä. Se vaikuttaa etenkin lasten ja nuorten asenteisiin ja ihanteisiin. Miksi jotkin yhteiskunnat tukevat itsemurhaiskuja ja pitävät tekijöitä sankareina?

1.3 Tutkimuksesta

Terrorismista

Terrorismin ja terroristien määrittely on hyvin vaikeaa, eikä yleisesti tyydyttävää määritelmää ole vielä saatu aikaiseksi. Alex Schmid ja Albert Jongman löysivät 1980-luvulla tekemässä tutkimuksessaan peräti yli sata terrorismin määritelmää.⁵⁶ Vastapuoli leimaa vastustajansa hyvin helposti terroristeiksi halutessaan ilmaista, etteivät sen keinot ole oikeutettuja. Toisille sortovaltaa vastaan nousseet liikkeet ovat vapautus-, eivätkä terroristiliikkeitä, vaikka terroriteot kuuluisivatkin liikkeen toimintaan.⁵⁷ Suurinta osaa terrorismille annetuista määritelmistä yhdistää se, että terrorismi ymmärretään nimen omaan toimintatavaksi, ei esimerkiksi ideologiaksi tai organisoitumismuodoksi. Terrorismi kuvaisi siis aina tekniikkaa, ei perusteita tai motivaation lähdettä⁵⁸. Terrorismia harjoittavat hyvin harvoin määrittelevät toimintansa terrorismiksi, vaan määrittely tulee yleensä ulkoapäin. Terrorismin sisältö käsitteenä on myös muuttunut vuosien varrella, kun uusia toimintatapoja ja -alueita on ilmaantunut.⁵⁹

Yhdysvaltojen laissa terrorismi määritellään ”ennalta harkituksi väkivallaksi, joka sisältää poliittisia tarkoituksia. Se suunnataan ei-sotilaallisiin kohteisiin ja sen toteuttajina ovat valtion sisäiset ryhmät sekä salaiset toimijat. Terrorismi pyrkii yleensä vaikuttamaan laajempaan yleisöön”.

⁵⁶ Kruglanski & Fishman 2006, 201; Winkates 2006, 89. Terrorismin käsitteestä ja määrittelystä kts. myös esim. Lutz & Lutz 2005, 6-18; Dimensions of Terrorism 2004.

⁵⁷ Leena Malkki on artikkelissaan kuitenkin todennut, että ”jos terrorismi määritellään puhtaasti toimintatavaksi, mitään ristiriitaa tai vastakkainasettelua ei ole, koska vapaustaistelija viittaa toiminnan toiseen aspektiin eli tavoitteisiin. Näin vapaustaistelija voi käyttää terrorismin keinoja”. Malkki 2004, 207.

⁵⁸ Dimensions of Terrorism 2004, xix.

⁵⁹ Malkki 2004, 206.

Tämänkaltaiset määritelmät ovat yleisimpiä terrorismintutkimuksessakin. Siviilikohteiden lisäksi terrorismiksi määritellään sellaiset teot, jotka suuntautuvat aseistamatonta tai vapaalla olevaa sotilashenkilökuntaa vastaan tai tapahtuvat sellaisella paikalla, joka ei ole sodankäynnin näyttämönä, tai jossa ei esiinny sotilaallista vihamielisyyttä. Toisen määritelmän mukaan terrorismi on laittoman väkivallan tai sillä uhkaamisen laskelmoitua käyttöä, jonka tarkoituksena on vaikuttaa hallitusten tai yhteiskuntien poliittisiin, uskonnollisiin tai ideologisiin päätöksiin.⁶⁰ Myöskään Euroopan Unioni ei ole kyennyt aikaansaamaan yleisesti tyydyttävää määritelmää terrorismille.⁶¹

Hamas ja Hizballah määritellään usein terroristijärjestöiksi.⁶² *Gaston Bouthoulin* määritelmän mukaan terroristiliikkeet ovat usein pieniä ja terroriteot näin pienten ja salaisten ryhmien työtä. Terroriteko ei ole taistelua perinteisessä sotilaallisessa mielessä. Iskun kohteina ovat nykyään yhä useammin satunnaiset henkilöt. Terroristi pyrkii toimimaan salaisesti ja nimettömästi. Tällöin tavoitteena on nimenomaan pelon ja kauhun levittäminen. Äärimmäinen terrorismi on psykologista, koska sille on tyypillistä pakkomielle ja yksioikoinen kiihkomieliys. Terrorismin taustalla on melkein aina jokin oppijärjestelmä; isänmaallinen, kansallismielinen, kulttuurillinen, uskonnollinen tai valtopoliittinen. Terrorismin muodot ovat ”tarttuvia”. Uudet muodot leviävät ja yleistyvät nopeasti. Terrorismiin kuuluu väkivallan ihannoiti.⁶³

Jukka Paastela lisää listaan vielä muutaman tekijän. Terrorismin tavoitteet, tai ainakin lopulliset päämäärät, ovat poliittisia. Terrorismi levittää pelkoa, jopa epätoivoa, niin sanotun tavallisen kansan keskuudessa. Terrorismissa on aina kyse väkivallasta, mutta kaikki väkivalta ei suinkaan ole terrorismia. Paastelan mukaan sen, mikä väkivallanteon tekee terroristiseksi, määrää motiivi. Terrorismi muistuttaa jossakin mielessä sotaa, mutta sodankäyntiin liittyy kansainvälisiä lakeja, toisin kuin terrorismiin. Lisäksi terroristiliikkeet on erotettava sissiliikkeistä⁶⁴, joiden hyökkäyksiä ei yleensä määritellä terrorismiksi. Yllätyksellisyys on luonteenomaista terrorismille. Terroristit vetoavat usein moraalisiin seikkoihin oikeuttaakseen tekonsa.⁶⁵ Tavallisesta rikollisuudesta

⁶⁰ Kruglanski & Fishman 2006, 201; Winkates 2006, 88.

⁶¹ Paastela 2005 a, 12.

⁶² Hizballahin ovat määritelleet kauttaaltaan terroristiseksi järjestöksi Kanada, Israel, Alankomaat sekä Yhdysvallat ja sen ulkoista turvallisuuspalvelua pitävät terroristisena Australia sekä Iso-Britannia. Hamas on terroristinen Kanadan, Euroopan Unionin, Israelin, Japanin ja Yhdysvaltojen määritelmässä ja lisäksi se on kielletty Jordaniassa. Australia ja Iso-Britannia määrittelevät Hamasin sotilaallisen siiven terroristiseksi. Kts. esim. Hamas, www-lähde; Hezbollah, www-lähde.

⁶³ Paastela 2005 b, 19-24. Bouthoulin määritelmä on vuodelta 1975, mutta edelleenkin varsin käyttökelpoinen.

⁶⁴ Sissit toimivat yleensä melko suurissa ryhmissä ja hyökkäävät ennen kaikkea sotilaallisia kohteita vastaan. Sissiosodaksi määritellään yleensä pommitukset, ampumiset, kidnappaukset ja muu vastaava toiminta, joka kohdistuu univormuun pukeutuneita miehiä ja naisia vastaan, jotka ovat työvuorossa. Moghadam 2006 a, 14.

⁶⁵ Paastela 2005 b, 24-26, 32, 62; Paastela, luento 5.10.2005.

terrorismi eroaa lähinnä siinä, ettei sillä tavoitella etupäässä taloudellista hyötyä, vaan päämäärät ovat poliittisia, uskonnollisia tai sosiaalisia.⁶⁶

Ilmiönä terrorismi on hyvin vanha.⁶⁷ Terrorismin käsite on peräisin Ranskan vallankumouksen ajoilta, kun jakobiinien hallintoa vuosina 1793-1794 kutsuttiin, tuolloin positiivisessa mielessä, terroriksi. Valtion harjoittama terrori tulee kuitenkin erottaa muusta terrorismista.⁶⁸ Terrorismia voivat harjoittaa ja ovat harjoittaneet niin yksityiset ihmiset⁶⁹, pienet kapinallisryhmät, sissiliikkeet, valtioiden käskystä toimivat liikkeet sekä valtiot. Yleensä terroristeilla on kuitenkin tapana toimia ryhmissä ja organisoitua järjestöiksi. En käytä tutkimuksessani yleisesti Hamasista ja Hizballahista käsitettä terroristijärjestö. Syynä tähän on se, että molemmilla järjestöillä on erilliset sotilaalliset siipensä ja järjestöjen toiminta kattaa paljon muutakin kuin terrorismiksi luokiteltavia tekoja⁷⁰. Molemmat ovat parantaneet esimerkiksi alueidensa sosiaalisia oloja merkittävästi. Järjestöjen sotilaalliset siivet ovat kiistattomasti osallistuneet terroritekojen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Terrorismi on viime vuosina leimattu vahvasti uskonnolliseksi, etenkin islamistiseksi. Tämä johtuu varmasti muslimiterroristien suuresta näkyvyydestä mediassa. Suurin osa 1990-luvulla esiinnousseista uusista terroristiryhmistä olikin islamilaisia. Terrorismiryhmät edustavat kuitenkin maailmanlaajuisesti hyvin monia eri uskontokuntia ja toiset, kuten esimerkiksi Sri Lankan Tamilitiikerit, taas ovat sekulaareja.⁷¹ Terrori-iskujen määrän voidaan havaita laskeneen 1990-luvun kuluessa voimakkaasti, mutta lähteneen taas nousuun vuoden 1999 jälkeen. Huippuvuosi oli vuosi 2000, jolloin maailmassa tehtiin yli 400 terrori-iskua.⁷²

⁶⁶ Malkki 2003, 13.

⁶⁷ Vanhin tunnettu terroristiliike on Palestiinassa 40-70-luvuilla toimineet Sikariukset eli Tikarimiehet, jotka tappoivat eliitin edustajia. Kts. esim. Paastela 2004; Paastela, luento 1.3.2006. Varhaisesta terrorismista kts. myös Rapoport 1982. Käsitteenään terrorismi on paljon nuorempi.

⁶⁸ Paastela 2005 b, 19, 32. Jakobiinien harjoittamasta terrorista kts. esim. Carter 1982.

⁶⁹ Esimerkkinä viimeaikaisista voidaan mainita Timothy McVeightin tekemä tuhoisa pommi-isku Oklahoma Cityssa vuonna 1995 sekä David Copelandin rasistinen pommikampanja Lontoossa vuonna 1999. Tämänkaltaiset iskut on tehty yksityishenkilöinä ilman, että tekijät, ainakaan tiettävästi, ovat kuuluneet mihinkään terroristiryhmään. Kts. esim. Silke 2003 a, 49-50.

⁷⁰ Kun taas esimerkiksi Palestiinassa toimiva Islamilainen jihad (PIJ) järjestö on aivan puhtaasti terroristinen, eikä sillä ole minkäänlaista sosiaalista siipeä.

⁷¹ Ben-Dor & Pedahzur 2004, 72.

⁷² Paastela 2005 b, 29-30. On kuitenkin huomattava, että terrori-iskujen määrät vaihtelevat huomattavasti eri lähteissä riippuen siitä, mikä lasketaan terrorismiksi. Paastela huomauttaakin esimerkiksi, että Yhdysvaltojen virallisten laskelmien mukaan Venäjällä ei tehty yhtään terroritekoa vuonna 2003.

Terrorismin aaltoteoria

Eräs tunnetuimmista terrorismin tutkijoista, *David C. Rapoport*, on jakanut terrorismin historiallisesti neljään eri vaiheeseen eli aaltoon⁷³. Moderni terrorismi alkoi 1880-luvulla Venäjällä ja levisi Länsi-Eurooppaan, Balkanille ja Aasiaan. Tämä anarkistisen terrorin aikakausi kesti 1880-luvulta ensimmäiseen maailmansotaan saakka, antikolonialistisen terrorin vaihe koettiin 1920-1960-luvuilla, 1960-1970-luvut olivat uuden vasemmistoterrorismin aikakautta ja uusin vaihe, uskonnollinen terrorismi, alkoi 1980-luvulla. Jokaisen aallon nimi on kuvaava ja jokaisen kauden terroristiliikkeitä ovat ajaneet erilaiset voimat. Rapoport kuitenkin painottaa, että esimerkiksi nationalistisia liikkeitä on esiintynyt kaikkina aikakausina.⁷⁴

Uskonto oli ollut läsnä jo aikaisemmissakin terrorismin aalloissa, sillä usein etninen ja uskonnollinen identiteetti kulkevat käsi kädessä. Kuitenkin aikaisemmin esimerkiksi Irlannissa, Kyproksella⁷⁵ ja Palestiinassa oli ollut tavoitteena luoda sekulaari valtio. Neljännen aallon terroristien tavoitteena on ollut lähes aina luoda valtio uskonnolliselle pohjalle⁷⁶. Islamilaiset ryhmät ovat suorittaneet suurimman osan neljännen aallon merkittävimmistä terroristi-iskuista. Terrorismin neljännen aallon puhkeamiseen on monia syitä. Islamilaisessa maailmassa siihen vaikuttivat ainakin Iranin islamilainen vallankumous vuonna 1979 ja Neuvostoliiton hyökkäys Afganistaniin samana vuonna. Uskonnollisen terrorismin kaudella terrorismia harjoittavien ryhmien määrä on vähentynyt huomattavasti, mutta olemassa olevat järjestöt ovat olleet pitkäikäisiä ja suurempia kuin aikaisemmin. Alusta saakka islamististen ryhmien kohteena on ollut Yhdysvallat, se on haluttu karkottaa Lähi-idästä.⁷⁷ Itsemurhaiskut terrorismin muotona liittyvät juuri tähän neljänteen aaltoon.

On huomattava, että Hizballahin ja Hamasin itsemurhaiskut voidaan selittää myös nationalistisista lähtökohdista. Nationalistiset ryhmät tavoittelevat tietyn alueen hallintaa. Heidän tarkoituksenaan on saada kotimaa haltuunsa ja karkottaa miehittäjät. Uskonnollisissa konflikteissa alueisiin liittyy

⁷³ Aallolla Rapoport tarkoittaa tiettyyn aikaan liittyvää toiminnan ”kehää”, jolle on tyypillistä leviäminen ja kansainvälistyminen. Samanlaista toimintaa esiintyy yhtä aikaa monissa eri maissa.

⁷⁴ Rapoport 2001, 32-58; Rapoport 2006, 3-4.

⁷⁵ Kyproksella toiminut EOKA (Ethniki Organosis Kyprion Agoniston) perustettiin vastustamaan turkkilaista ja brittiläistä valtaa ja sen tavoitteena oli liittää Kypros Kreikkaan. EOKA:sta kts. esim. Bell 1976, 115-141.

⁷⁶ Poikkeuksena voidaan mainita Sri Lankan Tamili-tiikerit, jotka ovat pääosin sekulaareja ja tavoittelevat sekulaaria valtiota Pohjois-Sri Lankaan.

⁷⁷ Rapoport 2006, 17-21. Arveluita mahdollisesta terrorismin viidennestä aallosta on esittänyt muun muassa Jeffrey Kaplan. Hän epäilee, että seuraava terrorismin muoto on niin kutsuttu ”johtamaton vastarinta”, joka kehittyisi etenkin afrikkalaisten heimojen keskuudessa. Kts. esim. Kaplan 2006, 242-257; Kaplan, luento 4.5.2007.

myös vahvaa symboliikkaa.⁷⁸ Puhtaasti uskonnollinen terrorismi ei keskity vain tiettyjen ja rajattujen poliittisten ja sosiaalisten tavoitteiden saavuttamiseen. Uskonnolliset terroristit pyrkivät pääasiassa kohdistamaan tekonsa omalle uskonnolliselle yhteisölleen ja Jumalalle.⁷⁹

Käsitteistä

Aiheeseen liittyy monia käsitteitä, joista yksi, hyvin laaja käsite, on poliittinen islam. Tutkija *Aini Linjakummun* mukaan poliittista islamia ei esiinny vain muslimimaissa, eikä se missään nimessä ole pelkästään uskonnollista väkivaltaa. Linjakumpu määrittelee: ”Poliittinen islam on prosessi, jossa islam merkityksellistetään tietyssä ajassa ja paikassa siten, että prosessiin osallistuvien välille syntyy konfliktinen suhde”. Esimerkiksi egyptiläistä Muslimiveljeskuntaa voidaan pitää hyvin tyypillisenä poliittisen islamin muotona.⁸⁰ Islamistisia puolueita vaikuttaa monien maiden politiikassa, myös sekulaareissa valtioissa, kuten Turkissa.⁸¹

Toinen määrittelemisen arvoinen käsite on fundamentalismi⁸², jota usein käytetään muslimiterroristien kohdalla. On kuitenkin huomattava, että fundamentalismia esiintyy kaikissa uskonnoissa. *Gabriel Ben-Dor* ja *Ami Pedahzur* painottavat, että fundamentalismin ja fundamentalistien määrittely on haastavaa, sillä määritelmän pitäisi kattaa kaikki alueelliset ja kulttuuriset eroavaisuudet⁸³. Fundamentalisteiksi kutsutut muslimit pyrkivät islamilaisen valtion muodostamiseen asettamalla islamin ohjeet sekä yksilöllisen että yhteiskunnallisen elämän perustaksi. Ilmiöllä on pitkät juuret islamilaisessa maailmassa⁸⁴. Fundamentalistit vastustavat länsimaista vaikutusta ja haluavat palata ”islamin juurille”. He eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan päämäärät ja tavoitteet eroavat ryhmittäin. Muslimit eivät itse käytä nimitystä. Vain hyvin pieni osa fundamentalisteista on valmis terrorismiin. Poliitikassa fundamentalistisesti ajattelevat ryhmät ovat nousseet haastamaan sekulaarimpaa hallintoa monissa maissa. Ensimmäisen poliittisen voittonsa fundamentalistit saavuttivat Iranin islamilaisen vallankumouksen yhteydessä vuonna 1979.⁸⁵

⁷⁸ Bloom 2006, 47.

⁷⁹ Malkki 2003, 8.

⁸⁰ Linjakumpu 2000, 59. Poliittisesta islamista arabimaailmassa kts. Ayubi 1991.

⁸¹ Islamistisista puolueista kts. esim. Jonasson 2004.

⁸² Muslimien fundamentalismin synonyyminä käytetään usein islamismia. Jaakko Hämeen-Anttila on erottanut termit toisistaan lähinnä sillä perusteella, että islamismi viittaa enemmän poliittiseen aktivismiin ja fundamentalismi opillisiin asioihin. Hämeen-Anttila 2004, 11.

⁸³ Ben-Dor & Pedahzur 2004, 73.

⁸⁴ Nykyfundamentalistienkin ideologia henkilöityy usein Ibn Taimiyyaahan.

⁸⁵ Fundamentalismista kts. esim. Davidson 2003; Hood et al 2005.

Fundamentalismin vastakohtana voidaan nähdä sekularismi. Sekulaarit valtiot erottavat uskonnon politiikasta, sekularismi on maallistumista ja uskonnosta irrottautumista. Sekularismi voidaan liittää esimerkiksi kristitystä maailmasta levinneisiin ideologioihin, kuten nationalismiin ja sosialismiin. Sekulaari muslimienemmistöinen maa on esimerkiksi Turkki, jossa hallinto ja politiikka maallistuivat Kemal Ataturlin uudistusten aikana. Sekularismin ja fundamentalismin väliin jää vielä reformismi. Reformistit ovat halukkaita uudistamaan islamia ja viemään sitä lähemmäksi länsimaista elämäntapaa. He eivät pyri kuitenkaan sekularistien tapaan irrottautumaan uskonnosta. Fundamentalisteille tällainen länsimaisen elämäntavan tavoittelu on turmeltuneisuutta.⁸⁶

Fundamentalistien tai radikalistien sijaan muslimit käyttävät itse mieluummin nimitystä islamistit.⁸⁷ Islamisteilla tarkoitetaan ryhmää, jonka tavoitteena on luoda islamilainen valtio, joka perustuu islamilaiseen lakiin, shariaan⁸⁸. Sekä Hamas että Hizballah voidaan näin luokitella islamistisiksi järjestöiksi. Islamistit voidaan jakaa maltillisiin ja radikaaleihin, erottelu on kuitenkin usein vaikeaa, sillä selkeitä määritelmiä ei ole olemassa. Radikalismilla tarkoitetaan kumouksellista ja vallitsevissa olosuhteissa selvästi poikkeaviin poliittisiin päämääriin tähtäävää toimintaa. Työssäni käytän termejä ”radikaali” tai ”ääriryhmä” niistä järjestöistä ja liikkeistä, jotka ovat käyttäneet terrorismiksi luokiteltavaa toimintaa pyrkiessään tavoitteisiinsa. Nämä termit sopivat siis molempiin tutkittaviin järjestöihin tai ainakin niiden sotilaallisten siipien toimintaan. Sotilaallinen toiminta on kuitenkin vain pieni osa Hamasin ja Hizballahin toimintaa.

Itsemurhaiskun käsite

Itsemurhaiskut ovat eräs terrorismin historian merkittävimmistä ”keksinnöistä”. Itsemurhaiskujen käyttö on hyvin vanha ilmiö, mutta ennen 1980-lukua melko harvinainen. Tällaisessa iskussa tekijä tietää itse menehtyvänsä ja hänen tavoitteenaan on aiheuttaa vahinkoa ja surmata mahdollisimman suuri määrä ihmisiä. Itsemurhaiskut onkin määritelty erilaisiksi teoiksi, jotka vaativat onnistuakseen tekijänsä kuoleman. Määritelmää on myös laajennettu niin, että tekijä tavoittelee teollaan poliittisia päämääriä.⁸⁹ Iskujen psykologiset seuraukset ovat usein tärkeämmät kuin kuolonuhrien määrä. Niihin ryhtymistä harkitaan yleensä pitkään ja ennen itsemurhaiskujen käyttöönottoa järjestöt tavallisesti turvautuvat perinteisempään terrorismitoimintaan, kuten ampumisiin, puukotuksiin ja kidnappauksiin. Itsemurhaiskut liitetään usein islamistiseen terrorismiin, mutta niitä käytettävät

⁸⁶ Päivinen 2004, 108.

⁸⁷ Ben-Dor & Pedahzur 2004, 81.

⁸⁸ Sharian laista kts. esim. Hood et al 2005, 172-173.

⁸⁹ Pape 2003, 1; Pedahzur 2005, 10-11.

järjestöt edustavat monia uskontoja. Puhuttaessa islamistisesta terrorismista tai terrorismista yleensä on huomattava, että itsemurhaiskut ovat vain pieni osa sitä. Suurin osa muslimeista tuomitsee itsemurhaiskujen käytön ja terrorismin ylipäättään.

Itsemurhaterrorismi ei ole sama asia kuin itsemurhaisuus tai –operaatio. Terrorismi-käsite liittyy yleensä siviileihin kohdistuviin toimiin. On siis huomattava, että itsemurhaiskuksi voidaan lukea kaikki iskut, joissa tekijän tarkoituksena on kuolla, vaikka iskut kohdistuisivat sotilaskohteisiin⁹⁰, kun taas terrorismiksi näitä iskuja ei välttämättä voida laskea. Kaikki itsemurhapommitukset ovat itsemurhaiskuja, mutta kaikki itsemurhaiskut eivät ole itsemurhapommituksia. Esimerkiksi Yhdysvaltoihin vuonna 2001 suunnattuja iskuja ei tehty pommeilla⁹¹. Itsemurhaiskuista käytetään myös joskus nimitystä murhapommitus tai –isku⁹², mutta tämä ei ole saavuttanut laajempaa hyväksyntää, sillä termi jättää kokonaan huomioimatta itsemurhaiskulle kaikkein ominaisimman seikan eli tekijän kuoleman.⁹³ Itsemurhaiskua neutraalimpana terminä toisinaan käytetään ”ihmispommittajaa”.⁹⁴ Pro gradussani käytän muotoa itsemurhaisuus yleisesti kattamaan kaikki ne iskut, joissa tekijän tarkoituksena on kuolla tappaakseen muita ja toisinaan termiä itsemurhapommitus sellaisista iskuista, joissa tekotapa on ollut pommi.

Boaz Ganor on määritellyt muutamia tapauksia, jotka usein virheellisesti tulkitaan itsemurhaiskuiksi. Vaikka iskun suorittava tietäisi, että mahdollisuus kuolla on suuri, mutta kuolema ei ole edellytys iskun onnistumiselle, tapausta ei luokitella itsemurhaiskuksi. Tästä esimerkkinä vaikkapa yritys pakottaa bussi ajamaan kallionkielekkeeltä alas tai tapaus, jossa tekijän on tarkoitus ampumalla surmata ihmisiä, kunnes joutuu itse surmatuksi. Vaikka tekijä valmistautuisi ennen iskua mahdolliseen kuolemaansa ja tekisi esimerkiksi testamentin, tämä ei vielä riitä tekemään iskusta itsemurhaiskua. Joissakin hyökkäyksissä, kuten esimerkiksi panttivankitilanteissa, tekijät ovat valmistautuneet räjäyttämään itsensä, mikäli jokin menee

⁹⁰ Mia M. Bloom arvostelee tutkimuksia, joissa sotilaskohteisiin tehdyt iskut on jätetty kokonaan pois tutkimuksesta, sillä tämä sulkee esimerkiksi Libanonin osalta erittäin suuren määrän itsemurhaiskuja kokonaan pois. Hän viittaa etenkin Kimhin & Evenin tutkimukseen vuodelta 2004. Bloom 2004 b, 847.

⁹¹ Lisäksi palestiinalainen PFLP (Popular Front for the Liberation of Palestine) ja srilankalainen LTTE (Liberation Tigers of Tamil Eelam) ovat lähettäneet jäseniään tehtäviin, jotka voidaan suorittaa vain, jos tekijä kuolee tai tappaa itsensä, kuitenkin ilman minkäänlaista pommitusta. Weinberg et al 2003, 140.

⁹² Homicide bombing.

⁹³ Moghadam 2006 a, 15-16.

⁹⁴ Strenski 2003, 5. Käännetty englanninkielisestä termistä ”human bomber”.

vikaan⁹⁵. Myöskään tällaista varotoimenpiteeksi tarkoitettua tekoa ei yleensä lueta itsemurhaiskuksi.⁹⁶

On myös huomattava, että järjestöt ja kulttuurit, joissa itsemurhaiskuja tehdään, eivät kutsu iskuja itsemurhaiskuiksi, vaan marttyyrioperaatioiksi. Erityisesti islamilaisilla alueilla, joilla uskonto kieltää itsemurhan kokonaan, ei ikinä käytetä termejä itsemurhaisku (*taffirat intihariya*) tai itsemurhapommittaja, vaan niitä kutsutaan marttyyrioperaatioiksi (*amaliyat istishhadiyya*). Pommittajaa kutsutaan nimellä *shahid* (marttyyri)⁹⁷. Myöskään muut itsemurhaiskuja suorittavat ryhmät eivät kutsu iskujaan ”itsemurhaiskuiksi”⁹⁸. Iskuista on erotettava niin sanottu itsensä uhraaminen, jolloin tekijän tarkoituksena on tappaa vain itsensä, jotta hän saisi asialleen näkyvyyttä. Tarkoituksena ei ole tappaa tai vahingoittaa ketään muuta.⁹⁹

Israel W. Charny on jaotellut itsemurhaterrorismin kolmeen osaan. Kaikkia itsemurhaiskuja hän kutsuu ”hyökkäyksiksi ilman pakotietä”. Ensinnäkin itsemurhaiskut voivat suuntautua sotilasvoimia vastaan, jolloin vahingoitetaan vain sotilaita, esimerkkinä vaikkapa japanilaiset kamikazet. Toiseksi iskut voidaan suunnata sotilaskohteisiin tai poliittisesti merkittäviin kohteisiin, mutta siviiliuhreja ei pyritä välttämään. Esimerkkinä tästä syyskuun 11. päivän isku Yhdysvaltojen sotilastukikohtaan Pentagonissa. Kolmantena ovat itsemurhaiskut, jotka täysin suunnitellusti kohdistetaan siviileihin, iskut tehdään julkisilla paikoilla ja tavoitteena on surmata niin paljon ihmisiä kuin vain mahdollista. Nykyisin useimmat itsemurhaiskut ovat juuri tämänkaltaisia, esimerkkinä World Trade Centeriin suunnatut iskut vuonna 2001 ja Balin suosituksessa yökehossa tehty itsemurhaisku vuonna 2004.¹⁰⁰ Itsemurhaiskuille tyypillistä on, että pommittaja voi valita tarkan ajan ja paikan aiheuttaakseen suurimman mahdollisen tuhon, hänen ei tarvitse suunnitella pakoreittiä ja pommin voi räjäyttää, vaikka jäisikin kiinni. Pommittaja ei joudu vangituksi ja kuulusteluihin ja iskuilla on suuri psykologinen vaikutus pitkään tapahtuman jälkeenkin.¹⁰¹

⁹⁵ Esimerkkinä voidaan mainita tšeeni-sissien teatterikaappaus Moskovassa vuonna 2002.

⁹⁶ Ganor 2000, www-lähde; Kimhi & Even 2004, 816.

⁹⁷ Koraanissa *shahid* tarkoittaa ennemmin ”todistajaa” kuin ”marttyyriä”. Kts. Cook 2006, 119.

⁹⁸ Esimerkiksi Sri Lankan Tamilitiikerit käyttävät iskuista nimitystä ”thatkodai” eli ”itsensä uhraaminen”, eivät termiä ”thatkolai”, joka tarkoittaa ”itsensä tappamista”. Strenski 2003, 22.

⁹⁹ Kts. lisää esim. Biggs 2005. Michael Biggsin laskelmien mukaan vuosina 1963-2002 tapahtui 533 tällaista tapausta, joista selkeästi suurin osa Aasiassa, erityisesti Intiassa.

¹⁰⁰ Charny 2007, 51.

¹⁰¹ Kimhi & Even 2004, 816.

Itsemurhaiskujen historiasta ja käytöstä

Itsemurhalla on pitkä ja selkeä roolinsa politiikassa ja konflikteissa. Itsemurhaa on käytetty muun muassa poliittisena protestina, kuten nälkälakoissa, esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa irlantilaisen IRA:n jäsenten nälkälakko vuonna 1981. Itsemurhalla on myös pelastauduttu toivottomista taisteluista ja vältetty näin häpeällinen sotavankeus. Itsemurhaan on yleensä politiikassa ja konflikteissa turvauduttu silloin, kun muut suunnitelmat ovat menneet pieleen.¹⁰² Kysymys on siis ollut täysin erilaisesta ilmiöstä kuin itsemurhaiskujen kohdalla.

Itsemurhaiskua ensimmäisen kerran käytti ismaililainen shiialahko nizarit, jotka tunnetaan yleisemmin nimellä assassiinit¹⁰³. He toimivat Syyrian ja Persian rajalla vuoristossa 1000-1200-luvuilla. Ryhmä suojeli itseään hallitsevilta sunniryhmiltä lähettämällä miehiä murhaamaan läheisten alueiden hallitsijoita, joiden katsottiin uhkaavan nizarien alueita. He eivät valmistelleet pakoreittejä ja pitivät kuolemaa ylpeyden aiheena. Uhrin tapettiin puukottamalla yleisillä paikoilla, kuten moskeijoissa ja hoveissa. Julkiset paikat valittiin paitsi siksi, että tekotapa oli näyte ryhmän voimasta, myös siksi, että se takasi uutisten nopean leviämisen. Ajatus vastaa paljolti nykyisten itsemurhaiskujen käyttävien ryhmien näkemystä. Nizarien ensisijaisena tavoitteena oli säilyttää olemassaolonsa ja heidän maineensa suojelikin ryhmää tehokkaasti.¹⁰⁴

Espanjalaisten hallitessa Filippiinejä jotkut muslimiheimot käyttivät itsemurhaiskuja vastustaakseen kristinuskon leviämistä Sulun saaristossa. Taistelukeinot olivat hyvin samantapaiset kuin assassiineilla. He menivät alueelle, jossa oli paljon ihmisiä ja pyrkivät puukottamaan niin monta ihmistä kuin ehtivät, ennen kuin heidät tapettiin. Vuonna 1898 espanjalaisvalta päättyi alueella ja siirtyi amerikkalaisille. Samanlainen toiminta jatkui alueella myös amerikkalaisia vastaan, jotka yrittivät saada hallintaansa muslimialueita. Lopulta amerikkalaiset antoivat muslimienemmistöisille alueille osittaisen itsehallinnon.¹⁰⁵ Vastaavanlaisia keinoja koloniaalista hallintoa vastaan käytettiin myös Malabarin rannikolla Lounais-Intiassa sekä Acehissa Pohjois-Sumatralla. Kolonialistisen ajan itsemurhaiskuilla pyrittiin selkeästi puolustamaan alkuperäisväestön asemaa sekä pelottelemaan ulkovaltoja. Usein pelottelu onnistui ja paikallisia muslimiyhteisöjä kohdeltiin paremmin.

¹⁰² Silke 2006, 35, 38, 41, 44.

¹⁰³ Assassiinit nimitys tulee arabialaisesta sanasta "hashiyan", eli "he, jotka syövät hasista". Tarinat lahkolaisten huumeidenkäytöstä ennen iskujen suorittamista ovat kuitenkin epätosia. Edelleen esimerkiksi palestiinalaisten itsemurhapommittajien kohdalla nostetaan välillä esiin huumeiden ja päihteiden käyttö, suurelta osin varmasti nizareihin liittyvien tarinoiden vuoksi. Kts. esim. Silke 2003 b, 93-94.

¹⁰⁴ Ferrero 2006, 871-872; Lutz & Lutz 2005, 28-30; Pedahzur 2005, 9. Murhia arvioidaan tehdyn sadasta kahteen sataan, tunnetuimpana Mosulin kuvernöörin murha vuonna 1126.

¹⁰⁵ Pedahzur 2005, 9-10.

Itsemurhaiskujen takana ei ollut mikään järjestäytynyt organisaatio, vaan yksityiset ihmiset.¹⁰⁶ Näiden historiallisten tapausten tulkitseminen itsemurhaiskuiksi on siinä mielessä kiistanalainen, etteivät teot välttämättä vaatineet tekijän kuolemaa onnistuakseen.

Japanin kamikaze¹⁰⁷-itsemurhalentäjät toimivat vuodesta 1944 vuoteen 1945 ja suurimmassa taistelussa Okinawalla Yhdysvaltojen joukot kärsivät suuret tappiot meritaistelussa, kun pari tuhatta kamikaze-lentäjää surmasi 5000 amerikkalaissovitusta. Japanilaisia kamikaze-itsemurhalentäjien hyökkäyksiä ei yleensä lueta terrorismiksi, koska he toimivat sodassa olevan maan hallituksen käskystä. Kamikazien jälkeen itsemurhaiskut hävisivät käytännössä lähes neljäksi vuosikymmeneksi. 1980-luvulta lähtien itsemurhaiskut ovat olleet monien terroristiryhmien tehokkain ase.¹⁰⁸

Modernilla ajalla itsemurhaiskujen katsotaan alkaneen laajamittaisesti Libanonissa 1980-luvun alussa. Libanonista ne levisivät muualle maailmaan. Iskuja on suorittanut noin 32 ryhmää 28:ssa eri maassa. Iskujen määrä on kasvanut jatkuvasti ja kaikista itsemurhaiskuista jo reippaasti yli puolet on tehty 2000-luvulla. Globaaliksi uhaksi itsemurhaiskut tunnustettiin syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen vuonna 2001. Siinä kuoli lähes kymmenen kertaa enemmän ihmisiä kuin missään aikaisemmassa terrori-iskussa¹⁰⁹. Käytännössä itsemurhaiskut tehdään nykyään lähes aina pommi-iskuina. Yleisimmin, lähes puolessa kaikista iskuista, pommi on sidottu vyöhön, myös räjähteillä lastattuja autoja käytetään ja tekijä ajaa ajoneuvon haluttuun kohteeseen. Harvinaisemmissa tapauksissa pommia kannetaan laukussa, kuljetetaan veneessä tai kuten Yhdysvalloissa vuonna 2001, ohjataan kaapattu lentokone kohteeseen.¹¹⁰

Muun muassa tutkija *Ami Pedahzur* on esittänyt teorian, jonka mukaan itsemurhaterrorismi käsittää kolme tasoa, organisaatio-, yksilö- ja yhteiskunnallisen tason. Itsemurhaiskujen käyttäminen on järjestöltä aina strateginen päätös, jonka organisaation johto tekee. Tällaisen päätöksen takana on yleensä vankka yhteiskunnallinen kannatus. Järjestöt myös huolehtivat iskujen tekijöiden rekrytoinnista, koulutuksesta ja ottavat vastuun iskusta sen tapahduttua. Noin 95 % kaikista itsemurhaiskuista tehdään jonkin järjestön nimissä osana jotakin laajempaa, jatkuvaa kampanjaa.¹¹¹

¹⁰⁶ Lutz & Lutz 2005, 39; Mishra 2004, 143. Itsemurhaiskujen varhaisesta historiasta kts. myös Bloom 2005, kappale 1.

¹⁰⁷ Kamikaze tarkoittaa sananmukaisesti ”jumalallista tuulta”.

¹⁰⁸ Charny 2007, 19; Ferrero 2006, 867; Moghadam 2006 a, 14; Reuter 2001, 5-6.

¹⁰⁹ Merari 2005, 70.

¹¹⁰ Kimhi & Even 2004, 816; Pedahzur 2005, 15; Pedahzur & Perliger 2006, 1.

¹¹¹ Pedahzur 2004, 841-843; Pedahzur & Perliger, 2006, 2.

Kuten Palestiinassa ja Libanonissakin, iskut liittyvät lähes aina myös johonkin alueelliseen konfliktiin, jossa etniset ja nationalistiset ryhmittyvät taistelevat vierasta sotilaallista voimaa vastaan alueella, jonka iskujen tekijät kokevat omaksi kotimaakseen. Iskuilla tavoitellaan ulkomaisten sotilasjoukkojen vetäytymistä. Terrorismintutkija *Andrew Silke* on päätenyt itsemurhaiskuja tutkiessaan johtopäätökseen, jonka mukaan iskuja tapahtuu todennäköisemmin, jos konfliktialueella on ”kulttuurisia ennakkotapauksia” itsensä uhraamiselle, jos konflikti on jatkunut pitkään, uhrien lukumäärä on noussut suureksi molemmin puolin ja jos taistelijat ovat epätoivoisia eli esimerkiksi kärsineet merkittävän takaiskun. Itsemurhaiskut ovat hyvin harvoin yksittäisiä tekoja, vaan ne liittyvät yleensä laajempiin ”kampanjoihin”, joilla tavoitellaan tiettyä päämäärää.¹¹² Melkein 70 % kaikista itsemurhaiskuista on suunnattu demokraattisia valtioita vastaan tai ainakin valtioita, jotka ylläpitävät demokraattisia järjestelmiä.¹¹³

Itsemurhaiskut, kuten muutkin terrorismin muodot, ovat olleet hyvin ”tarttuvia”, eli kun joku ryhmä niitä onnistuneesti käyttää, muut omaksuvat pian saman taktiikan. Ne ovat hyvin tehokkaita verrattuna useaan muuhun taistelumuotoon ja niitä on myös vaikeampi estää. Itsemurhaiskuja onkin kuvattu terrorismin aggressiivisimmaksi muodoksi. Vuosina 1980-2001 tehdyistä terroriteoista vain 3 % oli itsemurhaiskuja, mutta nämä iskut tappoivat kaikkiaan lähes puolet terroritekojen uhreista.¹¹⁴ Aikaisemmin iskuja tehtiin lähinnä sotilaskohteisiin, viime vuosina kohteena on yhä enenevässä määrin ollut siviiliväestö. Jotkin järjestöt ovat käyttäneet itsemurhaiskuja myös valtionpäämiehiä ja muita poliittisia vaikuttajia vastaan.¹¹⁵

1.4 Lähteet ja aikaisempi tutkimus

Pro gradu työni pohjautuu pitkälti aikaisempaan tutkimukseen. Tämä on terrorismintutkimukselle hyvin tyypillistä¹¹⁶. Terrorismintutkimus on usein järjestötutkimusta, kuten tässäkin työssä. Yleensä tutkimus keskittyy pieniin, marginaalisiin ryhmiin ja tutkimusaiheena terrorismi on vaikea, koska se on marginaali-ilmiö ja siihen osallistuvien ihmisten määrä on yleensä hyvin vähäinen.

¹¹² Pedahzur 2005, 12-14; Silke 2003 b, 105. Kts. myös Paastela 2005 b, 98.

¹¹³ Uudemmassa tutkimuksessaan Pedahzur on tarkentanut laskelmiaan ja päätenyt tulokseen, jonka mukaan kuitenkin noin 41 % iskuista tehdään ei-demokraattisiin valtioihin. Kts. Pedahzur & Perliger 2006, 6 (taulukko 1.3).

¹¹⁴ Pape 2003, 3, 5, 14. Kun esimerkiksi ampumishyökkäyksessä kuolee keskimäärin hieman yli kolme ihmistä, on sama luku itsemurhaiskussa yli 80, kun isku tehdään räjähderyön kanssa ja jopa lähellä sataa, kun tekijä ajaa räjähteillä lastattua ajoneuvoa. Pedahzur & Perliger, 2006, 2.

¹¹⁵ Pedahzur 2005, 17-19.

¹¹⁶ Tutkijoiden Alex Schmidin ja Albert Jongmanin tekemän kyselyn mukaan terrorismintutkijoista 100 % käytti tutkimuksessaan tieteellisiä kirjoja ja artikkeleita, 92 % media ja uutispalveluja, samoin 92 % julkisten hallitusten asiakirjoja ja esimerkiksi vain 58 % käytti terroristien tai heidän kannattajiensa tuottamia dokumentteja ja 24 % käytti terroristien haastatteluja. Malkki 2004, 201-203, (erit. taulukko 1).

Terroristijärjestöt jättävät hyvin harvoin materiaalia taakseen. Hamas ja Hizballah ovat poikkeuksellisen suuria ja monitahoisia järjestöjä ja molemmat ovat vieläpä siirtyneet perinteiseen politiikkaankin mukaan, joten joitakin niin sanottuja alkuperäislähteitä, kuten ohjelmia ja julistuksia on saatavilla. Käytän työssäni niiden englanninkielisiä käännöksiä. Näiden, kuten kaikkien muunkin englanninkielisen materiaalin suomennokset ovat tekijän.

Hizballah on julkaissut oman lyhyehkön ohjelmansa helmikuussa 1985 Beirutissa ilmestyneessä al-Safir –lehdessä ja samaan aikaan erillisenä lehtisenä. Ohjelmassa Hizballah määrittelee tavoitteitaan ja päämääriään sekä selvittää periaatteitaan. Ohjelmassa käsitellään erikseen myös järjestön suhdetta kristittyihin ja Israeliin.¹¹⁷ Hamas on laatinut laajemman, yhteensä 36 artiklaa sisältävän peruskirjan, jonka järjestö julkaisi vuonna 1988. Hamasin ohjelmassa käsitellään järjestön ideologiaa ja luonnetta, tavoitteita, strategiaa ja toimintatapoja. Lisäksi Hamas määrittelee omaa suhdettaan muun muassa muihin islamilaisiin liikkeisiin, nationalistisiin liikkeisiin Palestiinassa, PLO:hon, islamilaisiin valtioihin ja muihin uskontoihin.¹¹⁸

Järjestötutkimusta Hizballahin ja Hamasin osalta on saatavilla kiitettävästi. Työtäni varten olen lukenut arabitaustaisen tutkijan, *Hala Jaberin* erittäin hyvän Hizballahia käsittelevän teoksen lisäksi *Judith P. Harikin* ja libanonilaisen *Amal Saad-Ghorayebin* kirjat ja järjestöstä on kirjoitettu myös uutta tutkimusta aivan hiljakkoin muun muassa yhdysvaltalaisen *Augustus Richard Nortonin* toimesta. Erityisen kiinnostava teos on Hizballahin kakkosmiehen *Naim Qassem*in (Qasimin) Hizballah, *The Story from Within*, joka ilmestyi englanninkielisenä käännöksenä vuonna 2005. Hamasia käsittelevistä tutkimuksista kävin läpi *Khaled Hroubin*, *Andrea Nüssen* ja israelilaisten professorien *Shaul Mishalin* & *Avraham Selan* teokset. Jälkimmäistä on lainattu paljon muussakin tutkimuksessa. Uudempaa järjestötutkimusta Hamasista edustaa esimerkiksi palestiinalais-brittiläisen *Azzam Tamimin* Hamas, *Unwritten Chapters* vuodelta 2007. Mainitut teokset käsittelevät järjestöjä ansiokkaasti, mutta useat niistä sivuavat itsemurhaiskuja vain ohimennen. Kirjoittajien taustat ovat hyvin vaihtelevia, joten näistäkin teoksista saa varmasti riittävän kattavan kuvan Hizballahista ja Hamasista järjestöinä.

Terrorismin alalta on ilmestynyt paljon kirjallisuutta. Tutkimus lähti merkittävään kasvuun 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa, kun terroritekojen huomattiin yleistyneen, mutta vielä 1970-

¹¹⁷ Hizballah Program, www-lähde. Lähdetiedoissa mainittu vuosiluku 1988 viittaa siihen, että ohjelman englanninkielinen käännös julkaistiin ensimmäistä kertaa syyskuussa 1988 Jerusalem Quarterly –lehdessä.

¹¹⁸ Charter of Allah, www-lähde. Lähdetiedoissa mainittu vuosiluku 1998 viittaa siihen, että ohjelma on tuolloin käännetty englanniksi ICT:lle Raphael Israelin toimesta.

1980-luvuilla tutkimuksessa keskityttiin ilmiön syiden etsimiseen. Ilmiö yhdistettiin modernisaatioon ja toisen maailmansodan jälkeiseen valtapolitiikkaan ja dekolonisaatioon.¹¹⁹ Uskonnolliseen terrorismiin alettiin kiinnittää huomiota 1970-luvun lopulla, kun People's Temple – niminen, uskonnollisen kultin ympärille luotu ryhmä teki joukko(itse)murhan¹²⁰ vuonna 1978 ja seuraavana vuonna Iranissa tapahtui islamilainen vallankumous.¹²¹ 2000-luvulla tutkimuksen määrä on kasvanut entisestään, etenkin syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen. Akateemisena alana terrorismintutkimus ei ole vielä kovinkaan vakiintunutta. Toisaalta taas ei-akateemista tutkimusta ilmestyy paljon. Tasoltaan ilmestynyt kirjallisuus on hyvin vaihtelevaa, joten olen käynyt läpi suuren määrän kirjallisuutta ja tehnyt paljon karsintaa.

Terrorismia yleisesti käsitteleviä teoksia olen käyttänyt työssäni paljon, sillä niissä yleensä on mainintoja Hizballahin ja Hamasin kaltaisiin suuriin terrorismia harjoittaviin järjestöihin tai sitten niissä käsitellään itsemurhaiskuja yleisemmällä tasolla. Merkittävistä terrorismin tutkijoista mainittakoon yhdysvaltalainen *David. C. Rapoport*, jonka terrorismin aaltoteoriaa on käsitelty aikaisemmin. Suomalaisten terrorismintutkijoiden lukumäärä on melko vähäinen, mutta olen käynyt läpi esimerkiksi *Jukka Paastelan* artikkeleita. Professori Paastela myös ystävällisesti lainasi oman, laajan terrorismia käsittelevän kirjastonsa teoksia tätä työtä varten.

Vaikka itsemurhaiskut ovat merkittävä osa terrorismia, aihetta käsittelevä tutkimus on kuitenkin melko vähäistä. *Shaul Kimhi* ja *Shemuel Even* pohtivat artikkelissaan syitä tähän ja nostavat esiin muun muassa iskujen tarkan salassapidon ja haastateltavien vähäisyyden; jäljelle harvoin jää ketään haastateltavaksi. Vaikka tekijä saataisiinkin vangituksi, hän harvoin on kovin yhteistyöhaluinen.¹²² Itsemurhaiskuja ovat ilmiönä tutkineet lähinnä yhteiskuntatieteilijät, journalistit ja Lähi-idän alueen tutkijat, eivät niinkään uskontotieteilijät. Yhdysvaltalainen uskontotutkija *Richard C. Martin* toteaaakin islamiin erikoistuneiden uskontohistorioitsijoiden joutuneen lähinnä puolustelemaan muslimeita ja islamia vihaisilta ja usein tietämättömyyteen perustuvilta syytöksiltä.¹²³ Tämä johtunee paljolti 1990-luvulla virinneestä keskustelusta ”sivilisaatioiden törmäyksestä”, joka alkoi *Samuel P. Huntingtonin* kirjasta, joka on suomennettu vuonna 2003 nimellä *Kulttuurien kamppailu ja uusi maailmanjärjestys*.

¹¹⁹ Malkki 2003, 5.

¹²⁰ Järjestön joukko(itse)murhassa kuoli 914 jäsentä. Pelkästä itsemurhasta ei varmasti voida puhua, sillä joukossa oli esimerkiksi paljon lapsia. Kts. esim. Paastela, luento 8.3.2006.

¹²¹ Hecht 2003, 35.

¹²² Kimhi & Even 2004, 818-819.

¹²³ Martin 2003, 48.

Itsemurhaiskuihin keskittyvistä tutkijoista merkittäviä ovat yhdysvaltalainen *Mia M. Bloom*, jonka artikkeleista ja teoksesta *Dying to Kill, The Allure of Suicide Terror* oli paljon hyötyä oman työni kannalta. Bloom on erityisesti keskittynyt Palestiinan itsemurhaiskujen tutkimukseen. Itsemurhaiskuja ja terrorismia yleensä ovat paljon tutkineet myös Texasin yliopiston professori *Ami Pedahzur*, joka julkaisee hyvin paljon, brittitutkija *Andrew Silke* sekä *Mohammed M. Hafez*. Yksittäisistä, työni kannalta merkittävistä teoksista mainittakoon *Diego Gambetta*n toimittama *Making Sense of Suicide Missions* sekä *Christoph Reuterin* *My Life is a Weapon, A Modern History of Suicide Bombing*. Reuter on taustaltaan saksalainen journalisti ja ulkomaankirjeenvaihtaja.

Dipak Gupta ja *Kusum Mundra* jakavat itsemurhaiskuja käsittelevän tutkimuksen itsemurhaiskuihin osallistuvien henkilöiden motivaatioiden tutkimukseen ja itsemurhaiskuja suorittavien järjestöjen tutkimukseen.¹²⁴ Pyrin työssäni yhdistämään nämä molemmat osa-alueet, sillä sitä kautta on mahdollista saada kattavampi kuva itsemurhaiskuista ilmiönä. Organisaatioiden ja yksittäisten ihmisten tavoitteet kun voivat olla hyvinkin erilaiset. Itsemurhaiskujen tekijöitä on pidetty haastavana tutkimuskohteena monestakin syystä. Luonnollisesti iskun tekijän elämä päättyy itsemurhaiskuun ja toisaalta turvallisuussyistä tutkijat eivät mielellään matkusta konfliktialueille. Virkamiehet taas ovat harvoin halukkaita päästämään tutkijoita tapaamaan iskuja suunnitelleita tai epäonnistuneen iskun tehneitä vankiloihin. Terroristijärjestöt varjelevat toimintaan osallistuvia hyvin tarkasti.¹²⁵

Itsemurhaiskujen tekijöiden motiiveista ja ajatuksista on mahdollista saada jonkin verran tietoa. Heidän perheenjäseniään ja ystäviään on mahdollista haastatella, mutta on otettava huomioon, että monet ovat jättäneet perheensä pitkäksi aikaa ennen iskua ja toisaalta läheisillä saattaa olla omat motiivinsa selittää asiat tietyllä tavalla. Lähes aina Libanonissa tai Palestiinassa itsemurhaiskun tehnyt on jättänyt jälkeensä videotestamentin, josta on mahdollista päätellä jotakin henkilökohtaisistakin motiiveista. Tekijä kertoo videolla tietysti pääasiassa järjestön tavoitteista, niin kuin hänen on pyydetty tekevän, mutta jättää usein myös henkilökohtaisen testamentin omalle perheelleen kirjallisessa muodossa. Kolmas lähde ovat iskussaan epäonnistuneiden haastattelut. Esimerkkinä voidaan mainita israelilaistaustaisten naistutkijoiden *Anat Berkon* ja *Edna Erezin* Israelin vankilassa tekemä tutkimus, jossa haastateltiin seitsemää iskussaan syystä tai toisesta epäonnistunutta palestiinalaista itsemurhapommittajaa. Vastaavien haastattelujen kautta saatu tieto

¹²⁴ Gupta & Mundra 2005, 574.

¹²⁵ Berko & Erez 2005, 604. Terroristien haastattelujen ongelmista kts. myös. Malkki 2004, 205.

on ensiarvoisen tärkeää, mutta tietenkään ei voida olla täysin varmoja, että epäonnistuneiden motiivit ja profiilit ovat täysin yhteneviä niiden kanssa, jotka ovat onnistuneet.¹²⁶

Mohammed M. Hafez painottaa vuonna 2004 ilmestyneessä artikkelissaan, että itsemurhaiskujen tutkimus on vasta lapsenkengissä. Hänen mielestään myös kahden tai useamman eri tapauksen rinnastaminen voi tuoda esiin tiettyjä maasta tai alueesta riippumattomia malleja ja säännönmukaisuuksia itsemurhaiskuista ja niitä harjoittavista ryhmistä ja yksilöistä.¹²⁷ Pro gradussani olen pyrkinyt juuri rinnastamaan itsemurhaiskujen osalta kahta tapausta, Libanonia ja Palestiinaa sekä yhteiskunnallisella, järjestö- että yksilötasolla, vaikei tutkimus olekaan pelkästään vertaileva.

Käytän jonkin verran ei-akateemista materiaalia, kuten median ja uutispalveluiden tuottamaa aineistoa, mutta lähinnä vain faktojen selvittämiseen. Tällaisesta materiaalista ei aina voi olla varma, mihin tarkoitukseen se on tuotettu ja millä kriteereillä. Median välittämä tieto keskittyy usein uutisarvoltaan kiinnostavaksi katsottuihin aiheisiin ja niistä on vaikea hahmottaa terrorismille tyypillisiä pitkiä kehityskaaria. Joissakin maissa median toimintaa myös rajoitetaan ja kontrolloidaan tarkasti. Koska terrorismista on saatavilla huonosti lähdeaineistoa, tutkimus onkin ymmärrettävistä syistä keskittynyt aiheisiin, joista on saatavilla riittävästi viranomaisten ja median tuottamaa materiaalia.¹²⁸ Olen työssäni pyrkinyt käyttämään tutkijoiden tekemiä tilastoja sekä käynyt läpi erilaisia artikkeleita, joissa on käsitelty haastattelujen kautta saatua materiaalia. Internetin Wikipedia-tietokannan tietoja olen käyttänyt vain joidenkin faktatietojen tarkistukseen, eikä työni miltään osin nojaa pelkästään tähän monilta osin hieman kiistanalaiseenkin tietokantaan.

Käytän työssäni paljon internetistä hakemiani artikkeleita. Terrorismista löytyy internet-aineistoa aivan valtavasti, mutta osa on varsin epäluotettavaa. Osa käyttämistäni artikkeleista on *International Policy of Counter Terrorism* eli ICT:n artikkeleita. Se on Israelissa toimiva kansainvälinen terrorismintutkimusyksikkö, joka kerää yhteen terrorismintutkijoita ja julkaisee paljon tutkimusta sekä erilaisia tilastoja. Itsemurhaiskuista tehdyt tilastot ovat hyvin kirjavia, ongelmana on etenkin se, etteivät tilastojen tekijät läheskään aina selvitä, millä perusteella tietyt iskut on otettu mukaan ja toiset jätetty pois. Aina iskun tehneestä ryhmästä ei myöskään saada täyttä varmuutta. Pidän ICT:n tilastoja luotettavina, vaikkakaan en täysin kattavina. Useat tutkijat ovat

¹²⁶ Berko & Erez 2005; Pedahzur 2005, 122-124.

¹²⁷ Hafez 2004, www-lähde.

¹²⁸ Kts. esim. Malkki 2004, 202-204.

laatineet tutkimustensa tueksi erilaisia taulukoita. Esimerkiksi *Mohammed M. Hafez* esittää kirjassaan *Manufacturing Human Bombs, The Making of Palestinian Suicide Bombers* kattavia laskelmia Palestiinan konfliktin iskuista. Myös useat yliopistot julkaisevat internetissä terrorismitutkimusta käsittelevää materiaalia.

Internetistä haettujen artikkeleiden kirjoittajien taustat olen aina pyrkinyt tarkastamaan, mikäli olen ottanut ne tuntemattomammilta sivuilta. Internetissä on saatavilla myös monien tieteellisten lehtien artikkeleita, joita muutoin olisi vaikea saada käsiin. Terrorismin tutkimusta käsittelevät lehdet, etenkin *Terrorism and Political Violence* –julkaisu, ovat työni kannalta tärkeitä. Kaikki käyttämäni internet-aineisto on hallussani myös paperiversiona, sillä osa sivustoista saattaa vanheta tai poistua kokonaan käytöstä. Tutkimieni järjestöjen, Hizballahin ja Hamasin, omia internetsivuja¹²⁹ en ole käyttänyt, vaikka niihin olenkin tutustunut. Englanninkieliset sivut toimivat melko huonosti ja Hizballahin osalta sivut olivat vuoden 2006 sodan jälkeen pitkään poissa käytöstä.

Tarkoitukseni on siis käyttää mahdollisimman laajaa lähdepohjaa, jotta tutkimuksesta tulisi mahdollisimman kattava ja totuudenmukainen. Koska pohjaan oman työni osaksi muiden tutkijoiden aikaisemmalle tutkimukselle, on kirjallisuuden määrä kasvanut melko suureksi. Kirjallisuuden ja internet-lähteiden lisäksi käytän luentomuistiinpanojani erilaisilta terrorismia ja islamia yleisesti käsitteiltä luennoilta sekä joitakin TV-dokumentteja. Kaikki käyttämäni lehtiartikkelit, TV-dokumentit ja luentomuistiinpanot ovat halussani. On huomattava, että Hamasia on tutkittu enemmän kuin Hizballahia. Itsemurhaiskujen kannalta tämä on luonnollista, sillä Hamas on tehnyt iskuja huomattavasti enemmän kuin Hizballah koskaan teki. Myöskin tiettyjä ilmiöitä, kuten naisitsemurhapommitajia, on 2000-luvulla tutkittu selkeästi enemmän Palestiinassa kuin aikanaan Libanonissa. Tämä tutkimusmateriaalin epäsuhta aiheuttaa myös sen, että Hamasin osuus tässä tutkimuksessa on paikoin suurempi kuin Hizballahin.

Arabiankieliset erisnimet ja tutkimuksen kannalta oleelliset termit olen pyrkinyt kääntämään käyttämällä standardiarabian muotoja. Länsimaisessa kirjallisuudessa arabiankielen kääntäminen on varsin kirjavaa ja termien ja erisnimien kirjoitusasuissa on paikoitellen suuriakin eroja. Arabiankielessä ei ole kuin kolme vokaalia: i, u sekä y ja konsonantiksi luettava a sekä näiden pitkät muodot. Näin ollen esimerkiksi Hezbollah on standardiarabiasta käännettynä kirjoitusasultaan virheellinen muoto. Tällaisien kirjoitusasujen taustalla ovat paitsi esimerkiksi englannin- ja

¹²⁹ Hizballahin sivut ovat muuttaneet usein muotoaan, tammikuussa 2008 ne löytyivät osoitteesta <http://english.hizbollah.org/>. Hamasin virallisiksi sivuiksi on usein mainittu osoite <http://www.palestine-info.co.uk/en/>.

ranskankielen lausuminen myös arabian murteelliset erot. Esimerkkinä vaikkapa Hizballahin johtaja Naim Qasim, jonka etunimeä näkee kirjoitettavan myös pitkänä Naiim ja sukunimestä myös muotoja Qassem ja Qassam. Vakiintuneempien nimien kirjoitusmuotoa en kuitenkaan ole lähtenyt muuttamaan, tästä mainittakoon esimerkkinä egyptiläinen Gamal Abdel Nasser (oikeammin Jamal Abd al-Nasir), Saddam Hussein (Saddam Husain) tai Osama bin Laden (Usama bin Ladin). Joidenkin nimien perässä on sekaannusten välttämiseksi suluissa toinen muoto, joka esiintyy paljon kirjallisuudessa. En ole katsonut tarpeelliseksi erottaa pitkiä ja lyhyitä vokaaleja. Al-etuliitteet olen säilyttänyt muodossaan, vaikka liite sulautuukin lausuttaessa tiettyjen kirjainten kanssa yhteen, esimerkiksi as-Sadr. Joitakin liitteitä on jätetty kokonaan pois.

2 Kun politiikka islamisoitui ja islam radikalisoitui

2.1 Islamin historiaa, islamismin nousu sekä ideologioiden taustat

Shiialaisuus ja sunnalaisuus

Islamin¹³⁰ syntyhistoria liittyy profeetta Muhammadiin¹³¹, joka syntyi Mekassa 570-luvun alussa. Hänen elämästään kertovat Koraanin lisäksi myös islamin muut peruslähteet¹³². Lähteiden mukaan Muhammad sai noin 40-vuotiaana ensimmäisen ilmestyksensä, jolloin Jumala (Allah) valitsi hänet profeetaksi ja islamin sanoman levittäjäksi. Profeetta siirtyi Mekasta Medinan kaupunkiin vuonna 622, josta alkaa islamilainen ajanlasku. Samalla profeetasta tuli myös valtion johtaja. Tässä vaiheessa myös Koraanissa alkaa näkyä yhä enemmän erilaisia lakeja ja säädöksiä, joiden mukaan uskovi tuli elää. Nämä lait muodostavat nykyisinkin käytössä olevan islamilaisen sharian-lain perustan.¹³³

Arabian niemimaalla noudatettiin 600-luvun alussa vielä voimakkaasti erilaisia pakanauskontoja ja muslimeja vainottiin erityisesti Mekassa. Taisteluiden jälkeen muslimit kuitenkin onnistuivat valtaamaan Mekan ja islamin valtakunta laajeni koko Arabian niemimaan alueelle. Muhammad kuoli Arabian niemimaan valloitusotien aikaan vuonna 632 ja jätti taakseen valtatyhjiön.

¹³⁰ Arabiankielen sana islam tarkoittaa ”alistumista”. Muslimi tarkoittaa ”alistuvaa”. Tällä tarkoitetaan Jumalan tahdolle alistumista, aktiivisena, ihmisen omana valintana. Kts. esim. Hämeen-Anttila 2004, 157.

¹³¹ Muhammad ibn `Abd Allah ibn `Abd al-Muttalib. Länsimaisessa kirjallisuudessa käytetään usein kirjoitusasua Muhammed.

¹³² Profeetta Muhammadin elämästä kertovat islamin pyhän kirjan Koraanin (al-Quran) lisäksi hadithit, joissa kerrotaan profeetan elämästä. Islamin peruslähteistä kts. esim. Hood et al 2005, 167-173.

¹³³ Hämeen-Anttila 2004, 13-19. Islamin syntyhistoriasta ja uskonnosta yleensä kts. esim. Brown 2004.

Muhammadin kaudella Koraaniin kirjautui paljon suoraan ihmisten ja yhteisön toimintaan liittyviä ohjeita, minkä vuoksi islamin yhteiskunnalliset näkemykset ovat paljon tiukemmat kuin esimerkiksi kristinuskon. Muhammadin kuoleman jälkeiset tapahtumat tunnetaan heikosti ja tässä myös shiialaisten ja sunnalaisten näkemykset alkavat erota toisistaan. Muhammadin ystävästä Abu Bakrista tuli valtion johtaja ja kalifi¹³⁴. Islamissa ei varhaisvaiheessa syntynyt selkeää dynastiaa.¹³⁵ Uusi uskonto muokkaantui vielä pitkään Muhammadin kuoleman jälkeen, syntyi uusia ongelmakysymyksiä, joita profeetta Muhammadin elinaikana ei ollut esiintynyt. Islam otti vaikutteita myös muista uskonnoista. Se ei levinnyt samaa vauhtia kuin arabivalloitukset, vaan valloittajat tyytyivät usein pelkkään poliittiseen valtaan. Ihmisiä ei pakolla käännytetty islamiin, mutta kääntyminen toi helpotusta muun muassa verotukseen.¹³⁶

Islam on opillisesti, kulttuurillisesti ja alueellisesti hyvin monimuotoinen. Yhtä islamia ei ole olemassa ja on otettava huomioon, että ihmiset suhtautuvat uskontoon islamilaisillakin alueilla hyvin eri tavoin. Sekulaareja ja ateistejakin on, vaikka yleisesti uskonto näkyykin muslimialueilla voimakkaammin kuin länsimaissa. Islam voidaan jakaa kahteen päähaaraan, sunnalaisuuteen ja shiialaisuuteen. Ero oli aluksi poliittinen, mutta sai myöhemmin opillisia piirteitä. Merkittävimmän shiialaisuus eroaa opillisesti sunnalaisuudesta uskonnollisten auktoriteettien ja uskonnollisen hierarkian suhteen. Sunnalaisuus on islamin päämuoto, jota noudatetaan siis myös Palestiinan alueella, jopa 90 % muslimeista on sunnalaisia. Sunna tarkoittaa Muhammadin osoittaman oikean menettelyn seuraamista. Shiialaisuus jakautuu lukuisiin eri haaroihin, joista merkittävin on kaksitoistashiialaisuus, joka on muun muassa Iranin valtionuskonto¹³⁷. Myös Libanonissa on merkittävä shiialainen vähemmistö (noin 30 % -40 % väestöstä). Libanonissa elää myös druusi-muslimeja, heidät voidaan katsoa yhdeksi shiialaisuuden haaraksi.¹³⁸

Alun perin jako alkoi kiistasta, joka koski Muhammadin seuraajaa. Niitä, jotka kannattivat seuraajan valitsemista vaaleilla, alettiin myöhemmin kutsua sunnalaisiksi. Shiialaisten mielestä seuraajan paikka kuului Muhammadin serkulle ja vävyllle, Alille. Shiialaisuus on siis yleisnimitys useille ryhmittymille, jotka pitävät Alia ainoana oikeana Muhammadin seuraajana ja he myös kunnioittavat muita profeetta Muhammadin perheenjäseniä. Kaikki shiialaiset pitävät *imaamia*¹³⁹

¹³⁴ Khalifa eli ”seuraaja”.

¹³⁵ Hämeen-Anttila 2004, 20-26.

¹³⁶ Hämeen-Anttila 2004, 27-32.

¹³⁷ Muita shiiaryhmiä ovat muun muassa seitsemänshiialaisuus, zaidilaisuus, druusit, nizarilaiset ja nusairilaiset.

¹³⁸ Hallenberg 1992, 58; Hämeen-Anttila 2004, 173-176.

¹³⁹ Imaamilla tarkoitetaan yleisesti islamin rukouksen johtajaa, mutta shiialaisuudessa myös Alin jälkeläistä yhteisön johtajana.

uskonnollina auktoriteettina ja uskovat hänen olevan erehtymätön. Kaksitoistashiialaiset tunnustavat kaksitoista imaamia, joista viimeinen on kätkeytynyt ja jota yhä odotetaan palaavaksi ”lopun aikoina”.¹⁴⁰

Karbalan taistelussa Irakissa vuonna 680 kuollut kolmas imaami, Muhammadin tyttären poika Husain, on shiialaisille hyvin tärkeä. Husain kannattajineen kärsi väkivaltaisen kuoleman sunnijoukkoja vastaan. Hänen marttyyrikuolemaansa muistetaan vuosittain shiialaisten vuoden tärkeimmässä tapahtumassa Ashurassa¹⁴¹, jota vietetään Muharram-kuukauden¹⁴² aikana. Yleisestikin kaikki imaamit ovat shiialaisille marttyyreita, sillä heihin on kohdistunut sortoa, eikä heistä kukaan ole kuollut luonnollisesti. Imaamin kätkeytyminen johti käytännössä shiialaisuuden auktoriteetin siirtymiseen yhdeltä ihmiseltä oppineiden luokalle eli *ulamalle*¹⁴³. Maallinen valta on usein shiialaisuudessa nähty sorron ja vainon lähteeksi ja he ovat pitäneet periaatteellisesti kaikkia hallituksia epäoikeudenmukaisina, sillä valta kuuluu kätkeytyneelle imaamille.¹⁴⁴

Arabinationalismista islamismiin

Islamilaiseen maailmaan levinnyt arabinationalismin aate otti vaikutteita juutalaisesta sionismista sekä Lähi-idän kristittyjen nationalismista. Eurooppalainen nationalismin nousu ja kansallisvaltioiden perustaminen toivat jo melko varhain aatteen myös Lähi-itään. Arabinationalismo pyrki sitoutumaan maallisiin arvoihin ja radikaaleihin yhteiskunnallisiin muutoksiin, mutta se ei kuitenkaan ollut täysin irrallaan uskonnosta. Monarkiat haluttiin muuttaa demokratioiksi ja alueet vapauttaa ulkomaisesta vallasta. ”Arabikansan” yhtenäisyys koettiin hyvin tärkeäksi. Tämä toisen maailmasodan jälkeinen ajattelu liittyi siirtomaavallan vähittäiseen häviämiseen ja Israelin valtion syntyyn. Arabinationalismo nosti esiin useita liikkeitä, joista tunnetuimpia ovat varmasti egyptiläinen Gamal Abdel Nasserin arabisosialistinen liitto sekä Irakin ja Syyrian Ba’ath-puolueet.¹⁴⁵

Laajimmillaan arabinationalistit tavoittelivat kaikkien arabiaa puhuvien kansojen yhteistyötä kielen ja kulttuurin pohjalta. Tämä pan-arabismiksi kutsuttu hanke sai alkunsa jo ensimmäisen

¹⁴⁰ Hallenberg 1992, 58-59; Hämeen-Anttila 2004, 175. Islamin jakaantumisesta kts. myös Masonen, luento 8.11.2006.

¹⁴¹ Ashurasta kts. esim. Norton 2007, 58-68.

¹⁴² Islamilaisen kalenterin mukainen ensimmäinen kuukausi.

¹⁴³ Ulaman alapuolella ovat *mullahit* eli uskonnonopettajat, jotka eivät kuitenkaan välttämättä ole kovin syvällisesti perehtyneet uskonkysymyksiin.

¹⁴⁴ Hämeen-Anttila 2004, 176-183; Winkates 2006, 90.

¹⁴⁵ Multanen 2002, 120-124. Arabinationalismiin johtaneista tekijöistä kts. myös Hämeen-Anttila 2004, 71-77.

maailmansodan jälkeen. Se ei ollut kuitenkaan yhtä radikaali ja selkeä yhteiskunnallisilta ajatuksiltaan kuin arabinationalismi. Erityisesti Egyptissä arabinationalismi tulkittiin hyvin tiukasti ja siitä tuli ainoa sallittu puolue maassa. Esimerkiksi Muslimiveljeskunnan toiminta kiellettiin täysin vuonna 1954. Egyptiläinen tulkinta arabisosialismista sai aikaan paljon kiinnostusta paitsi muualla Lähi-idässä myös muun muassa Itä-Euroopan kommunististen puolueiden taholta.¹⁴⁶

Arabinationalismi alkoi murentua vuoden 1967 sodan jälkeen ja sen valtakausi jäi niin lyhyeksi, ettei merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia juuri saatu aikaiseksi. Asiaa ei ollut auttanut arabimonarkioiden ja –tasavaltojen väliset vihamieliset suhteet. Kuuden päivän sota oli arabinationalismille ja etenkin sen lippulaivalle Egyptille valtava arvovaltatappio sekä taloudellinen kolaus. Arabinationalismi ei ollut kyennyt ratkaisemaan Lähi-idän taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia eikä Palestiinan kysymystä. Islamien merkitys oli säilynyt Lähi-idässä myös nationalismien kaudella. Ideologisen tyhjiön alueella täyttikin pian islamismi ja nousevat islamistiset liikkeet, jotka toivat mukanaan myös ääri-ilmioita. Islamismien nousu liittyy siis alueella tapahtuneisiin taloudellisiin, poliittisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin. Samaan aikaan tapahtuneet yksittäiset tapahtumat, kuten Afganistanin vallankumous ja neuvostomiehitys, vahvistivat islamismien nousua.¹⁴⁷

Iranin islamilainen vallankumous

Islamismien nousun kannalta, etenkin shiiaväestön keskuudessa, Iranin islamilainen vallankumous vuonna 1979 oli merkittävä. Shiialaisuus on perinteisesti historiassa ollut poliittisesti hiljainen liike ja sen johtajat ovat pyrkineet pysyttelemään erossa suorasta poliittisesta vallasta ja muodostaneetkin usein opposition ja vastavoiman hallitukselle. Shaahi Riza Muhammad Pahlavin hallinnon kaudella suurin osa Irakin uskonnollisesta oppineistosta olikin omaksunut pidättyvän asenteen poliittista toimintaa kohtaan ja antanut hyväksyntänsä monarkialle. Tämä muuttui nopeasti, kun shaahin vallan kaaduttua valtatyhjiötä nousi täyttämään ajatolla¹⁴⁸ Khomeinin¹⁴⁹ johtama uskonnollinen

¹⁴⁶ Multanen 2002, 125-133.

¹⁴⁷ Hämeen-Anttila 2004, 221; Multanen 2002, 139-146.

¹⁴⁸ Ajatolla (ayatullah) tarkoitetaan ”islamin todistetta” ja se on arvonimi, jonka oppineet antavat konsensusperiaatteella vanhemmille arvostetuille lainoppineille.

¹⁴⁹ Ruhullah Musawi Khumaini. Hän vastusti johdonmukaisesti shaahia ja hänet karkoitettiin vuonna 1965 Irakiin, josta hän siirtyi Ranskaan. Hän palasi vuonna 1979 Iraniin, kun shaahi oli lähtenyt maanpakoon. Kts. esim. Hämeen-Anttila 2004, 84-85.

oppineisto. Poliittista taktikointia ja väkivaltaa hyväksi käyttäen shiia-oppineet suorittivat vallankumouksen, jonka myötä heistä tuli ainoita oikeutettuja vallankäyttäjiä Iranissa.¹⁵⁰

Vallankumoukselliset olivat jo pitkään vastustaneet shaahin reformeita ja olleet huolissaan uskonnon aseman heikentymisestä. He uskoivat, että kansalaisten tuli seurata imaami Husainin esimerkkiä ja käydä taisteluun aseellisen ylivoiman omaavaa vihollista vastaan. Ajatolla Khomeinin on muutenkin katsottu vahvasti hyödyntäneen uskonnollisia ja shiialaisia symboleja omia poliittisia tarkoituksiaan varten. Hänen lähtökohtansa oli islamilaisen hallituksen perustaminen, joka oli uskonnollinen velvollisuus, jotta välttyttäisiin ihmiskunnan ajautuminen turmeltuneisuuteen ja anarkiaan. Iranin uuden hallinnon ensimmäisenä tehtävänä oli maan yhteiskunnallisten olojen rauhoittaminen. Iranin lainsäädäntö sidottiin tiukasti shariaan.¹⁵¹

Oppineisto myös islamisoi hyvin tehokkaasti valtiolliset instituutiot sekä koko yhteiskunnan. Armeijassa tehtiin verinen puhdistus ja sotilaiden islamilaista identiteettiä rakennettiin. Iranin ja Irakin välille vuonna 1980 syttyneessä sodassa ei oppineiston mukaan ollut kyse pelkästään kansallisesta puolustustaistelusta, vaan kamppailusta vääräuskoisuuden ja islamin välillä. Tavallisesta kansasta koostuneita vapaaehtoisia Basij-joukkoja lähetettiin rintamalle hyvin olemattoman koulutuksen jälkeen ja heidän toiminnassaan korostettiin marttyyriuden periaatetta.¹⁵² Taloudellisesti katastrofaalisen ja satojatuhansia uhreja vaatineen sodan loputtua vuonna 1988 islamilaisen tasavallan johto päätti keskittyä ideologian sijaan käytännöllisiin päämääriin. Khomeinin näkemykset ulkopoliitikasta olivat hyvin mustavalkoiset. Toisella puolella olivat sortajat eli kylmän sodan suurvallat vasallivaltioineen ja toisella puolella sorretut kolmannen maailman valtiot, mukaan lukien islamilaiset valtiot. Iranilaisten velvollisuus oli taistella sorrettujen puolesta. Suurena tarkoituksena oli islamilaisen vallankumouksen levittäminen muihin muslimivaltioihin. Khomeini kuoli vuonna 1989, mutta hänen ajatuksensa ja hallintomallinsa jäivät elämään Iraniin. 1990-luvulta maassa alkoi konservatiivisten voimien sekä uudistusmielisten valtataistelu.¹⁵³

Vallankumouksen jälkeen Iran alkoi tukea erityisesti shiiamuslimien radikaaleja ryhmiä muun muassa Libanonissa. Tuen tarkoituksena oli kasvattaa Iranin vaikutusvaltaa alueella ja ennen

¹⁵⁰ Hämeen-Anttila 2004, 189; Pirseyedi 2002, 173-174. Vallankumousta edeltäneistä ajoista kts. esim. Davidson 2003, 31-48.

¹⁵¹ Pirseyedi 2002, 174-180.

¹⁵² Pirseyedi 2002, 182-185.

¹⁵³ Pirseyedi 2002, 185-193, 195-197. Iranin kehityksestä ajatolla Khomeinin kuoleman jälkeen kts. esim. Hämeen-Anttila 2004, 194-199.

kaikkea päästä suoraan vaikuttamaan Palestiinan kysymykseen. Shaahin aikana Iran ja Israel olivat tehneet läheistä yhteistyötä, mutta tämä muuttui vallankumouksen myötä. Israel oli imperialistinen uhka, joka oli varastanut muslimien maata, tehnyt heistä kodittomia ja murhannut heitä. Iranin islamilaisen tasavallan keskeiseksi ulkopoliittiseksi tavoitteeksi nousi Israelin tuhoaminen ja Palestiinan valtion perustaminen. Tähän taisteluun tuli jokaisen muslimin ottaa osaa.¹⁵⁴

Muslimiveljeskunta

Muslimiveljeskunnan¹⁵⁵ perusti Hasan al-Banna ja liikettä pidetään parhaana esimerkkinä fundamentalistisesta islamista. Al-Banna näki, että uskonto tarjoaisi ratkaisun egyptiläisten ongelmiin. Muslimiveljeskunta perustettiin vuonna 1928, kun Egypti oli vielä brittien hallinnassa. Al-Bannan ajatusten mukaan tuli palata islamilaisiin arvoihin ja tämä toteutuisi parhaiten islamilaisen valtion kautta, joka perustuisi sharian lakiin ja keskitettyyn hallintoon. Paluu islamiin vahvistaisi kansakunnan poliittista voimaa länttä vastaan ja estäisi länsimaiden rappioittavan vaikutuksen. Muslimiveljeskunta voidaan nähdä nationalististen aatteiden edistäjänä Egyptissä, mutta al-Bannalle muslimien yhteisö eli umma oli kansallisuutta merkittävämpi. Hänelle Veljeskunta edusti islamin etujoukkoa ja hän oli valmis kuolemaan marttyyrina.¹⁵⁶

Muslimiveljeskunta menestyi ja kasvoi koko maan kattavaksi järjestöksi, al-Bannan ajatuksilla oli sosiaalinen tilaus itsenäisyystaistelua käyvässä Egyptissä. Järjestön jäsenmäärä kasvoi ja se alkoi muistuttaa poliittista puoluetta muodostaen näin uhan Egyptin hallinnolle. Maata vaivannut lama, hallituksen epäsuosio ja sotavuodet olivat otollista aikaa Veljeskunnan ajatusten leviämiseksi. Järjestölle perustettiin myös sotilaallinen osasto, *mujahidit*. 1940-luvun alussa Muslimiveljeskunta vaikutti jo miljoonan jäsenen voimin ja sillä oli omia tehtaita, kouluja sekä sairaaloita. Järjestö paneutui etenkin Egyptin sosiaalisiin kysymyksiin. Sen ajatukset olivat ristiriidassa vahvistuvan arabinationalismin kanssa ja pian Muslimiveljeskunta määrättiin lakkauttavaksi. Hasan al-Banna ammuttiin vuonna 1949 valtion erikoisjoukkojen toimesta.¹⁵⁷

Al-Bannan ajatukset jäivät kuitenkin elämään ja liikkeen lakkauttaminen heikensi sitä vain hetkeksi. Perustajan kuoltua liikkeen toimintaan tuli mukaan Sayyid Qutb, joka käytti yhä vahvemmin

¹⁵⁴ Pirseyedi 2002, 197.

¹⁵⁵ Al-Ikhwan al-Muslimun. Muslim Brotherhood (Brothers tai Brethren esiintyvät myös).

¹⁵⁶ Negus 2002, 217-221. Muslimiveljeskunnasta kts. myös Davidson 2003, 19-30; Hiro 2002, 59-112; Paastela, luento 29.3.2006.

¹⁵⁷ Negus 2002, 222-224.

islamilaista argumentointia. Qutb kävi opintomatalla Yhdysvalloissa toisen maailmansodan jälkeen ja vakuuttui tuolla matkalla islamin ylemmydestä ja läntisen kulttuurin rappiosta. Qutb vangittiin vallankumouksen suunnittelusta ja vankilassa hän kirjoitti paljon radikaalia islamia käsittelevää kirjallisuutta. Hänet tuomittiin kuolemaan terroritoiminnasta vuonna 1966. Qutbin ajatukset jakoivat voimakkaasti Muslimiveljeskuntaa ja hänen ajatuksensa tuomittiinkin harhaoppisina. Nuorta sukupolvea Qutbin ajatukset sen sijaan innostivat, häntä voidaankin pitää radikaalin islamismin isänä. Al-Bannan tavoin Sayyid Qutb ei tarjonnut kannattajille valmista ohjelmaa, vaan melko epämääräisen teorian islamilaisesta valtiosta.¹⁵⁸

Virallinen Muslimiveljeskunta hylkäsi radikaalit aatteet ja keinot ja maltillistui. Se ilmoitti, ettei tue aseellista taistelua ja perusti ajatuksensa al-Bannaan. Monet nuoret radikaalit sen sijaan saivat Qutbin vallankumoukseen yllyttävästä sanomasta kimmokkeen ja ryhtyivät aseelliseen taisteluun. 1970-luvulla Veljeskunnasta irrottautui aseellisia ryhmiä, mutta kaiken kaikkiaan radikaalien islamististen ryhmien kannatus pysyi pienenä. 1980-luvun alussa Muslimiveljeskunta halusi tehdä selvän eron Egyptissä jalansijaa saaneisiin radikaaleihin järjestöihin ja ryhtyi levittämään sanomaansa opiskelijajärjestöjen ja ammattiliittojen kautta. 1990-luvun alussa selkkausten määrä kasvoi ja kohteeksi ääriyhmät ottivat turistien¹⁵⁹ lisäksi muun muassa hallituksen jäsenet ja kristittyjen omaisuuden.¹⁶⁰ 1990-luvun puolivälistä eteenpäin järjestöä ovat vaivanneet sisäiset ristiriidat, sen johtohenkilöitä on vangittu ja ammattiliittojen toimintaa on vaikeutettu. Muslimiveljeskunnan tavoitteena on edelleenkin islamilaisen valtion perustaminen. Muslimiveljeskunta on suurin islamilainen järjestö maailmassa. Sen haarat ulottuvat lähes jokaiseen Lähi-idän maahan ja sen jäseniä istuu useissa parlamenteissa – mutta myös useissa vankiloissa. Kiistanalainen järjestö on tuominnut aseellisen toiminnan.¹⁶¹

2.2 Hizballah ja Iranin islamilaisen vallankumouksen jälkimainingit

Perustaminen ja nopea väkivaltaistuminen

Hizballahin perustamisesta on saatavilla melko heikosti tietoa. Vaikka sitä jonkin verran on tutkittukin, Hizballah pysyi vuoteen 1985 saakka ja osittain siitä eteenpäinkin hyvin salaisena

¹⁵⁸ Negus 2002, 224-226.

¹⁵⁹ Tunnetuin turisteihin kohdistunut isku tapahtui Luxorissa vuonna 1997, kun al-Gama´a-ryhmän jäsenet ampuivat kuoliaaksi poliisit ja 58 turistia. Al-Gama´an jäsenet näkivät turismin säädyttömyyden ja korruption edistäjänä.

¹⁶⁰ Negus 2002, 228-233.

¹⁶¹ Negus 2002, 217, 234-236.

organisaationa, joka on pitänyt johtonsa poissa julkisuudesta. Sillä ei ollut tiedotuksesta huolehtivaa yksikköä eikä toimihenkilöitä, joita haastatella. Libanonin sisällissodan aiheuttama kaaos ja ainakin 25 eri ryhmän keskinäiset taistelut vaikeuttavat myös Hizballahin syntyhistorian hahmottamista¹⁶². Joitakin järjestön perustamiseen johtaneita tapahtumia ja syitä on kuitenkin mahdollista hahmotella. Hizballahin perustaminen liittyy siis aikakaudelle tyypilliseen islamististen liikkeiden suosion kasvuun ja etenkin Iranin islamilaiseen vallankumoukseen, jonka shiia-oppineisto maassa toteutti.

Libanonin shiitit ovat perinteisesti asuttaneet maan eteläosia ja Biqan (Bekaan) laaksoa. 1960-luvulle tultaessa köyhällä maaseudulla elävistä shiioista oli tullut suurin uskonnollinen ryhmä Libanonissa. Poliittisen herätyksen shiioille antoi iranilainen oppinut, imaami Musa al-Sadr¹⁶³, joka kutsuttiin johtamaan Libanonin shiioja vuonna 1959. Hän loi 1970-luvulla sosiaalis-uskonnollisen liikkeen, joka painosti Libanonin hallituksen takaamaan shiioille täyden tunnustuksen. Sisällissodan puhjettu al-Sadrin kannattajat muodostivat oman sotilasjoukkonsa, Amalin¹⁶⁴, josta myöhemmin tuli Hizballahin kilpailija.¹⁶⁵

Musa al-Sadr oli politisoinut Libanonin shiia-väestön ja Iranin islamilainen vallankumous loi pohjaa shiialaisten järjestäytymiselle. Hizballahin johtohenkilöihin kuulunut Naim Qasim on todennut, että vuosina 1979-1982 vallitsi vain halu luoda jotakin, joka vastaisi heidän islamilaisia tavoitteitaan. Vastarinta alkoi pienen ihmisjoukon mielenosoituksina ja israelilaistuotteiden boikotteina, josta se laajeni tienvarsipommeihin ja ammuskeluihin Israelin sotilaita vastaan. Toiminta alkoi Israelin hyökkäyksestä vuonna 1982¹⁶⁶, mutta järjestäytyntä se ei ollut ennen vuotta 1983. Aluksi monet shiitit näkivät Israelin hyökkäyksen positiivisena asiana, sillä sen toivottiin lopettavan PLO:n toiminnan Etelä-Libanonissa ja suitsivan palestiinalaisia, joiden kanssa etelän shiitit olivat huonoissa väleissä. Hyvin pian mieliala kuitenkin muuttui. Shiia-väestön vastarinta oli spontaania ja sitä motivoi nationalismi ja halu lopettaa Israelin hyökkäys. Laajamittaisemman vastarinnan muodostumiseen vaikutti lokakuussa 1983 tapahtunut Israelin

¹⁶² Libanonin poliittisista ja uskonnollisista ryhmittymistä kts. esim. Collelo 2003, 137-149; Country Study: Lebanon, Library of Congress, www-lähde.

¹⁶³ Musa al-Sadr syntyi Qomissa, Iranissa. Hän oli karismaattinen johtaja ja läheinen ystävä ajatolla Khomeinin sekä Syyrian presidentin, al-Asadin kanssa. Hän katosi mysteerisesti vuonna 1978 ja julistettiin pian marttyyriksi.

¹⁶⁴ Amal tarkoittaa toivoa ja on akronyymi sanoista Afwaj al-Muqawamah al-Lubnaniyyah eli Libanonilainen puolueeton vastarinta. Järjestöstä irrottautui vuonna 1982 Islamilainen Amal -järjestö, joka piti al-Sadrin perustamaa Amalia liian sekulaarina. Islamilaista Amalia johti Husain al-Musawi, joka tunnetaan myös yhtenä Hizballahin perustajista. Kts. esim. Collelo 2003, 141-144.

¹⁶⁵ Jaber 1997, 8-13. Hizballahin juurista kts. myös Norton 2007, luku 1.

¹⁶⁶ Useissa lähteissä järjestön perustamisajankohdaksi on mainittu kesäkuu 1982. Kts. esim. Terrorism Reader 2001, 51. Augustus Richard Norton kuitenkin uskoo, että Libanonin nuoret shiitit olisivat radikalisoituneet ilman Israelin hyökkäystäkin, niin vahva oli Iranin vallankumouksen vaikutus. Norton 2007, 33.

provokatiivinen teko. 50 000 etelälibanonilaista oli kokoontunut viettämään imaami Husainin marttyyriuden vuosipäivää, kun israelilaisjoukot keskeyttivät tilaisuuden. Miehet, naiset ja lapset alkoivat heitellä kiviä israelilaisotilaita kohti ja estivät ajoneuvojen liikkumista. Kaksi shiiaa sai surmansa. Pieni aktivistien joukko alkoi tämän tapauksen jälkeen kasvaa ja voimistua.¹⁶⁷

Virallinen vastarintaliike aloitti toimintansa nimellä Lebanese National Resistance (LNR). Ajatolla Khomeinin kuvia alkoi ilmaantua kaduilla ja ne viestittivät, että uusi liike otti mallia Iranista ja erottautui sekulaarista Amalista. Syntyi islamistinen ja uskonnollinen liike, Hizballah, joka tosin virallisesti ilmoitettiin perustetuksi vasta vuonna 1985¹⁶⁸, jolloin myös järjestön sotilaallinen siipi¹⁶⁹ perustettiin. Järjestö yhdisti monet pienet ja radikaalit shiiaryhmät yhdeksi suuremmaksi ryhmäksi. Hizballahin alkuperäisenä tarkoituksena oli taistella israelilaisia vastaan ja lopulta karkottaa maasta kaikki länsimaalaiset joukot sekä torjua länsimaalainen vaikutus. Tämä oli tarkoitus toteuttaa islamin nimissä, öljymahti Iranin sponsoroimana ja Syyrian tuella.¹⁷⁰ Iran antoi tukea militanteille ja radikaaleille islamistisille ryhmille Lähi-idässä ja vaikutti vahvasti Hizballahin perustamiseen tarjoten paitsi aseistusta ja taloudellista tukea, myös lähettämällä vapaaehtoisia joukkoja taistelemaan Hizballahin sissien rinnalle. Israelin hyökättyä maahan Iran lähetti lähes kaksi tuhatta Vallankumousjoukkojensa sotilasta Libanonin shiiojen avuksi syyskuussa 1982. Iran tavoitteli Libanonin politiikallaan etenkin vaikutusvaltaa Palestiinan tilanteessa.¹⁷¹ Syyrian agendalla taas oli ajaa israelilaiset pois Libanonista, koska heidän läsnäolonsa uhkasi Syyrian ydinalueita ja oli uhka kansalliselle turvallisuudelle.¹⁷²

Hizballahin alkuaikojen toimintaa on kuvailtu ”amatöörimäiseksi, monin tavoin tyhmänrohkeaksi, mutta hyvin urhoolliseksi”. Aluksi heillä ei ollut laajaa organisaatiota, eikä erikoistuneita osastoja. Toiminta keskittyi sotilasleireille, joissa koulutettiin pieniä ryhmiä taistelemaan miehittäjiä vastaan. Toisena tehtävänä oli levittää sanaa Hizballahin toiminnasta, tässä käytettiin hyväksi uskonnollista retoriikkaa. Alkuun Hizballah kärsi paitsi aseiden puutteesta myös tiedotusongelmista. Uskonnolliset oppineet levittivät taukoamatta ideologiaa moskeijoissa, hautajaisissa ja kaikissa muissakin mahdollisissa tilaisuuksissa. Israelin toiminta, Libanonin hallituksen kyvyttömyys toimia

¹⁶⁷ Jaber 1997, 14-18, 48; Juusola 2005, 193; Rabil 2006, 77; Reuter 2002, 62.

¹⁶⁸ Tuolloin järjestö ilmoitti ensimmäistä kertaa virallisesti olemassaolostaan avoimella kirjeellä libanonilaisissa sanomalehdissä. Se julisti jihadin Israelia ja sen läntisiä tukijoita vastaan. Gambill 2004, www-lähde.

¹⁶⁹ Muqawama al-Islamiyyah. Islamilainen vastarinta.

¹⁷⁰ Jaber 1997, 17-21. Syyrian vaikutuksesta Libanonin politiikkaan kts. esim. Deeb 2003; Rabil 2006. Hizballahin suhteista Iraniin ja Syyriaan kts. myös Qassem 2005, 235-243.

¹⁷¹ Deeb 2003, 82; Pirseyedi 2002, 197. Iran tuki Hizballahin taistelijoita monin tavoin, se muun muassa rahoitti sairaaloiden ja muiden sosiaalipalveluiden perustamista. Davis 2003, 62.

¹⁷² Jaber 1997, 80.

ja länsimaiden toimet antoivat jatkuvasti uusia aiheita. Aikaisempi ajatus kansalaisvastarinnasta muuttui jihadiksi israelilaisia vastaan. VäkivaltaisuuDET levisivät myös niin kutsutulle ”turvallisuusvyöhykkeelle” etelään, kuten Israel oli pelännytkin.¹⁷³

Vuonna 1985 Hizballah voimistui, keräsi aseita sekä rekrytoi uusia aktivisteja ja taistelijoita. Amalista siirtyi paljon lähinnä nuoria, radikaaleja ja köyhiä shiioja Hizballahin riveihin.¹⁷⁴ Järjestö myös antoi laajaa apua Etelä-Libanonin väestölle. Tämä kasvatti Hizballahin suosiota entisestään. Hizballahille on ollut alusta saakka tyypillistä vahva halu parantaa ja uudistaa sotilaallisia strategioitaan. Asiantuntijat viettivät paljon aikaa opiskellen ja analysoiden erilaisia taistelumuotoja ja keinoja. Hizballah alkoi toimia avoimesti ja otti vastuun teoistaan. Edelleen sen johtajistosta ja hierarkiasta tiedettiin kuitenkin hyvin vähän. Järjestön johtajia yritettiin murhata, mutta tämä ei juuri horjuttanut Hizballahia, sillä organisaatio muodostettiin siten, ettei kukaan ollut korvaamaton, eikä kukaan vastannut yksin päätöksistä.¹⁷⁵ Kuolleista johtajista tuli Hizballahin marttyyreja. Kuten monien muidenkin ryhmien kohdalla, johtajien murhaaminen toi valtaan toisen, entistä radikaalimman johtajan.

Iskujen aloittaminen

Jo ennen itsemurhaiskuihin siirtymistään, Hizballah sai kansainvälistä huomiota kidnappauksillaan ja lentokonekaappauksillaan, jotka olivat 1980-luvun alussa melko yleisiä terroristijärjestöjen toimintamuotoja.¹⁷⁶ Vuosien 1979-1982 välillä Libanonin shiiterroristit kaappasivat kuusi lentokonetta ja yrittivät räjäyttää useita. Tunnetuin kaappaus toteutettiin kesäkuussa 1985, kun Hizballahin jäsenet kaappasivat TWA:n¹⁷⁷ lentokoneen. Kone pakotettiin laskeutumaan Beirutiin ja kaappajat vaativat Israelia vapauttamaan noin 700 libanonilaisvankia.¹⁷⁸

Ajatus Hizballahin itsemurhaiskuihin lähti todennäköisesti Iranista. Perinteisesti hyvin köyhillä ja heikoilla shiioilla oli yhtäkkiä rinnallaan vahva liittolainen, joka toi mukanaan uuden, räjähtävän idean. Iranin ja Irakin välisessä sodassa Iran kehitti hyvin äärimmäisen sodankäynnin muodon, niin sanotun ”ihmisaallon”. Iranilla oli suuria vaikeuksia sodassa ja lähes kaikesta sotamateriaalista oli

¹⁷³ Jaber 1997, 24, 28, 50.

¹⁷⁴ Collelo 2003, 143.

¹⁷⁵ Hizballah (ICT), www-lähde; Jaber 1997, 19-20, 42, 49-50.

¹⁷⁶ Deeb 2003, 102, 110; Schweitzer 2002, www-lähde. Libanonissa siepattiin yhteensä noin 30 länsimaalaista 1980-luvulla. Norton 2007, 73.

¹⁷⁷ Trans World Airlines.

¹⁷⁸ Collelo 2003, 174; Deeb 2003, 110-111, Rabil 2006, 76. Lentoterrorismista kts. myös Avihai 2007, www-lähde.

pulaa – paitsi ihmisistä. Kymmenettuhannet ihmiset, joista suurin osa oli lapsia, lähetettiin suurena massana taistelukentälle etulinjassa raivaamaan tietä sotilaille ja räjäyttämään maamiinoja. Heitä värvättiin kouluista ja houkuteltiin marttyyritarinoilla. Edes vanhempien suostumusta ei tarvittu vuodesta 1982 eteenpäin. Lapset vietiin ”koulutusleireille”, joiden toiminta oli hyvin äärimmäistä.¹⁷⁹ Khomeinin taistelukentille lähettämät nuoret tarjosivat esikuvan libanonilaistaistelijaille.

Sen sijaan, että Hizballah olisi matkinut Iranin ihmishenkiä tuhlaavaa metodia, se loi oman menetelmän, jolla tavoiteltiin mahdollisimman suurta tehoa mahdollisimman vähäisillä miestappioilla. Hizballah aloitti itsemurhaiskujen käytön laajamittaisena taistelumuotona ensimmäisenä maailmassa. Ensimmäinen pommi räjähti joulukuussa 1981, kun itsemurhapommittaja ajoi autonsa Irakin lähetystöön Beirutissa. Isku tappoi 61 ja haavoitti ainakin sataa¹⁸⁰. Teko liittyi Irakin ja Iranin väliseen sotaan ja sen tekijäksi on merkitty Hizballahin kilpaileva shiiajärjestö Amal¹⁸¹. Marraskuussa 1982 Israelin sotilastukikohdassa Tyressa 17-vuotias nuorukainen ajoi räjähteillä lastatun auton päin kahdeksankerroksista taloa ja tappoi samalla 141 ihmistä. Tekijän henkilöllisyys paljastui vasta kaksi ja puoli vuotta myöhemmin. Aluksi oli melko epäselvää, mikä ryhmä iskujen takana oli, sillä Hizballah oli tuolloin vielä hyvin hajanainen organisaatio. Se ei virallisesti kontrolloinut iskuja ennen vuotta 1983, vaan niitä tehtiin myös spontaanisti¹⁸². Vuonna 1983 kohteeksi joutuivat Yhdysvaltojen kohteet¹⁸³, kun Hizballah iski muun muassa Beirutin suurlähetystöön. Itsemurhaiskut herättivät länsimaisissa joukoissa suurta hämmennystä, sillä niitä pidettiin lähes mahdottomana torjua, olihan tekijä itse valmis kuolemaan onnistuakseen.¹⁸⁴

Ja lisää oli tulossa. Puoli vuotta myöhemmin 241 yhdysvaltalaista merisotilasta kuoli valtavassa räjähdyksessä ja kaksikymmentä sekuntia myöhemmin toisessa räjähdyksessä kuoli 58 ranskalaisotilasta. Yhdysvallat ei ollut kärsinyt tämänkaltaista miestappiota kerralla edes Vietnamin sodassa ja Ranska menetti eniten sotilaita sitten Algerian sodan. Iskujen tekijäksi oli

¹⁷⁹ Reuter 2002, 34-35, 44-47. Kts. myös Khosrokhavar 2005, 76-83. Iranin lapsisotilaista kts. myös Davis 2003, 49-52.

¹⁸⁰ Moghadam 2006 b, 81. Monissa lähteissä Hizballahin iskujen katsotaan alkaneen vasta vuonna 1983 hyökkäyksellä Yhdysvaltojen ja Ranskan tukikohtiin. Tämä johtunee siitä, että aikaisempien iskujen taustalla vaikuttaneita organisaatioita on vaikea hahmottaa.

¹⁸¹ Ricolfi 2005, 86-87.

¹⁸² Toisella shiialaisella järjestöllä, Amalilla, saattoi olla tekemistä näiden iskujen kanssa. Ricolfi 2005, 80. Myös jotkut yksittäiset libanonilaiset suorittivat iskuja halutessaan vastustaa Israelin miehitystä.

¹⁸³ Marius Deeb epäilee, että nämä iskut olivat Syyrian presidentin Hafiz al-Asadin määräämiä. Yhdysvallat oli aloittanut Libanonin armeijan koulutuksen vuoden 1982 lopulla ja al-Asadia huolestutti, että armeija muodostaisi uhkan Syyrialle. Deeb 2003, 84-85, 91-92.

¹⁸⁴ Jaber 1997, 75-76; Pedahzur 2005, 45; Reuter 2002, 63.

ilmoittautunut ryhmä nimeltä Islamilainen jihad¹⁸⁵, mutta ne yhdistettiin Hizballahiin melko välittömästi, vaikka se kielsikin osallisuutensa. Kuitenkin vuonna 1985 Hizballahin johto kuvaili iskuja Yhdysvaltoja vastaan ”ensimmäiseksi rangaistukseksi”¹⁸⁶. Myös Abbas al-Musawi myönsi vuonna 1985 pitämässä puheessaan, että Hizballah oli vuoden 1983 amerikkalaisten ja ranskalaisten sotilastukikohtiin tehtyjen iskujen takana¹⁸⁷. Iskut tuottivat Hizballahin kannalta toivotun tuloksen. Presidentti Reagan oli kauhuissaan tapahtuneesta ja lopulta Yhdysvaltojen joukot vetäytyivät Libanonista.¹⁸⁸

Israelia vastaan suunnattiin isku kolme viikkoa tuhoisan kaksoispommin jälkeen. Räjähdeillä lastattu auto tappoi 28 israelilaissotilasta ja 30 libanonilaista siviiliä Tyren kaupungissa marraskuussa 1983.¹⁸⁹ Hizballah oli vastuussa myös Yhdysvaltojen suurlähetystöihin tehdyistä iskuista Kuwaitissa joulukuussa 1983 sekä Itä-Beirutissa seuraavan vuoden syyskuussa.¹⁹⁰ Shiiojen tuki Hizballahin itsemurhaiskuille oli laajaa, katsoivathan he Yhdysvaltojen olleen suurin syy Israelin tunkeutumiseen alueelle. Yhdysvallat ei myöskään ollut reagoinut millään tavalla, kun Israel vyöryi Länsi-Beirutiin. Pahimmat traumat olivat jääneet Sabran ja Shatilan verilöylyistä¹⁹¹, joissa Libanonin joukot tappoivat vuorokaudessa satoja palestiinalaispakolaista leireillä, jotka olivat Israelin kontrolloimilla alueilla ja joiden turvallisuuden Yhdysvallat oli taannut. Ariel Sharonia pidettiin suoraan vastuussa asiasta. Ranskalaisia taas vastustettiin, koska he olivat tukeneet pidemmän aikaa Libanonin maroniitti-yhteisöä ja lisäksi Ranska myi aseita Irakille, joka oli sodassa Hizballahin liittolaisen Iranin kanssa¹⁹². Jälkeenpäin on todettu, että itsemurhaiskuja edelsi huolellinen suunnittelu ja valmistelu.¹⁹³ *Scott Atran* huomioi, että Hizballahin iskujen tukeminen valtiotasolta Iranin toimesta teki niistä huomattavasti tehokkaampia ja yleisempiä.¹⁹⁴

¹⁸⁵ Ryhmää ei pidä sekoittaa Palestiinassa vuonna 1980 perustettuun Islamilaiseen jihadiin, samannimisiä järjestöjä toimii Lähi-idän alueella useita. Libanonin Islamilainen jihad oli todennäköisesti vain yksi Hizballahin peitenimistä. Deeb 2003, 102.

¹⁸⁶ Yhdysvallat kohdisti välittömästi epäilynsä sheikki Fadlallahiin, jolla epäiltiin olleen avainrooli iskujen suunnittelussa. Fadlallahista tuli kansainvälisesti tunnettu ja etsitty salamurhaajien kohde.

¹⁸⁷ Deeb 2003, 184.

¹⁸⁸ Jaber 1997, 77-80.

¹⁸⁹ Pedahzur 2005, 48.

¹⁹⁰ Deeb 2003, 102.

¹⁹¹ Kts. esim. Juusola 2005, 190-192.

¹⁹² Norton 2007, 37.

¹⁹³ Dowty 2005, 222-233; Jaber 1997, 81-82; U.S. Department of State 2003, 3.

¹⁹⁴ Atran 2003, [www-lähde](#).

Hizballah organisaationa ja järjestön johto

Eithan Azani on määritellyt Hizballahin vaiheita perustamisesta aina siihen asti, kun järjestö siirtyi mukaan tavanomaiseen politiikkaan. Järjestö siis luotiin vuosina 1975-1982, jolloin se kehittyi shiiayhteisön ja Amalin sisällä. Varsinainen perustaminen tapahtui vuosina 1982-1983, jolloin järjestö esitti vallankumouksellisia tavoitteita ja toteutti äärimmäisiä terroritekoja, joita tekivät pienet ryhmät ja salaiset radikaalit solut organisaation sisällä. Hizballahin onkin sanottu edustavan shiialaisuuden vallankumouksellista versiota, jota voidaan verrata leninismiin, koska Hizballahkin jakaa maailman hyväksikäyttäjiin ja hyväksikäytettyihin¹⁹⁵. Vakauttamisen aikaa olivat vuodet 1983-1985, kun järjestön ideologinen viitekehys selkiytyi ja väkivallan teot kiihtyivät. Järjestöä johti vallankumouksellinen pro-iranilainen johto. Hizballah kasvoi ja vahvistui vuosina 1986-1991. Se alkoi institutionalisoitua ja aktiivisten jäsenten määrä kasvoi. Samalla järjestö levittäytyi laajemmille alueille. Radikaali väkivalta jatkui ja eskaloitui 1980-luvun lopussa taistelussa Amalin kanssa. Institutionalisoitumisvaihe alkoi vuodesta 1992, jolloin järjestö integroitui Libanonin poliittiseen systeemiin. Pragmaattisuus ja poliittinen realismi ovat tyypillisiä Hizballahin johdolle. Se tunnetusti harkitsee hyödyt ja haitat hyvin tarkkaan.¹⁹⁶ Ajatus yksinomaan puolueesta on islamille vieras, Hizballah katsoo olevansa enemmän ”missio” tai ”elämäntapa”.¹⁹⁷

Hizballah organisoitui vähitellen. Sen rakenne pysyi löyhänä ja osastot toimivat melko itsenäisesti. Hizballahia johtivat uskonoppineet, jotka olivat kulkeneet saman polun kuin Musa al-Sadr. Vuonna 1983 Hizballah muodosti keskitetyn johdon, joka muodostui kolmen oppineen neuvostosta eli *shurasta*¹⁹⁸, jolla oli valta puhua ”Jumalan nimissä”. Neuvostoa johti pääsihteeri ja sen tehtävänä oli päättää kaikista järjestön toimista. Järjestön sisällä on eri osastonsa taloudellisille, poliittisille, sotilaallisille, juridisille ja sosiaalisille asioille. Neuvosto delegoi tehtäviä ja värväsi uusia ihmisiä, jotta se saattoi keskittyä paremmin poliittisen ja sosiaalisen agendan muodostamiseen. Samaan aikaan järjestö laajensi toimintakenttäänsä Beirutiin ja sen esikaupunkialueille, jotka olivat perinteisesti olleet Amalin vahvaa aluetta. Hizballahin kannattajat alkoivat näkyä katukuvassa, sotilaat tunnisti parrasta ja vihreistä päähuiveista. Khomeinia ylistäviä lauseita näkyi vaatetuksessa ja kaupungin kaduilla. Nuoret tytöt vaihtoivat länsimaiset vaatteet pitkähihaisiin paitoihin ja hiukset

¹⁹⁵ Terrorism Reader 2001, 56.

¹⁹⁶ Azani 2005, www-lähde. Hizballahista poliittisena organisaationa ovat laajasti kirjoittaneet Judith Harik (2004) sekä Amal Saad-Ghorayeb (2002).

¹⁹⁷ Terrorism Reader 2001, 57.

¹⁹⁸ Majlis al-Shura. Neuvostoon kuuluu 12 jäsentä.

peittäviin huiveihin. Naiset, joiden katsottiin pukeutuvan säädyttömästi, joutuivat häirinnän kohteeksi.¹⁹⁹

Hizballahin ideologiset teesejä voi tarkastella esimerkiksi järjestön julkaiseman ohjelman kautta. Järjestö ajaa islamilaisen valtion perustamista Libanoniin, jolloin sharian lakiin perustava järjestelmä takaisi oikeutta, tasa-arvoa, rauhaa ja turvallisuutta kaikille. Hizballah vastustaa imperialismia ja läntisten maiden röyhkeyttä ja ajaa kaikkien sorrettujen muslimien vapauttamista. Se kannattaa islamilaista yhtenäisyyttä, jolloin islamista tulisi universaali voima sekä vastustaa Israelin olemassaoloa ja tukee Jerusalemin ja Palestiinan vapauttamista.²⁰⁰ Useat tutkijat ovat korostaneet Syyrian asemaa Hizballahin vahvimpana tukijana Israelin vastaisessa toiminnassa Etelä-Libanonissa.²⁰¹

Järjestö kärsi myös takaiskuja. Vuonna 1986 Hizballah menetti toistakymmentä taistelijaa yhdessä hyökkäyksessä Israelia vastaan ja alkoi myös vieraantua kannattajistaan etelässä. Ihmiset tukivat kyllä vastarintaa, mutta Hizballahin taistelutaktiikka, joka oli usein hyvin epärationaalinen, sai libanonilaiset vihaiseksi. Suosiota tuskin lisäsi Hizballahin tarkat määräykset koskien shiiojen elämää. Se kielsi muun muassa alkoholin myynnin, juhlimisen, tanssimisen, kortinpeluun ja kovaäänisen musiikin. Naisten pukeutumissäännöt olivat tiukat. Islamin sääntöjä oli noudatettava tarkasti ja toisinaan säännöissä menttiin äärimmäisyyksiin.²⁰² Hizballahin sisällä tunnuttiin ajattelevan samalla tavoin kuin Iranissa: ”Islamissa ei ole mitään hauskaa. Mikään vakava ei voi olla hauskaa tai nautinnollista”, totesi ajatolla Khomeinikin radiopuheessaan vuonna 1979.²⁰³

Sota oli runnellut pahasti köyhää Etelä-Libanonia ja Hizballahin tiukat säännöt olivat eristäneet sitä entisestään. Kannatus horjui, eikä tilannetta parantanut 1980-luvun lopulla kilpailuasema Syyrian tukeman ja maallisempaa politiikkaa ajaneen Amalin kanssa. Lopulta tilanne kärjistyi sodaksi vuonna 1988²⁰⁴. Hizballah oli alusta saakka määritellyt itsensä vastakkaisena liikkeenä Amalille, eikä se koskaan hyväksynyt Amalin ei-uskonnollista johtoa. Shiiojen väliset vihamielisyydet jakoivat maata ja jopa perheitä. Tulitauko astui voimaan marraskuussa 1990 ja päätti verisen

¹⁹⁹ Collelo 2003, Davidson 2003, 80; 143; Jaber 1997, 52-53, 62, 65.

²⁰⁰ Hizballah Program, www-lähde; Webman 1998, www-lähde.

²⁰¹ Syyrian strategiset verkostot, tarkka sotilaallinen ja poliittinen kontrolli ja painostus Beirutin suuntaan ovat taanneet Hizballahille vapaat kädet Etelä-Libanonissa. Karmon 2003, 17, 19.

²⁰² Jaber 1997, 29-30; Reuter 2002, 59.

²⁰³ Davis 2003, 49, 54.

²⁰⁴ Hizballahin ja Amalin taistelusta kts. esim. Qassem 2005, 101-103.

taistelun, jonka suurimmat tappiot kärsi sotilaallisesti heikompi Amal²⁰⁵. Hizballah oli tuominnut myös Ta`ifin rauhansopimuksen ja sen radioasemalla ilmoitettiin, että sopimus vain lisäisi korruptioita ja maroniittien etuoikeuksia kaikkien muslimien ja sorrettujen kustannuksella²⁰⁶. Hizballah nousi kuin nousikin vaikeuksistaan 1990-luvulle tultaessa ja oli onnistunut jopa vahvistumaan. Hizballahissa ymmärrettiin, ettei liian suuri sotilaallinen siipi ole toimintakelpoinen. 1980-luvun lopulla Hizballahin sotilaallisen siiven toiminnassa on arvioitu olleen mukana noin tuhat järjestön jäsentä²⁰⁷. Tienvarsipommit vaihtuivat suoriin hyökkäyksiin ja järjestö menetti huomattavasti vähemmän taistelijoita kuin aikaisemmin. Iskut Israelin joukkoja vastaan muuttuivat yhä rohkeammaksi. Vuodesta 1989 lähtien Hizballah on myös hiljalleen tullut johtajistoltaan avoimemmaksi ja pyrkinyt muodostamaan kansainvälisiä suhteita.²⁰⁸

1980-luvun lopulla Hizballahia johtivat sheikki Ibrahim al-Amin, järjestön ensimmäisenä ”pääsihteerinä” toimi sheikki Subhi al-Tufayli ja toisena sheikki Abbas al-Musawi, jonka israelilaiset surmasivat vuonna 1992.²⁰⁹ Sayyid Muhammad Husain Fadlallah on Hizballahin henkinen johtaja ja tärkeimpiä johtohenkilöitä. Vuonna 1935 Irakissa syntynyt sheikki Fadlallah sai shiialaisen koulutuksen ja häntä pidetään erityisen lahjakkaana puhujana. Aluksi hän vastusti aluksi Hizballahin perustamista, sillä se saattaisi jakaa Libanonin shiiväestön kahtia. Fadlallah antoi täyden tukensa järjestön iskuille Israelia ja muita ulkomaita vastaan. Hän oli kuitenkin pahoillaan väkivallasta, joka suuntautui siviilejä vastaan ja yritti usein selittää Hizballahin motiiveja. Sisällissodan loputtua Fadlallahin realistinen ote auttoi järjestöä sopeutumaan uuteen demokraattiseen hallintoon. Palestiinan kysymys on aina ollut lähellä Fadlallahin sydäntä. Vaikka Fadlallah yhdistetään vahvasti Hizballahin suorittamiin terroristitekoihin, hän on kuitenkin ollut järjestön sopeutuvimpia ja neuvottelevimpia johtajia²¹⁰. Hänen mielestään Libanonista ei pakottamalla koskaan tulisi islamilaista valtioita.²¹¹

Hasan Nasrallah syntyi vuonna 1960 Beirutissa. Hän kuului alun perin Amaliin, josta siirtyi al-Musawin perässä Hizballahiin. Nasrallahista tulikin järjestön sotilaallinen johtaja. Kun hän nousi

²⁰⁵ Rauha saatiin lopulta aikaan Iranin puututtua asiaan. Arviolta 3000 libanonilaista kuoli ja 6000 haavoittui Hizballahin ja Amalin välien selvittelyssä.

²⁰⁶ Deeb 2003, 170.

²⁰⁷ Collelo 2003, 31.

²⁰⁸ Deeb 2003, 178-179; Jaber 1997, 30-31, 34, 37, 41, 66-68; Norton 2007, 45.

²⁰⁹ Collelo 2003, 143.

²¹⁰ Fadlallah on muun muassa avoimesti myöntänyt shiiojen ja sunnien väliset erimielisyydet Libanonissa ja yrittänyt edesauttaa yhteistyötä. Hänen suhtautumisensa Libanonin kristittyihin on myös ollut ymmärtävää. Davidson 2003, 98-100; Kramer, www-lähde.

²¹¹ Davidson 2003, 98-100; Kramer, www-lähde.

järjestön johtoon ollessaan vain 32-vuotias, Hizballahin toimien on sanottu muuttuneen kehittyneemmiksi ja vaarallisemmiksi. 1990-luvulla Nasrallahin tavoitteena oli nostaa Hizballah poliittiseksi ja sosiaaliseksi voimaksi Libanonissa. Nasrallah päätti myös järjestön osallistumisesta vuoden 1992 vaaleihin.²¹² Järjestön nykyinen kakkosmies Naim Qasim syntyi vuonna 1953 ja liittyi Amaliin sisällissodan alettua. Hizballahin aktiivi hänestä tuli vasta vuonna 1989²¹³. Qasim toimii tätä nykyä Hizballahin tiedotusvastaavana ja on usein esillä mediassa. ”En voi kuvitella itseäni ilman Hizballahia”, on Qasim sanonut.²¹⁴

1960-luvulla syntynyt Imad Mugnyyah oli yksi vaikutusvaltaisimmista Hizballahin aktiiveista, mutta hänestä tiedetään melko vähän. Mugnyyah toimi järjestössä sen perustamisesta lähtien ja vastasi etenkin suurimmista terrori-operaatioista, kuten itsemurhaiskuista, kidnappauksista ja lentokonekaappauksista²¹⁵. Lempinimellä ”Kettu” tunnettu Mugnyyah oleskeli viime vuodet mahdollisesti Iranissa ja toimi siltana Hizballahin ja Iranin välillä.²¹⁶ Parinkymmenen vuoden pakomatka päättyi helmikuussa 2008, kun Mugnyyah sai surmansa autopommi-iskussa Syyriassa. ”Maailman on parempi paikka ilman häntä. Hän oli kylmäverinen tappaja, joukkomurhaaja ja terroristi, joka on vastuussa lukemattomien henkien menetyksestä”, kommentoitiin Yhdysvaltojen ulkoministeriöstä.²¹⁷ Mugnyyahin murha todistanee, että Hizballah luetaan yhä 2000-luvullakin vaaralliseksi terroristijärjestöksi ja sen sotilaallisen osaston aktiivit ovat edelleen etsittyjä rikollisia.

Valtio valtiossa – Hizballahin hyväntekeväisyystyö

Hizballahilla on vahva sosiaalinen rooli Libanonissa, paikatellen se on tarjonnut parempaa turvaa kansalaisille, etenkin shiioille, kun valtio on pystynyt antamaan. Vuosina 1982-1985, kun Hizballah rakensi sotilaallista ja uskonnollista toimintaansa Libanonissa, se aloitti sosiaalisen toimintansa, joka keskittyi köyhään ja sodan runtelemaan etelään sekä Beirutin shiia-alueille. Shiiväestön paetessa taistelujen alta etelästä he asettuivat paljolti Etelä-Beirutin lähiöihin. Elinolosuhteet olivat hyvin heikot ja näitä shiiojen asuttamia slummeja alettiin kutsua ”epätoivon vyöksi”. Hallitusta pakolaisvirta huolestutti, eikä se tehnyt mitään parantaaksensa tilannetta. Vaikka sähkö ja juokseva vesi olivat alueella ylellisyyttä, lähiöt kasvoivat nopeassa tahdissa. Huonot elinolot nostivat

²¹² Gambill 2004, www-lähde.

²¹³ Se, että Qasim ohitettiin pääsihteerin valinnassa vuonna 1992, hiertää edelleen johtajiston suhteita jonkin verran.

²¹⁴ Kramer, www-lähde; Moubayed 2006, www-lähde.

²¹⁵ Mugnyyah kouluttautui Arafatin Fatah-liikkeessä, tästä syystä hänen onkin sanottu olleen erityisen omistautunut Palestiinan kysymykselle.

²¹⁶ Smick 2006, www-lähde.

²¹⁷ HS, Ulkomaat 14.2.2008.

islamilaisen vastarinnan suosiota shiia-alueilla. 1980-luvun alkuvuosina Beirutin juurtui myös Hizballah, jonka johto asui ja työskenteli kaupungissa.²¹⁸

Iranin taloudellisella avustuksella Hizballah aloitti mittavan hankkeen, jonka tavoitteena oli parantaa shiia-yhteisön oloja Libanonissa²¹⁹. Iran tavoitteli vallankumouksensa levittämistä Libanonin köyhien shiiojen kautta. Libanonin hallitus otti tyytyväisenä vastaan tiedon, että Hizballah oli ottanut huolehtiakseen shiia-väestöstä. Hizballah ylläpitää siis luvanvaraisesti terveydenhuoltopalveluja, kouluja, tukee korkeakoulutusta ja tutkimusta sekä huolehtii orvoista ja vammaisista. Vuonna 1992 Hizballahin on raportoitu jakaneen yhteensä lähes kaksi miljoonaa dollaria melkein 7000 perheelle. Rahallisten avustusten lisäksi järjestö toimittaa vähävaraisille ruokaa, kodintarvikkeita ja vaatteita.²²⁰ Jihad al-Binaa –ohjelman puitteissa kaivettiin kaivoja, rakennettiin viemäreitä, parannettiin jätehuoltoa ja vedettiin sähköjä. Terveydenhuollon järjestäminen oli Hizballahille suurin haaste, sillä köyhällä ja pääosin lukutaidottomalla shiia-väestöllä oli hyvin vähän tietoa terveydenhoidosta. Koulutukseen on kiinnitetty erityistä huomiota, sillä Hizballah on katsonut lukutaidottomuuden ja koulutuksen puutteen olevan eräs syy siihen, miksi shiiojen sosiaalinen ja poliittinen kehitys on polkenut paikallaan. Kouluissa opetetaan islamilaista elämäntapaa ja esimerkiksi länsimainen pukeutuminen on kielletty.²²¹

Hizballah oli erityisen huolissaan Etelä-Libanonin kylien tyhjentymisestä ja keskittyi auttamaan paikallisia. Pelkona oli, että Israel miehittäisi alueen ja israelilaiset siirtolaiset asuttaisivat sen. Hizballahin avustustyö on ollut järjestölle menestys. Jopa sellaiset perheet, jotka eivät aluksi kannattaneet järjestön politiikkaa, ovat hyväksyneet avun. Sosiaalisen työn merkitys järjestön kannatukselle on ollut eittämättä erittäin merkittävä. Hizballahin johto on kuitenkin usein painottanut, että se tekee avustustyötä, koska kaikkien muslimien yhteinen velvollisuus on auttaa ja tukea vähäosaisempia. Järjestö odottaa, että perheet, joille avustusta myönnetään noudattavat islamilaista elämäntapaa. Hizballah on myös tukenut naisten koulutusta ja sillä on oma naisjärjestönsä, jonka toimihenkilöt ovat vahvasti mukana avustustyössä. Lisäksi järjestö tukee islamin marttyyrien leskiä ja perheitä.²²²

²¹⁸ Jaber 1997, 52, 145-146. Sosiaalisesta toiminnasta kts. myös Qassem 2005, 83-86. Nykyään Hizballahilla on toimistoja useilla alueilla Libanonissa ja ulkomailla. Collelo 2003, 143.

²¹⁹ Vuonna 1984 käynnistettiin Jihad al-Binaa –ohjelma ja samana vuonna myös Islamilainen terveystoimikunta aloitti toimintansa.

²²⁰ Jaber 1997, 147-149.

²²¹ Jaber 1997, 155-156, 158-159, 162-163, 165-166. Hizballahin kerrotaan tukeneen yli 40 000 opiskelijan koulutusta. Davidson 2003, 80.

²²² Jaber 1997, 157, 160-161. Hizballahin hyväntekeväisyystyöstä kts. myös Norton 2007, 107-112.

Hizballah ei missään vaiheessa ole yrittänyt kieltää Iranin osuutta avustustoimintaan. Hizballahin ensimmäinen johtaja sheikki Subhi al-Tufayli onkin todennut, että ”Iranin avun kieltäminen olisi sama kuin kieltäisi sen, että aurinko tuottaa valoa maapallolle”²²³. Varainhankinnassa merkittävässä roolissa on myös muslimien pakollinen vero eli *zakat*²²⁴. Verot maksetaan uskonoppineille ja käytetään hyväntekeväisyyteen. Lisäksi rahaa kerätään erilaisilla keräyslippailla, joita sijoitetaan julkisille paikoille. Hizballah on kerännyt varallisuutta myös sijoittamalla menestyksekkäästi erilaiseen liiketoimintaan. Järjestön tavoitteena onkin täydellinen omavaraisuus. Vaurastuvien shiiojen toivotaan rahoittavan toimintaa yhä enemmän tulevaisuudessa.²²⁵

Hizballahin ja Hamasin kaltaisten järjestöjen toiminnan rahoitus on aina yhdistelmä laittomia ja laillisia keinoja, painottaa *Mia M. Bloom*. Rahavaroja kerätään sekä sisäisesti että alueen ulkopuolella.²²⁶ Terrorismilla ja järjestäytyneellä rikollisuudella on usein tekemistä toistensa kanssa. Terrorismi on globaali-ilmiö ja niin ovat myös sen rahoitusvirrat. Erilaisia hyväntekeväisyysjärjestöjä käytetään usein terroristitoiminnan verhona. Islamilaisilla pankeilla on ollut merkittävä rooli terroristijärjestöjen rahojen siirtelyssä. Hizballahin on epäilty rahoittavan toimiaan huumekaupalla Etelä-Amerikassa, timanttikaupalla Länsi-Afrikassa sekä tupakan salakuljetuksella Yhdysvalloissa. Järjestö ylläpitää myös laajaa väärennettyjen merkkituotteiden kauppaa.²²⁷ Hizballahilla on tukijoita myös ulkomailla.²²⁸ Tärkeimmät rahavirrat lienevät kuitenkin ne, jotka tulevat järjestöä sponsoroivilta valtioilta.²²⁹

2.3 Hamas – Muslimiveljeskunnan vesa

Hamasin perustaminen

Egyptiläisen Muslimiveljeskunnan ajatukset alkoivat saada jalansijaa Palestiinassa, kuten muuallakin islamilaisessa maailmassa, 1930-luvulla. Kannatus kasvoi Israelin valtion perustamisen

²²³ Summia järjestö ei ole koskaan ollut halukas paljastamaan, mutta niiden on epäilty liikkuneen viiden ja kymmenen miljoonan dollarin välillä kuussa. Ajatolla Khomeinin kuoleman jälkeen taloudellinen tuki hiipui hieman, mutta varoja saatiin myös Iranin uskonnolliselta johdolta. Jaber 1997, 149-152.

²²⁴ Zakat-vero on yksi viidestä muslimien velvollisuudesta. Muita ovat paasto, rukous, pyhiinvaellus sekä uskontunnustus. Nämä islaminuskon peruspilarit on hyväksytty sekä sunnien että shiiojen keskuudessa.

²²⁵ Jaber 1997, 149-152; Raphaeli 2003, 78.

²²⁶ Bloom 2006, 29.

²²⁷ Gambill 2004, www-lähde; Malkki 2003, 13; Raphaeli 2003, 59, 71, 75-76. Terroristijärjestöjen rahoituksesta kts. myös Paz 2000, www-lähde.

²²⁸ FBI esimerkiksi pidätti vuonna 2000 Yhdysvalloissa libanonilaissyntyisen Muhammad Yusuf Hammudin, jonka perustama ryhmä lähetti Hizballahin taistelijoille muun muassa yökiikareita, kameroita, selviytymisvälineitä, tietokoneita ja aseita. Raphaeli 2003, 76.

²²⁹ Valtioiden tuesta terroristijärjestöille kts. esim. Richardson 2005, 189-197.

jälkeen ja järjestöön alettiin liittyä muistakin kuin uskonnollisista syistä. Vastustihan Muslimiveljeskunta Israelin politiikkaa. Länsirannalla Muslimiveljeskunta toimi rauhanomaisena reformistiliikkeenä, eikä kannattanut aseellista vastarintaa, kun taas Gazassa toiminta muotoutui radikaalimpaan suuntaan²³⁰. Kun Muslimiveljeskunta kiellettiin Egyptissä vuonna 1954, monet sen johtajista siirtyivät Palestiinaan. Toimintaa rajoitettiin myös Gazassa, mikä johti liikkeen suosion laimenemiseen ja lopulta Fatahin²³¹ perustamiseen vuonna 1959.²³²

Israelin miehitettyä Gazan ja Länsirannan vuonna 1967 alueiden veljeskuntatoiminta tiivistyi ja muodostettiin yhteinen organisaatio. Seuraavana vuonna sheikki Ahmad Yasin nousi johtamaan Gazan alueen Muslimiveljeskuntaa. Toimintaa alettiin keskittää pakolaisleireille ja korkeakouluopiskelijoiden keskuuteen. Vuoden 1973 jälkeen toiminta keskittyi Gazan Islamilaiseen keskuksen²³³. Uskonnollinen toiminta ja sosiaalityö takasivat järjestölle suuren kannatuksen myös Palestiinassa. Taloudellista tukea järjestö sai ympäröivistä arabimaista ja nämä taloudelliset kontaktit hyödynsi myös Hamas myöhemmässä vaiheessa. Huomionarvoista on, että Israel tuki liikettä tässä vaiheessa, koska toivoi siitä vastavoimaa Palestiinan nationalistisille liikkeille. Lisäksi Israel piti silloista Hamasia rauhanomaisena islamilaisena liikkeenä, jonka pyrkimykset olivat sosiaalisessa muutoksessa.²³⁴

Islamistien kannatus kasvoi Palestiinassa samoista syistä kuin muuallakin, sosiaalinen ja taloudellinen tilanne huononi, länsimainen vaikutus kasvoi ja nationalistiset liikkeet, erityisesti PLO, heikkenivät. Lisäksi ajatus yhteisestä arabi-identiteetistä koettiin palestiinalaisen identiteetin kilpailijaksi. Palestiinalaisten vastarinnalle haettiin nopeasti uskonnolliset perusteet, kun sekulaari nationalismi ei ollut tuottanut toivottuja tuloksia. Gazassa perustettiin uusi aseellinen järjestö, Islamilainen jihad²³⁵, vuonna 1980. Radikaalin toiminnan kannatus kasvoi ja Muslimiveljeskunta joutui pohtimaan, pitäisikö senkin siirtyä passiivisesta vastarinnasta aseelliseen. Päädyttiin pienen ja salaisen aseellisen siiven, Majdin, perustamiseen²³⁶. 1980-luvulla Muslimiveljeskunnan ideologia

²³⁰ Vuoteen 1967 asti Jordanjoen länsirantaa miehitti Jordania ja Gazan kaistaa Egypti, mikä johti alueiden erilaiseen poliittisen ja uskonnolliseen kehitykseen. Tämä jako näkyy edelleen palestiinalaisalueilla. Hamasin ja Fatahin käydessä valtataisteluaan vuonna 2007 Gaza oli hyvin vahvasti Hamasin kannattajien hallinnassa, kun taas Länsiranta oli Fatahin vankkaa tukialuetta.

²³¹ Fatah perustettiin aktiivista aseellista vastarintaa painottavien järjestöksi ja se korosti kansallista kysymystä, ei niinkään uskontoa.

²³² Saarnivaara 2002, 239-240. Hamasin perustamista edeltävistä vaiheista kts. myös Tamimi 2007, luku 2.

²³³ Al-Mujamma al-Islami.

²³⁴ Saarnivaara 2002, 240-242, 247.

²³⁵ Al-Jihad al-Islami. Islamilaisesta jihadista ja sen suhteesta Hamasiin kts. Hatina 2001.

²³⁶ Tutkijat ovat erimielisiä tämän yksikön perustamisajankohdasta. Khaled Hroub katsoo, että Majd perustettiin vuonna 1983, kun taas Shaul Mishalin ja Avraham Selan mukaan vuonna 1986. Kts. Hroub 2000; Mishal & Sela 2000, 156.

Palestiinassa siis muuttui radikaalisti. Aseellinen toiminta nostettiin yhdeksi toimintamuodoksi ja ajatus ummasta vaihtui nationalistiseksi pyrkimykseksi kohti itsenäistä Palestiinan valtiota.²³⁷

Hamasin juuret ovat Muslimiveljeskunnan Gazan islamilaisessa keskuksessa. Järjestön peruskirjassa vuodelta 1988 Hamas määritellään ”Muslimiveljeskunnan siiveksi Palestiinassa”²³⁸. Hamas muotoutui neljän vaiheen kautta. Vuosina 1967-1976 Muslimiveljeskunta vahvisti asemansa Gazassa. Vuosina 1976-1981 liike levisi, osallistui etenkin ammattijärjestötoimintaan ja kehitti toimintaansa sekä Gazassa että Länsirannalla. Poliittisen vaikuttamisen järjestö aloitti vuosina 1981-1987, jolloin Hamasille luotiin organisaatio ja aseellista vastarintaa alettiin suunnitella. Virallisesti Hamas perustettiin ensimmäisen intifadan alettua joulukuussa 1987, mutta sen syntyprosessi oli siis hyvin pitkä.²³⁹ 1980-luvulla vahvin palestiinalaisryhmä oli vielä nationalistinen Fatah ja sen kanssa kilpailivat sekulaarit ja marxilaiset ryhmittymät. 1980-luvun lopussa islamistit alkoivat mennä nationalistien ohi keskinäisessä kilpailussa.²⁴⁰ Tähän vaikutti varmasti osaltaan myös se, että Hizballahin toiminta oli osoittautunut tehokkaaksi Libanonissa, eikä tämä jäänyt palestiinalaisilta huomaamatta.

Hamasin peruskirjassa järjestö määritellään erilliseksi palestiinalaiseksi liikkeeksi ja lisäksi universaaliksi. Järjestölle islam on elämäntapa. Toisia islamilaisia liikkeitä kohtaan Hamas tuntee kunnioitusta ja kiitollisuutta, kuten myös Palestiinassa toimivia nationalistisia liikkeitä, kunhan ne eivät ole ”lojaalisia kommunistiselle idälle tai ristiretkeläiselle lännelle”. PLO:n kanssa järjestö kertoo olevansa läheinen, koska ne jakavat saman isänmaan, vastoinkäymiset, vihollisen sekä tavoitteen. Hamas ei kuitenkaan tue PLO:n tavoitetta sekulaarista Palestiinan valtiosta, vaan ajaa islamilaista valtiota. Hamas torjuu kaikki ”niin kutsutut rauhanratkaisut” peruskirjassaan ja kertoo niiden olevan järjestön uskomusten vastaisia. Hamasin mukaan sionistiset ja imperialistiset voimat ovat yrittäneet irrottaa arabimaita konfliktista ja eristää Palestiinan kansan.²⁴¹ Hamasille Palestiinan kysymys on aina ollut koko arabimaailman yhteinen ongelma.

²³⁷ Saarnivaara 2002, 237, 241-243.

²³⁸ Charter of Allah, artikla 2, www-lähde.

²³⁹ Saarnivaara 2002, 244-245.

²⁴⁰ Hecht 2003, 39-40.

²⁴¹ Charter of Allah, artiklat 5-7, 13, 23, 25, 27, 32, www-lähde.

Arkinen toiminta ja organisaatio

Hamas on ollut alusta pitäen ennen kaikkea poliittinen ja sosiaalinen organisaatio. Järjestön toimielimet on hajautettu Länsirannalla ja Gazaan, minkä vuoksi toimintaa on ollut vaikea koordinoita. Organisaatio on ollut alusta saakka salainen ja aktiivijäsenet on pyritty pitämään erossa toisistaan. Osa johtohenkilöistä asuu Palestiinan ulkopuolella. Järjestö pyrkii noudattamaan byrokraattista hierarkiaa ja siihen kuuluu neljä yksikköä; sisäinen turvallisuus, aseellinen siipi, poliittinen yksikkö sekä islamilaisen valistuksen yksikkö. Israel on pyrkinyt heikentämään Hamasin johtoa ja useita sen johtohenkilöitä onkin vuosien varrella murhattu.²⁴² Hamas noudattaa hyvin samanlaista rakennetta kuin Muslimiveljeskunta. Molemmilla on kymmeniätuhansia kannattajia ja jäseniä, järjestöt jakautuvat useisiin sektoreihin, jotka taas haaroittuvat monille eri aloille ja alueille. Hamasilla on toimintaa ympäri Lähi-itää, aivan kuin Hizballahillakin.²⁴³

Hamasin uskonnollisuudesta on käyty paljon keskustelua. Järjestön johtajat ovat antaneet asiasta melko ristiriitaisia lausuntoja. Osalle järjestön johtajista islam on varmasti ideologia ja toisille politiikan väline. Käyttämällä sekä uskonnollista että nationalistista retoriikkaa järjestö takaa laajan kannatuksen. Poliittinen vaikutusvalta taas on täysin riippuvainen kannatuksesta. *Azzam Tamimin* mukaan Hamasin peruskirjan uskonnollinen kieli ei enää vetoa hyvin koulutettuihin muslimeihin. Hän myös epäilee, että uskonnollisuuden painottaminen on haitannut Hamasia kannattajien hankinnassa, mitä tulee sekulaareihin palestiinalaismielisiin muslimeihin ja muiden uskontojen edustajiin.²⁴⁴

Hamasin ja Muslimiveljeskunnan kiinteä suhde on toisinaan nähty ongelmalliseksi. Aseellinen toiminta ei perinteisesti ole kuulunut maltillisena pidetyn Muslimiveljeskunnan toimiin. Vahva sosiaalinen rooli on tuonut Hamasille vankan kannatuksen ja se onkin taidokkaasti yhdistänyt avustustyön, koulutuksen ja valistuksen sekä aseellisen taistelun. Suurin osa Hamasin tekemästä työstä suuntautuu nimenomaan sosiaaliseen apuun²⁴⁵. Hamas tukee taloudellisessa ahdingossa olevia palestiinalaisperheitä sekä taisteluissa kuolleiden ja vankiloissa olevien perheitä. Se ylläpitää terveydenhuoltopalveluja ja tukee palestiinalaisten koulutusta.²⁴⁶ Avustustyö on hyvin samantyyppistä kuin Hizballahin työ Libanonissa. Molemmat järjestöt aloittivat

²⁴² Saarnivaara 2002, 248-250.

²⁴³ Mark & Katzman 2003, 26.

²⁴⁴ Saarnivaara 2002, 245-246; Tamimi 2007, 150.

²⁴⁵ Noin 60 % koko Hamasin budjetista käytetään hyväntekeväisyystoimintaan. Järjestön hyväntekeväisyysosasto tunnetaan nimellä Dawa.

²⁴⁶ Saarnivaara 2002, 245, 249.

hyväntekeväisyystyön miehityksen alla ja järjestöt jakavat vision islamilaisesta valtiosta. Sekä Hamas että Hizballah tulkitsevat myös, että islam kattaa laajasti kaikki elämän osa-alueet uskonnosta ja sosiaalisesta hyvinvoinnista aina politiikkaan ja talouteen saakka.²⁴⁷

Hamaskin rahoittaa toimintaansa osittain zakat-veron avulla. Suuri osa järjestön rahoituksesta tulee kuitenkin ulkomailta, kuten erilaisilta muslimien hyväntekeväisyysjärjestöiltä lännestä, yksityisiltä tahoilta tai arabimaista. Iran on ainoa valtio, jonka hallitus tukenee Hamasia suoraan²⁴⁸. ”Palestiinalaisten tukeminen on yksi tärkeimmistä islamin velvollisuuksistamme”, on iranilaisjohtaja Khamenei sanonut.²⁴⁹ Kuwait oli Hamasille tärkeä tukikohta ennen vuotta 1990, jolloin Saddam Husseinin joukot hyökkäsivät maahan. Intifadan alettua Kuwaitista oli johdettu monia tukiryhmiä ja maa oli ollut eräänlainen turvasatama Hamasin jäsenille. Siellä oli yksi suurimmista ja varakkaimmista palestiinalaisyhteisöistä Palestiinan ja Jordanian ulkopuolella. Kuwaitin jälkeen tukea haettiin ensisijaisesti juuri Jordaniasta.²⁵⁰

Järjestö kohtasi vaikeuksia myös omalla maaperällään, kun kilpailuasema Islamilaisen jihadin kanssa johti moniin konflikteihin. Näkemuseroja selviteltiin etenkin ennen ensimmäisen intifadan alkua. Hamasin mukaan vastaus Palestiinan ongelmiin oli islamilaisen valtion perustaminen, kun taas Islamilainen jihad ei nähnyt Iranin islamilaista vallankumousta kovinkaan merkittävänä Palestiinan kannalta. Tärkein kysymys oli kuitenkin, koska jihad juutalaisia vastaan tuli aloittaa. Muslimiveljeskunnan alainen Hamas halusi keskittyä luomaan jalansijaa Gazaan ja Länsirannalle sekä parantaa infrastruktuuria, kun taas Islamilainen jihad näki aseellisen taistelun ”jumalallisena velvollisuutena” ja halusi aloittaa välittömästi. Kilpailu kääntyi Hamasille voitokkaaksi vuoden 1988 jälkeen, kun Islamilainen jihad heikentyi Israelin kohdistuessa siihen ankaria toimia.²⁵¹

Järjestön johto on vaihtunut melko tiuhaan tahtiin, johtuen muun muassa pidätyksistä, salamurhista ja karkotuksista. Hamasin pitkäaikainen hengellinen johtaja oli sheikki Ahmad Yasin, joka syntyi 1930-luvun jälkipuoliskolla. Yasin ihaili PLO:n aseellista taistelua 1960-1970-luvuilla, muttei hyväksynyt järjestön sekulaarisuutta. Vuonna 1973 hän aloitti Gazan Islamilaisen keskuksen

²⁴⁷ Jaber 1997, 154.

²⁴⁸ Esimerkiksi vuonna 2002 saatiin Punaisella merellä kiinni laiva, josta löytyi valtava määrä erilaisia aseita. Israelin ja Yhdysvaltojen mukaan Iran oli vastuussa arviolta sadan miljoonan dollarin arvoisesta aselähetyksestä, jonka uskottiin olleen matkalla Gazaan Hamasin käyttöön. Kts. Davis 2003, 65.

²⁴⁹ Davis 2003, 63, 65; Stern 2003, 48-49.

²⁵⁰ Tamimi 2007, 71-72, 79, 132. Väliä Jordaniaan taas alkoivat rakoilla, kun Hamasin sotilaallinen toiminta radikalisoitui vuonna 1994. Lopullisesti järjestön siteet Jordaniaan katkesivat vuonna 1999 Jordanian hallituksen päätöksellä.

²⁵¹ Davis 2003, 139-140, Juusola 2005, 202.

toiminnan ja pohja Hamasille alkoi rakentua. Yasin perusti myös puolisolitaallisia joukkoja ja hän osoitti toiminnallaan palestiinalaisille olevansa karismaattinen ja kyvykäs johtaja. Hän totesi Hamasin perustamisesta, että se oli hänen ”velvollisuutensa ihmisenä, muslimina, arabina ja palestiinalaisena”. Israelilaiset vangitsivat Yasinin muutamaan otteeseen, vuonna 1989 hänet tuomittiin 15 vuoden rangaistukseen. Vangitseminen vain nosti Yasinin suosiota. Hänet vapautettiin vuonna 1997 ja karkotettiin Jordaniaan. Osittain halvaantunut ja lähes kuuro ja sokea Yasin murhattiin Israelin joukkojen toimesta vuonna 2004.²⁵²

Yasinin lisäksi toinen paljon esillä ollut Hamas-johtaja on Abdul Aziz al-Rantisi, joka syntyi vuonna 1947. Hän opiskeli lastenlääkäriksi Egyptissä, tutustui siellä Muslimiveljeskuntaan ja alkoi kiinnostua poliittisista ja uskonnollisista asioista. Al-Rantisi palasi valmistuttuaan Gazaan vuonna 1972 ja oli mukana perustamassa Islamilaista keskusta. Kun Yasin vangittiin 1980-luvulla, al-Rantisin rooli organisaatiossa vahvistui. Myös al-Rantisi istui Israelin vankiloissa useampaankin kertaan ja lisäksi hänet karkotettiin monen muun aktivistin mukana Libanoniin vuonna 1992. Al-Rantisi tunnetaan Hamasin periksiantamattomimpana johtajana, joka ei ollut halukas kompromisseihin. Erityisen voimakkaasti hän arvosteli Palestiinan itsehallinnon toimintaa. Al-Rantisi, kuten moni muukin äärijärjestön johtaja, tunnettiin erityisen taitavana puhujana. Hänet valittiin järjestön johtoon Yasinin kuoleman jälkeen vuonna 2004, mutta murhattiin jo vajaan kuukauden kuluttua.²⁵³

Väkivaltaistuminen ja ensimmäiset iskut

Palestiinalaisella nationalismilla on pitkät juuret. Vahva esimerkki siitä saatiin 1960-luvulla PLO:n nostaessa kannatustaan.²⁵⁴ Myöskään palestiinalaisten harjoittama terrorismi ei sinällään ole mikään uusi ilmiö. 1970-luvulla tunnetuksi tuli muun muassa monien terroristijärjestöjen esikuva Musta syyskuu²⁵⁵ -niminen terrorismia harjoittanut ryhmä, joka toimi osana Fatahia.²⁵⁶ Toinen tunnettu ja

²⁵² Davidson 2003, 118-120; Outman & Outman 2003 a, 253-259.

²⁵³ Abdul Aziz Rantisi, www-lähde; Hamas Leadership – Abd al-Aziz Rantisi, www-lähde. Al-Rantisi varmasti aavisti olevansa seuraava salamurhan kohde, sillä hän totesi, että kuolema on kuolema, oli syy sitten sydänpysähdys tai apache-helikopteri. ”Minä valitsen kuitenkin mielummin apachen”, tuumi al-Rantisi ja se hänen kohtalokseen koituihin.

²⁵⁴ Gupta & Mundra 2005, 575. Palestiinalaisesta nationalismista kts. myös Muslih 1988.

²⁵⁵ Järjestö sai nimensä vuoden 1970 syyskuun tapahtumien perusteella, kun Jordanian kuningas Husainin joukot hyökkäsivät maan palestiinalaisväestöä vastaan. 11 päivää kestäneissä taisteluissa kuoli tuhansia.

²⁵⁶ Järjestö teki iskun Münchenin olympialaisiin vuonna 1972 ja tappoi 11 Israelin delegaation jäsentä. Se oli sosialististen muslimien vallankumouksellinen järjestö ja siihen kuului noin 500-800 jäsentä. Järjestö keskittyi muun muassa kidnappauksiin ja lentokonekaappauksiin. Päivinen 2004, 116-119.

pelätty palestiinalainen terroristijärjestö oli Abu Nidal²⁵⁷, joka erikoistui lentokonekaappauksiin.²⁵⁸ 1970-luvun palestiinalaiset terrorismia harjoittaneet järjestöt voidaan nähdä tyypillisinä vasemmistoterrorismin ajan liikkeinä. Tavoite niillä oli kuitenkin sama kuin nykyisilläänkin järjestöillä; aseellinen taistelu, kunnes Palestiina olisi vapaa.

Hamas siirtyi pikkuhiljaa väkivaltaisempaa toimintaan vuodesta 1989 lähtien, vaikka sitä ennen se oli tyytynyt aseettomaan taisteluun. Vielä 1990-luvun alussa Hamas julisti, ettei se aio kohdistaa iskujaan israelilaisiviivilleihin. Käytännössä intifadan alkuvuodet olivat melko verettömiä²⁵⁹, mutta tämän jälkeen kansannousu aseellistui ja väkivaltaistui nopeasti.²⁶⁰ Hamasin suhde Israeliin alkoi tuottaa hankaluuksia ja Hamas ottikin etäisyyttä kidnappaamalla ja murhaamalla kaksi Israelin armeijan sotilasta. Pian Israel julisti Hamasin laittomaksi terroristijärjestöksi ja alkoi jahdata organisaation jäsenistöä.²⁶¹ Palestiinalaisten kannatus aseellisen vastarintaan kasvoi ja vuonna 1992 perustettiin Izz al-Din al-Qassam-joukot, jotka vastaavat Hamasin aseellisesta taistelusta. Yksikön johtajat pidetään salassa, eikä ryhmästä muutenkaan tiedetä kovin paljoa²⁶². Hamasin johtajat ovatkin usein todenneet, että al-Qassam toimii itsenäisesti, ilman poliittisen osaston päätösvaltaa. Hamas haluaa siis vahvasti erottaa poliittisen ja aseellisen toiminnan toisistaan, tarkoituksena on varmasti suojella johtajistoa.²⁶³

Ennen vuotta 1994 Hamas keskittyi lähinnä liikkuvasta autosta ammuskeluun, kidnappauksiin sekä puukotuksiin. Kuolleiden määrä iskuissa jäi melko pieneksi. Iskut kohdistuivat lähinnä sotilaskohteisiin sekä aseettomia palestiinalaisiviivettä vastaan hyökänneisiin siirtokuntalaisiin²⁶⁴. Hamasin toiminta muuttui selvästi ja se alkoi harjoittaa yhä väkivaltaisempia toimia. Tähän vaikutti osaltaan myös kiristynyt kilpailu suosioista muiden radikaalien palestiinalaisryhmittymien kanssa.²⁶⁵

²⁵⁷ Järjestön nimi tulee perustajan Sabri al-Bannan eli Abu Nidalin mukaan. Se perustettiin vuonna 1974 Abu Nidalin riitaannuttua Fatahin johdon kanssa.

²⁵⁸ Abu Nidalin tilillä on hyökkäyksiä jopa 20:n eri maahan. Järjestö oli puhtaasti sotilaallinen aina vuoteen 1987 saakka ja hyökkäsi poikkeuksellisen usein myös arabikohteisiin. Abu Nidal toimi pitkään, aina perustajansa kuolemaan saakka vuoteen 2002 ja toteutti muun muassa salamurhia ja kidnappauksia. Vuonna 1988 järjestö alkoi tehdä yhteistyötä Hizballahin kanssa. Päivinen 2004, 119-131.

²⁵⁹ Vuoteen 1991 mennessä surmansa oli saanut 39 israelilaista.

²⁶⁰ Bloom 2006, 39; Juusola 2005, 201.

²⁶¹ Saarnivaara 2002, 245, 247-248, 256.

²⁶² Sen ydinjoukko on pieni ja jäsenet ovat yleensä nuoria, koulutettuja ja tulevat alemmasta keskiluokasta. Hamasin sotilaallisen siiven aktiiveja on arvioitu olleen vain noin sata. Toisen intifadan alettua vuonna 2000 aseellisen siiven jäsenmäärä kasvoi, mutta suunnittelijoiden määrä pysyi pienenä. Mark & Katzman 2003, 23; Saarnivaara 2002, 248.

²⁶³ Mark & Katzman 2003, 23; Saarnivaara 2002, 248-249.

²⁶⁴ ICT:n tietokannan mukaan Hamas kuitenkin olisi tehnyt iskuja siviilejä vastaan jo alkaen vuodesta 1990.

Ristiriitaisia tietoja esiintyy paljonkin erilaisissa tietokannoissa, etenkin, kun tällaisten pienien iskujen tekijöistä ei aina saada täyttä varmuutta. Casualties Database (ICT), [www-lähde](http://www.lähde).

²⁶⁵ Hroub 2002, 244; Mishal & Sela 2000, 57; Päivinen 2004, 135-136.

Ensimmäisenä järjestönä Palestiinassa itsemurhaiskut otti käyttöön Islamilainen jihad²⁶⁶, jonka ensimmäinen itsemurhapommittaja teki iskun vuonna 1993. Joidenkin lähteiden mukaan Hamasin ensimmäinen itsemurhapommi olisi räjähtänyt jo huhtikuussa 1993 Jordanin laaksossa, kun pommittaja räjäytti auton kahden bussin välissä ravintolan edustalla.²⁶⁷ Tilastot Hamasin iskuista ovat melko eriäviä iskujen aloitusajankohdan osalta. *Mohammed M. Hafezin* tilastojen mukaan Hamas teki jo syys-lokakuussa 1993 neljä itsemurhaiskua, jotka eivät tosin vaatineet kuolonuhreja.²⁶⁸

Hamas voimisti vastarintaansa asteittain ja vuonna 1994 sekin otti yleisesti käyttöön itsemurhapommit. Niitä oli ollut kehittämässä etenkin ”Insinöörinä” tunnettu Hamas-aktiivi Yahya Ayyash, jota Israel epätoivoisesti metsästi vuosikausia. Itsemurhaiskujen aloittaminen on aina järjestöltä strateginen päätös ja Hamasinkin kohdalla siihen vaikuttivat useat tekijät. Sotilaallisen siiven toiminta toi varsinkin alkuvaiheessa järjestölle runsaasti lisää kannatusta. Osaltaan tähän vaikutti myös paikallaan junnaava rauhanprosessi, jonka laihoihin tuloksiin palestiinalaiset olivat kyllästyneitä. On kuitenkin huomionarvoista, että itsemurhaiskujen aloittaminen oli palestiinalaisille shokki ja osa oli sitä mieltä, että iskut vain vaikeuttaisivat Palestiinan asemaa entisestään. Myös siviilien tappamista paheksuttiin. Hamasin itsemurhaisku surmasi seitsemän israelilaista huhtikuussa 1994, kun pommittaja räjäytti bussin Afulassa²⁶⁹. Muutkin Hamasin ensimmäisistä iskuista tehtiin israelilaisiin busseihin, jotka kuljettivat sotilaita ja siirtokuntalaisia.²⁷⁰

Kun Hamas aloitti ensimmäisen itsemurhaiskujen kampanjansa vuonna 1994, järjestön johtajat selittivät, että iskuilla tavoiteltiin ensisijaisesti Israelin vetäytymistä Gazasta ja Länsirannalta. Lopullinen tavoite eli Palestiinan islamilainen valtio, joka ulottuisi Jordan-joelta aina Välimerelle, saattaisi vaatia muita aseellisen vastarinnan muotoja.²⁷¹ Eräs vahvasti iskujen aloittamiseen vaikuttanut tapahtuma oli Hebronissa vuonna 1993 tapahtunut joukkomurha, kun juutalaissiirtokuntaan kuulunut mies ampui 29 palestiinalaista Abrahamin moskeijassa²⁷².

²⁶⁶ Islamilainen jihad (al-Jihad al-Islami) on palestiinalainen pienen ryhmän aktiivinen vastarintaliike, jolla on vahvat yhteydet Libanoniin ja Hizballahiin. Sen välit Muslimiveljeskuntaan ovat kireät ja Islamilainen jihad on koettu joinakin aikoina myös Hamasin kilpailijaksi. Kts. esim. Hatina 2001; Saarnivaara 2002, 258-262.

²⁶⁷ Kts. esim. Kimhi & Even 2004, 817; Weinberg et al 2003, 141. Iskun tekijä on tunnistettu ja iskussa kuoli yksi palestiinalainen ja loukkaantui kahdeksan israelilaista. Reuter 2002, 100. Myös ICT on merkinnyt iskun Hamasille. Casualties Database (ICT), www-lähde.

²⁶⁸ Hafez 2006 b, 79 (appendix a).

²⁶⁹ McDowall 1994, 123.

²⁷⁰ Hroub 2002, 242-244; Reuter 2002, 100; Tamimi 2007, 160-161.

²⁷¹ Pape 2003, 7.

²⁷² Tekijä oli amerikkalaissyntyinen israelilainen lääkäri Barukh Goldstein. Erityisen raskauttavana palestiinalaiset kokivat sen, että isku tapahtui muslimien pyhän kuukauden, Ramadanin, aikana. Kts. esim. Nüsse 1998, 157-160.

Tapauksen jälkeen miehitetyillä alueilla asuneiden palestiinalaisten kannatus Oslon rauhanprosessia kohtaan tippui 65 prosentista 51 prosenttiin. Hamas-johtaja al-Rantisin mukaan yksi itsemurhaiskujen aloittamiseen vaikuttanut tekijä oli lisäksi vuonna 1990 tapahtunut palestiinalaisten mielenosoitus al-Aqsan moskeijan edessä. Israelin poliisivoimat ottivat voimakkaasti yhteen mielenosoittajien kanssa. Erityisen loukkaavana al-Rantisi piti sitä, että tämä tapaus ja Hebronin verilöyly sattuivat moskeijoiden alueella. Hyökkäykset kohdistuivat siis paitsi palestiinalaisiin myös islamiin uskontona.²⁷³

Eräänä merkittävänä syynä päätökselle itsemurhapommitusten aloittamisesta on nähty myös 415 islamistisen aktivistin karkottaminen Palestiinasta Libanoniin Israelin määräyksellä vuonna 1992. Moni näistä aktivisteista päätyi mitä todennäköisimmin Hizballahin huomaan ja oli myöhemmin vaikuttamassa itsemurhaiskujen aloittamiseen Palestiinassa.²⁷⁴ Aikaisemmin Hamas oli moneen otteeseen painottanut, ettei se aio hyökätä Israelia vastaan ulkomailla ja että iskut kohdistuvat vain ”legitiimeihin sotilaallisiin kohteisiin”. Ensimmäisen lupauksen Hamas on pitänyt, mutta Hebronin joukkomurhan jälkeen se alkoi kohdistaa iskujaan myös siviileihin. Hamas katsoi, että aseettomat palestiinalaiset siviilit Gazassa ja Länsirannalla joutuivat jatkuvasti siirtokuntalaisten hyökkäyksien kohteiksi. Siviileihin kohdistuneet iskut eivät sinänsä olleet mitenkään uusi ilmiö palestiinalaisessa vastarinnassa. Muun muassa PLO turvautui tähän taktiikkaan 1970-1980 -luvulla.²⁷⁵

3 Itsemurhaiskujen aallot

3.1 Libanonin aallot (1980-luvun alusta -1990-luvun alkuun)

Hizballahin räjähtävä idea tuottaa tulosta

Hizballahin aloitettua itsemurhaiskut 1980-luvun alkuvuosina tahti kiihtyi nopeasti ja kolmessa vuodessa Libanonissa tehtiin noin 30 itsemurhaiskua. Ensimmäisen aallon aikaisia iskuja on vaikea laskea, vain suurista iskuista raportoitiin, eikä tekijästä aina ollut täyttä varmuutta. Ensimmäisen aallon aikana iskuja teki ainakin viisi eri ryhmää²⁷⁶. On huomionarvoista, että ensimmäisen aallon

²⁷³ Juergensmeyer 2000, 73; Reuter 2002, 102.

²⁷⁴ Mishal & Sela, 2000, 65-66; Ricolfi 2005, 77.

²⁷⁵ Hroub 2002, 244-246; Saarnivaara 2002, 256-257.

²⁷⁶ Hizballahin ja Amalin lisäksi sekulaarit, nationalistisista lähtökohdista toimivat ryhmittymät Baath-Leb sekä SSNP sekä LPC. Baath-Leb eli ”henkiin herääminen”, libanonilainen ba´ath puolue, SSNP eli Syyrian Kansallinen Puolue ja LPC eli Libanonin Kommunistinen Puolue. Kts. esim. Atran 2003, www-lähde.

aikana tehdyistä iskuista vain vajaa puolet oli Hizballahin tekemiä.²⁷⁷ Nämä iskut olivat kuitenkin ne kaikkein merkityksellisimmät ja suurimmat. 1980-luvun alkupuolen iskuja leimaa erittäin suuri kuolonuhrien määrä. Tähän vaikuttaa varmasti etenkin se, ettei uuteen ilmiöön oltu pystytty varautumaan ja tekijät saattoivat toimia melko rauhassa. Iskut suunnattiin pääasiassa länsimaisia ja israelilaisia joukkoja vastaan. Kaikilla itsemurhaiskuja tehneillä järjestöillä tuntui olleen sama tavoite: ajaa vieraat joukot ulos Libanonista. Vuosina 1983-1984 toteutettu Hizballahin ensimmäinen itsemurhaisku-kampanja suuntautui Yhdysvaltoja ja Ranskaa vastaan ja kuolonuhrien määrä lähenteli 400. Toinen kampanja vuosina 1983-1985 suunnattiin Israelia vastaan ja kolmas Israelia sekä SLA:ta vastaan vuosina 1985-1986. Yksittäisiä iskuja oli vain yksi²⁷⁸ eli kaikki iskut tehtiin kampanjoina.²⁷⁹

Hizballahin iskuista yli 85 % suunnattiin sotilaskohteisiin ja vain noin 15 % siviilikohteisiin.²⁸⁰ Sotilaskohteisiin suunnatuilla itsemurhaiskuilla tavoitellaan yllätyshyökkäyksellä suuria tappioita vihollisjoukoille. Tavoitteena on myös levittää kauhua ja korostaa omien taistelijoiden rohkeutta. Siviilikohteisiin suunnatuista iskuista suurin osa kohdistettiin poliitikkoihin ja diplomaatteihin. Hizballah vahvistui organisaationa ja kiihdytti itsemurhaiskujaan ensimmäisen aallon aikana. Hizballahin iskut tehtiin salaa, eikä järjestö halunnut myöntää olleensa niistä vastuussa. Näin haluttiin välttää mahdolliset vastaiskut, jotka olisi kohdistettu suoraa järjestöön.²⁸¹ Pommeja kuljetettiin autoissa, matkalaukuissa ja erään kerran jopa aasilla. Hizballahin iskut tehtiin useimmiten ohjaamalla räjähteillä lastattu auto haluttuun kohteeseen, 150-900 kiloa räjähteitä yhdessä autossa oli riittävä määrä aikaan saamaan valtavia tuhoja. Voidaankin havaita, että Libanonin konfliktista alkaen autopommeista tuli usein käytetty terrorismin muoto. Hizballahin pommittajat aloittivat myös ensimmäisinä räjähddevöiden käytön itsemurhaiskuissa. Ensimmäisen aallon iskut olivat pitkään tuhoisimmat koko itsemurhaiskujen historiassa, kun tarkastellaan yhdessä iskussa kuolleiden määrää. Vain Yhdysvalloissa vuonna 2001 tapahtuneet iskut ovat olleet tuhoisampia.²⁸²

Hizballahin tavoitteena oli ajaa vieraat sotilasvoimat maasta ”tuuma tuumalta”. Taktiikka tuotti toivotun tuloksen: kansainväliset joukot vetäytyivät vuonna 1984 ja Israelin armeija seuraavana

²⁷⁷ Pedahzur 2005, 23; Reuter 2002, 66; Ricolfi 2005, 86-87.

²⁷⁸ Kyseessä oli vuonna 1985 Kuwaitissa tehty itsemurhaisku, jossa kohteena ollut henkilö jäi henkiin.

²⁷⁹ Pape 2003, 15, 18.

²⁸⁰ Joidenkin lähteiden mukaan Hizballahin kaikki iskut olisi suunnattu sotilaskohteisiin.

²⁸¹ Charny 2007, 53 (taulukko 3.2); Pedahzur 2005, 160; Pedahzur & Perliger 2006, 9 (taulukko 1.5), 10; Ricolfi 2005, 87.

²⁸² Lutz & Lutz 2005, 113; Reuter 2002, 66; Ricolfi 2005, 87-88.

vuonna. *Robert A. Pape* painottaa kuitenkin, ettei kansainvälisillä joukoilla ollut kovinkaan merkittäviä turvallisuuteen, talouteen tai ideologiaan liittyviä intressejä varjeltavanaan Libanonissa. Israel veti joukkonsa kaikkialta Libanonista lukuun ottamatta maiden rajalle perustettua ”turvallisuusvyöhykettä”.²⁸³ Israel ei kyennyt voittamaan Hizballahia, joten se pyrki vain pitämään asemansa ja minimoimaan tappiot. Hizballahilla oli kotietu ja sen toiminnalla laaja kannatus. Israel yritti varoa itsemurhaiskuja ja sotilaille annettiin ohjeita epäilyttävien tilanteiden varalle²⁸⁴. Varotoimista huolimatta vuoteen 1984 mennessä Libanonin sodassa oli kuollut jo yli 600 israelilaisotilasta, eikä tilanne tuntunut ainakaan helpottavan. Miehitys myös maksoi Israelille valtavasti, yli 250 miljoonaa dollaria vuodessa.²⁸⁵

Lokaalista globaaliksi

Israelin vetäytyttyä Libanonista seurasi pari rauhallisempaa vuotta, Hizballah vähensi itsemurhaiskujaan ja alkoi panostaa huomattavasti enemmän tavalliseen sissisodankäyntiin.²⁸⁶ Itsemurhaiskut eivät muutenkaan koskaan ole ainoa taistelumuoto, jota järjestöt käyttävät, vaan ne kulkevat mukana tavanomaisemman taistelutoiminnan kanssa. Iskujen vähenemiseen vaikutti Hizballahin epävakaa asema, voittoisan alun jälkeen se kärsi paljon sotilaallisia tappioita sekä menetti kannattajiaan. Lisäksi Hizballahin voimia söi valtataistelu Amalin kanssa, joka eskaloitui 1980-luvun lopulla. Ensimmäisen intifadan puhjettua joulukuussa 1987 alkoi itsemurhaiskujen toinen aalto. Iskut tehtiin edelleen pääosin Libanonissa ja ne suunnattiin Israelin joukkoja vastaan²⁸⁷. Hizballah aloitti toisen aallon iskunsa lokakuussa 1988 surmaten seitsemän israelilaisotilasta. Iskuilla tuettiin paitsi alkanutta palestiinalaisten kansannousua, tavoiteltiin myös Israelin lopullista vetäytymistä Libanonin maaperältä.²⁸⁸

Toisen aallon iskut olivat huomattavasti tehottomampia kuin aikaisemmin, mitä tulee kuolonuhrien määrään²⁸⁹, eivätkä ne myöskään olleet yhtä näyttäviä. Huomionarvoista on, että iskut tehtiin edelleen lähes poikkeuksetta sotilaskohteisiin. ”Damaskoksen kartellina” tunnettu nelikko

²⁸³ Dowty 2005, 223; Pape 2003, 14; Ricolfi 2005, 87-88.

²⁸⁴ Joukot pyrkivät välttämään teitä ja reittejä, joilla oli suurempi mahdollisuus joutua Hizballahin autopommin tai tienvarsi-pommin uhriksi. Sotilaita neuvottiin ampumaan tai työntämään tieltä sellainen auto, joka yrittäisi liittyä sotilassaattueeseen. *La Guardia* 2001, 148-149.

²⁸⁵ Juusola 2005, 195-196.

²⁸⁶ Pedahzurin mukaan Hizballah hylkäsi itsemurhaiskut kokonaan 1980-luvun puolivälissä, mutta Ricolfin mukaan niitä kuitenkin yhä edelleen tehtiin. Kts. Pedahzur 2005, 172; Ricolfi 2005, 88.

²⁸⁷ Iskuihin osallistui edelleen useita tahoja, nyt myös ilmeisesti palestiinalainen PFLP (Popular Front for the Liberation of Palestine). Sekulaari palestiinalaisryhmä, jolla oli paljon kristittyjä kannattajia. Kts. esim. Pedahzur 2005, 24.

²⁸⁸ Bloom 2006, 28; Ricolfi 2005, 88-90.

²⁸⁹ Itsemurhaiskuissa kuolleiden määrä romahti 1980-luvun lopussa keskimäärin yhteen tai kahteen per isku.

Hizballah, Amal, PFLP sekä SSNP vastusti ankarasti kaikkia rauhanneuvotteluja Israelin kanssa. Israelin rajojen sisällä jatkettiin tavanomaisia iskuja. Toisen aallon itsemurhaiskut osoittivat, että pienemmätkin iskut ovat tehokas tapa ajaa asiaa. Joka tapauksessa ne viestittivät todellista omistautumista asialle. Toisaalta voi kuitenkin olla, että itsemurhaiskut muuttuivat vähemmän tuhoisammiksi vain siitä syystä, että Israelin vetäytyttyä Libanonista, ei ollut enää tarjolla suuria sotilaskohteita, joihin iskeä.²⁹⁰

Hizballahin osalta itsemurhaiskut vähenivät lähes olemattomiin 1990-luvulla²⁹¹. Järjestö keskittyi paljolti muuhun sotilaalliseen toimintaan, kuten esimerkiksi raketti-iskuihin. Sinänsä vastarintatoiminta vain kiihtyi²⁹². Syitä itsemurhaiskujen dramaattiseen vähenemiseen Libanonissa voidaan löytää useita. Rakennusten ja saattueiden turvallisuus oli parantunut huomattavasti, eikä mahdollisuuksia suuriin ja näyttäviin iskuihin enää juuri ollut²⁹³. Sisällissodan loppuminen sai Hizballahinkin vähentämään väkivaltaisuuksia, itsemurhaiskujen lisäksi kidnappauksetkin loppuivat lähes täysin. On myös epäilty, että Hizballah halusi säästää miesvoimaansa, jota ei ollut ylen määrin ja kehitti muun muassa kaukosäätimellä toimivia pommeja. Merkittävimpana syynä voidaan varmaankin kuitenkin nähdä Hizballahin suosio. Se ei tarvinnut enää iskuja. Järjestön asema Libanonissa oli kiistaton ja se aloitti 1990-luvulla siirtymän kohti tavanomaista politiikkaa. Samaan aikaan Hizballah alkoi irrottautua iranilaisista siteistään ja ajatolla Khomeinin kuvat vähenivät katukuvasta. Asevoimistaan järjestö ei kuitenkaan missään vaiheessa suunnitellut luopuvansa.²⁹⁴

Tietyt tapaukset saivat vielä 1990-luvun alussakin Hizballahin toimimaan. Madridin rauhakonferenssin aattona vuonna 1991 Hizballah kiihdytti iskujaan turvallisuusvyöhykkeellä Etelä-Libanonissa. Näin se halusi tarjota tukensa palestiinalaisille. Israel oli julistanut Hamasin, Islamilaisen jihadin ja Hizballahin laittomiksi järjestöiksi jo vuonna 1989²⁹⁵. Hizballahin johtajista Abbas al-Musawi perheineen murhattiin helmikuussa 1992 Israelin helikopteri-iskussa ja tapaus antoi taistelemiseen väsyneille Hizballahin kannattajille lisää taistelutahtoa Vuosina 1992-1993 Hizballah kiihdytti iskujaan Israelia vastaan ja raketti-iskuista Israeliin tuli arkipäivää. Samaan

²⁹⁰ Ricolfi 2005, 88-90.

²⁹¹ Toisten lähteiden mukaan järjestö ei tehnyt 1990-luvulla kuin yhden itsemurhaiskun vuonna 1999, mutta esimerkiksi Christoph Reuterin ja Andrew Silken mukaan Hizballah teki itsemurhaiskun myös vuonna 1995, kun räjähteillä lastattu auto ajettiin päin Israelin saattuetta. Kts. Reuter 2002, 69; Silke 2003 b, 98-99.

²⁹² Libanonissa tehtiin vuosina 1989-1991 Hizballahin ja muiden järjestöjen toimesta yhteensä 292 erilaista operaatiota ja vuosina 1992-1994 niiden määrä nousi 465:n. Deeb 2003, 189.

²⁹³ Israelilaiset olivat oppineet, että sotilassaattueiden uudistaminen ja vahvistaminen sekä reittien lyhentäminen vähensi huomattavasti sotilasvoimiin kohdistuneita itsemurhaiskuja.

²⁹⁴ Davidson 2003, 81; Pedahzur 2005, 187; Reuter 2002, 66-67, 73.

²⁹⁵ Järjestöjen jäsenyydestä määrättiin kymmenen vuoden tuomio. Chapin Metz 2002, 77

aikaan myös maan sisäinen tilanne kiristyi, mutta Hizballah ei enää turvautunut Libanonissa itsemurhaiskuihin.²⁹⁶ Vuonna 1996 Hizballahin TV-asema ja radioasema alkoivat lähettää hepreankielistä ohjelmaa, jonka avulla oli tarkoitus levittää sanomaa siitä, että Hizballah lopettaa sotansa Israelia vastaan heti, kun se vetäytyy Libanonista. Vuosikymmenen lopulla israelilaisista suurin osa kannattikin jo Libanonista vetäytymistä.²⁹⁷

Järjestön toiminta on ulottunut myös Libanonin rajojen ulkopuolelle. Vuonna 1985 Hizballahia syytettiin osallisuudesta Espanjassa sattuneeseen ravintola-pommitukseen lähellä Yhdysvaltojen sotilastukikohtaa. Seuraavana vuonna järjestö yhdistettiin Pariisissa tapahtuneisiin pommituksiin, joiden kohteena olivat ostoskeskukset ja rautatieasemat²⁹⁸. Vuonna 1989 Hizballahin terroristi kuoli valmistellessaan pommi-iskua, joka oli tarkoitettu brittikirjailija Salman Rushdieta vastaan Lontoossa. Tämäntapaiset iskut voidaan ymmärtää kuuluvan järjestön ideologiaan, sillä Hizballah katsoo käyvänsä maailmanlaajuista taistelua islamin puolesta. ”Saavuttaaksemme voiton, meidän täytyy taistella kaikilla rintamilla”, on Hasan Nasrallah sanonut. Tällä hän tarkoitti paitsi Libanonin sisäistä taistelua, myös globaalia.²⁹⁹

Hizballah on yhdistetty lisäksi kahteen Etelä-Amerikassa tapahtuneeseen iskuun. Vuonna 1992 valtava autopommi tappoi 29 ja haavoitti yli kahtasataa Buenos Airesissa Israelin lähetystössä. Hizballahin henkinen johtaja Fadlallah julisti iskun olleen kosto al-Musawin kuolemasta. ”Uskon, että meidän pyhät taistelijamme ovat jo osoittaneet hänelle, kenen käsi on pidempi, kun he osuivat israelilaisiin Argentiinassa”, vastasi Fadlallah Shimon Peresin väitteeseen siitä, että Israelilla on pitkä ja ulottuva käsi. Järjestön osuudesta iskuun käytiin paljon keskustelua, eikä aivan täyttä varmuutta asiaan koskaan saatu. Kansainvälinen terroritoiminta sai jatkoa jo vuonna 1994. Israel kidnappasi järjestön aktiivin Mustafa Diranin ja Hizballahin Naim Qasim julisti järjestön kostavan kidnappauksen: ”Kaikkien aikojen suurin räjähdys kohtaa pian vihollisen”. Vain vähän myöhemmin Israelin helikopterit hyökkäsivät Hizballahin koulutusleirille, minkä jälkeen Fadlallah julisti taistelun Israelia vastaan olevan avointa kaikkialla. Myös Nasrallah varoitti, että ”tuhat itsemurhapommittajaa on valmiina iskemään Israelin kohteisiin kaikkialla maailmassa”. Pian räjähtikin Buenos Airesissa, kun seitsemän kerroksisen AMIA:n³⁰⁰ rakennuksen räjähdyksessä

²⁹⁶ Deeb 2003, 184; Gambill 2004, www-lähde; Qassem 2005, 112-113; Reuter 2002. 67.

²⁹⁷ Gambill 2004, www-lähde.

²⁹⁸ Pariisin iskuissa kuoli 13 ja haavoittui peräti 250.

²⁹⁹ Karmon 2003, x, 4, 6-7. Hizballahin globaalista toiminnasta kts. myös Azani 2005, www-lähde.

³⁰⁰ Asociación Mutual Israelita Argentina. Israelin ja Argentiinan välinen yhteistyöjärjestö.

kuoli noin sata ja haavoittui noin 200³⁰¹. Jälkeenpäin Nasrallah kielsi järjestön osuuden AMIA:n pommitukseen.³⁰²

3.2 Palestiinan ensimmäinen aalto (noin vuodet 1993-1999)

Itsemurhaiskut vs. Oslo

Hamas aloitti kampanjansa vuonna 1992 tavanomaisilla iskuilla, mutta seurasi siis Islamilaisen jihadin mallia ja aloitti itsemurhaiskut viimeistään vuonna 1994. Aluksi Hamas suuntasi iskunsa Israelin maaperälle ja ensimmäistä kertaa itsemurhaiskuja tehtiin Israelin rajojen sisäpuolella. Palestiinan ensimmäisen aallon iskut oli vielä mahdollista suorittaa Israelissa, sillä ne olivat alueella uusi ilmiö, eikä niihin osattu vielä varautua. Hamasin iskujen määrä itsemurhaiskujen Palestiinan ensimmäisen aallon aikana vaihtelee eri lähteissä 10-20 välillä. Libanonista poiketen iskut alettiin kohdentaa siviiliväestöä vastaan³⁰³. Syynä tähän voidaan nähdä se, että iskujen tekeminen hyvin koulutettuja ja hyvin varusteltuja israelilaisotavoimia vastaan olisi ollut huomattavan vaikeaa³⁰⁴. Palestiinalaisryhmät käyttivät tehokkaasti hyväksi julkisia kulkuneuvoja ja niiden reittejä, suurin osa iskuista tehtiin busseissa tai bussipysäkeillä ja niitä tehtiin laajasti ympäri Israelia. Siviiliväestöön kohdistetut iskut nostivat kuolonuhrien määrän nopeasti keskimäärin kymmeneen per isku. Luku jäi kuitenkin jälkeen Libanonin ensimmäisen aallon luvuista.³⁰⁵ On huomattava, että Palestiinassakaan itsemurhaiskut eivät suinkaan olleet ainoa taistelumuoto, vaan Hamas harjoitti rinnalla myös tavanomaisempaa väkivaltaa.³⁰⁶

Iskujen tarkoituksena ei ollut myöskään pelkästään ajaa miehittäjää alueelta, kuten Libanonissa ensimmäisen aallon aikana tai tukea kansannousua, kuten toisen aallon aikana. Palestiinan itsemurhaiskuilla tavoiteltiin rauhanprosessin mitätöimistä, tavoitteena oli saada Israel perääntymään sopimuksesta. Terrorismin tarkoituksena oli myös heikentää israelilaisten luottamusta omaan työväenpuolueeseensa. Ei voida myöskään ohittaa Hamasin halua vaikeuttaa

³⁰¹ Casualties Database (ICT), www-lähde. Tiedot kuolleiden ja loukkaantuneiden määrästä vaihtelevat paljonkin eri lähteissä.

³⁰² Atran 2003, www-lähde; Deeb 2003, 184, 191; Gambill 2004, viite 5, www-lähde. AMIA:n pommituksesta kts. myös Schweitzer 2001, www-lähde; Shahar 2001, www-lähde.

³⁰³ Palestiinalaisjärjestöjen iskuista yli kaksi kolmasosaa suunnattiin siviiliväestöä kohtaan ja vain kolmannes sotilaskohteisiin. Pedahzur & Perliger, 2006, 9 (taulukko 1.5).

³⁰⁴ Hafez 2006 a, 56.

³⁰⁵ Casualties Database (ICT), www-lähde; Pedahzur 2005, 58; Ricolfi 2005, 91-92.

³⁰⁶ Dipak Guptan laskelmien mukaan itsemurhaiskut muodostivat noin 35 % kaikesta Hamasin väkivaltaisesta toiminnasta. Eniten tehtiin ampumisia, yli 37 % kaikesta toiminnasta. Muita olivat esimerkiksi puukotukset 8 %, pommit 6 %, autopommit 4 % ja käsikranaatit noin 3 %. Kts. Gupta 2005, 20 (taulukko 2.1).

Palestiinan itsehallinnon toimintaa ja kyseenalaistaa sen olemassaolo. Epäluottamus itsehallintoa kohtaan oli suuri. Oslon sopimusta vastustettiin kahdesta syystä, se tuhoaisi mahdollisuuden saavuttaa Hamasin ajama islamilainen valtio historiallisen Palestiinan alueella, koska sopimuksessa tunnustettaisiin Israelin valtion olemassaolo. Toinen syy oli Hamasin kilpailijan Fatahin asema, joka vahvistuisi huomattavasti itsehallinnon myötä.³⁰⁷ Palestiinan iskuihin vaikutti myös kiristynyt kilpailutilanne eri ryhmittymien välillä, samaa nationalistista päämäärää ajavia järjestöjä oli useita.

Vuosina 1994-1997 Hamas toteutti yhteensä neljä itsemurhaisku-kampanjaa. Ensimmäisellä se tavoitteli Israelin vetäytymisen nopeuttamista ja onnistuikin siitä. Huhtikuussa 1994 tehdyissä kahdessa iskussa kuoli toistakymmentä israelilaissiviiliä ja jo muutaman päivän kuluttua Israelin hallitus äänesti vetäytymisen puolesta. *Robert A. Pape* tosin epäilee, että Israel olisi saattanut vetäytyä Oslon sopimuksen mukaisesti joka tapauksessa, mutta epäilemättä itsemurhaiskut nopeuttivat hitaasti käynnistynyttä prosessia³⁰⁸. Hamasin johtajista Ahmad Bakr totesi vuonna 1995, että intifada oli se, mikä pakotti Israelin vetäytymään, ei Oslon sopimus. Saavutetun tavoitteen jälkeen järjestö pidättäytyi iskuista viisi kuukautta. Toukokuussa 1994 allekirjoitettiin Gaza-Jeriko –sopimus, jonka mukaan Palestiinan itsehallinnon tuli ottaa haltuunsa suurin osa Gazan alueesta sekä Jeriko Länsirannalla. Hamasin asema heikkeni Oslon neuvottelujen vuoksi, sillä se sai kilpailijakseen sekulaarin virallisen Palestiinan itsehallinnon PA:n, joka kaiken lisäksi oli kansainvälisen lain mukaan tunnustettu hallintoelin.³⁰⁹

Lokakuusta 1994 aina seuraavan vuoden elokuuhun Hamas ja Islamilainen jihad toteuttivat, osittain yhdessä, kahdeksan iskua, joiden tavoitteena oli saada Israelin vetäytyminen päätökseen myös uusilta alueilta. Näissä iskuissa sai surmansa yli 60 ihmistä. Syyskuussa 1995 allekirjoitettiin niin kutsuttu Oslo II –sopimus, joka laajensi palestiinalaisten itsehallintoa kattamaan useimmat arabikaupungit ja kylät Länsirannalla. Huomionarvoista on, että Hamas pidättäytyi iskuista keväällä 1995, koska se halusi antaa PLO:lle ja Israelille mahdollisuuden neuvotella vetäytymisestä. Heinäkuussa järjestön johto vakuuttui, että Israel hidasteli tahallaan sopimusten ja vetäytymisen kanssa ja Hamas aloitti jälleen iskut. Israel nopeuttikin vetäytymistään, jonka jälkeen Hamas keskeytti itsemurhaiskut. Järjestön johtajista Mahmud al-Zahar kommentoi asiaa toteamalla, että Hamasille ”väkivalta oli keino, ei päämäärä”. Organisaation tuli al-Zaharin mukaan tarkoin laskea

³⁰⁷ Pedahzur 2005, 56-58, 162; Ricolfi 2005, 90-91, 109.

³⁰⁸ Pape 2003, 11.

³⁰⁹ Dowty 2005, 223; Pape 2003, 12; Reuter 2002, 98.

aseellisen taistelun edut ja haitat ja hän vakuutti, että mikäli Hamasin tavoitteet on mahdollista saavuttaa ilman väkivaltaa, järjestö ei siihen turvaudu.³¹⁰

Hamasin ja PA:n välillä oli satunnaista väkivaltaa. Kun PA alkoi hallinnoida Gazaa ja Jerikoa, useimmat Hamasin jäsenet tekivät lyhyen myönnytyksen olla surmaamatta sellaisia palestiinalaisia, jotka tekevät yhteistyötä Israelin kanssa. Oslo II –sopimuksen allekirjoituksen jälkeen lokakuussa 1995 laskusuunnassa ollut Hamasin kannatus laski vain entisestään³¹¹. Myös palestiinalaisten kannatus aseelliseen taisteluun Israelin kohteita vastaan oli laskenut jatkuvasti ja massiivisten itsemurhaiskujen jälkeen loppukesästä 1995 asiaa tuki enää 18 % palestiinalaisista. Jopa yleensä radikaaleja keinoja kannattaneiden opiskelijoiden keskuudessa vain kolmasosa kannatti aseellista taistelua Israelin kohteita vastaan. Näistä pohjalukemista kannatus alkoi jälleen hitaasti nousta.³¹²

”Insinöörinä” tunnetun Yahya Ayyashin murha vuonna 1996 sai liikkeelle valtavan määrän ihmisiä ja hänen hautajaisiinsa epäillään osallistuneen 200 000-300 000 ihmistä. Hamas kosti Ayyashin murhan suorittamalla kolmesta neljään itsemurhaiskua kahdessa kuukaudessa. Kampanjalla haluttiin todennäköisesti painottaa Israelille, etteivät järjestön jäsenten murhat saaneet itsemurhaiskuja loppumaan.³¹³ Kampanjalle ei oltu asetettu mitään tarkkoja päämääriä tai tavoitteita, vaan iskulla tavoiteltiin ainoastaan kosta. Samainen kampanja tarjosi Israelin oikeistolle odottamatonta apua, sillä Hamasin alkuvuodesta järjestämä itsemurhapommien sarja nosti radikaalimpia toimia palestiinalaisterroristeja vastaan kannattaneen oikeiston suosiota. Toukokuun vaaleista tuli, ennakko-odotusten vastaisesti, äärimmäisen tasaiset ja oikeistolaisen Likud-puolueen Benjamin Netanyahu voitti alle puolella prosentilla Työväenpuolueen Shimon Peresin³¹⁴. Likud ei ollut kovinkaan sitoutunut Oslon prosessiin. Hamas siis todennäköisesti viivytti iskuillaan Oslon sopimuksen täytäntöönpanoa, vaikkei se ehkä ollutkaan järjestön alkuperäinen tarkoitus.³¹⁵

Oslon rauhansopimusta seurasi 18 kuukautta kestänyt ennennäkemätön väkivallan aalto Israelia vastaan. Itsemurhaiskuja tehtiin niin usein, että edellisen aiheuttama shokki ei ehtinyt edes laantua, kun toisessa paikassa jo räjähti. PA yritti muutamilla keinoilla suitsia itsemurhaiskuja harjoittaneita ryhmiä, tosin melko laihoihin tuloksiin. Joitakin palestiinalaisrikollisia luovutettiin Israeliin ja useita

³¹⁰ Dowty 2005, 223; Mishal & Sela 1997, www-lähde; Pape 2003, 6.

³¹¹ Ahmad Yasinin tuki oli tuolloin vain 14 %.

³¹² Rubin 1999, 85, 133.

³¹³ Pedahzur 2005, 60; Ricolfi 2005, 91-92; Reuter 2002, 103.

³¹⁴ Hänen edeltäjänsä Jitzhak Rabin oli joutunut äärijuutalaisen salamurhaamaksi edellisenä vuonna.

³¹⁵ Bloom 2004 a, 63; Dowty 2005, 223; Juusola 2005, 238-239; Pape 2003, 10.

kertoja PA tiedotti pysäyttäneensä aiotun iskun, ennen kuin se ehdittiin toteuttaa. Vuonna 1996 PA myös käynnisti toistaiseksi suurimman kampanjansa ääriryhmiä vastaan ja pidatti lähes kaksituhatta Hamasin ja Islamilaisen jihadin kannattajaa. Joukossa oli kahdeksan niistä kolmestatoista Hamas-johtajasta, joita Israel oli erityisesti havitellut. PA myös tuomitsi muutaman kymmenen henkilöä vankeuteen Israelin vastaisesta terroritoiminnasta vuosina 1995-1997, mutta tuomitut vapautettiin yleensä melko nopeasti³¹⁶. Hamasin puolelta PA:n järjestämät oikeudenkäynnit tuomittiin nopeasti. Heidän mielestään PA:lla ei ollut oikeutta tuomita ketään iskuista ja al-Rantisin mukaan oli vahinko, että PA taipui Israelin painostuksen alla. Toisaalta PA myös yritti pitää välinsä kunnossa Hamasin iskuja tekeviin osastoihin, sillä näin turvallisuusjoukot ajattelivat voivansa paremmin estää tulevaisuuden iskuja.³¹⁷

Osion rauhanprosessin aikaisien väkivaltaisuuksien vakavuudesta kertoo israelilaisuhrien määrä. Koko ensimmäisen intifadan aikana kuoli alle 200 israelilaista, kun vuosina 1993-1996 palestiinalaisjärjestöjen kampanjoissa sai surmansa melkein 300. Vuosina 1994-1996 itsemurhaiskujen kannatus ei kuitenkaan Palestiinassa missään vaiheessa ylittänyt yhtä kolmasosaa. Vuoden 1996 jälkeen itsemurhaiskujen määrä väheni, mutta ne eivät suinkaan loppuneet kokonaan. Iskuilla pyrittiin edelleen vaikeuttamaan neuvotteluja, mutta niillä ei kuitenkaan pystytty lopettamaan niitä.³¹⁸ Vuoden 1997 maaliskuussa, vuoden tauon jälkeen, Hamas aloitti jälleen uuden kampanjan³¹⁹, joka kesti syyskuulle. Israel yritti kostaa iskut Hamas-johtajan salamurhalla, mikä kuitenkin epäonnistui. Seurauksena Israel joutui vapauttamaan sheikki Ahmad Yasinin vankilasta. Kampanja ei siis varsinaisesti edistänyt järjestön territoriaalisia tavoitteita, mutta se johti kuitenkin epäsuorasti hengellisen johtajan vapauttamiseen. Kun rauhanprosessi ei ottanut edistyäkseen näkyi Hamasin suosio muun muassa paikallistason vaaleissa.³²⁰

Syyskuussa 1998 solmittiin Wyen sopimus koskien Israelin laajempaa vetäytymistä Länsirannalta. Juutalaisten siirtokuntalaisten reaktiot pian sopimuksen jälkeen tapahtuneeseen itsemurhaiskun yritykseen olivat kiinnostavia. Isku suunnattiin koululaisbussia vastaan, jossa oli yli 40 lasta. Vanhemmat eivät suinkaan kohdistaneet vihaansa tapahtuneesta islamistisia ääriryhmiä kohtaan, vaan asiasta syytettiin sekulaaria pääministeri Netanyahua, jonka katsottiin antaneen liikaa periksi palestiinalaisille. Wyen sopimuksen jälkeen tehtiin vielä yksi isku lokakuussa 1998 Gazassa, minkä

³¹⁶ Esimerkiksi Hamasin Sayyid Salam Abu Musama tuomittiin PA:n toimesta kolmeksi vuodeksi vankeuteen Israelin ja PA:n vastaisesta väkivallasta, mutta vapautettiin jo seitsemän kuukauden kuluttua. Rubin 1999, 59.

³¹⁷ Rubin 1999, 59-61, 133, 135.

³¹⁸ Bloom 2004 a, 65; Dowty 2005, 224; Juusola 2005, 235; Pedahzur 2005, 60; Ricolfi 2005, 91-92.

³¹⁹ Kampanja sisälsi kolme iskuja, joissa kuoli yhteensä noin 25 ihmistä. Hafez 2006 b, 80 (appendix a).

³²⁰ Mark & Katzman 2003, 30; Pape 2003, 10.

jälkeen Arafat hyökkäsi Hamasia vastaan kovimmin ottein sitten vuoden 1996. Jopa Yasin joutui kotiarestiin. Jotkut Hamasin johtajista uhkasivat jälleen PA:ta, mutteivät ryhtyneet kuitenkaan toimiin. Tapauksen jälkeen Hamasin iskut laantuivat kauttaaltaan, eikä se tehnyt yhtään itsemurhaiskua ennen tammikuuta 2001³²¹. Huomattavaa on, että vuonna 1998 Israelin kohteisiin suunnattujen itsemurhaiskujen kannatus nousi Palestiinassa ensi kertaa yli 50 %.³²²

Hamas puolustautui ankarasti Palestiinan virallista itsehallintoa vastaan. Vihaisessa lausunnossaan huhtikuussa 1998, kun Palestiinan turvallisuusjoukot olivat pidättäneet järjestön jäseniä, julistettiin, että ”Jumala puolustaa todellisia uskovaisia ja vihaa uskottomia pettureita”. Samalla vaadittiin pidätettyjen vapauttamista. Kesäkuussa 1998 Hamas taas otti kantaa neuvotteluihin Palestiinan itsehallinnon kanssa. Lausunnossa painotettiin Oslon prosessin negatiivisia vaikutuksia, neuvotteluilla ei oltu onnistuttu vapauttamaan Palestiinaa, vaan vain pahentamaan tilannetta. Lausunnossa myös kehoitettiin ihmisiä lisäämään vastarintaa ja ”kohtaamaan miehitys”. Näin pakotettaisiin Israel vetäytymään. Kiinnostavaa on, että Hamas oli halukas avaamaan keskusteluyhteyden kaikkien palestiinalaisryhmien välille alueella ja myös ulkomailla. Samassa lausunnossaan Hamas luetteli joukon asioita, jotka piti toteuttaa Palestiinan sisällä, kuten esimerkiksi kansallisen yhtenäisyyden vahvistaminen ja hallinnon uudistaminen.³²³

Itsemurhaiskujen Palestiinan ensimmäiselle aallolle tuntuu olleen tyypillistä, että itsemurhaiskujen ja niitä toteuttaneiden ääriryhmien kannatus heilahteli poliittisen tilanteen mukaan hyvinkin paljon ja nopeasti. Vuonna 1999 Hamasin kannatus oli jälleen pohjalukemissa, vain alle 12 %. Samaan aikaan iskujen kannatus oli pudonnut ja jopa 70 % palestiinalaisista uskoi rauhanprosessin onnistumiseen. Sen sijaan Arafatin asemaa Palestiinan kiistattomana johtajana alettiin kyseenalaistaa.³²⁴ Palestiinassa itsemurhaiskuihin osallistui vuosina 1993-2000 yhteensä 33 pommittajaa 26:ssa eri iskussa. Niitä tekivät siis kaksi organisaatiota, Hamas ja Islamilainen jihad. Iskut vaativat noin 160 kuolonuhria ja lähes tuhat loukkaantui.³²⁵ Palestiinan aallon itsemurhaiskuilla saatiin tuloksia aikaiseksi. Niillä onnistuttiin vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen sekä Palestiinassa että Israelissa sekä muun muassa vaalitulokseen. Toisaalta iskut johtivat

³²¹ Casualties Database (ICT), www-lähde; Hafez 2006 b, 80 (appendix a).

³²² Dowty 2005, 224; Juergensmeyer 2000, 226; Pedahzur 2005, 62; Rubin 1999, 61, 137.

³²³ Statement of Hamas: 9 April 1998, www-lähde; Statement of Hamas for the Negotiations with the Palestinian Authorities, www-lähde.

³²⁴ Bloom 2004 a, 67-69; Dowty 2005, 224.

³²⁵ Hafez 2006 b, 17. Shaul Kimhin ja Shemuel Evenin mukaan samana aikana Palestiinassa olisi yritetty räjäyttää itsemurhapommi peräti 61 kertaa, joista 70 % onnistui. Luku on muiden tilastojen valossa selkeästi liian suuri. Kts. Kimhi & Even 2004, 817.

nationalististen ja uskonnollisten ryhmittymien kilpailun kovenemiseen Palestiinassa.³²⁶ Kolmella intensiivisellä itsemurhaiskujen sarjalla ei pystytty toteuttamaan merkittävintä tavoitetta eli estämään Oslon sopimuksen syntyä. Sen toteuttamista itsemurhaiskut sotkivat kuitenkin pahasti.

Hizballah jättää itsemurhaiskut

Vuosina 1993-1996 Israel yritti vankistaa asemiaan Libanonissa pommittamalla massiivisesti maan eteläosia. Tarkoituksena ei ollut niinkään heikentää Hizballahin pieniä taistelujoukkoja, vaan saada aikaan satojentuhansien pakolaisten virta pohjoiseen. Lopullisena tarkoituksena oli saada Syyria lopettamaan Hizballahin tukeminen. Israel aloitti huhtikuussa 1996 ”Raivon rypäleet”³²⁷ -nimisen hyökkäyksen ja se pommitti ankarasti Hizballahin tukiasemia Etelä-Libanonissa ja Beirutissa. Israelin joukot hyökkäsivät Qanan kylään ja isku tappoi yli sata libanonilaista pakolaista, jotka olivat YK:n suojeluksessa. Israelille tilanne muodostui hyvin vaikeaksi ja se väittikin, ettei tiennyt alueella olleista pakolaisista, vaan kohteena olivat lähistöllä majailevat Hizballahin taistelijat. Israelin operaatio sai monet maan kansalaiset, uskontokunnasta riippumatta, tarttumaan järjestön aseisiin. Hizballah toimi kuten sissiorganisaatio, eikä sillä ollut erityisiä asemia Etelä-Libanonissa.³²⁸

”Hizballah oli paljon hirveämpi, organisoituneempi ja omistautuneempi vihollinen kuin palestiinalaisryhmät ovat ikinä olleet”, kirjoittaa *Anton La Guardia*. Hizballah ei ole yrittänyt palestiinalaisille ääriryhmille tyypillisiä hyökkäyksiä rajan yli, vaan on pysynyt sillä maaperällä, millä sen on turvallisinta olla. Hizballahin kohteet olivat pääosin sotilaallisia, mikä vei pohjaa Israelin väitteiltä, että maa taistelee Hizballahin ”terroristeja” vastaan. Hizballahin harjoittama väkivalta oli onnistunutta, koska se oli tarkalleen ajoitettu poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja lisäksi Hizballahin joukot olivat hyvin kurinalaisia. Järjestön taktiikka keskittää iskut vain Libanoniin oli onnistunut, sillä tällä tavoin Israelilla oli selkeä maiden välinen raja, jonka taakse se saattoi vetäytyä. *La Guardian* mukaan palestiinalaistaistelijat ovat sen sijaan epäonnistuneet erottamaan siviili- ja sotilaskohteet. Kun palestiinalaiset iskevät Israelin maaperälle, Israelille ei jää muuta mahdollisuutta kuin taistella itsemurhapommittajia vastaan. Eräs israelilaissoitilas kertoi taistelevansa mieluummin Libanonissa kuin Gazassa tai Länsirannalla, koska Libanonissa Israelilla

³²⁶ Pedahzur 2005, 58; Ricolfi 2005, 91-92.

³²⁷ *Grapes of Wrath -Operation*.

³²⁸ Deeb 2003, 202-203; *La Guardia* 2001, 149-150; Qassem 2005, 114-115; Reuter 2002, 67.

oli selkeä vihollinen. Palestiinalaisalueilla ei voinut olla varma, kuka oli vihollinen. Libanonissa saattoi ampua kaikkia, jotka kantoivat asetta.³²⁹

Hizballahin kiinnostus kansainvälistä terrorismia ja erityisesti terrorismia Yhdysvaltoja kohtaan väheni 1990-luvun kuluessa. Neuvotteluja Israelin kanssa käytiin vuonna 1998 ja molemmat pyysivät tuolloin anteeksi rikkomuksiaan. Vaikka Hizballah siis lähes luopui 1990-luvulla itsemurhaiskuistaan, ilmeisesti vielä vuonna 1995 Hizballahin seniorijäsen suoritti itsemurhaiskun. Viimeisen tiedossa olevan itsemurhaiskunsu Hizballah teki vuonna 1999 israelilaissotilaita vastaan. Vuosien 1983-1999 välillä Libanonissa tehtiin noin 50 itsemurhaiskua, joista arviolta puolet oli shiijärjestöjen eli lähinnä Hizballahin tai Amalin iskuja.³³⁰

Yhteistyötä?

Libanonilaisen shiialaisen Hizballahin ja palestiinalaisen sunnalaisen Hamasin välinen yhteistyö on jaksanut puhuttaa aina siitä saakka, kun Hamas omaksui Hizballahin räjähtävän taistelukeinon. Jo ennen Hizballahin syntyä Libanonin shiitat tekivät yhteistyötä palestiinalaisten kanssa. Vaikka he saivatkin kärsiä palestiinalaisten läsnäolosta maansa eteläosissa, moni shiia liittyi vuosien varrella PLO:hon ja osallistui aikaiseen vastarintaan israelilaisia vastaan. Palestiinalaisten taistelua pidettiin tärkeänä shiiojen keskuudessa ja se sai paljon sympatiaa. Libanonilaiset kasvatettiin tuntemaan Palestiinan kysymys sekä taistelu ja sen merkitys. Ennen vuotta 1992 Hizballahin ja Hamasin kontaktit olivat kuitenkin melko vähäisiä, sillä Palestiinassa, kuten muuallakin sunnienemmistöisillä alueilla, shiioihin suhtauduttiin melko epäilevästi.³³¹

Järjestöjen välisestä yhteistyöstä on joitakin todisteita, mutta aika paljon on edelleen arvailujen varassa. Varmoja voidaan olla ainakin siitä, että Hamasin jäseniä oleskeli Libanonissa Hizballahin ”koulutuksessa” melkein vuoden ajan ja he palasivat Palestiinaan juuri ennen kuin järjestö aloitti itsemurhaiskut. Israelhan oli siis ajanut Libanoniin yli 400 islamistia talvella 1992-1993. Libanon kieltäytyi aluksi vastaanottamasta mielestään laittomasti Palestiinasta karkotettuja Hamasin kannattajia.³³² Palestiinalaiset oleskelivat eteläisessä Libanonissa alueella, jota alettiin pian kutsua ”Hizballahin yliopistoksi”. Hamasin johtajat, kuten al-Rantisi ja al-Zahar alkoivat nousta järjestön

³²⁹ La Guardia 2001, 150-151, 348.

³³⁰ Atran 2003, www-lähde; Karmon 2003, 9; Norton 2007, 86; Schweitzer 2002, www-lähde; Silke 2003 b, 98-99.

³³¹ Jaber 1997, 17; Reuter 2002, 100.

³³² Mark & Katzman 2003, 34; McDowall 1994, 114; Mishal & Sela 2000, 66; Ricolfi 2005, 77. Karkotetuista selvästi suurin osa oli nuoria, alle 35-vuotiaita, kolmasosa oli opiskelijoita, opettajia tai koulutettuja ja yli puolet oli asunut pakolaisleireillä tai kylissä.

johtoon sinä aikana, kun järjestön jäsenet oleskelivat Libanonissa.³³³ Vaikka Hizballahin vaikutusta Hamasin sotilaallisen siiven strategian muutokseen voidaan vain arvailla, on aivan selvää, että Hizballah oli osoittanut palestiinalaisjärjestöille itsemurhaiskujen tehokkuuden, saihan se Israelin ja länsimaiset joukot vetäytymään.

Hizballah järjesti yhdessä islamististen palestiinalaisjärjestöjen kanssa mielenosoituksia Beirutissa³³⁴. Myös Hamas lisäsi omaa aktiivisuuttaan Libanonin suuntaan 1990-luvun lopulla ja toi omia aatteitaan vahvasti esiin muun muassa palestiinalaisten pakolaisleireillä Libanonissa.³³⁵ Hizballah on jatkuvasti painottanut taistelevansa kaikkien sorrettujen puolesta ja Palestiinan kysymys on järjestön mielestä kaikkien muslimien yhteinen ongelma. Asiaa käsitellään muun muassa Hizballahin lyhyessä ohjelmassa ja esimerkiksi Naim Qasimin kirjassa peräti kokonainen luku on omistettu Palestiinan kysymykselle. ”Älkäämme unohtako velvollisuuttamme tukea Palestiinan kansaa”, hän kirjoittaa.³³⁶ Israelissa uskottiin, että Hizballahilla ja Hamasilla oli sama tukija eli Iran.³³⁷

Hizballahin merkitys palestiinalaistelijoiden tukijana tuntui vain vahvistuvan toisen intifadan myötä. Kun palestiinalaiset aloittivat toisen kansannousunsa, Hizballah oli nopeasti valmis lisäämään apuaan palestiinalaisjärjestöille tarjoten suoran koulutuksen lisäksi logistista ja operationaalista apua. Vuoden 2000 lokakuussa Hizballahin johtajat tapasivat useiden palestiinalaisjärjestöjen edustajia kokouksissa. Solidaarisuudesta Länsirannan ja Gazan palestiinalaisia kohtaan Libanonissa asuvat palestiinalaispakolaiset järjestivät mielenosoituksia Israelia vastaan loppuvuodesta 2000. Vuoden 2004 alussa Hamas paransi suhteitaan Hizballahiin ja saikin rahallista tukea ja apua operaatioiden kehittämiseen. Kun Israel hyökkäsi sheikki Yasinia vastaan, tarjosi Hizballah apuaan kosto-operaation käynnistämiseen.³³⁸

Toisen kansannousun alettua Nasrallah painotti voimakkaasti, että palestiinalaisryhmien tuli jatkaa intifadaa käyttäen ”matalateknologisia” operaatioita eli toisin sanoen itsemurhaiskuja. Intifadan

³³³ Hatina 2001, 21; Norton 2007, 82; Stern 2003, 47.

³³⁴ Vuoden 1993 syyskuussa mielenosoituksella vastustettiin PLO:n ja Israelin välistä sopimusta ja seuraavan vuoden lokakuussa Jordanian ja Israelin välistä rauhansopimusta. Mark & Katzman 2003, 33.

³³⁵ Mark & Katzman 2003, 33; Paz 1998, www-lähde. Palestiinalaispakolaisista Libanonissa kts. esim. Brackman 2000, www-lähde.

³³⁶ Kts. Hizballah Program, www-lähde; Qassem 2005, luku 4.

³³⁷ Deeb 2003, 200. Hizballah on kouluttanut myös muiden äärijärjestöjen, kuten egyptiläisen Islamilaisen jihadin sekä algerialaisen GIA:n (Armed Islamic Group) jäseniä. Karmon 2003, 26.

³³⁸ Karmon 2003, x-xi, 16; Pedahzur 2005, 53; Ruebner et al 2003, 58. Sekä Hamasilla että Islamilaisella jihadilla on toimistot myös Beirutissa ja niiden yhteistyö Hizballahin kanssa jatkuu tiiviinä. Jaber 1997, 154.

aikana Hizballahin raportoitiin lisänsen asevarastoaan selkeästi. ”Vastarinta ja intifada miehityssä Palestiinassa jatkuvat”, korosti Nasrallah. Hizballahin Naim Qasimilla oli Palestiinan tilanteesta selvä mielipide. Ne juutalaiset, jotka jo alun perin asuivat alueella, saivat jäädä ja loppujen tulisi lähteä sinne, mistä he ovat tulleetkin. Hizballah yritti toisen intifadan aikana salakuljettaa useamman kerran aseita palestiinalaisille. Vuoden 2001 puolivälissä Hizballah perusti myös omaa toimintaa Länsirannalle. Israeliläislähteiden mukaan Hizballah on lisännyt aktiivisuuttaan palestiinalaisalueilla muutaman viime vuoden kuluessa ja tiivistänyt yhteistyötään etenkin Hamasin kanssa. Järjestö on kerännyt tiedustelutietoja, kouluttanut räjähdeseasiantuntijoita, järjestänyt organisaatioiden johdon tapaamisia, ohjailnut rahavirtoja ja aseiden kuljetusta.³³⁹

3.3 Palestiinan toinen aalto (noin vuodesta 2000 eteenpäin)

Hamas saa kilpailijoita

1990-luvun lopulla rauhanneuvottelut junnasivat edelleen, eikä todellisia tuloksia oltu saavutettu. Yasir Arafat teki huomattavia myönnytyksiä Israelille lupaamalla muun muassa poistaa Palestiinan julistuksesta kohdan, jossa vaadittiin Israelin tuhoa sekä lupaamalla aloittaa toimet Hamasia vastaan. Rauhanprosessi eteni vuosituhaten vaihtuessa melko reippaalla tahdilla. Kuitenkin keväällä 2000 puhkesivat Palestiinan itsehallinnon ja Israelin sotilaiden väliset taistelut. Arafatin suosio laski huimaavalla vauhdilla ja samaa tahtia kasvoi islamististen ryhmien kannatus. Heinäkuun 2000 Camp Davidin neuvottelut epäonnistuvat, kun Israelin ja Palestiinan konfliktin ongelmakohtiin ei löytynyt sopimusta. Rauhanprosessi haudattiin lopullisesti, kun toinen kansannousu alkoi syksyllä 2000.³⁴⁰

Palestiinalaiset olivat turhautuneita ja pettyneitä Palestiinan virallisen itsehallinnon kykyyn parantaa alueen oloja. Hamasin retoriikka alkoi viehättää monia, sillä PA:n yritykset edistää rauhanprosessia junnasivat paikallaan ja Israel kovensi otteitaan vastatessaan palestiinalaisten iskuihin. Juutalaisten siirtokuntien määrä oli myös tuplaantunut palestiinalaisalueilla sitten Oslon sopimuksen. Työttömyys lisääntyi ja taloudellinen tilanne heikkeni palestiinalaisalueilla jatkuvasti. Maaliskuussa 2000 peräti yli 85 % palestiinalaisista koki, että PA:n pitäisi olla luonteeltaan uskonnollisempi. *Mia M. Bloomin* mukaan Hamas yrittikin kääntää taistelun uskonnolliseksi yhteenotoksi islamin ja

³³⁹ Deeb 2003, 221; Gambill 2004, www-lähde; Karmon 2003, 16, 39; Hezbollah Leader Speaks Out, www-lähde; Israel Security Agency's 2006 Report 2007, www-lähde.

³⁴⁰ Dowty 2005, 224; Pedahzur 2005, 62; Ricolfi 2005, 92-93.

juutalaisuuden välillä. Hamasin kannatus nousi vuonna 2000 peräti 70 prosenttiin ja kasvoi vielä parin seuraavan vuoden aikana³⁴¹. Kaikista Israelin otteista huolimatta itsemurhaiskut vain kiihtyivät. Vuoden 2000 lopulla palestiinalaisten itsemurhaiskujen kannatuslukemat nousivat ensimmäisen kerran jopa yli kahden kolmasosan.³⁴²

Vain hyvin harvat tutkijat ovat sitä mieltä, ettei toisen intifadan syttymisessä ollut lainkaan strategiaa. Strategian katsotaan vain vahvistuneen intifadan alettua. Myös Arafatin osallisuudesta kansannousun syttymiseen ollaan edelleen montaa mieltä. Osa tutkijoista uskoo, ettei intifada puhjennut spontaanisti, vaan se oli tarkoin etukäteen suunniteltu. Joidenkin tutkijoiden mielestä taas toinen intifada oli huomattavasti vähemmän järjestäytynyt kuin ensimmäinen. Yksittäisenä tapauksena kansannousun puhkeamiseen vaikutti myös 12-vuotiaan Muhammad Jamal al-Durrahin kuolema, kun israelilaisotilaat ampuivat pojan pakolaisleirissä mielenosoituksen aikana. Tilanteesta uutisoidut kuvat raivostuttivat palestiinalaiset.³⁴³

Vuosituhanen vaihteen rauhalliset olot vaihtuivat siis kertaheitolla, kun Palestiinan itsemurhaiskujen toinen aalto lähti liikkeelle. Syyskuussa 2000 alkanut al-Aqsan intifada romahdutti loputkin haaveet rauhasta. Kiinnostavaa on, että mielipidetiedusteluissa juuri ennen intifadan alkua palestiinalaisista peräti yli 62 % ihaili Hizballahin toimintaa ja oli sitä mieltä, että palestiinalaisten tulisi noudattaa vastaavanlaista taktiikkaa. Hizballah oli juuri saavuttanut merkittävän voiton, kun Israel oli vetäytynyt maasta lopullisesti. Intifadan alussa Israelin toimet olivat kovia ja palestiinalaiset jäivät selvästi alakynteen. Toisen intifadan alku oli kaiken kaikkiaan palestiinalaisille verinen³⁴⁴. Rauhanprosessin epäonnistumisesta tuskin voidaan syyttää itsemurhaiskuja, sillä ne alkoivat vasta intifadan käynnistyttyä. Vastoin yleisiä oletuksia itsemurhaiskut eivät siis aloittaneet kansannousua. Al-Aqsan intifadan alussa iskut suoritettiin hyvin tavanomaisilla metodeilla³⁴⁵. Neljännen aallon ensimmäinen kuolonuhreja tuottanut itsemurhaisku tehtiin vasta maaliskuussa 2001.³⁴⁶

³⁴¹ Ennen intifadan alkua Fatahia kannatti palestiinalaisista noin 40 % ja Hamasia vain 16-18 %. Bloom 2004 a, 70.

³⁴² Bloom 2004 a, 65-66, 69, 71; Frisch 2003, 69.

³⁴³ Frisch 2003, 391; Frisch 2005, 63, 65-66; Ruebner et al 2003, 47.

³⁴⁴ Kolmessa kuukaudessa kuoli yli 300 palestiinalaista, joista suurin osa alle 30-vuotiaita ja yli kolmasosa alle 18-vuotiaita. Vain 5 % kuolleista sai surmansa aseellisissa yhteenotoissa, suurin osa kuoli mielenosoituksissa. Hafez 2004, www-lähde.

³⁴⁵ Ensimmäinen isku tehtiin kuukausi intifadan puhkeamisen jälkeen ja viiden ensimmäisen kuukauden aikana tehdyistä 53 iskusta vain kolme oli itsemurhaiskuja. Hafez 2004, www-lähde.

³⁴⁶ Hafez 2004, www-lähde; Ricolfi 2005, 93-94; Ruebner et al 2003, 47.

Hamasin ja Islamilaisen jihadin ennennäkemätön itsemurhaiskujen kampanja Israelia vastaan alkoi tammikuussa 2001. Hamas teki vuoden loppuun mennessä parisenkymmentä iskuja, joista tuhoisimmat olivat Islamilaisen jihadin kanssa yhteistyönä toteutetut iskut tammikuussa ja elokuussa 2001. Näissä räjähdyksissä kuoli yhteensä 36 ihmistä ja haavoittui 250. Iskuja tehtiin usein kustoksi Israelin sotilaiden suorittamista salamurhista ja elokuun iskulla järjestö kosti kahden nablusilaisen Hamas-johtajan kuolemat. Suurin osa tehtiin räjähdedyön avulla ja muutamia autopommeina. Toisen intifadan itsemurhaiskuista vain hieman yli puolet ”onnistui”, eli niissä onnistuttiin surmaamaan joku. ”Epäonnistuneet” iskut eivät edes ylittäneet uutiskynnystä Israelin ulkopuolella³⁴⁷. Iskut suunnattiin edelleen suurimmaksi osaksi siviilikohteisiin Israelin puolelle, mutta myös raja-asevilla tehtiin muutama isku. Palestiinan toinen itsemurhaiskujen aalto siis levitti iskut palestiinalaisalueille ja niitä tehtiin nyt myös sotilaita ja poliiseja vastaan³⁴⁸. Israelin puolella julkisen liikenteen lisäksi kohteeksi joutuivat ravintolat ja muut vapaa-ajan viettopaikat sekä kauppapaikat.³⁴⁹

Toinen intifada synnytti uusia palestiinalaisjärjestöjä taistelemaan vanhojen rinnalle paitsi israelilaisia vastaan, myös palestiinalaisten suosioista. Itsemurhaiskujen suuret kannatusluvut saivat äärijärjestöt kilpailemaan kannattajista ja uusia iskuja tehtiin tiuhaan tahtiin. Tärkeimmiksi ja suurimmiksi uusista järjestöistä muodostuivat väkivaltaiset Tanzim³⁵⁰ sekä al-Aqsan marttyyrien prikaatit³⁵¹, jotka molemmat ovat ainakin löyhästi liitoksissa Fatahiin³⁵². Palestiinan toisenkin aallon iskut tehtiin pääosin sarjoina. Kuolonuhreja ne aiheuttivat keskimäärin neljä tai viisi.³⁵³ Itsemurhaiskuja ei myöskään toisen intifadan aikana ilmeisesti kontrolloitu niinkään järjestöjen johtajien tasolta, vaan pienemmistä verkostoista, jotka toimivat paikallisesti. Samasta iskusta saattoi ottaa ”kunnian” useampikin järjestö, eikä aina voitukaan olla varmoja, mihin järjestöön tekijä varmuudella kuului³⁵⁴. Eri järjestöjen paikallisjäsenet tekivät myös yhteistyötä keskenään, josta osoituksena ovat esimerkiksi Hamasin ja Islamilaisen jihadin yhteisesti toteutetut kampanjat. Kun

³⁴⁷ Päivä, jona päätin kuolla –dokumentti 2006.

³⁴⁸ ICT on määritellyt tällaiset iskut sissihyökkäyksiksi, ei terroriteoiksi. Kts. Casualties Database (ICT), www-lähde.

³⁴⁹ Atran 2004, 70; Pape 2003, 18; Casualties Database (ICT), www-lähde; Tamimi 2007, 201.

³⁵⁰ Sananmukaisesti organisaatio. Tanzim perustettiin Fatahin sisällä noin vuonna 1995. Monet järjestön jäsenistä liittyivät toisen intifadan alettua al-Aqsan marttyyrien prikaateihin.

³⁵¹ Kata'ib Shuhada al-Aqsa.

³⁵² Luca Ricolfin mukaan Hamas teki toisen intifadan aikana yhteensä 39 itsemurhaiskuja, al-Aqsan marttyyrien prikaatit 22, Islamilainen jihad 21, Fatah kaksi, Tanzim yhden ja PFLP yhden. Ricolfi 2005, 96.

³⁵³ Juusola 2005, 254; Ricolfi 2005, 96-97. Ensimmäisen intifadan aikaiset kuolleisuusluvut olivat lähes seitsemän palestiinalaisuhria suhteessa yhteen israelilaiseen, kun taas toinen intifada ja itsemurhaiskujen merkittävä kasvu maaliskuusta 2001 eteenpäin muutti luvut lähes tasoihin. Weinberg et al 2003, 141.

³⁵⁴ Elokuussa 2001 Hamas ja Islamilainen jihad kiistelivät Sbarron pitseriassa tapahtuneen iskun tekijän järjestötaustasta, samoin kuin Hamas teki toukokuussa 2002 Netanyan torin itsemurhapommituksen yhteydessä PFLP:n kanssa. Peräti neljä eri ryhmää ilmoittautui heinäkuun 2002 bussissa toteutetun itsemurhaiskun tekijäksi. Bloom 2004 a, 73.

millään järjestöllä ei ollut monopoliasemaa väkivallan käytössä, ne päätyivät tekemään keskenään kauppaa ja kehittämään entistä näyttävämpiä iskuja. Itsemurhaiskujen tekeminen toi järjestölle al-Aqsan intifadan aikaan valtavasti suosiota, josta kertoo esimerkiksi PFLP:n tilanne. Järjestön suosio oli laskenut voimakkaasti, mutta kun se aloitti itsemurhaiskut vuonna 2001, sen kannatus palautui takaisin alkuperäiselle tasolle.³⁵⁵

Israel kiristää otteitaan

Iskuilla oli jälleen vaikutuksensa myös Israelin sisäpolitiikkaan. Toisen intifadan lisääntyneet väkivaltaisuuDET ja kiihtyvät itsemurhaiskut edesauttoivat kovanlinjan oikeistolaispoliitikon Ariel Sharonin voittoon vuonna 2001 Ehud Barakia vastaan käydyissä vaaleissa. Helmikuussa 2001 Israelin pääministeriksi valittu Sharon kieltäytyi neuvottelemasta palestiinalaisten kanssa ennen kuin väkivalta saataisiin loppumaan. Sharonin valinta pääministeriksi sai aikaan voimakkaan vastareaktion ja nosti itsemurhaiskujen kannatusta palestiinalaisalueilla entistä korkeammalle.³⁵⁶ Syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen Hamas ja Islamilainen jihad pidättäytyivät lähettämästä jäseniään iskuihin hetkeksi aikaa. Kolme juutalaista siirtokuntalaista surmasi kolmekuisen palestiinalaisvauvan ja tapahtuma kuohutti tunteita palestiinalaisalueilla. Tämä oli varmasti osa syy siihen, miksi itsemurhaiskuja alettiin taas toteuttaa.³⁵⁷

Israel aloitti huomattavat vastatoimet vuonna 2002, kun tuhoisa itsemurhaisku oli tappanut 29 maan kansalaista pääsiäisen aikaan. Israel piti itsemurhaterrorismia ensimmäisen luokan strategisena uhkana ja yritti kaikin keinoin vähentää sitä. ”Operaatio Suojaavan kilven”³⁵⁸ aikana Israel käytännössä miehitti uudelleen Länsirannan ja näin ollen samalla vähensi huomattavasti Palestiinan itsehallinnon arvovaltaa. Sharonin aikana Israel alkoi käyttää myös niin sanottuja ”ennalta ehkäiseviä iskuja” sellaisia henkilöitä vastaan, joita epäiltiin osallisuudesta terrorismiin. Uhreiksi joutui huomattava määrä ulkopuolisia ja siviilejä ja Israelin toimet herättivät kansainvälistä arvostelua. Sharonin hallituksen päätös vallata takaisin tärkeitä kaupunkeja Länsirannalla sai aikaan sarjan tappavia itsemurhaiskuja maaliskuussa 2002.³⁵⁹ Kesäkuussa presidentti George W. Bush vaatii Palestiinalle uutta johtoa ja pysäytti neuvottelut Yasir Arafatin kanssa³⁶⁰. Hamasin lyhyt

³⁵⁵ Bloom 2004 a, 71; Bloom 2006, 45; Pedahzur 2005, 170.

³⁵⁶ Dowty 2005, 224; Hafez 2004, www-lähde; Juusola 2005, 260.

³⁵⁷ Davis 2003, 30; Reuter 2002, 82.

³⁵⁸ Operation Defensive Shield.

³⁵⁹ Juusola 2005, 261-262; Pedahzur 2005, 64; Weinberg et al 2003, 146.

³⁶⁰ Kvartetti, johon kuuluvat Yhdysvaltojen lisäksi YK, EU ja Venäjä, laati ”Tiekarttana” tunnetun suunnitelman rauhanprosessin pohjaksi.

tulitauko taas päättyi, kun Ariel Sharon lähetti israelilaisjoukot murhaamaan Izz al-Din al-Qassam -joukkojen johtajan sheikki Salah Shehadan³⁶¹. Islamilainen jihad teki kompromisseja vielä paljon haluttomammin kuin Hamas.³⁶²

Tammikuussa 2003 Sharon valittiin jatkamaan pääministerinä. Maaliskuussa Arafat taipui kansainvälisen painostuksen alla ja PA:lle luotiin uusi pääministerin virka³⁶³. Fatah ja militantit islamistiryhmät julistavat kolmen kuukauden mittaisen tulitauon kesällä 2003. Se ei kuitenkaan pitänyt ja elokuussa Israelin joukot kiihdyttivät salamurhia vastauksena Hamasin itsemurhaiskuille. Samaan aikaan Israel alkoi nopeuttaa suojamuurin rakentamista Israelin ja palestiinalaisalueiden välille. Itsemurhaiskut laantuivat vuonna 2003 puoleen siitä, mitä ne olivat olleet toisen intifadan alkupuolella. Palestiinalaisten mielipiteet myös kärjistyivät, lokakuussa 2003 yli 74 % palestiinalaisista kertoi kannattavansa itsemurhaiskuja Israelia vastaan, mikä oli siihen saakka korkein luku.³⁶⁴

Israelin kiristettyä toimia palestiinalaisterroristien torjumiseksi Hamasin ja muiden järjestöjen itsemurhapommittajien oli melko mahdotonta päästä iskemään Israelin maalla. Palestiinan itsehallinnon alueet pyrittiin erottamaan Israelista tiukemmin. Hamas päätyikin samaan ratkaisuun, kuin mihin Hizballah oli päätenyt vuonna 1985 Israelin vetäydyttyä turvallisuusvyöhykkeelleen: se päätti muuttaa taktiikkaansa ja siirtyä muihin taistelumuotoihin. Itsemurhaiskuista ei saataisi enää samaa hyötyä kuin aikaisemmin. Hamas ryhtyi tekemään enenevässä määrin raketti-iskuja Gazasta israelilaisalueille ja turvautui myös sissisodankäyntiin, kuten tienvarsipommeihin, palestiinalaisalueilla. Hamas osoitti tällä osaavaansa sopeutua tilanteen muutoksiin ja hallitsevansa sotilaallisen strategiansa varsin hyvin.³⁶⁵

Helmikuussa 2004 Sharon ilmoitti yksipuolisesta päätöksestä vetää siirtokunnat pois Gazan alueelta. Itsemurhaiskuja tehtiin edelleen jatkuvana koston kierteenä. Erään iskun seurauksena Israelin joukot salamurhasivat kaksi Hamasin tärkeää johtomiestä, al-Rantisin ja Yasinin maaliskuuhuhtikuussa 2004. Kostoisku tuli välittömästi ja kahden pommittajan yhteisessä iskussa kuoli 16 ja loukkaantui yli sata. Marraskuussa 2004 Yasir Arafat kuoli ja hänen seuraajakseen nousi Mahmud Abbas. Vuonna 2005 Palestiinassa tehtiin enää viitisen itsemurhaiskua, kun edeltävänä vuonna

³⁶¹ Samassa iskussa kuoli 14 palestiinalaista, joista suurin osa oli lapsia.

³⁶² Davis 2003, 171; Dowty 2005, 224-225.

³⁶³ Ensimmäisenä virkaan astui Mahmud Abbas. Hänen erottuaan syyskuussa 2003 tilalle valittiin Ahmad Qurei.

³⁶⁴ Dowty 2005, 225; Hafez 2004, www-lähde; Ricolfi 2005, 96-97.

³⁶⁵ Pedahzur 2005, 64-65.

määrä oli noin 15. Kaikkiaan vuosina 2000-2005 Palestiinassa tehtiin peräti yli sata itsemurhaiskua³⁶⁶. Palestiinalaisten tekemissä iskuissa on keskimäärin kuollut seitsemän ja haavoittunut kolmisenkymmentä³⁶⁷. Vaikka toisen intifadan aikana tehdyt itsemurhaiskut muodostavat vain alle prosentin kaikista tänä aikana tehdyistä terroriteoista, on huomattava, että ne ovat kuitenkin aiheuttaneet eniten uhreja.³⁶⁸ Itsemurhaiskut eivät ole kokonaan loppuneet Palestiinassakaan, tosin niitä on tehty parin viime vuoden aikana hyvin harvakseltaan. Yli vuoden tauon jälkeen helmikuussa 2008 Israelissa tehtiin jälleen itsemurhaisku, joka vaati yhden kuolonuhrin.³⁶⁹

Itsemurhaiskujen aaltojen aikana tapahtui selkeä muutos siinä, mihin niillä pyrittiin. 1980-luvulla Hizballahin aloittaessa iskut ne suunnattiin yli 90 prosenttisesti miehitysvaltaa vastaan. 1990-luvulla iskut liittyivät lähes 85 prosenttisesti alueellisiin ja etnisiin konflikteihin ja 2000-luvulla lähes puolet kaikista iskuista on suunnattu maallistuneita islamilaisia ryhmiä vastaan.³⁷⁰ Tämä kertoo ennen kaikkea uskonnollisten ja sekulaarien ryhmien valtataistelusta. Entä missä määrin itsemurhaiskut ovat auttaneet Hamasia saavuttamaan tavoitteensa? Iskut ovat lisänneet israelilaisten halukkuutta vetäytyä miehityiltä alueilta ja toisaalta nostaneet Hamasin merkittäväksi poliittiseksi voimaksi Palestiinassa. Radikaalit islamistiset järjestöt alkoivat voimakkaasti kasvattaa suosiotaan toisen intifadan alettua. Järjestöt taas lisäsivät väkivaltaa saadakseen kunnioitusta. Kuitenkaan toisen intifadan aikana Hamasin iskut eivät tuottaneet toivotunlaisia tuloksia siinä mielessä, että Israel vain miehitti entistä tiukemmin palestiinalaisalueita sen sijaan, että se olisi lähtenyt vetäytymään.³⁷¹

Hizballah taiteilee politiikan ja väkivallan välissä

Israel lähti viimein lopullisesti Libanonista vuonna 2000. Hizballah otti kunnian asiasta ja nautti suurta suosiota maassa ja arabimaailmassa yleensä. Järjestön politiikka oli suositumpaa kuin koskaan. Hizballahin taistelijat vähenivät katukuvasta ja moni hankki elantonsa perinteisemmin

³⁶⁶ Tämäkin luku vaihtelee paljon, Kimhin ja Evenin mukaan itsemurhaiskujen yrityksiä olisi ollut peräti 274, joista hieman yli puolet onnistuneita. Hamasin iskuja näistä yrityksistä olisi ollut noin sata. Muihin tilastoihin verrattaessa luvut vaikuttavat selkeästi liian suurilta. Kts. Kimhi & Even 2004, 817.

³⁶⁷ Luku on suuri verrattaessa esimerkiksi turkkilaisen PKK:n iskuihin, joissa on keskimäärin kuollut yksi ja haavoittunut 10. Kts. Silke 2003 b, 96.

³⁶⁸ Dowty 2005, 225-226; Hafez 2006, 56; Kimhi & Even 2004, 817; Israel Security Agency's 2006 Report 2007.

³⁶⁹ HS, Ulkomaat 5.2.2008; HäSa, Ulkomaat 5.2.2008. Kauppakeskuksessa tehdyn iskun tekijäksi ilmoitautui al-Aqsan marttyyrien prikaatit.

³⁷⁰ Pedahzur & Perliger 2006, 4-5, taulukko 1.2.

³⁷¹ Atran 2006, 132; Bloom 2004 a, 61; Pedahzur 2005, 65.

keinoin maanviljelystä, yrittäjinä tai palkkatyöläisinä. Pienestä ja hajanaisesta shiia-järjestöstä oli 20 vuodessa paisunut valtava organisaatio, joka ratsasti suosionsa huipulla. Itsemurhaiskujen ”koelaboratoriosta” Libanonista otettiin mallia ympäri maailmaa. Hizballahin taistelunetodeita imitoivat niin uskonnolliset kuin sekulaaritkin ryhmät, jotka ajoivat omia nationalistisia ja poliittisia tavoitteitaan. Sheikki Fadlallah myönsi vuonna 2000, että ilman itsemurhaiskuja Hizballah ei koskaan olisi voittanut taistelua Israelia vastaan. 2000-luvulla iskuja ei kuitenkaan enää hänen mukaansa tarvittu. Myytti marttyyriudesta elää kuitenkin edelleen vahvana Libanonin shiiväestön keskuudessa.³⁷² Israelin vetäytymisen jälkeen Hizballah joutui uuden tilanteen eteen, jatkaisiko se aseellista vastarintaa vai siirtyisikö järjestö puhtaasti tavanomaiseen politiikkaan?

Israelin ja Hizballahin välinen konflikti ei kuitenkaan päättynyt ja kiistat tiettyjen maa-alueiden hallinnasta jatkuivat³⁷³. Lokakuussa 2000 Hizballah aloitti ensimmäisen sissiopeeraationsa sitten Israelin vetäytymisen. Hizballah vaati, että Israelin tuli vetäytyä useista kylistä Etelä-Libanonissa. Järjestö ampui raketteja Israelin puolelle ja Israel suoritti ilmahyökkäyksiä.³⁷⁴ Vuoden 2001 al-Qaidan iskut Yhdysvaltoihin saivat Hizballahin kiihdyttämään väkivaltaisuuksiaan huolimatta siitä, että järjestön johto tuomitsi iskut. Organisaatio kuitenkin varoitteli Yhdysvaltoja hyödyntämästä iskuja ”aggression ja terrorismin harjoittamisessa”. Fadlallahista tuli ensimmäinen tunnettu muslimijohtaja, joka julisti fatwan, jolla kiellettiin muslimeita auttamasta Yhdysvaltoja sen sodassa Irakia vastaan. Vaikka shiialaisen Hizballahin mielestä Saddam Hussein oli islamin vihollinen, Yhdysvallat oli vielä pahempi.³⁷⁵ Merkittävimpänä seurauksena vuoden 2001 iskuista voidaan Hizballahin kannalta pitää sitä, että kolme sen jäsentä joutui Yhdysvaltojen kahdenkymmenen etsityimmän terroristin listalle.³⁷⁶

Kaiken kaikkiaan on arvioitu, että Hizballahin hyökkäyksissä on kuollut yli 8000 ihmistä, joista suurin osa oli libanonilaisia.³⁷⁷ Vuosina 2000-2004 Hizballahille on kirjattu ICT:n tietojen mukaisesti vain kymmenkunta erilaista iskua. Ne ovat olleet ampumisia, ohjushyökkäyksiä, tykistöhyökkäyksiä ja puukotuksia. Iskut suunnattiin pääosin sotilaskohteisiin, mutta niitä tehtiin

³⁷² Reuter 2002, 77-78.

³⁷³ Kiistan on Shibān (Shebaan) alue, joka Israelin mielestä kuuluu Syyrialle ja libanonilaisten mielestä Libanonille, joten Israelin tulee vetäytyä myös sieltä.

³⁷⁴ Deeb 2003, 214, 216-217; Karmon 2003, 22, 34-35; Mark 2003, 15

³⁷⁵ Karmon 2003, 22, 34-35.

³⁷⁶ Bush esitteli listan lokakuussa 2001 ja siellä mainittiin Hizballahista turvallisuuspäällikkö Imad Mughniya, Hasan Iz al-Din, joka oli yksi TWA:n koneen kaappaajista vuonna 1985 sekä hänen toverinsa Ali Atway. Deeb 2003, 220.

³⁷⁷ Lutz & Lutz 2005, 113.

myös Israelin puolella.³⁷⁸ Israelin vetäytyttyä Libanonista toukokuussa 2000 väkivaltaisuuDET rajalla vähenivät huomattavasti, mutta jatkuvia selkkauksia kuitenkin tapahtui ja UNIFIL raportoi Israelin jatkuvista niin sanotun Sinisen linjan loukkauksista. Viime vuosina Hizballah on ollut paljon otsikoissa raketti-iskujensa takia³⁷⁹. Jo 2000-luvun aivan alussa eräs tutkija piti Shiban laaksoa ”maailman vaarallisimpana paikkana”.³⁸⁰ Vuoden 2006 sodan jälkeen Libanonissa on vallinnut poliittisesti melko kaoottinen tilanne. Hizballahin suosio ei kuitenkaan näytä laantumisen merkkejä, eikä sillä ole aikeita laskea aseitaan. ”Me emme ole toisen luokan kansalaisia, me synnyimme täällä, me kuolemme täällä ja meidät haudataan täällä”, sanoi Nasrallah vuonna 2000. Hänen mielestään kukaan ei siis voi kyseenalaistaa Hizballahin ja Libanonin shiiojen isänmaallisuutta tai oikeutta kuulua Libanoniin. Jatkuvasti järjestön johto on kuitenkin painottanut tiedostavansa, että Libanoniin tuskin koskaan saadaan islamilaista hallintoa.³⁸¹

Itsemurhaiskujen vastatoimista ja vaikutuksista

Israel on taistellut itsemurhaiskuja vastaan sotilastoimin, tiesuluilla, ulkonaliikkumiskielloilla, tarkastuspisteillä, hävittämällä rakennuksia, pidättämällä³⁸², karkottamalla ja murhaamalla ääriyhmien johtoa ja aktiivijäseniä sekä rakentamalla suojamuurin Israelin ja palestiinalaisalueiden väliin. Itsemurhaiskuja yrittäneiden tai suunnitelleiden vankeusrangaistukset ovat luonnollisesti kovia³⁸³. Joillakin toimilla on varmasti ollut hillitsevä vaikutus itsemurhaiskuihin, sillä palestiinalaisten kulkua ja etenkin pääsyä Israeliin on vaikeutettu. Kaikilla näillä toimilla Israel on kuitenkin myös lisännyt solidaarisuutta palestiinalaisalueilla sekä kostonhalua. Esimerkiksi johtajien murhaaminen usein vain palvelee järjestön tarpeita, sillä salamurhat vahvistavat marttyyriuden ajatusta ja henkilökultteja. Vastatoimia voidaan suunnata suoraan iskuja toteuttavan organisaation johtoon sekä jäsenistöön ja pyrkiä näin estämään juuri suunnitteilla oleva isku.³⁸⁴

³⁷⁸ Casualties Database (ICT), www-lähde. Listassa lienevät vain merkittävimmät iskut, sillä Hizballah on jatkuvasti tehnyt raketti-iskuja Israelin puolelle. Israelin vetäytymisestä aina vuoden 2006 heinäkuun sotaan saakka vain yksi israelilaisiviili kuoli Hizballahin toimesta. Sotilaita kuoli kuudessa vuodessa 17, mikä on merkittävästi vähemmän kuin ennen Israelin vetäytymistä alueelta. Aikaisemmin Israelin sotilaita kuoli noin 25 vuosittain. Norton 2007, 91.

³⁷⁹ On arvioitu, että järjestöllä on halussaan 8000-9000 Katyusha-rakettia. Israelilaisviranomaisten mukaan Iran ja Syyria olisivat varustaneet järjestöä ohjuksilla. US. Department of State 2003, 11.

³⁸⁰ Deeb 2003, 217; US. Department of State 2003, 11.

³⁸¹ Lutz & Lutz 2005, 113; Norton 2007, 91, 158.

³⁸² Israelin hallituksella on mandaatti, jonka mukaan terrorismista epäiltyä voidaan pitää vangittuna puoli vuotta ja mahdollisesti pidempäänkin ilman oikeudenkäyntiä.

³⁸³ Alaikäinen Muhammad Besharat sai esimerkiksi 18 vuotta vankeutta iskun yrityksestä. Päivä, jona päätin kuolla – dokumentti 2006.

³⁸⁴ Bloom 2006, 49; Hafez 2006 a, 73; Pedahzur 2005, 186, 190-191.

Israel on usein pyrkinyt kostamaan itsemurhaiskut kollektiivisilla rangaistuksilla, jolloin kyseessä on myös symbolinen nöyryytys. Se on pyrkinyt rajoittamaan ja jopa estämään palestiinalaisten pääsyä työpaikoilleen Israeliin ja rajoittanut myös Länsirannan ja Gazan välistä yhteyttä. Palestiinalaisviranomaiset ovat arvioineet, että palestiinalaiset menettävät Israelin toimien johdosta jopa 4.5 miljoonaa dollaria päivittäisiä palkkatuloja.³⁸⁵ Hizballahin kohdalla Israel oli aikanaan paljon voimattomampi, sillä iskut tehtiin lähinnä Libanonin maaperällä sotilaskohteisiin.

Itsemurhaiskut ja niiden vastatoimet ovat melkoinen kostonkierre, jota on ollut hyvin vaikea pysäyttää. Etenkin 2000-luvun alussa Palestiinan ja Israelin välisessä konfliktissa tämä näkyi selkeästi. Sotilaalliset vastatoimet aiheuttavat aina paljon kärsimystä koko yhteisölle, ei vain terroristeille. Tämä taas johtaa vihan vahvistumiseen vastapuolta kohtaan ja suurempaan tukeen itsemurhaiskuja ja muuta terrorismia harjoittaville järjestöille. *Adam Dolnik* muistuttaa, että vastatoimet ovat juuri sellainen seikka, joihin terroristijärjestö pyrkii vastapuolta provosoimaan. Näin järjestö onnistuu turhauttamaan ja radikalisoimaan väestöä, jolloin sen oma kannatus nousee. Sama toimii myös itsemurhaiskuissa, Israelin armeijan reagoidessa itsemurhaiskuun uudet ihmiset aktivoituvat järjestötoimintaan ja mahdollisten itsemurhaisku-kandidaattien määrä kasvaa. Kollektiiviset, koko palestiinalaisten elämään vaikuttavat rangaistukset on tuomittu kansainvälisesti useaan kertaan. Israelin mukaan jokainen maata vastaan suunnattu isku oli ”massamurha” ja jokainen palestiinalaisen kuolema raportoitiin ”sotarikoksena”.³⁸⁶

Itsemurhaiskuilla on psykologisia vaikutuksia sekä hyökkäyksen kohteeksi joutuneisiin ihmisiin, koko kansaan että poliittisiin päättäjiin. Itsemurhaiskut saattavat vähentää kansalaisten luottamusta omiin päättäjiin ja heidän kykyynsä suojella ihmisiä. Itsemurhaiskuilla pyritään luomaan pelon ilmapiiriä vastapuolen koko yhteiskuntaan sekä saamaan aikaan poliittisia muutoksia. Iskut aiheuttavat hermostuneisuutta, hämmennystä ja pelkoa, koska ne kohdistuvat varoittamatta sattumanvaraisilta tuntuviin kohteisiin. E erityisen suurta pelkoa aiheuttavat siviilejä kohtaan suunnatut iskut. Pelkkä huhu iskusta pystyy luomaan paniikkia ja turvattomuutta. Lisätäkseen pelkoa monet iskuja tekevät ryhmät pyrkivät antamaan itsestään kuvan irrationaalisena ja fanaattisena joukkona. He haluavat uskotella, ettei mitään voida tehdä heidän pysäyttämisekseen.³⁸⁷

³⁸⁵ Bloom 2006, 32; Hafez 2004, www-lähde; Ruebner et al 2003, 50-51. Israelin BKT on 25-kertainen köyhiin palestiinalaisalueisiin verrattuna. Ruebner et al 2003, 53.

³⁸⁶ Dolnik 2004, 846; Juusola 2005, 200; Pedahzur 2005, 189.

³⁸⁷ Bloom 2005, 39; Pedahzur 2005, 27, 182-183.

Itsemurhaiskut aiheuttavat kahdenlaista pelkoa, henkilökohtaista ja kansallista. Eli toisaalta ihminen voi pelätä perheenjäsenensä tai läheisten ihmisten kuolemaa ja toisaalta laajemmassa mittakaavassa olla huolissaan esimerkiksi Israelin selviytymisestä ja kyvystä puolustautua. Terrorismin kokemus saattaa myös lisätä voimakkaasti isänmaallisia tuntemuksia³⁸⁸. Toisaalta terrorismi usein lisää epäluottamusta ihmisiä kohtaan ja vihaa paitsi terroristeja, myös niitä yhteisöjä kohtaan, joista terroristit tulevat. Esimerkiksi vuonna 2002, kun itsemurhaiskut riehuivat kiihkaasti Israelin alueella, 72 % israelilaisista oli sitä mieltä, että kaikki sotilaalliset toimet terrorismia vastaan olivat oikeutettuja.³⁸⁹

Konkreettisesti pelko ilmenee muun muassa siten, että ihmiset saattavat olla haluttomia jättämään kotinsa ja lähtemään julkisille paikoille, kuten ravintoloihin ja kauppakeskuksiin tai jopa työpaikoilleen. Esimerkiksi Israelissa monet ovat joutuneet sulkemaan kauppansa ja yrityksensä, koska paikallisetkin ovat olleet haluttomia lähtemään kodeistaan³⁹⁰. Toisaalta ihmiset ajan kanssa usein tottuvat tilanteeseen ja koettavat jatkaa suhteellisen normaalia elämää pelosta huolimatta. Terrorismi saattaa jättää jälkeensä selviä psykologisia ongelmia, jotka eivät välttämättä heti tule ilmi. Ihminen saattaa esimerkiksi vältellä tilanteita, jotka tuovat hänen mieleensä traumaattisia muistoja. Itsemurhaiskuista aiheutuneet Israelin vastatoimet ovat heikentäneet voimakkaasti palestiinalaisten taloudellista tilannetta ja muun muassa turistit ja ulkomaiset sijoittajat ovat kaikonneet. Israel kärsii vastaavista seurauksista. Monet palveluammateissa olevat, kuten ravintoloitsijat, hotellinomistajat ja matkamuistojen myyjät ovat joutuneet luopumaan yrityksistään³⁹¹. Israelin turismi putosi lähes puoleen loppuvuodesta 2000, kun lukua verrataan edellisvuoteen.³⁹²

Itsemurhaiskuissa kuolleet muodostavat vielä heterogeenisemmän joukon kuin pommittajat, sillä uhrit ovat lähes aina sattumanvaraisia. Tavoitteena on tappaa niin paljon ihmisiä, yleensä siviilejä, kuin mahdollista. Viidennes uhreista on ollut Israelissa tapahtuneissa iskuissa koululaisia tai opiskelijoita, varmaankin siksi, että he käyttävät usein julkista liikennettä. Eläkeläisiä kuolleista on

³⁸⁸ Tämä oli havaittavissa erityisen selvästi Yhdysvalloissa vuoden 2001 iskujen jälkeen.

³⁸⁹ Pedahzur 2005, 184-185; Weinberg et al 2003, 147. Kriiseistä ja niistä selviytymisestä kts. esim. Saari 2000.

³⁹⁰ Esimerkiksi vuonna 1996 Purim-juhlan aikaan, jolloin kadut ovat yleensä aivan täynnä, Tel Avivin kadut olivat aivan autiot ja bussit sekä kauppakeskukset tyhjiillään, koska ihmiset pelkäsivät uusia itsemurhaiskuja. Pedahzur 2005, 183.

³⁹¹ Merkittävät tappiot on kärsinyt myös esimerkiksi israelilainen lentoyhtiö El Al.

³⁹² Pedahzur 2005, 183; Ruebner et al 2003, 42, 52, 54.

ollut 12 % ja kolmannes työläisiä. 94 % iskuista tappoi juutalaisia ja kuusi prosenttia epäonnistui tekijöiden kannalta siinä mielessä, että uhrit olivat toisia muslimeja, kristittyjä tai druuseja.³⁹³

3.4 Itsemurhaiskujen leviäminen

Itsemurhaa ovat taistelussa käyttäneet hyvin erilaiset ryhmittymät Japanin ja Iranin armeijasta aina kapinallisryhmiin (esimerkiksi LTTE), nationalistisiin ja separatistisiin organisaatioihin (esimerkiksi Hizballah, Hamas, al-Aqsan marttyyrien prikaatit ja PKK³⁹⁴) sekä löyhään al-Qaida -verkostoon. Iskuja ovat käyttäneet vain sellaiset järjestöt, joiden alueella tuetaan radikaalien toimien käyttöä tai sellaiset järjestöt, jotka eivät ole kiinnittyneet mihinkään tiettyyn yhteiskuntaan, kuten al-Qaida. Kaikki itsemurhaiskuja harjoittaneet järjestöt ovat tähän saakka tulleet Lähi-idästä ja Aasiasta. Itsemurhaiskut levisivät siis Libanonista etelään ja itään, eivät juurikaan länteen. Iskut liittyvät poikkeuksetta jonkin alueen hallinnoimiseen ja kiistoihin itsemääräämisoikeudesta. Viime vuosina itsemurhaiskuja on tehty enenevässä määrin myös islamististen ryhmien toimesta sellaisia länsimyönteisiä islamilaisia ryhmiä vastaan, jotka ovat kannattaneet sekulaarimpaa hallintoa. On kuitenkin huomattava, että islamin inspiroimien iskujen määrä on vain noin 35 % kaikista iskuista. Suurin osa iskuista voidaan laskea sekulaarien ryhmien tekemiksi.³⁹⁵

Kysymys siitä, mikseivät iskut ole levinneet ympäri maailmaa, on kiinnostava. Itsemurhaterrorismia ei suinkaan esiinny kaikilla alueilla, joilla on meneillään konflikti ja jotka ovat esimerkiksi köyhiä. Itsemurhaiskut ovat ilmiönä kuitenkin edelleen melko marginaalinen. Järjestö ei ryhdy niitä harjoittamaan, mikäli jäsenistö ei ole halukas niitä suorittamaan. Toisaalta, vaikka jäsenistö olisi halukas osallistumaan iskuihin, järjestö voi pidättäytyä niistä esimerkiksi siitä syystä, että itsemurhaiskut saattaisivat johtaa yleiseen väkivaltaistumiseen, mahdolliset tukijat torjuvat iskujen käytön tai järjestö voi saavuttaa samat tavoitteet muilla keinoin. Sellaiset järjestöt, joille yhteisön tuki on ensiarvoisen tärkeää, mutta joiden todellinen kannatus on heikkoa, pidättäytyvät itsemurhaiskuista, koska niiden aloittaminen voisi tehdä järjestöstä hyvinkin epäsuositun. Esimerkkinä voidaan mainita baskijärjestö ETA³⁹⁶ tai irlantilainen IRA.³⁹⁷

³⁹³ Weinberg et al 2003, 144-145, 150.

³⁹⁴ Partiya Karkerên Kurdistan. Kurdistanin työväenpuolue.

³⁹⁵ Gambetta 2005, 260-261; Pedahzur 2005, 29-30; Pedahzur & Perliger 2006, 3. Sekulaarien ryhmien itsemurhaiskuista kts. esim. Weinberg 2006.

³⁹⁶ Euskadi ta Askatasuna. "Baskimaa ja Vapaus".

³⁹⁷ Kalyvas & Sanchez-Cuenca 2005, 231-232; Reuter 2002, 10.

Itsemurhaiskut ovat levinneet maailmalla organisaatiolta toiselle, koska tekijät ovat oppineet, että ne kannattavat. Mikään järjestö ei kuitenkaan koskaan ole käyttänyt iskuja ainoana taistelukeinonaan. Ensimmäisenä itsemurhaiskut levisivät Libanonista Sri Lankaan, jossa itsenäisyystaistelua käyvät tamilisissit havaitsivat iskujen tehokkuuden. LTTE toimi kuitenkin hieman eri lähtökohdista kuin esimerkiksi Hizballah tai Hamas, sillä itsemurhaiskut Sri Lankassa liittyivät ennen kaikkea nationalistiseen ja etniseen konfliktiin, eikä LTTE ole uskonnollinen tyhmä. Itsemurhaiskujen leviäminen Sri Lankaan vuonna 1987 todisti myös sen, etteivät itsemurhaiskut ole pelkästään islamilaisten ryhmien keino. LTTE:lla tiedetään olleen yhteyksiä Hizballahiin ja tamilitiikereitä koulutettiin Libanonissa. Hinduina tamilit eivät usko kuolemanjälkeiseen elämään ja paratiisiin, kuten muslimit.³⁹⁸ Jotkut tutkijat ovat olleet sitä mieltä, että LTTE:n itsemurhaiskuihin värvättäisiin tekijöitä pakolla ja järjestö käyttäisi iskuissaan lapsia. Todisteet ovat kuitenkin *Mario Ferreron* mielestä olleet ainakin toistaiseksi hataria ja ristiriitaisia.³⁹⁹

Vuonna 1976 perustettu LTTE on kiistattomasti eniten itsemurhaiskuja maailmassa toteuttanut järjestö. Vuosien 1987-2000 välillä sen tilille voitiin laittaa noin 170 iskuja Sri Lankassa ja Intiassa. Järjestön itsemurhaiskuja suorittavaa yksikköä kutsutaan Mustiksi panttereiksi ja siihen kuuluu sekä miehiä että naisia⁴⁰⁰. LTTE suuntaa iskunsa usein srilankalaisia ja intialaisia päämiehiä, poliitikkoja ja virkamiehiä vastaan⁴⁰¹. Järjestö yhdistelee terrorismin ja tavanomaisemman sissisodankäynnin toimintatapoja. LTTE on myös käyttänyt itsemurhapommittajia taistelukentällä. Tällä on pyritty vähentämään tavallisten joukkojen tappioita, tuhoamaan Sri Lankan armeijan strategisia kohteita ja logistiikkaa sekä ylipäätään lisäämään LTTE:n maa- ja merijoukkojen tehokkuutta.⁴⁰² Sri Lankan hataran tulitauon päätyttyä maassa on jälleen alettu toteuttaa iskuja vuonna 2008.⁴⁰³

1970-luvulla perustettu turkkilainen PKK toteutti 15 onnistunutta itsemurhaiskuja järjestön johtajan Abdullah Öcalanin päätöksellä vuosina 1996-1999. PKK aloitti iskut ajankohtana, jolloin se oli kärsinyt raskaita sotilaallisia tappioita Kaakkois-Turkissa ja järjestön jäsenten taistelumieliala oli kokenut kovan kolauksen. Iskuilla pyrittiin kohottamaan PKK:n taistelijoiden taistelutahtoa.

³⁹⁸ Elster 2005, 253; Gambetta 2005, 260; Pedahzur 2005, 24, 32, 172; Reuter 2002, 160.

³⁹⁹ Ferrero 2006, 869.

⁴⁰⁰ LTTE:n jäsenet eivät saa mennä naimisiin, sillä he ovat kaikki naimisissa ”Tamil Eelamin” eli isänmaansa kanssa. Reuter 2002, 160.

⁴⁰¹ Tamilipommittaja tappoi esimerkiksi Intian entisen pääministerin Rajiv Gandhin vuonna 1991, koska Intia oli sotkeutunut Sri Lankan konfliktiin.

⁴⁰² Lutz & Lutz 2005, 116; Mishra 2004, 147-150. Itsemurhaiskuista Sri Lankassa kts. myös Bloom 2005, luku 3; Kaartikeyan 2005, 130-140. LTTE:sta kts. myös Paastela, luento 4.4.2007.

⁴⁰³ Kts. esim. HS, Ulkomaat 5.2.2008.

Tekijöille ei koskaan luvattu paikkaa paratiisissa.⁴⁰⁴ Tshetsheniassa itsemurhaiskut otettiin järjestelmällisesti käyttöön vuonna 1999. Itsemurhapommittajat ovat tavoitelleet teoillaan itsenäistä valtiota kansalleen ja uskonnollisemmat vielä islamilaista valtiota. Itsemurhaiskuja, autopommeja ja kidnappauksia harjoittaneet tshetsheni-kapinalliset ovat toimineet sekä Tshetsheniassa että naapurialueilla lähinnä venäläistä väestöä vastaan. He ovat käyttäneet usein hyväkseen panttivankien ottoa saadakseen asialleen julkisuutta. Näin tapahtui esimerkiksi Moskovan teatterikaappauksen aikana vuonna 2002⁴⁰⁵ ja Kaukasuksella Beslanin koulukaappauksen yhteydessä vuonna 2004. Huomionarvoista on, että esimerkiksi teatterikaappauksesta saadun kuvamateriaalin perusteella nimenomaan naiset kantoivat pommivyötä, kun taas miehillä oli tavalliset aseet.⁴⁰⁶

Edellä mainittujen ryhmien lisäksi itsemurhaiskuja ovat käyttäneet satunnaisesti monet muutkin ryhmittymät. Esimerkiksi neljä algerialaisterroristia yritti itsemurhaiskua kaapattuaan lentokoneen Algerissa jouluaattona 1994, mutta epäonnistuivat. Uzbekistanilainen islamilainen liike IMU⁴⁰⁷ on suorittanut iskuja ja etenkin naisvoimin. 1990-luvulla itsemurhaiskuja suoritettiin myös Jemenissä, Keniassa, Tansaniassa ja Kashmirissa. 2000-luvulla joukkoon liittyivät vielä ainakin Yhdysvallat, Venäjä, Afganistan, Pakistan, Marokko, Tunisia, Saudi-Arabia, Indonesia, Filippiinit, Irak, Iso-Britannia ja Kiina.⁴⁰⁸ Usein järjestöillä on jonkinlaisia siteitä toisiin itsemurhaiskuja suorittaviin järjestöihin. Pakistanilaisen Lashkar e Taiba⁴⁰⁹ –nimisen organisaation edustaja kertoo, että järjestön jäsenillä on henkilökohtaisia suhteita muihin terrorismia harjoittaviin järjestöihin. ”Joskus Hamasin ja Hizballahin taistelijat auttavat meitä”, hän paljastaa.⁴¹⁰

Al-Qaidan syyskuun 11. päivän iskusta harvinaislaatuinen tekee se, että se oli usean ihmisen yhtäaikainen itsemurhaisku. Hamasin ja Hizballahin suhteet al-Qaidaan nousivat esiin syyskuun 11. päivän iskujen jälkeen. Al-Qaida ja Hamas ovat kuitenkin perustaltaan hyvin erilaiset järjestöt. Al-Qaida on transnationaalinen terroristiverkosto, kun taas Hamas on vahvasti nationalistinen ja Palestiinan alueelle keskittynyt. Hamasilla ja Hizballahilla on myös aseellisen siiven lisäksi paljon muutakin toimintaa, toisin kuin solutyypisellä al-Qaidalla.⁴¹¹ Hizballahin johtajat ovat tiukasti

⁴⁰⁴ Lutz & Lutz 2005, 131; Mishra 2004, 151-152; Reuter 2002, 165. PKK:sta kts. myös Bloom 2005, luku 5.

⁴⁰⁵ Teatterikaappauksesta kts. Speckhard et al 2004, 305-327.

⁴⁰⁶ Bloom 2005, 125; Lutz & Lutz 2005, 140-141.

⁴⁰⁷ Islamic Movement of Uzbekistan.

⁴⁰⁸ Gambetta 2005, 287; Merari 2005, 70. Myös Espanjassa vuonna 2004 tehty pommi-iskujen sarja on joissakin lähteissä laskettu itsemurhaiskuksi, mutta ilmeisesti pommit räjäytettiin kuitenkin kauempaa.

⁴⁰⁹ Army of the Pure.

⁴¹⁰ Stern 2003, 211.

⁴¹¹ Gregory 2004, 139; Malkki 2003, 19.

kumonnet kaikki väitteet yhteistyöstä. Sheikki Fadlallahin mukaan sunnalaisen al-Qaidan päämäärät ovat hyvin erilaiset kuin shiialaisen Hizballahin.⁴¹² Kiinnostavaa, että Hizballahin johto vetosi al-Qaidan kohdalla tällaiseen seikkaan, vaikka se ei mitenkään ole haitannut yhteistyötä esimerkiksi sunnalaisen Hamasin kanssa.

Scott Atranin näkemyksen mukaan tämän päivän itsemurhapommittajia yhdistää globaali jihad, jolle he ovat omistautuneita. Jihadistisolut ovat pääosin pieniä, alle kahdeksan jäsenen ryhmiä. Itsemurhaiskut ovat levinneet globaaliksi ilmiöksi, koska ne ovat shokeeraavia, kuolettavia, kustannustehokkaita, varmoja ja äärimmäisen vaikeita estää.⁴¹³ Eniten itsemurhaiskuja tehdään tällä hetkellä Irakissa. Siellä tehtiin vuonna 2004 enemmän itsemurhaiskuja kuin koko maailmassa yhteensä oli tehty minään aikaisempaan vuonna.⁴¹⁴ Viimeaikaisissa uutisista Irakin itsemurhaiskuista on ollut mahdollista huomata, kuinka ilmiö on muuttanut muotoaan. Helmikuussa 2008 tehdyissä kahdessa tuhoisassa iskussa kuoli noin sata ja loukkaantui parisen sataa. Iskuihin oli värvätty kaksi kehitysvammaista naista, joiden pommit räjäytettiin kauempaa kännykän avulla. Tällaisessa tilanteessa voidaan hyvällä syyllä pohtia, onko kyse enää samasta ilmiöstä kuin aikaisemmin esimerkiksi Libanonissa ja Palestiinassa. Pommeja kantaneet naiset eivät itse räjäyttäneet itseään, eikä heidän vapaaehtoisuudestaan ole minkäänlaisia takeita. Irakissa myös räjähdeliivien käyttö itsemurhaiskuissa on yleistynyt, sillä autoliikenteen valvonta on tiukentunut mahdollisten autopommien takia. Aikaisemmin suurin osa iskuista tehtiin juuri autopommien avulla.⁴¹⁵

4 Jihad, marttyyrius ja retoriikka – Organisaation rooli

4.1 Iskut organisaation strategisena aseena

Jihadista

Jihadin⁴¹⁶ käsite liitetään tavallisimmin poliittiseen islamiin ja etenkin sen ääri-ilmiöihin. Se käsitetään usein virheellisesti väkivallan opiksi. Jihad uskonnollisessa merkityksessään tarkoittaa kamppailua uskonnon puolesta, usein se käännetään ”pyhäksi sodaksi”. Käsite voidaan jakaa

⁴¹² Karmon 2003, 25-26. Hizballahin ja al-Qaidan suhteista kts. myös Fighel & Shahar 2002, www-lähde.

⁴¹³ Atran 2006, 139, 141; Kimhi & Even 2004, 822.

⁴¹⁴ Atran 2006, 130. Pommittajien joukossa oli tuolloin peräti 14 eri arabimaan kansalaisia.

⁴¹⁵ HS, Ulkomaat 2.2.2008.

⁴¹⁶ Arabiankielinen sana tarkoittaa ”kilvoittelua” ja ”kamppailua” tai ”kampanjaa”.

kahdeksi alakäsitteeksi, suurempaan eli sisäiseen jihadiin sekä pienempään, ulkoiseen jihadiin, joka voi olla myös aseellinen. Sisäinen jihad on taistelua ihmisen sisäistä pahaan vastaan ja se on jokaisen muslimin velvollisuus. Tämä käsittää muun muassa paaston ja rukouksen. Tämän jihadin osana voidaan pitää myös islamin sanoman rauhanomaista levittämistä. Pienempi jihad on tulkittu kahdella tavalla. Yleisemmin se käsitetään puolustustaisteluksi niitä vastaan, jotka yrittävät estää islamin toteutumista islamin alueella. Tämän tulkinnan mukana väkivaltaisuuksien aloittaminen ja äärimmäiset keinot ovat jihadissa kiellettyjä. Ekspansiivinen jihad oli käytössä yhtenäisen islamilaisen imperiumin aikana, mutta on sittemmin jäänyt pois.⁴¹⁷

Valtaosa muslimeista ja oppineista hyväksyy puolustuksellisen jihadin, muttei hyökkäyssotaa. Se, mikä luetaan puolustukseksi ja mikä hyökkäykseksi, sen sijaan vaihtelee. Esimerkiksi Palestiinan itsemurhaiskut käsitetään usein hyväksytyksi jihadiksi sillä perusteella, että Palestiinassa vallitsee käytännössä sotatila väestön joutuessa elämään maanpaossa ja viholliseksi katsotun Israelin miehittämänä. Sunnalaisuudessa oikeus jihadin julistamiseen on kalifaatin päättymisen jälkeen ollut kollektiivisesti arvovaltaisimmilla oppineilla, mutta sitä on viljelty runsaasti muun muassa valtion päämiesten ja islamististen liikkeiden retoriikassa. Shiialaisuudessa oikeus jihadin julistamiseen on vain kätkeytyllä imaamilla, mutta tätä on kierretty muun muassa oppineiden antamalla *fatwoilla*⁴¹⁸. Viimeisen sadan vuoden aikana jihadilla on voimakkaasti pyritty suojelemaan islamin aluetta (*dar al-islam*) ulkopuolisilta vihollisilta ja sodan alueelta (*dar al-harb*). Jihad jakaa mielipiteitä islamilaisessa maailmassa ja sitä harvoin julistetaan yksimielisesti.⁴¹⁹

Vaikutusvaltaisen Muslimiveljeskunnan ideologit ovat nähneet jihadin hyvin eri tavoin. Hasan al-Bannan mukaan jihad tarkoittaa sekä sisäistä kilvoittelua paheellisia ajatuksia vastaan että ulkoista taistelua islamin puolustamiseksi. Al-Bannan ajatus aseellisesta taistelusta erosi perinteisistä tulkinnoista. Hänen mukaansa sisäisen jihadin tuli olla kaiken toiminnan lähtökohta ja aseelliseen taisteluun tuli turvautua vasta viimeisenä keinona. Hyökkäyksen sattuessa kaikkien muslimien tuli ottaa osaa taisteluun. Al-Banna korosti paitsi taistelusta saatavaa palkkiota myös velvollisuutta osallistua passiiviseen vastarintaan. Sayyid Qutbin ajatukset jihadista olivat melko ristiriitaisia. Jihad oli hänen mukaansa sallittu epäislamilaisia arvoja suosivia johtajia vastaan. Jihad ei ollut puolustustaistelua, vaan sen avulla tuli vakiinnuttaa Jumalan auktoriteetti maan päällä. Aseellinen

⁴¹⁷ Hämeen-Anttila 2004, 215-217. Jihadista kts. myös Bonney 2004; Jihad Fixation 2001; Kepel 2006.

⁴¹⁸ Fatwalla tarkoitetaan korkea-arvoisen muslimioppineen antamaa juridista mielipidettä. Esimerkkinä ajatolla Khomeinin vuonna 1989 paheksuntaa herättäneelle kirjailijalle, Salman Rushdielle, langettama kuolemantuomio.

⁴¹⁹ Hämeen-Anttila 2004, 217-220.

taistelu oli Qutbille tärkeämpää kuin sisäinen kilvoittelu, jota hän ei liiemmästi pohdiskellut. Taistelu saattaisi hänen mukaansa johtaa kuolemaan, mutta marttyyria odottaisi paratiisi.⁴²⁰

Puntarissa hyödyt ja haitat

Lähi-idän kulttuuri on yleisesti ottaen vähemmän yksilökeskeinen kuin länsimainen. Tämä voi osaltaan selittää ihmisten organisoitumista ja halua kuulua ryhmiin. Organisaatio luo jäsenilleen tiiviin ja turvallisen yhteisön, jonka eteen jäsenet ovat valmiita uhraamaan. Aikaisemmin itsemurhaiskuja pidettiin yksilön tekona, kuten itsemurhia yleensäkin, mutta nykyään ne nähdään ennen kaikkea kollektiivisiksi teoiksi. Kuten jo aikaisemminkin on todettu, itsemurhaiskut noudattavat tiettyä strategiaa, jonka takana on iskuja suunnitteleva ja toteuttava järjestö. Organisaatio tekee rationaalisen päätöksen ryhtyä käyttämään iskuja ja päätöstä edeltää järjestön johdon ajatus siitä, että itsemurhaiskut ovat sen hetkisessä tilanteessa tehokkain keino saavuttaa halutut päämäärät. Itsemurhaiskut, kuten muutkin terrorismin muodot, ovat siis osa järjestön poliittista strategiaa.⁴²¹

Mohammed M. Hafezin näkemyksen mukaan itsemurhaiskut ovat ennen kaikkea heikkojen ryhmien strateginen valinta, joka perustuu hyöty-kustannus -laskelmiin. Järjestön tehtävä on päättää, kannattaako itsemurhaiskuja käyttää. Mikäli yleinen mielipide tukee iskuja, niistä saatava hyöty on suuri ja lisää kannatusta entisestään. Mikäli taas itsemurhaiskuilla ei ole tukea puolellaan, ne vain kasvattavat kuilua tavallisen kansan ja organisaation välillä. Vahvojen järjestöjen, kuten Hizballahin ja Hamasin, vaikutusvalta ihmisten mielipiteisiin on valtava. Määrittelemällä tarkasti vihollisen, järjestöt luovat yhtenäisyyttä kannattajiensa keskuuteen.⁴²² Sekä Hizballah että Hamas ovat painottaneet useaan otteeseen taistelevansa kaikkien sorrettujen auttamiseksi, mikä käy ilmi esimerkiksi järjestöjen ohjelmista. Hamas kirjoittaa ”tukevansa heikkoja ja puolustavansa kaikkia sorrettuja”.⁴²³ Hizballahin ja Hamasin tärkein tavoite on ollut pitää kiinni poliittisesta vallastaan. *Mia M. Bloom* muistuttaa, että jopa kaikkein uskonnollisimpien itsemurhaiskuja harjoittavien ryhmien päällimmäinen tavoite on aina valta. Ryhmät toimivat pragmaattisesti, koska poliittinen

⁴²⁰ Negus 2002, 222, 227-228.

⁴²¹ Atran 2003, www-lähde; Atran 2004, 76; Pape 2003, 2; Pedahzur 2005, 25, 27.

⁴²² Bloom 2006, 31; Hafez 2006 b, 25; Kruglanski & Fishman 2006, 200; Pedahzur 2005, 36. Joidenkin arvioiden mukaan julkisen mielipiteen merkitys Hamasille olisi vielä tärkeämpi kuin esimerkiksi Islamilaiselle jihadille, jonka rahoitus tullee pääosin Iranista.

⁴²³ Charter of Allah, artikla 10, www-lähde; Hizballah Program, www-lähde.

selviytyminen on niiden tavoitteiden ja olemassaolon kannalta huomattavasti tärkeämpää kuin mikään ideologia.⁴²⁴

Itsemurhaiskuilla järjestöt voivat todistaa paitsi vastapuolelle, myös kannattajilleen, että he ovat tosissaan. Iskuilla tavoitellaan poliittisen ja sotilaallisen tilanteen muutosta. Iskujen avulla yritetään pakottaa modernit demokraatit tekemään myönnytyksiä koskien kansallista itsemääräämisoikeutta. Samoin niillä pyritään toteuttamaan tiettyjä alueellisia tavoitteita. Itsemurhaiskuilla järjestö pyrkii myös lisäämään omaa kannatustaan. Usein järjestöt kokevat, että iskut ovat neuvotteluja tehokkaampi ase. Itsemurhaiskut tehdään tavallisesti kampanjoina, jotka yleensä kestävät alle kolme vuotta. Tämä tarkoittaa, että organisaatiot päättävät, milloin kampanja alkaa ja milloin se loppuu. Kampanjan tarkoituksena ei niinkään ole tuhota tiettyjä kohteita, vaan vakuuttaa vastapuolen yhteiskunta sen haavoittuvuudesta ja todistaa, että lisää iskuja voi seurata tulevaisuudessa. Mikäli itsemurhaiskujen kampanja päättyy ilman, että järjestö on saavuttanut tavoitteitaan, kampanja on epäonnistunut. Tämän perusteella Hizballahin ensimmäinen kampanja Ranskaa ja Yhdysvaltoja vastaan on ollut itsemurhaiskujen sarjoista kaikkein ”onnistunein”, mitä tulee järjestön tavoitteisiin.⁴²⁵

Itsemurhaterrorismia esiintyy hyvin harvoin itsenäisesti, ilman minkään järjestön panostusta asiaan.⁴²⁶ Itsemurhaiskujen tekijät ovat siis ennen kaikkea jonkin järjestön jäseniä. Organisaatio huolehtii heidän rekrytoinnistaan ja koulutuksestaan sekä valitsee kohteet ja ostaa tarvittavat tarvikkeet iskua varten. Organisaatio tarvitsee vapaaehtoisen lisäksi mahdollisuuden eli haavoittuvan kohteen, varoja sekä taitoa tehdä pommi. Itsemurhaiskut eivät ole tulleet Hizballahille ja Hamasille kalliiksi. Niissä menetetään yksi kannattaja, mutta samalla hankitaan monta uutta lisää. Itsemurhaiskuilla kalastellaan samalla tavalla kansainvälistä huomiota kuin palestiinalaisterroristit tekivät lentokonekaappauksillaan 1960-1970-luvuilla.⁴²⁷

Brian Jenkins on todennut terroristien haluavan teoilleen mahdollisimman paljon yleisöä, ei välttämättä paljon uhreja. Tämä ei ainakaan itsemurhaiskujen kohdalla tunnu kuitenkaan pitävän aivan paikkaansa, sillä mitä suurempi isku sitä enemmän järjestö saa näkyvyyttä. Aikoina, jolloin iskuja on tehty lähes päivittäin, kansainvälisen uutiskynnyksen ylittäminen on voinut tuottaa

⁴²⁴ Bloom 2006, 39.

⁴²⁵ Hafez 2006 b, 27; Pape 2003, 2-4, 9; Pedahzur 2005, 44, 158.

⁴²⁶ Kuitenkin vuonna 2001 eräs mies ajoi bussin sotilasjoukkoon lähellä Tel Avivia ja tappoi kahdeksan sotilasta. Hän ei tietävästi edustanut mitään järjestöä, vaan teki itsemurhaiskun täysin omissa nimissään. Bloom 2006, 35.

⁴²⁷ Bloom 2004 a, 85-86; Bloom 2006, 35, Elster 2005, 233-234.

hankaluuksia. Iskuilla tavoitellaan myös laajempaa medianäkyvyyttä ja mahdollisuutta saada äänensä kuuluviin oman asiansa puolesta. Iskuilla on kaksi yleisöä, kansallinen ja kansainvälinen. Lisäksi on myös mahdollinen kolmas yleisö eli potentiaalisten rahoittajien ja tukijoiden kansainvälinen yhteisö. Itsemurhaiskuilla pyritään provosoimaan vastapuolen hallitusta sellaisiin tekoihin, joita terroristijärjestö voi taas käyttää omiin propagandatarkoituksiinsa. Itsemurhaiskut liittyvät usein kilpailuun jonkin muun organisaation kanssa, sillä iskujen aloittamisella oikeaan aikaan järjestö voi parantaa kannatuslukujaan huomattavasti. On myös keskusteltu paljon siitä, tehdäänkö itsemurhaiskuja poliittisista syistä vai taloudellisen kurjuuden tai muun kärsimyksen vuoksi. Ovatko iskut puhtaasti strategiaa vai pelkkää epätoivoa, kysyy myös *Azzam Tamimi*.⁴²⁸

Itsemurhaiskuihin osallistuvien järjestöjen motiivit ovat moninaisia. Olisi väärin väittää, että esimerkiksi Hamas ja Islamilainen jihad pohjaavat vain uskonnollisiin motiiveihin ja taas vaikkapa al-Aqsan marttyyrien prikaatit sekä PFLP vain nationalistisiin. Sekä organisaatioiden että tekijöiden motiivit ovat huomattavasti monimutkaisemmat. Sellainen teoria, jonka mukaan organisaation koko ja militanttisuus olisivat kääntäen verrannollisia, ei ainakaan Hamasin ja Hizballahin kohdalla pidä paikkaansa. Molemmat ovat isoja ja sotilaallisesti hyvin vahvoja. Palestiinassa elinolosuhteet ovat kurjistuneet jatkuvasti⁴²⁹ ja Hamasin johtajat tietävät, että köyhyys ja epätoivo lisäävät äärijärjestöjen kannatusta. Eräs järjestön johtaja, sheikki al-Astal onkin todennut, että elämän kovuus tuo ihmiset aina takaisin Jumalan luo. Hamasilla on erittäin hyvä julkinen imago, tuumii israelilainen puolustusministeriön virkamies.⁴³⁰ Sillä, että järjestö koetaan luotettavaksi ja turvalliseksi, on suuri merkitys paitsi toiminnan kannatukseen myös ihmisten asenteisiin. Hamasin ja Hizballahin jäsenet ovat hyvin järjestöuskollisia.

Al-Rantisi on mieltänyt itsensä *mujahidiksi*, taistelijaksi, vaikkei olekaan itse ottanut osaa aseelliseen taisteluun. ”Sekä poliittinen että sotilaallinen siipi taistelevat, se on jihadin tarkoitus”, kertoi al-Rantisi. Itsemurhaiskuja toteuttavien järjestöjen johtomiehet ovat harvoin itse valmiita osallistumaan iskuihin. ”Tämä on organisaatio. Jokaisella on oma roolinsa”, vastasi Hamasin johtaja Ali Hasan Salamah kysyttäessä tekisikö hän iskun. Hamas toivottaa tervetulleiksi riveihinsä kaikki, jotka jakavat järjestön ajatukset, sitoutuvat aktiiviseen toimintaan ja pitävät salaisuudet itsellään.

⁴²⁸ Bloom 2005, 77; Hafez 2006 a, 57; Pape 2003, 3; Tamimi 2007, 164.

⁴²⁹ Toisen intifadan alettu Palestiinassa työttömyysprosentti nousi nopeasti yli 40 %. YK:n arvioiden mukaan kaksi kolmasosaa palestiinalaisista elää köyhyysrajan alapuolella. Israel kontrolloi yli 80 % siitä alueesta, jota palestiinalaiset pitävät historiallisena Palestiinana. Hafez 2006 b, 29; Stern 2003, 38.

⁴³⁰ Hafez 2006 a, 72; Malkki 2003, 12; Stern 2003, 60.

”Jumala palkitsee heidät”, luvataan järjestön peruskirjassa.⁴³¹ Hamas ei omien sanojen mukaan etsi mainetta tai materiaalista voittoa itselleen. Se ei ikinä taistele muslimeja tai rauhanomaisia toisten uskontojen edustajia vastaan. ”Hamas on yhtä kuin sen sotilaat, ei mitään muuta”, todetaan järjestön peruskirjassa.⁴³²

4.2 Miten iskut oikeutetaan?

”On tyhmää metsästää tiikeriä, kun ympärillä on paljon lampaita”⁴³³

Itsemurhaiskuja käytetään usein konflikteissa, jotka ovat voimatasapainoltaan epäsymmetrisiä eli jompikumpi osapuoli on selkeästi toista vahvempi. Järjestöt, jotka käyttävät itsemurhaiskuja vetoavatkin heikomman oikeuteen taistella sotilaallisesti ylivoimaista vihollista vastaan. Hamasin hengellinen johtaja sheikki Hamad al-Bitawi on perustellut, että ”meidän kansallamme ei ole omia lentokoneita tai tankkeja, meillä on vain ihmispommit”. Monet palestiinalaiset ovat kokeneet itsemurhaiskut ainoaksi keinoksi taistella Israelin uudenaikaista armeijaa vastaan.⁴³⁴ Tammikuussa 2002 Hamasin ja Islamilaisen jihadin johto yhdessä arabialueiden muslimioppineiden kanssa piti Libanonissa kokouksen, jota johti Hizballahin Nasrallah. Kokouksessa keskusteltiin itsemurhaiskujen oikeutuksesta ja osallistujat antoivat asiasta yhteenvedon, jonka mukaan iskut Israelia vastaan ovat oikeutettuja, sillä niillä tasapainotetaan ”sionistisen vihollisen” strategista ylivoimaa. Hamasin mukaan niiden tarkoituksena on ajaa vihollinen pois ”tuuma tuumalta”. *Mia M. Bloom* kuitenkin huomauttaa, että vahvasta retoriikastaan huolimatta Hamasin edustajat tietävät, ettei Israelia ikinä saada ”työnnettyä mereen”.⁴³⁵

Hamasin johdon täytyi tarkkaan perustella päätöksensä, kun se alkoi aikaisemmista lausunnoistaan huolimatta kohdistaa iskujaan siviileihin. Al-Rantisi perusteli muuttunutta strategiaa sillä, että jokainen israelilainen oli joko nykyinen, entinen tai tuleva sotilas. Israelissahan sekä miehet että naiset osallistuvat pakolliseen sotilaskoulutukseen. ”Israelissa ei ole siviilejä”, perusteli myös Hamasin johtaja Abu Shanab. ”Islamilainen vastarinta Libanonissa ei ole koskaan tappanut siviilejä. Kaikki, jotka kuolivat, olivat Israelin sotilaita”, selitti sheikki Fadlallah Hizballahin toimia, kun sitä

⁴³¹ Stern 2003, 56, 59; Charter of Allah, artikla 4, www-lähde.

⁴³² Charter of Allah, artikla 36, www-lähde.

⁴³³ Hamasin koulutusohjelmasta. Kts. esim. Bloom 2004 a, 79.

⁴³⁴ Atran 2006, 137; Bloom 2006, 39; Pedahzur 2005, 25, 27; Hezbollah Leader Speaks Out, www-lähde.

⁴³⁵ Bloom 2006, 39; Figchel 2002, www-lähde; Ricolfi 2005, 87.

verrattiin al-Qaidaan.⁴³⁶ Hizballahin iskuista suurin osa suunnattiinkin sotilaskohteisiin. Hamasinkin edustajat näkevät taistelunsa Israelia vastaan armeijamaisena puolustustaisteluna ja väkivallankäytön välttämättömänä toimintana. Kysyttäessä siviilien ja taisteluun osallistuvien erosta palestiinalainen mufti vastasi: ”Kuka on siviili ja kuka on sotilas? Palestiinalaissiviilejä on kuollut paljon enemmän, koululaisia, joiden ruumiit on revitty kappaleiksi ja odottavia äitejä, joita on estetty pääsemästä sairaalaan. Usein sekä äiti että lapsi ovat kuolleet”.⁴³⁷

”Me emme taistele juutalaisia vastaan, koska he ovat juutalaisia, vaan koska he hyökkäävät ja tappavat meitä, miehittävät maamme ja talomme sekä vievät lapsemme ja vaimomme”, perusteli Ahmad Yasin. Palestiinalaiset olivat hänen mielestään rauhaa rakastava kansa ilman kotia ja siksi heillä oli oikeus puolustautua. ”Me haluamme tehdä Israelille saman, kun he ovat tehneet meille”, perusteli al-Rantisi Hamasin väkivaltaisia siviileihin kohdistuneita iskuja. ”Me olemme tämän taistelun uhreja, emme sen syy”. Kysyttäessä, miksi Hamas antaa jäsenilleen luvan itsemurhaiskuihin, al-Rantisi vastasi käyttäen sotilaallisia termejä ja kuten usein aikaisemminkin, antoi selitykseksi sotatilan. Sotatila ei koskenut vain Israelin hallitusta, vaan koko yhteiskuntaa. Kysyttäessä, eikö Palestiinan virallinen hallinto ollut riittävä ajamaan palestiinalaisten asiaa, sheikki Yasin vastasi harkiten tarkasti sanojaan, että ”sellaista asiaa kuin sekulaari islamilainen valtio ei ole olemassakaan”. Hizballahin nykyisiin johtohenkilöihin kuuluva Naim Qasim taas on todennut haastattelussa, ettei Hizballah ole ikinä ollutkaan terroristinen. Heille se on vastarintaliike.⁴³⁸ Hizballahin iskuja tuettiin arabimaailmassa laajasti, myös kristittyjen arabien taholta. Tämä johtui siitä, että Hizballahilla katsottiin olleen iskuihin moraalinen oikeutus.⁴³⁹

”On parempi kuolla itsemurhaiskussa kuin kuolla päivittäin turhautumiseen ja nöyryytykseen”, Hamasin poliittinen johtaja on todennut. Lastenlääkärinä toiminut al-Rantisi vetosi usein palestiinalaislasten kuolemiin ja muistutti, että israelilaiset ovat tappaneet satoja palestiinalaislapsia. Sheikki Fadlallah vertasi Palestiinan tilannetta Etelä-Afrikkaan, jossa vähemmistö hallitsi enemmistöä ja Palestiinan kohdalla vieläpä oli karkottanut enemmistön. Fadlallah vetosi myös siihen, että israelilaiset kohtelivat alueelle jääneitä palestiinalaisia ”neljännen tai viidennen luokan kansalaisina”. Israelilaiset olivat hänen mielestään ryhmä, joka halusi levittää juutalaista kulttuuria islamilaisen kulttuurin kustannuksella. Hän piti taistelua juutalaisia vastaan jatkona vanhalle taistelulle juutalaisten salaliittoa vastaan. Palestiinalaisten taistelun hän kuitenkin näki erilaisena

⁴³⁶ Bloom 2006, 39; Reuter 2002, 78; Stern 2003, 40.

⁴³⁷ Israeli 2004, 91.

⁴³⁸ Hezbollah Leader Speaks Out, www-lähde; Juergensmeyer 2000, 73-74, 76; Reuter 2002, 101.

⁴³⁹ Dabbagh 2005, 44.

kuin Libanonin taistelun. Palestiinalaisten tuli hänen mielestään nousta islamilaiseen vastarintaan, mutta apua tarvittiin myös laajemmalla ”arabi-islamilaiselta” rintamalta.⁴⁴⁰

”Jokainen meistä on taisteleva sotilas”, lukee Hizballahin ohjelmassa, ”me emme missään tapauksessa siedä epäoikeudenmukaisuutta, aggressiota ja nöyryytystä”. Hizballahin viha kohdistui 1980-luvun puolivälissä vielä vahvasti ”Yhdysvaltoihin, sen atlanttilaisiin liittolaisiin ja sionistien yhteisöön Palestiinan pyhällä maalla”. Järjestö painotti, että se tulee ”puolustamaan uskontoaan, olemassaoloaan ja arvokkuuttaan”. Ohjelmassa viitataan parissakin kohtaa muun muassa Sabran ja Shatilan joukkomurhiin, jotka järkyttivät shiioja syvästi ja raskaita muistoja käytettiin pitkään Israelin vastaisen taistelun lietsonnassa. Monin kohdin viitataan myös muslimien kärsimyksiin Libanonissa, kuten kuolonuhreihin ja pakolaisiin. Tilanteesta syytetään paitsi israelilaisia myös heidän kanssaan veljeileviä falangisteja. ”Meidän kansamme on päättänyt vastustaa uskottomuutta, oli se sitten ranskalaista, amerikkalaista tai israelilaista, iskemällä päämajoihin ja aloittamalla todellisen vastarintasodan miehitysvaltoja vastaan.” Tämä johtaisi Hizballahin näkemyksen mukaan vihollisen vähittäiseen perääntymiseen.⁴⁴¹

”Tule ja liity jihadiin!”

Itsemurhaiskuja käyttävät organisaatiot käyttävät tietynlaista retoriikkaa oikeuttaakseen iskunsa. Se käsittelee esimerkiksi kansallista vapautumista ja oikeudenmukaista kosta. Organisaatiot käyttävät työkaluinaan uskontoa, kulttuuria ja identiteettiä värvätessään uusia itsemurhaiskun tekijöitä ja lisätäkseen kannatustaan. He valitsevat tarkkaan kertomuksia, symboleja, rituaaleja sekä toimintatapoja ja käyttävät vanhoja perinteitä uudella tavalla. Militantit itsemurhaiskuja käyttävät ryhmät ovat onnistuneet liittämään itsensä uhraamisen osaksi vapautustaistelua. Väkivallalla on mahdollista täyttää velvollisuutensa omien arvojensa, perheensä, ystäviensä, yhteisönsä tai uskontonsa puolesta. Yhteisöllisyys, joka rakentuu ystävyysuhteisiin ja perheiden lojaalisuuteen motivoi ihmisiä kostamaan, kun vihollinen tappaa, traumatisoi tai nöyryyttää läheisiä. Järjestöt viittaavat usein historiallisiin tapahtumiin ja vanhoihin vääryyksiin, kuten palestiinalaisten kokemuksiin joukkomurhiin muun muassa Libanonissa.⁴⁴² On huomattava, että palestiinalaisväestöstä hyvin suuri osa on nuoria ja opiskelijat ovatkin nuoremman sukupolven johtava sosiaalinen ja

⁴⁴⁰ Juergensmeyer 2000, 187; Kramer, www-lähde; Stern 2003, 57.

⁴⁴¹ Hizballah Program, www-lähde.

⁴⁴² Hafez 2006 a, 55, 61-62, 74.

poliittinen ryhmä.⁴⁴³ Hamas on tiedostanut tämän ja levittänyt sanomaansa muun muassa yliopistoissa.

Eräs Hamasin johtajista painottaa, että Palestiinan kysymystä täytyy katsoa konfliktin alusta lähtien. ”Se alkoi, kun juutalaiset alkoivat muuttaa Palestiinaan vuonna 1917 tai jopa aikaisemmin ja jatkui, kun juutalaiset pakottivat palestiinalaiset lähtemään kodeistaan vuonna 1948. Juutalaiset käyttivät hyväksi palestiinalaisten vieraanvaraisuutta ja asettuivat tänne Britannian mandaatin tukemina.” ”On meidän velvollisuutemme taistella miehitystä vastaan. Juutalaisille kysymys on `luvatusta maasta`. Meille kysymys ei ole jostakin luvatusta, se on meidän maamme. Ilman voimaa ei ole pelotetta. Me uskomme neuvotteluihin, mutta käydäksemme neuvotteluja meillä pitää olla valtaa”, hän jatkaa. Jos Israel vetäytyisi vuoden 1967 rajojen taakse, se olisi Hamasin mielestä aselevon paikka, ei pysyvän rauhan, kertoo Hamasin poliittisen siiven johtaja Abu Shanab. Al-Rantisi on verrannut palestiinalaisten tilannetta toiseen maailmansotaan ja Ranskan ja Saksan suhteisiin. ”Kun saksalaiset miehittivät Ranskan, ranskalaiset eivät epäröineet taistella. Me emme pidä sodasta. Jos ongelmat olisi mahdollista ratkaista ilman sitä, se olisi parempi. Mutta selvästi sota on ainoa vaihtoehtomme.”⁴⁴⁴

Valikoiva tapa lukea historiankirjoitusta tarjoaa organisaatioille hyvän propagandapohjan. Järjestöt käyttävät hyväkseen klassisia uskonnollisia tekstejä ja niitä lainataan testamentteissa, fatwoissa ja seremonioissa. Hamasin peruskirja on melko juutalaisvastainen, mutta artikkelissa 31 sanotaan, että muslimien, kristittyjen ja juutalaisten on mahdollista elää rauhassa. Eräs etenkin ensimmäisen intifadan aikana esiin nostetuista tunnuslauseista kuuluu: ”Haibar, haibar, voi juutalaiset, Muhammadin armeija palaa takaisin”⁴⁴⁵. Tällä viitataan Muhammadin voittoon juutalaisheimosta Haibarissa vuonna 628. Hamas vetoaa historiaan myös peruskirjassaan. Se on ottanut opikseen tietyistä historiallisista tapahtumista, kuten tataarien häviöstä Ein Jalutissa⁴⁴⁶. Islamin tulkinnat ovat merkittävässä osassa järjestöjen retoriikkaa. *Farhad Khosrokhavar* toteaaakin, että Hizballahin itsemurhapommittajat kuolivat poliittis-uskonnollisista syistä, jotka johdettiin järjestön islamin tulkinnasta. Järjestöjen käsityksiä islamista on kritisoitu, myös traditionaalisten uskonnollisten johtajien toimesta.⁴⁴⁷ On myös huomioitava, että islamistisetkin järjestöt jakaantuvat usein sisäisesti

⁴⁴³ Paz 1999, www-lähde.

⁴⁴⁴ Stern 2003, 39-40, 56.

⁴⁴⁵ Haibar haibar ya yahud, jaish Muhammad sawfa ya 'ud'.

⁴⁴⁶ Tapahtui vuonna 1260.

⁴⁴⁷ Charter of Allah, artikla 35, www-lähde; Frisch 2003, 71; Khosrokhavar 2005, 146; Martin 2003, 50, 54.

maltillisiin ja radikaaleihin. Näin on varmasti myös Hamasin ja Hizballahin kohdalla, vaikka asiaa harvoin nostetaankin esiin.

Hamasin peruskirjassa julistetaan: ”Tule ja liity jihadiin!”, ”tämä kutsu repii pilviverhon taivaalla ja jatkuu kunnes vapautus on saavutettu, viholliset kukistettu ja Jumalan voitto alkaa”. ”Uskoa vastaan voi taistella vain uskolla. Lopullinen voitto on varattu totuudelle ja totuus on voitokas.”⁴⁴⁸ Militantit palestiinalaisryhmittymät ovat nähneet islamin elpymisessä kulttuurisen mahdollisuuden oikeuttaa itsemurhaiskut taistelussa epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Jihadista on tullut Palestiinassa henkilökohtainen, sekä naisten että miesten velvollisuus. Sekä Hamas että Islamilainen jihad saavat innoitusta islamin teksteistä, jotka koskevat jihadia ja marttyyriutta. ”Sionistinen vihollinen ymmärtää vain jihadin, vastarinnan ja marttyyriuden kieltä, se oli kieli, joka johti sen räikeään häviöön Etelä-Libanonissa ja se tulee olemaan kieli, joka voittaa Palestiinan maalla”, julisti Hamas lausunnossaan vuonna 2000. Myöskään Hizballah ei ole luopunut aseistaan, koska sen aseellinen jihad tuotti tulosta ja Israel vetäytyi vuonna 2000.⁴⁴⁹

Sheikki Fadlallahin puheet loivat jihadin ja itsensä uhraamisen kulttuuria shiiväestön keskuuteen, mutta Fadlallahin mielipiteet itsemurhaiskuja kohtaan olivat toisinaan ristiriitaisia. Hänellä oli varauksensa koskien itsemurhataktiikan käyttöä poliittisiin tarkoituksiin, mutta hän hyväksyi iskut osana jihadia, mikäli poliittisia päämääriä ei voitu saavuttaa tavanomaisimmilla keinoilla.⁴⁵⁰ Hän myös painotti, ettei shiioilla ollut käytössään modernin sodankäynnin välineistöä, kuten lännellä ja Israelilla, joten järjestö oli pakotettu käyttämään muita keinoja. Vihollisen asettamia sääntöjä ei ollut tarve noudattaa. Samalla tavalla terrorismin käyttöä perusteli myös Hamasin Yasin. Hizballahin Qasimin mukaan järjestön käymä jihad ja marttyyrioperaatiot ovat tuottaneet hyviä tuloksia; niillä on pystytty kompensoimaan Israelin sotilaallista ylivoimaa, pakotettu Israel harkitsemaan sotilastoimiaan Libanonissa, lisätty isänmaallista taistelutahtoa koko alueella ja todistettu, että Israelin sotilaat vain piilottelevat omissa sotilaskoneissaan ja pelkäävät suoraa yhteenottoa.⁴⁵¹

Hizballahin ohjelmassa mainitaan, että taistelu Israelia vastaan jatkuu, kunnes sionistinen yhteisö on hävitetty. Järjestö ei hyväksy minkäänlaisia sopimuksia, tulitaukoja tai rauhanneuvotteluja Israelin kanssa. Samoin Hamas torjuu kaikki ”niin kutsutut rauhanratkaisut” peruskirjassaan ja kertoo niiden

⁴⁴⁸ Charter of Allah, artikkelit 33, 34, www-lähde.

⁴⁴⁹ Charter of Allah, artikkeli 12, www-lähde; Davidson 2003, 81; Hafez 2006 a, 63-64; Pape 2003, 13.

⁴⁵⁰ Kramer, www-lähde.

⁴⁵¹ Davidson 2003, 99, 119; Qassem 2005, 49-50. Qasimin jihad-tulkinnoista kts. Qassem 2005, 34-43.

olevan järjestön uskomusten vastaisia. ”Palestiinan ongelmaan ei ole muuta ratkaisua kuin jihad”. Mikään ei Hamasin mukaan ole oikeampaa nationalismia kuin jihad vihollista vastaan ja sen kohtaaminen aina, kun se ”astuu jalallaan muslimien maalle”. Hamas on katsonut, että Palestiinan kysymys ei ole vain palestiinalaisten ongelma, vaan kaikkien arabien ja muslimien yhteinen. Tästä syystä Hamasin tulee levittää jihadin henkeä koko umman keskuudessa. Vuonna 1989 Saudi-Arabian suurmufti sheikki Abdulaziz bin Baz julisti fatwan, jonka mukaan palestiinalaisten vastarinta oli oikeutettua jihadia, johon jokaisen muslimin tuli ottaa osaa.⁴⁵² Kuten jo aikaisemmin on todettu, Hizballahin tuki Palestiinan kysymykselle on aina ollut merkittävä.

Itsemurhaiskuihin on otettu kantaa myös monien muslimiauktoriteettien voimin. Useat uskonnolliset johtajat sekä Palestiinassa että Libanonissa ja laajemmin muslimialueilla ovat puoltaneet itsemurhaiskujen käyttöä. Vuonna 1995 Muslimiveljeskunnan Yusuf al-Qaradawi julisti televisiossa palestiinalaisten itsemurhaiskujen olevan oikeutettuja, sillä ne ovat jihadin merkittävä muoto ja ehdottomasti sharian lain mukaisesti hyväksytyjä, koska siellä mainitaan, että ”levittää pelkoa vihollisten keskuuteen”. Vuonna 2001 silloinen Saudi-Arabian suurmufti tiukensi kantojaan itsemurhaiskuja kohtaan ja mainitsi, etteivät ne tai lentokonekaappaukset sharian lain mukaan olleet hyväksytyjä. ”Ne eivät ole osa jihadia ja pelkäänpä, että ne ovat vain ja ainoastaan itsemurhia”, hän jatkoi. Aiemmin tiukkoja lausuntoja itsemurhaiskuista antanut egyptiläinen suurmufti Muhammad Said Tantawi tarkensi vuonna 2001 sellaisten itsemurhaiskujen, jotka tappavat vihollisen sotilaita, olevan itsepuolustusta ja marttyyriutta, mutta naisten ja lasten surmaamisen ei. Palestiinalainen mufti on ottanut kantaa esimerkiksi sheikki Tantawin ajatuksiin: ”Vastarinta on oikeutettua ja he, jotka antavat henkensä, eivät tarvitse lupaa keneltäkään”. Hän jatkaa: ”Meidän ei pidä seistä intifadan ja jihadin tiellä. Meidän pitää ennemminkin seistä heidän vierellään ja rohkaista heitä”.⁴⁵³

4.3 Markkinoimassa marttyyriutta

*”Mitä enemmän ihmisiä kuolee meidän asiamme puolesta, sitä vahvempia olemme”*⁴⁵⁴

Islamissa itsemurha eli *intihar* on kielletty. Koranissa muslimeja neuvotaan olemaan tappamatta itseään ja kielletään ”heittävästä itseään tuhoon omin käsin”. Haditheista löytyy myös kohta, jossa

⁴⁵² Charter of Allah, artikkelit 12-15, www-lähde; Hizballah Program, www-lähde; Reuter 2002, 122.

⁴⁵³ Hafez 2004, www-lähde; Israeli 2004, 91; Reuter 2002, 122-124;

⁴⁵⁴ Ajatolla Khomeini. Kts. Reuter 2002, 33.

varoitetaan: ”Se, joka tappaa itsensä veitsellä, tulee olemaan helvetissä ainiaan, puukottamassa itseään mahaan. Joka tappaa itsensä juomalla myrkyä, tulee juomaan myrkyä ikuisesti helvetin tulesta. Joka tappaa itsensä heittäytymällä kalliolta, putoaa aina helvetin tuleen”.⁴⁵⁵ Ajatolla Khomeini oli ensimmäinen, joka tarjosi uskonnollisen oikeutuksen itsensä uhraamiselle islamin nimissä. ”Jokainen maa on Karbala, jokainen kuukausi on Muharram, jokainen päivä on Ashura”, kerrotaan Khomeinin sanoneen⁴⁵⁶. Hizballah omaksui pian iranilaisen tavan ajatella, eli itsemurhaiskut tai ”martyyrioperaatiot” eivät vastanneet heidän mielestään itsemurhaa. Ajatolla Khomeinin ajatukset martyyriuden ja itsensä uhraamisen merkityksestä löysivät siis kaikupohjaa Libanonissa.⁴⁵⁷

Hizballahin ja Hamasin johtajat ovat usein joutuneet perustelemaan itsemurhaiskujen käyttöä myös uskonnollisista syistä. Läheskään kaikki muslmioppineet kun eivät ”martyyrioperaatioita” hyväksy. ”Murhan ja itsepuolustuksen välillä on suuri ero. Kaikki uskonnot antavat ihmiselle luvan tappaa itsepuolustukseksi ja oman maansa puolustukseksi”, perusteli Hamasin johtaja. Hamasin aktiivien mielestä itsemurhaiskuilla on ”yhtä vähän tekemistä henkilökohtaisen koston kuin itsemurhan kanssa”. ”Jos on olemassa ihmisiä, jotka väittävät näitä operaatioita itsemurhiksi, on olemassa satoja, jotka pitävät niitä martyyriutena”, on Hamasin hengellinen johtaja Yasin sanonut. Yasinin ja monen muun johtajan mielestä itsemurha on häpeällistä heikkoutta, mutta martyyrius on kunnioitettavaa sankarillisuutta, toivon ja vapautuksen alku. Itsemurhan tekemällä muslimi sen sijaan tuhoaa jotakin Jumalan luomaa ja häntä rangaistaan välittömästi.⁴⁵⁸

Sheikki Fadlallahin mukaan sillä, tappaako taistelija itsensä tappaaksensa vihollisia on hyvin vähän eroa siihen, että taistelija soti tavanomaisin keinoin ja tietää kuolevansa taistelussa. ”Ei ole eroa, kuoletko ase kädessä vai räjäytätkö itsesi”, kommentoi hengellinen johtaja. Itsemurha tehdään, kun menetetään toivo elämässä, martyyrius on rakkautta elämää kohtaan, selvittää Naim Qasim. Martyyrius ei liity vain itsemurhaiskuihin, vaan laajemmin kaikkeen taistelutoimintaan. Muslimien näkemyksen mukaan kaikki kuolemat, jotka ovat tapahtuneet aktiivisessa taistelussa islamin puolesta, ovat martyyrikuolemia.⁴⁵⁹ Perinteisesti martyyriin ajatellaan taistelevan Jumalan puolesta. Hän kuolee taistelussa ja pääsee paratiisiin. Martyyrius on tahaton seuraus kuolemasta

⁴⁵⁵ Stern 2003, 52.

⁴⁵⁶ Khomeini viittaa shiioille tärkeisiin tapahtumiin, joita muistellaan vuosittain. Näitä tapahtumia on käsitelty luvussa kaksi.

⁴⁵⁷ Pedahzur 2005, 161; Reuter 2002, 47.

⁴⁵⁸ Hafez 2006 a, 66; Reuter 2002, 88, 119; Stern 2003, 59.

⁴⁵⁹ Charny 2007, 27; Hezbollah Leader Speaks Out, www-lähde; Kramer, www-lähde; Strenski 2003, 10. *Shahid al-mazlum* on henkilö, joka ei suunnittele kuolemaa eikä halua sitä, mutta josta kuitenkin tulee martyyri. Muslimia, joka haavoittuu taistelussa, muttei kuole, saatetaan kutsua ”eläväksi martyyriksi”.

taistelukentällä, kun taistelijalla on ollut tarkoitus tappaa vihollinen hakeutumatta itse kuolemaan. Ideaalitapauksessa marttyyrius on seurausta muslimin aktiivisesta osallistumisesta sekä velvollisuudesta.⁴⁶⁰ Kuten voidaan huomata, itsemurhaiskussa kuoleminen ei aivan vastaa perinteistä käsitystä marttyyrikuolemasta. Itsemurhapommittaja hakeutuu aktiivisesti kuolemaan, eikä kuolema näin ollen ole tahaton.

Hamasin ja Hizballahin kohdalla kysymys marttyyriudesta on erityisen kiinnostava, sillä sunnalainen Hamas ei jaa shiialaisten perinteistä näkemystä marttyyriudesta. Sen sijaan käsitys jihadista on yhteinen. Sunni-islamissa marttyyrius liittyy jihadiin, kun taas shiia-islamissa marttyyrius on vielä keskeisemmässä osassa ja sillä on historiallisesti vieläkin suurempi merkitys kuin sunnalaisuudessa.⁴⁶¹ On kuitenkin huomattava, että marttyyrius ja ”kuoleman kulttuuri” eivät liity vain islamiin, vaan ovat levinneet myös osaksi sekulaarien ryhmien ajatusmaailmaa. Marttyyrius ei siis ole pelkästään uskontoon liittyvä asia, vaan myös sekulaari ilmiö, joka voidaan liittää sankaruuteen. Kiinnostavaa on, että nyky-Iranissa ajatus itsensä tai muiden tappamisesta paratiisiin pääsemiseksi on täysin vieras.⁴⁶²

”Marttyyri ei ole kuollut, vaan elää edelleen”⁴⁶³

Islamilaisen tradition mukaan marttyyriuden⁴⁶⁴ hyötyjä ovat syntien anteeksianto sillä hetkellä, kun marttyyrin veri on vuodatettu ja pääsy suoraan taivaaseen, joten marttyyrin ei tarvitse kärsiä. Marttyyri on oikeutettu nauttimaan profeettojen, pyhimysten ja oikeiden uskoviensa seurasta. Hän pääsee naimisiin taivaallisten neitsyiden⁴⁶⁵ kanssa ja hänellä on mahdollisuus puhua 70 sukulaisensa puolesta Jumalalle. Marttyyri päätyy taivaan korkeimpiin puutarhoihin⁴⁶⁶ ja häntä suojataan kivulta kuoleman hetkellä. Islamistiset ryhmät käyttävät tämänkaltaisia uskonnollisia tekstejä ongelmattomina todisteina oikeuttaessaan itsemurhaiskut ja vahvistaessaan marttyyriuden aatetta. Joidenkin islaminoppineiden mukaan kaikkia uskovia odottaa paratiisissa 72 neitsyttä, mutta järjestöt markkinoivat neitsyitä erikoispalkkioina marttyyreille.⁴⁶⁷

⁴⁶⁰ Khosrokhavar 2005, 12-13; Qassem 2005, 75; Reuter 2002, 65.

⁴⁶¹ Gambetta 2005, 287; Khosrokhavar 2005, 20; Reuter 2002, 65; Strenski 2003, 12.

⁴⁶² Moghadam 2006 b, 99; Pedahzur 2005, 164; Reuter 2002, 170.

⁴⁶³ Lainaus Koraanista. Bloom 2004 a, 74.

⁴⁶⁴ Sana marttyyri tulee kreikankielisestä termistä ”todistaa”, jolla tarkoitetaan esimerkiksi uskon todistamista.

⁴⁶⁵ Houri al-ayn. Voidaan kääntää joko tyttö tai neitsyt.

⁴⁶⁶ Jannat al-firdaus.

⁴⁶⁷ Hafez 2004, www-lähde; Hafez 2006 a, 65; Stern 2003, 54.

Islamististen järjestöjen johtajat vetoavat usein Koraanin säkeisiin kannustaessaan marttyyriuteen. Useimmin viitataan seuraaviin Koraanin kohtiin: ”Älä pidä kuolleina niitä, jotka on surmattu Jumalan tiellä. He elävät Jumalan luona”⁴⁶⁸. ”Heidän Herransa on vastannut heille: ´Minä en anna kenenkään tekojen mennä hukkaan, en miehen, enkä naisen. Te kaikki kuulutte yhteen. Jotka ovat lähteneet pakoon, ja jotka on ajettu kodeistaan, joille on tehty vääryyttä Jumalan tiellä, ja jotka ovat taistelleet ja tulleet surmatuiksi, niiden pahat teot Minä pyyhin pois ja vien heidät puutarhoihin, joiden notkelmissa virtaa puroja. Tämän palkan he saavat Jumalalta.´ Jumalan antama palkka on paras.”⁴⁶⁹ ”Ne, jotka haluavat vaihtaa tämän elämän tuonpuoleiseen, taistelkoot Jumalan tiellä. Me annamme heille suuren palkan, saavatpa he sitten voiton tai tulevat surmatuiksi.”⁴⁷⁰ ”Kun kohtaatte uskottomia, taistelkaa heitä vastaan! Kun olette alistaneet heidät, sitokaa heidät köysiin vapauttaaksenne heidät joko suosionosoituksena tai lunnaita vastaan. Tehkää näin, kunnes sodan taakka on laskettu selästänne. Jos Jumala tahtois, Hän selviytyisi heistä itse, mutta Hän tahtoo koetella teitä toisillanne. Niiden teot eivät mene hukkaan, jotka surmatahan Jumalan tiellä.”⁴⁷¹

Marttyyriuden kulttuurissa yhdistyvät Koraanin opetukset, fatwat ja islamilaiseen traditioon liittyvät lupaukset kuoleman jälkeisestä paratiisista. Shiialainen marttyyriuden ja itsensä uhraamisen traditio alkoi imaami Alista ja jatkui muun muassa assassiinien kautta. Modernilla ajalla shiialaisen marttyyriuden perinteen voidaan katsoa jatkuneen Iranissa islamilaisen vallankumouksen aikaan sekä itsemurhaiskujen kautta Libanonissa. Vanhat islamin marttyyritarinat toimivat kiihokkeena myös tämän päivän islamistitaistelijoille.⁴⁷² Sheikki Fadlallahia on pidetty erityisen taitavana puhujana, mitä tulee shiialaisuuden symboleihin ja marttyyriuteen. Hän käytti usein uskonnollisia vertauksia ja korosti muun muassa Karbalan tapahtumia. Sekä uskonnolliset että sekulaarit ryhmät ovat käyttäneet uskonnollista retoriikkaa hyväkseen hankkiessaan lisää kannattajia ja houkutellessaan uusia pommittajia.⁴⁷³

Erilaisilla rituaaleilla ja juhlallisuuksilla on mahdollista liittää ihmiset ja järjestö lähemmäksi toisiaan. Narratiiveilla hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä sekä kunniallisesta ja häpeällisestä on mahdollista yksinkertaistaa monimutkaisia poliittisia realiteetteja. Rituaaleilla ja juhlallisuuksilla on mahdollista nostaa joidenkin ihmisten henkilökohtaista statusta ja saada muut tavoittelemaan samaa. Ihmisten keskuuteen voidaan rakentaa solidaarisuutta, vaikka konsensusta ei saataisikaan

⁴⁶⁸ Koraani 3:169.

⁴⁶⁹ Koraani 3:195.

⁴⁷⁰ Koraani 4:74.

⁴⁷¹ Koraani 47:4.

⁴⁷² Larsson 2004, 93; Reuter 2002, 32, 227.

⁴⁷³ Berko & Erez 2005, 605; Juergensmeyer 2000, 167; Kramer, www-lähde.

aikaan. Rituaalit yhdistävät arkisen taistelun pyhiin aikoihin ja historiaan. Lisäksi tällaiset juhlallisuudet katkaisevat usein monotonisen arjen ja tarjoavat sosiaalisen ylykkeen osallistua niihin. Ne saattavat myös vetää tavallisia ihmisiä lähemmäksi organisaation aktiiveja, jolloin organisaatiolle tarjoutuu hyvä tilaisuus rekrytoida lisää jäseniä. Marttyyrius on julkista käyttötavaraa ja suuri kunnian lähde. Hamasin al-Rantisi onkin todennut, että marttyyrius on Hamasissa ja koko yhteiskunnassa erittäin korkea kunnia.⁴⁷⁴

Marttyyriutta pidetään nykyisessä arabimaailmassa aivan erityisenä asiana. Kuoleminen muiden hyväksi, etenkin toisten muslimien, on äärimmäisen arvostettua ja kunnioitettua. Terroristiryhmien johtajat luovat tarkoituksella mielikuvaa marttyyrioperaatioista pyhinä tekoina, jotka palkitaan sekä maallisilla että taivaallisilla palkkioilla. Marttyyrien jälkeensä jättämät videonauhat ovat osaltaan vahvistamassa ”kuoleman kulttuuria”. Videolla ovat näyttävästi esillä sekä uskonnolliset elementit, tekijä usein rukoilee ja pitää Koraania sylissään että organisaation tunnukset, kuten huivit ja liput. Yleensä tekijällä on myös ase. Libanonissa marttyyriuden kulttuuria loivat ja ylläpitivät muun muassa Hizballahin omat sanomalehdet, radioasema ja 1990-luvulla myös oma tv-asema.⁴⁷⁵

Syyrian presidentti al-Asad kertoi puheessaan maaliskuussa 1983 olevansa ylpeä itsemurhaiskuista, joihin oli osallistunut syyrialaisia. Iskut todistivat hänen mielestään, että ”marttyyrius on elämää” ja hän ylisti niitä, jotka kuolivat kansakuntansa omanarvontunnon ja kansansa kunnian vuoksi. Sheikki Fadlallah kieltäytyi aluksi julistamasta fatwaa, jolla itsemurhaiskut saatettiin oikeuttaa. Tämä sai Hizballahin johtajat kääntymään Iranin uskonoppineiden puoleen saadakseen teologisen oikeutuksen metodilleen.⁴⁷⁶ Lopulta Fadlallah antoi hyväksyntänsä, mutta painotti, että tekijän tuli olla aivan varma, että hän teollaan tulisi saavuttamaan uhreja. Muuten isku olisi tarpeeton ja tekijä kuolisi turhaan. Muslimiveljeskunnan hengellinen johtaja sheikki Yusuf al-Qaradawi on todennut, että itsemurhaiskut ovat sallittuja, kunhan niillä on vaikutusta viholliseen⁴⁷⁷. Jo libanonilaisten itsemurhaiskujen tekijöiden kohdalla voidaan havaita, että itsensä uhraamisen ”ehtona” oli mahdollisimman suuri ”tuottavuus” eli kuolonuhrien määrä. Iskua pidettiin turhana, mikäli se ei johtanut kuolemiin. Tällaista iskua ei ylistetty eikä palkittu.⁴⁷⁸

⁴⁷⁴ Bloom 2004 a, 74; Hafez 2004, www-lähde; Hafez 2006 a, 68.

⁴⁷⁵ Hafez 2006 a, 76; Pedahzur 2005, 179; Reuter 2002, 66; Stern 2003, 33.

⁴⁷⁶ Deeb 2003, 123; Reuter 2002, 64.

⁴⁷⁷ Hänen mielestään esimerkiksi irakilaisienkin tulisi taistella muilla keinoilla, mutta jos heillä ei ole keinoja, marttyyrioperaatiot ovat sallittuja. Gambetta 2005, 296.

⁴⁷⁸ Gambetta 2005, 296; Kramer, www-lähde; Strenski 2003, 4.

”Jotakin niin erityistä kuin itsemurhaiskut pitää käsitellä varoen. Ihmiselämät ovat kuitenkin arvokkaita”, Hizballahin johdossa tuumittiin 2000-luvun alussa. Järjestöt ovat toisinaan joutuneet pohtimaan päätöksiään lähettää joku tietty henkilö toteuttamaan iskua. Toukokuussa 1995 kolmen lapsen isä ajoi räjähteillä lastatun auton päin israelilaissaattuetta ja Hizballah tiedotti tapahtuneen jälkeen päästäneensä miehen suorittamaan iskua, koska kielteinen päätös olisi saattanut kannustaa nuoria miehiä olemaan toteuttamatta toista velvollisuuttaan eli naimisiin menoa ja lapsien hankkimista. Vaikka jokaisessa iskussa järjestö menettää yhden jäsenensä, se saa tilalle monta uutta, joista osa on halukas suorittamaan seuraavan iskun.⁴⁷⁹ Epätoivo, syrjäytyminen, jatkuvat nöyryytykset ja kateus saavat kuoleman ja paratiisin vaikuttamaan entistä houkuttelevimmilta. Itsemurhaiskuja tukevien mielestä on parempi taistella kuin elää ilman toivoa, tai ajatolla Khomeinin sanoin: ”Punainen kuolema on paljon parempi kuin musta elämä”.⁴⁸⁰

Hamasin peruskirjassa on hyvin vähän mainintoja itsensä uhraamisesta. Hamas keskittyy ennemminkin kärsimykseen, jota iskut aiheuttavat vastapuolelle Israelille, kuin omien uhraustensa korostamiseen. Usein järjestön tunnuslauseeksi sanotussa kohdassa tosin mainitaan myös itsensä uhraaminen: ”Jumala on päämäärämme, profeetta on mallimme, Koraani on perustuslakimme, jihad on polkumme ja kuolema Jumalan puolesta on korkein toiveemme”⁴⁸¹. Pommittajien kuolema oikeutetaan vastapuolelle aiheutettujen kuolemien määrällä. ”Näyttää, ettemme saavuta itsenäisyyttä tai vapautta ilman marttyyrien uhrausta”, sanoi Fatahin johtaja Marwan Barghouti vuonna 2002. ”Meillä ei ole muuta mahdollisuutta kuin kohdata aggressio uhrauksen kautta”, kirjoitetaan Hizballahinkin ohjelmassa.⁴⁸² ”Olemme oppineet imaami al-Husseinin (Husainin) kautta, että rakkaus marttyyriutta kohtaan on rakkautta Jumalaa kohtaan”, totesi Naim Qasim. Hän ylistää kirjassaan marttyyriuden voimaa, joka levisi laajalle vastustuksesta huolimatta, ”marttyyrius on suurin ja keskeisin ase, johon voimme luottaa, se on todistanut tehokkuutensa ja vaatii vihollista harkitsemaan uudelleen tavoitteitaan”. ”Marttyyriuden ase” eli itsemurhapommit olivat sheikki Fadlallahin mielestä järjestön tärkein voimavara, sillä niiden avulla saattoi ”voittaa ja pelästyttää vihollisen” sen omilla ydinalueilla.⁴⁸³

⁴⁷⁹ Bloom 2006, 26; Reuter 2002, 69, 78.

⁴⁸⁰ Davis 2003, 45; Stern 2003, 38.

⁴⁸¹ Charter of Hamas, artikla 8, www-lähde.

⁴⁸² Davis 2003, 31; Hizballah Program, www-lähde; Strenski 2003, 3.

⁴⁸³ Karmon 2003, 23; Qassem 2005, 45-46, 49.

4.4 Rekrytointi ja koulutus

On haluttava elää, mikäli haluaa kuolla

Organisaation ”työ” itsemurhapommittajan kanssa jatkuu rekrytointihetkestä aina siihen saakka, kun hän suorittaa iskunsa. Yksittäisen iskun tekijän koulutusvaiheesta vastaa usein hyvin pieni ryhmä, jotta toiminta säilyy salassa loppuun saakka⁴⁸⁴. Osallistujat on valittu iskuihin hyvin tarkasti, ainakin ennen toisen intifadan alkua. Erityisesti Palestiinassa erilaisten verkostojen merkitys on suuri, ihmiset tuntevat lähes aina jonkun, joka toimii jossakin iskuja harjoittavassa organisaatiossa, joten lähes aina löytyy myös kanava, jonka kautta on helppo päästä mukaan toimintaan. Qasim painottaa, ettei Hizballahilla koskaan ole ollut vaikeuksia saada jäseniä organisaatioonsa. Kun järjestö on tehnyt päätöksen aloittaa itsemurhaiskut ja sillä on yleinen mielipide puolellaan, alkaa potentiaalisten itsemurhapommittajien rekrytoiminen ja sen jälkeen koulutusvaihe.⁴⁸⁵

Itsemurhaiskujen tekijät rekrytoidaan kahdella tavalla; joko he itse ilmoittautuvat vapaaehtoisiksi tai sitten järjestö pyrkii hankkimaan tekijän. Yleensä pyritään rekrytoimaan nuoria aikuisia, jotka eivät ole vielä ehtineet perustaa perhettä, eikä heillä näin ole velvollisuuksia. Jos iskua tekemään ilmoittautuu kaksi veljestä, vain toinen otetaan. Värvääjien merkitys koko prosessissa on suuri, he huolehtivat ehdokkaiden valinnasta sekä koulutuksesta. Rekrytointi on aina sitä helpompaa, mitä suurempi kannatus järjestön toiminnalla ja itsemurhaiskuilla on yhteiskunnassa. Järjestöillä on omat ”rekrytointiosastonsa”, joiden tehtävänä on etsiä uusia potentiaalisia iskujen tekijöitä. Tämä on ollut myös yleisin tapa hankkia itsemurhapommittajia. Suurin osa terrorismia harjoittavista organisaatioista ei rekrytoi ihmisiä vain suorittamaan itsemurhaiskuja. Yleensä peruskoulutus kattaa sotilaskoulutuksen lisäksi myös ideologisen ja uskonnollisen perehdyttämisen. Tärkeintä on henkisen kantin vahvistaminen, sillä järjestö haluaa varmistaa, ettei tekijä peräänny viime hetkellä. Usein tekijällä on myös ennestään jonkinlaista kokemusta sissi- tai terroristitoiminnasta.⁴⁸⁶

Hamasiin uusia iskujen tekijöitä on saatettu värvätä etenkin yliopistoista, joissa järjestöllä on paljon tukijoita ja toimintaa. Muita mahdollisia paikkoja ovat esimerkiksi koulut ja moskeijat sekä erilaiset sosiaalisen toiminnan ympärille rakentuneet yhdistykset, joita Hamas tukee rahallisesti. Varteen otettavia paikkoja ovat myös Israelin vankilat, joissa on vangittuna tuhansia palestiinalaisia. Ennen

⁴⁸⁴ Hamasissa iskut on suunniteltu yleensä soluissa, joihin kuuluu kerrallaan kolmesta viiteen kandidaattia. Merari 2005, 80.

⁴⁸⁵ Merari 2005, 80; Pedahzur 2005, 26, 164, 166; Qassem 2005, 68-70.

⁴⁸⁶ Berko & Erez 2005, 607; Elster 2005, 244; Pedahzur 2005, 39, 165-166, 170-171.

al-Aqsan intifadan alkua Hamas oli hyvin varovainen värväystoimissaan ja jokaisen kandidaatin tausta tutkittiin tarkasti. Hamasille oli erityisen tärkeää, että henkilö osallistui iskuun ideologisista syistä, eikä henkilökohtaisesta halusta parantaa esimerkiksi perheensä taloudellista asemaa. Samalla tavalla haluttiin varmistua, ettei henkilö kärsinyt henkisistä ongelmista. Toisen intifadan alettua asetelmat kuitenkin muuttuivat, kun itsemurhaiskuista tuli palestiinalaisorganisaatioiden päästrategia ja kilpailu järjestöjen välillä kävi kiihkeämmäksi. Pitkä ja valikoiva rekryointiprosessi muuttui huomattavasti lyhyemmäksi. Hamas oli kuitenkin edelleen melko haluton rekrytoimaan itsemurhaiskuihin henkilöitä, jotka olivat täysin vieraita organisaatiolle. Fatah rekrytoi tuntemattomia huomattavasti Hamasia helpommin.⁴⁸⁷

On väärin väittää, että kuka tahansa voidaan ylipuhua suorittamaan isku. Al-Rantisi korosti eräässä haastattelussa, etteivät Hamasin johtajat suinkaan määränneet ketään suorittamaan itsemurhaiskua, vaan johto antoi luvan iskulle, kun aika oli sopiva. Hamas yleensä torjui alle 18-vuotiaat halukkaat sekä ne, jotka olivat perheen elättäjiä, ainoita poikia, tai joilla oli jo oma perhe. On huomionarvoista, etteivät terrorismia harjoittavat ryhmät suinkaan hyväksy kaikkia iskuihin haluvia. Nuori palestiinalaistyttö kertoi, kuinka hänet oli käännytetty takaisin, koska hän oli liian nuori ja koulukin oli vielä kesken. Hänelle tarjottiin kuitenkin muunlaista mahdollisuutta osallistua taisteluun. Vielä kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun Hizballah päätti lopettaa itsemurhaiskut, Naim Qasim kertoi, että järjestö sai edelleen jatkuvasti uusia tarjokkaita iskuihin ja sen itsemurhapommittajien reservi oli kasvanut.⁴⁸⁸

Useat järjestöt ovat painottaneet, etteivät niiden itsemurhapommittajat ole henkisesti sairaita tai masentuneita. ”Me emme ota masentuneita ihmisiä. Tullakseen marttyyriksi on haluttava elää”, kertoi eräs rekrytoija. Tutkimuksessa on kuitenkin tullut esiin myös tapauksia, joissa itsemurhaiskun tekijöitä on painostettu, he ovat joutuneet mukaan vastoin alkuperäisiä suunnitelmiaan tai heidät on yritetty ostaa mukaan⁴⁸⁹. Hizballahin ja Hamasin kohdalla kovin räikeitä tapauksia ei tutkimuksessa ole noussut esiin.⁴⁹⁰ Islamilaisen jihadin henkinen johtaja Fathi Shiqaqi⁴⁹¹ kertoi, ettei hän itse osallistunut itsemurhapommittajien valintaan. ”Jotkut nuoret

⁴⁸⁷ Pedahzur 2005, 167, 169-170.

⁴⁸⁸ Berko & Erez 2005, 611; Juergensmeyer 2000, 73; Mockaitis 2007, 47; Pedahzur 2005, 160, 165.

⁴⁸⁹ Anat Berkon ja Edna Erezin haastattelututkimuksessa tuli esiin muun muassa tapaus, jossa lukion oppilaalle oli tarjottu noin 22 dollaria vastaava summa vastineeksi itsemurhaiskun suorittamisesta. Berko & Erez 2005, 613.

⁴⁹⁰ Berko & Erez 2005, 611-613; Ricolfi 2005, 107.

⁴⁹¹ Shiqaqi salamurhattiin Maltalla vuonna 1995 Israelin toimesta.

haluavat osallistua itsemurhaiskuun. Minun ohjeeni on, että heidät pitää taivutella olemaan lähtemättä, testata heitä. Jos he silti vaativat saada osallistua, heidät valitaan.”⁴⁹²

Hizballahilla, Hamasilla ja muilla itsemurhaiskuja toteuttaneilla järjestöillä on iskuille omat suunnittelijansa. Heidän henkilöllisyytensä pyritään pitämään salassa ja he ovat erityisen suojelun alaisena. Ali Hasan Salamah suunnitteli sarjan itsemurhaiskuja Hamasille vuonna 1996. Syyriassa ja Iranissa sotilaskoulutuksen saanut Salamah eteni taitojensa avulla Hamasin sotilaallisessa siivessä nopeasti. ”En ole murhaaja. Murhaajalla on psyykkisiä ongelmia, aseellisella toiminnalla on päämäärä”, perusteli Salamah⁴⁹³. Eräs itsemurhapommittajien kouluttaja on sanonut osuvasti, että ”jihad ja vastarinta alkoivat sanoista, jatkuivat miekan avustuksella, sitten kivien heittelemisellä, aseilla, pommeilla ja sen jälkeen ihmiskehot muuttuivat pommeiksi”.⁴⁹⁴

”Maailman viisain pommi”

Hizballah oli ensimmäinen järjestö, joka loi oman koulutusohjelman itsemurhapommittajille. Aluksi tietoa tuli Iranin Vallankumousjoukoilta ja iranilaiset myös kouluttivat Hizballahin taistelijoita Libanonissa ja Iranissa. Hizballah perusti omat koulutusleirinsä Biqan laaksoon⁴⁹⁵. Ensimmäisenä koulutukseen kuului sotilaskoulutusta, johon sisältyi muun muassa maamiinojen asentamista, vihollisen leiriin soluttautumista, automaattiasseiden ja rakettien käyttöä sekä itsepuolustusta. Uskontoa ja politiikkaa käsittelevät kurssit tulivat seuraavina. Kandidaateista vain ne, jotka osoittivat vahvinta sitoutumista asialle ja halukkuutta kuolla islamin vuoksi, valittiin jatkokoulutukseen.⁴⁹⁶

Palestiinalaisten organisaatioiden kohdalla koulutus on ollut hankalampi järjestää, sillä Israel on valvonut palestiinalaisalueita tarkasti ja suurien koulutusleirien järjestäminen olisi ollut mahdotonta. Hamasin miehet ja naiset eivät käyneet läpi mitään virallista koulutusjaksoa, vaan itsemurhapommittajien koulutus oli hyvin lyhyt. Monet iskuihin osallistuneista olivat järjestön vanhoja jäseniä ja harjoittaneet aikaisemminkin terrorismia. Hamasin koulutus piti sisällään etenkin psykologista ja uskonnollista perehdytystä. Iskun tekijä kävi nämä keskustelut usein kahden kesken kouluttajansa kanssa. Erityisesti kiinnitettiin huomiota kuolemanpelon hälventämiseen ja

⁴⁹² Battin 2005, 244.

⁴⁹³ Salamah jäi kiinni ja istuu tuomiota 46 murhasta Israelin vankilassa.

⁴⁹⁴ Bloom 2004 a, 69-70; Hecht 2003, 36-37.

⁴⁹⁵ Tämä johtui siitä, että aluetta asuttivat pääosin shiitit ja Syyrian armeijan vaikutus alueella oli suuri. Lisäksi leirit olivat melko turvassa Israelin hyökkäyksiltä. Pedahzur 2005, 171.

⁴⁹⁶ Pedahzur 2005, 170-172.

koulutettava saatettiin esimerkiksi viedä hautausmaalle ja asettaa hautaan. Toisen intifadan alettua tämäkin ennestään melko lyhyt koulutusjakso lyheni selvästi. Koulutuksen puutetta paikattiin sillä, että kouluttaja oli iskun suorittajan kanssa koko ajan värväämisestä siihen saakka, kun pommittaja saapui Israelin alueelle.⁴⁹⁷

Koulutuksen tärkein osa on ollut indoktrinaatio, jonka aikana kandidaatti perehdytetään erilaisiin mielipiteisiin ja uskomuksiin, joiden avulla vahvistetaan halua suorittaa itsemurhaisku ja toisaalta myös varmistetaan, ettei kandidaatti aio perääntyä. Mitä varmempi tekijäksi valittu on asiastaan, sitä lyhyempi on koulutusajanjakso. Koulutusajankohdat ovat eri järjestöillä vaihdelleet useasta kuukaudesta muutamaan tuntiin. Toisen intifadan alettua palestiinalaisalueilla valmistautuminen iskuun saattoi kestää vain pari tuntia. Itsemurhaiskut ovat operaatioita, joihin järjestö panostaa siis hyvin pienellä koulutuksella. Tärkeintä on rohkeus, kuten eräs Hamas-johtaja on todennut. Hamasin koulutuksessa itsemurhaiskujen tekijöitä kehoitetaan keskittymään ummaan, muslimien yhteisöön ja tekemään isku kaikkien muslimien hyväksi. Hizballahin osalta itsemurhaiskujen tekijöiden koulutus väheni 1980-luvun loppupuolelta lähtien ja järjestö keskittyi enemmän sissisodankäyntiin. 1990-luvun puolivälissä järjestö lopetti kokonaan itsemurhapommittajien kouluttamisen. Islamilaisen jihadin aktiivi Abu Muhammad on kertonut, etteivät itsemurhaiskujen tekijät suinkaan ole ”organisaation tähtiä”.⁴⁹⁸ Tämä viittaisi siihen, ettei iskujen tekijöitä välttämättä arvostettaisi järjestöjen sisällä ihan niin korkealle kuin ulospäin annetaan ymmärtää.

Itsemurhaiskut ovat hyvin helppoja toteuttaa ja vaativat vain vähän valmistelua, ei tarvita kuin tekijä ja tarvikkeet⁴⁹⁹. Eniten kustannuksia iskussa saattaakin hyvin aiheuttaa tekijän mahdollinen taksimatka kohteeseen. Pommin kustannukset ovat arviolta vain noin 150 dollaria, summa on siis niin pieni, että siihen voisi olla varaa ilman järjestön taloudellista apuakin.⁵⁰⁰ Tosin räjähteiden ostaminen ja pommien kokoaminen ei aina ole helppoa. Itsemurhapommi sisältää yleensä räjähteen lisäksi nauvoja, ruuveja tai muuta terävää metallia, koska räjähdyksellä tavoitellaan mahdollisimman suurta tuhoa ympäristössä. Fatahissa toiminut al-Makdah on varoittanut, että palestiinalaiset olisivat kehittelemässä uutta taktiikka israelilaisia vastaan. On mahdollista, että tulevaisuudessa

⁴⁹⁷ Pedahzur 2005, 175-176; Reuter 2002, 113.

⁴⁹⁸ Davis 2003, 137; Pedahzur 2005, 40, 170, 172; Stern 2003, 40, 42.

⁴⁹⁹ Eli nauvoja, räjähdettä, paristo, katkaisin, pätkä kaapelia, muutamaa kemikaalia sekä vahva vyö, johon pommi voidaan sitoa.

⁵⁰⁰ Elster 2005, 234; Pedahzur 2005, 187; Reuter 2005, 187.

itsemurhapommien sisältä löytyisi muutakin kuin räjähdettä ja nauvoja, esimerkiksi kemiallisia tai biologisia aseita voitaisiin käyttää, ennustaa al-Makdah.⁵⁰¹

Iskussa ei tarvita pakosuunnitelmaa, eikä ole vaaraa, että tekijä joutuu vangiksi ja mahdollisesti kidutetuksi, joten hän ei tule paljastamaan mitään organisaation toimintaa liittyviä asioita vastapuolelle⁵⁰². Itsemurhaiskun toteutumiseksi organisaation suunnitelman mukaan on erityisen tärkeää, että koko suunnitelma pysyy viimeiseen asti salassa.⁵⁰³ Tekijät pyritään naamiomaan iskua varten, he saattavat pukeutua armeijan univormuun, parrat ajetaan pois tai tekijälle laitetaan korvakorut tai peruukki sekä vaikkapa ortodoksiuskovaisen vaatetus. Räjähdevyöt piilotetaan pitkän takin alle tai naisilla tunikan alle. Iskun tekijän tulee hoitaa maalliset asiansa, kuten velkojen maksu, kuntoon ennen tehtävän alkamista. Viimeiset hetkensä hän tavallisesti viettää rukoillen.⁵⁰⁴

Itsemurhaiskun tekijän suurin haaste on yleensä se, kuinka päästä fyysisesti sille alueelle, jossa iskun on määrä tapahtua. Palestiinassa tekijän kuljettaa kohteeseen tavallisesti joku järjestön jäsen ja auto on varustettu Israelin kilvillä, jottei se herätä huomiota. Usein autoja myös varastetaan tähän tarkoitukseen.⁵⁰⁵ Kaikkein kriittisintä aikaa itsemurhaiskua suoritettaessa on aika, jolloin tekijä jättää kouluttajansa ja lähtee suorittamaan tehtäväänsä⁵⁰⁶. Ensinnäkin kiinnijäämisen vaara on aina olemassa ja toiseksi tekijä saattaa tulla toisiin ajatuksiin. Hizballah löysi aikanaan hyvin tehokkaan tavan helpottamaan tätä ongelmaa. 1980-luvun puolivälistä saakka järjestön itsemurhapommittajat alkoivat nauhoittaa videoviestejä, jotka oli tarkoitettu yleiseen levitykseen ja ikään kuin testamentiksi myös läheisille. Puhe on tavallisesti ainakin osittain valmiiksi kirjoitettu järjestön toimesta. Videolla henkilö kertoo syyt, jotka oikeuttavat hänen tekonsa, rukoilee ja jättää jäähyväiset. Näin pommittaja saatiin omistautumaan tehtävälleen kokonaan ja mahdollinen perääntyminen tehtiin hyvin vaikeaksi. Joissakin organisaatioissa, kuten Hamasissa, itsemurhaiskun tekijää aletaan kutsua ”eläväksi marttyyriksi”⁵⁰⁷ videon kuvaamisen jälkeen.⁵⁰⁸

⁵⁰¹ Davis 2003, 42, 160; Gambetta 2005, 285.

⁵⁰² Pisimmälle tässä ovat menneet tamilitiikerit, jotka kantavat aina mukanaan syanidikapselia siltä varalta, että heidät vangitaan. Näin varmistetaan, ettei tärkeää tietoa kulkeudu organisaation ulkopuolelle. Käytäntö on ollut siinä mielessä menestyksekkäs, että LTTE:sta on vaikea saada tietoja, sillä sen jäseniä ei juuri vankiloissa istu. Paastela, luento 4.4.2007.

⁵⁰³ Hafez 2006 a, 57; Moghadam 2006 b, 85.

⁵⁰⁴ Pedahzur & Perliger 2006, 8; Reuter 2002, 87-88.

⁵⁰⁵ Berko & Erez 2005, 621, viite 40; Pape 2003, 15.

⁵⁰⁶ Esimerkiksi iskussaan epäonnistuneen Muhammad Besharatın vaiheita ja vaikeuksia ennen iskun toteuttamista käytiin läpi Päivä, jona päätin kuolla –dokumentissa vuodelta 2006.

⁵⁰⁷ Al-Shahid al-hai.

⁵⁰⁸ Pedahzur 2005, 171, 178-179; Päivä, jona päätin kuolla –dokumentti 2006.

Osa itsemurhaiskuissa epäonnistuneista on kuvaillut toimineensa kuin robotti ennen iskua. He keskittyivät täysin tehtäväänsä ja työnsivät taka-alalle kaikki ajatukset perheestä ja ystäväistä. Sen sijaan he keskittyivät tulevaan kunniaan, heitä myös organisaation puolesta muistutettiin palkkioista ja rohkaistiin monin tavoin. Itsemurhaiskun tekijän tulee lähestyä kohdettaan mahdollisimman normaalisti ja rauhallisena. Iskuja valmistellut on kertonut, että useat iskut ovat epäonnistuneet, koska tekijä on kävellyt epäilyttävästi, usein liian reippaasti.⁵⁰⁹ Iskut on suunnattu yleensä julkisille paikoille kuten busseihin, bussiasemille ja –pysäkeille⁵¹⁰, ostoskeskuksiin ja suosittuihin ravintoloihin tai yökerhoihin. Iskun tekijä ei päättää iskun kohdetta, vaan sen tekee organisaatio. ”En tiedä iskenkö juutalaisasutukseen vai bussiin, sen asian hoitaa johto”, kertoi eräs Hamasin rekrytoima mies. Itsemurhapommeja on sanottu ”maailman viisaimmiksi pommeiksi”, koska pommittaja voi viimekädessä itse valita lopullisen paikan ja ajankohdan, jolloin isku tapahtuu ja saada näin aikaan mahdollisimman suurta tuhoa. Itsemurhaiskut siis mahdollistavat myös viimehetken muutokset.⁵¹¹ Esimerkkinä tällaisista muutoksista vaikkapa lukuisat iskut Israelin rajatarkistusasemilla, jolloin kiinni jääneet pommittajat ovat kaikesta huolimatta laukaisseet pommin.

5 Henkilökohtainen valinta

5.1 Kuka kantaa pommivyötä?

1970-luvun alusta saakka tutkijat ovat yrittäneet selvittää, keitä terroristit ovat ja mikä heitä motivoi. Kysymykseen, kenestä tulee itsemurhapommittaja, ei ole yhtä selittävää vastausta. Itsemurhaiskujen tekijöiden taustoja on tutkittu paljon ja aiheesta on julkaistu monta tutkimusta, mutta yhdistäviä tekijöitä on löydetty hyvin vähän. Itsemurhaiskun tekijän profiilista luodaan usein tietty ennakkokäsitys⁵¹². Itsemurhaiskun tekijä voi olla melkein pä kuka tahansa, mies tai nainen, koulutettu tai kouluttamaton, varakas tai köyhä, uskonnollinen tai sekulaari, perheellinen tai naimaton. Motiiveista, jotka johtivat päätökseen ryhtyä itsemurhapommittajaksi, voidaan myös löytää hyvin monenlaisia tekijöitä. Näistä motiiveista löytyy kuitenkin yhdistäviäkin asioita. Ainakin henkilöllä täytyy olla sekä halu tappaa että halu kuolla

⁵⁰⁹ Berko & Erez 2005, 615-616; Pedahzur 2005, 171; Reuter 2002, 87.

⁵¹⁰ Esimerkiksi Jerusalemmissa on kaksi bussireittiä, jotka ovat valitettavan tunnettuja siitä, että niihin on isketty useasti.

⁵¹¹ Gambetta 2005, 281; Hafez 2006 a, 56; Weinberg et al 2003, 144.

⁵¹² Näin tehnyt muun muassa amerikkalainen Jessica Stern kirjassaan *Terror in the Name of God*. Stern 2003, 50.

Ami Pedahzur on tutkinut Hamasin ja Islamilaisen jihadin iskuja kevästä 1993 vuoteen 2000 saakka⁵¹³ ja päätenyt laskelmiin, joiden mukaan kaikki tekijät olivat miehiä (naisten suorittamat iskut alkoivat Palestiinassa vasta vuonna 2002) ja 89 % tekijöistä oli naimattomia. Heidän keskimääräinen ikänsä oli hieman yli 23 vuotta ja yli puolella oli uskonnollinen tausta. Suuri osa pommittajista oli hyvin koulutettuja, sillä puolella oli akateemisia opintoja. Noin 70 % tekijöistä oli täysin tai osittain työllistyneitä. Samoin yli 70 % oli pitkäaikaisia jäseniä järjestöissään ja useilla oli jonkinlainen merkintä osallistumisesta terroristiseen toimintaan. Monet olivat myös viettäneet aikaa Israelin vankiloissa. Vankilat ovat mahdollistaneet sen, että samalla tavalla ajattelevat ovat voineet viettää aikaa yhdessä, jakaa kokemuksiaan, luoda suhteita sekä suunnitella tulevia iskuja⁵¹⁴. Al-Aqsan intifada toi mukanaan peräti 150 itsemurhaiskua neljään vuoteen⁵¹⁵ ja muutti myös jonkin verran iskun tekijän profiilia Palestiinassa. Naiset tulivat mukaan, hieman yli 5 % kaikista iskuista oli naisten suorittamia. Naimattomien osuus ylitti 92 % ja tekijöiden keskimääräinen ikä laski alle 22 vuoden. Al-Aqsan intifadan aikana tehtyjen iskujen tekijöistä vain 47 % oli uskonnollisia. Koulutustaso putosi myös selvästi verrattuna aikaisempaan, vain 32 %:lla pommittajista oli akateemisia opintoja. Suurimpana muutoksena mainittakoon, että vain 24 % tekijöistä oli järjestöjen jäseniä tai viettänyt aikaa Israelin vankiloissa.⁵¹⁶

Tilastot kertovat palestiinalaisten taistelun muutoksesta toisen intifadan ja itsemurhaiskujen neljännen aallon aikana. Enää ei ollut väliä, oliko takana pitkä ura järjestötoiminnassa ja lisäksi mukaan astui vuoden 2001 joulukuun jälkeen myös sekulaareja järjestöjä, kuten al-Aqsan marttyyrien prikaatit. Palestiinan ensimmäisen itsemurhaisku-aallon aikana iskuja tehneiden taustat olivat huomattavasti homogeenisempia ja niitä teki pienempi ryhmä kuin toisen intifadan aikana. Kolmannen aallon itsemurhapommittajien tavoitteena oli täyttää velvoitteensa järjestöä kohtaan, kun taas jälkimmäisellä periodilla tekijöille ei ollut suurtakaan väliä, mihin järjestöön he kuuluivat. Esimerkiksi eräs 21-vuotias itsemurhapommittajaksi ilmoittautunut kertoi, että hän kuului Fatahiin, mutta koska järjestö ei silloin tehnyt iskuja, hän liittyi Islamilaiseen jihadiin varta vasten päästäkseen mukaan iskuun⁵¹⁷.

⁵¹³ Iskuja suoritettiin tuolla aikavälillä Pedahzurin laskelmien mukaan 33. Laskelmat päättyvät syyskuuhun 2000, eli toisen intifadan puhkeamiseen. Pedahzur 2005, 151. Valitettavasti eriteltyjä laskelmia Hamasista ei ole saatavilla.

⁵¹⁴ Pedahzur 2005, 129.

⁵¹⁵ Pedahzurin laskelmat 150 iskusta poikkeavat hieman esimerkiksi Hafezin vastaavista. Hänen laskujensa mukaan toisen intifadan aikana Palestiinassa tehtiin alle 120 itsemurhaiskua. Hafez 2006 b, 79 (appendix a).

⁵¹⁶ Pedahzur 2005, 151-152. Lähes vastaaviin lukemiin ensimmäisen intifadan ajalta on päätenyt esimerkiksi Charny 2007, 61-62.

⁵¹⁷ Bloom 2006, 45.

Laajin itsemurhaiskujen tekijöitä koskeva tutkimus on pakistanilaisen *Nasra Hassanin* vuosina 1996-1999 kirjoittama noin 250 haastattelun pohjalta tehty yhteenveto⁵¹⁸. Kukaan itsemurhapommittaja-kandidaateista ei ollut kouluttamaton, erityisen köyhä tai masentunut. Useimmat tulivat pakolaistaustaisista perheistä, mutta joukkoon mahtui myös kaksi miljonääriin poikaa.⁵¹⁹ Itsemurhaiskujen tekijöiden profiileja on myös verrattu ”tavallisiin” terroristeihin. Itsemurhaiskuihin osallistuneet ovat olleet keskimäärin hieman vanhempia kuin muut terroristisiin tekoihin osaa ottaneet palestiinalaiset. Lisäksi pommittajilla on useimmissa tapauksissa tilillään aikaisempiakin terroritekoja. Itsemurhapommittajat ovat huomattavasti useammin naimattomia ja heillä on tavallisemmin uskonnollinen kasvatus kuin muilla terroristeilla. Itsemurhaiskun tehneistä useampi tuli Palestiinan köyhiltä alueilta Gazasta ja Länsirannalta kuin tavallisten terroristien keskuudessa. Kaikkein useimmin itsemurhapommittajat olivat lähtöisin Juudeasta ja Samariasta.⁵²⁰

Kouluttautuneiden innokkuutta itsemurhaiskuihin on ollut vaikea ymmärtää. Kuitenkin korkeammin kouluttautuneet ihmiset kokevat varmasti tilanteen kaikkein ahdistavimmaksi esimerkiksi Palestiinassa. Koulutuksesta huolimatta ei ole mahdollista saada työtä ja kunnan toimeentuloa⁵²¹. Kaikki Palestiinassa itsemurhaiskun tehneet ovat olleet muslimeita, yksikään kristitty arabi ei ole suorittanut iskuja.⁵²² Kaikki itsemurhaiskuja suorittavat järjestöt eivät ole olleet halukkaita paljastamaan iskun tehneiden henkilöllisyyttä⁵²³. Esimerkiksi Hizballah toimi tällä tavalla monien iskujen kohdalla, joita se ei edes tahtonut ottaa omiin nimiinsä. Myöhemmin iskujen tekijät ja heidän taustansa ovat tulleet ilmi. Hamasin kohdalla tekijät on ilmoitettu heti ja heidät on julistettu marttyyreiksi välittömästi.⁵²⁴

Libanonilaisia itsemurhapommittajia on tutkittu tai pystytty tutkimaan huomattavasti vähemmän kuin palestiinalaisia. Keski-ikä libanonilaiselle pommittajalle oli noin 21 vuotta ja iskuja tekivät 16-28-vuotiaat. Siviilisäättilastot puuttuvat libanonilaisten itsemurhapommittajien kohdalta kokonaan, mutta luonnollisesti lähes kaikki olivat naimattomia. Libanonissa 84 % kaikista tekijöistä oli miehiä ja kaikki naiset tulivat sekulaareista ryhmistä. Libanonin konfliktin yhteydessä on huomattava, että

⁵¹⁸ Hassan haastatteli itsemurhaiskua yrittäneitä tai niihin värvättyjä henkilöitä Palestiinan alueella. Lisäksi hän haastatteli itsemurhaiskun tehneiden henkilöiden perheitä ja kouluttajia.

⁵¹⁹ Hassanin tutkimuksesta kts. Rosen 2005, 128.

⁵²⁰ Kimhi & Even 2004, 818; Weinberg et al 2003, 142-143.

⁵²¹ Palestiinalaisalueilla vain viidesosa kaikista korkeakoulututkinnon suorittaneista onnistui saamaan työtä ensimmäisen intifadan aikoihin. Juusola 2005, 199.

⁵²² Kimhi & Even 2004, 818; Reuter 2002, 110.

⁵²³ Esimerkiksi PKK:n, LTTE:n sekä Tshetshenian itsemurhaiskujen tekijöistä tiedetään melko vähän.

⁵²⁴ Pedahzur 2005, 122.

myös useat kristityt suorittivat itsemurhaiskuja.⁵²⁵ Tutkimuksissa ei ole pystytty todistamaan, että biologisilla ja geneettisillä tekijöillä olisi mitään tekemistä sen kanssa, tuleeko jostakusta henkilöstä terroristi. Yleisesti tutkimuksissa on voitu todeta, että väkivaltarikoksia tehneet ovat tavallisimmin miehiä, ikäluokkaa 15-25 -vuotta. Samaa ikäluokkaa ovat siis myös tyypillisimmät itsemurhapommittajat. Nuoret hyväksyvät helpommin kostonhakuisen käyttäytymisen kuin keski-ikäiset.⁵²⁶

Itsemurhaiskuja tehneet ovat olleet hämmästyttävän usein sukua toiselle iskun suorittaneelle ja usein iskuihin väräytyneet lähtevät mukaan ystävän kanssa. Huomiota herättävin esimerkki tästä on viiden palestiinalaisnuorukaisen ryhmä, jonka Hamasin aktivisti rekrytoi iskuihin. Hieman yli 20-vuotiaat pojat olivat tunteneet toisensa lapsesta saakka. Kaksi heistä räjäytti itsensä torilla vuoden 1997 heinäkuussa ja loput kolme saman vuoden syyskuussa Jerusalemissa. Toinen esimerkki on eräs hebronilainen jalkapalloseura, jonka jäsenistä seitsemän osallistui iskuihin melko lyhyen ajan sisällä. Tämän kaltaiset ystävyteen ja perhesiteisiin liittyvät kontaktit itsemurhapommittajien välillä lisääntyivät etenkin iskujen neljännen aallon eli al-Aqsan intifadan aikana.⁵²⁷

5.2 Mikä motivoi itsemurhapommittajaa?

Motiivit tutkimuksessa

Ensimmäisenä on otettava huomioon, että itsemurhaiskujen tekijöiden motiivit ovat yleensä erilaiset kuin organisaation. Henkilökohtaisella tasolla motiivit koskevat uskonnollista identiteettiä, nationalistisia ihanteita, sitoutumista ryhmään, kostoja tai tunne-elämää ja henkilökohtaista kärsimystä. Järjestöt tekevät ”kustannuslaskelmia” iskuista, mutta iskujen tekijät eivät tällaisia mieti. Usein oletetaan, että itsemurhaiskun tekijä punnitsee ennen tehtävään lähtöä tarkasti teon edut ja haitat. Hän ei kuitenkaan hyödy itse teostaan millään tavalla, joten tekijän motiivien täytyy olla hyvin vahvat. Hänen täytyy olla ennen kaikkea sitoutunut. Sitoutuminen voi koskea itse asiaa, kuten Palestiinan kysymystä, ideologiaa, omia tovereita, järjestön johtajaa tai kaikkia näitä yhdessä.⁵²⁸ Palestiinassa liittyminen Hamasin ja Fatahin kaltaisiin järjestöihin on hyvin normaalia. ”Olisi epänormaalia olla liittymättä”, kommentoi eräs palestiinalaisnuorukainen. Järjestöön liittyminen

⁵²⁵ Davis 2003, 79; Merari 2005, 75-76.

⁵²⁶ Silke 2003 a, 35-37.

⁵²⁷ Pedahzur 2005, 131-132.

⁵²⁸ Bloom 2006, 29; Hafez 2006 a, 55, 58-59; Pedahzur 2005, 125.

lisää jäsenen kunnioitusta yhteisössään ja tarjoaa myös jonkinlaista suojaa. Kaikki itsemurhaiskuihin ryhtyneet eivät välttämättä ole minkään järjestön jäseniä tai edes integroituneet organisaation ihmisiin millään tavalla. Osa tekijöistä värväytyy mukaan puhtaasti henkilökohtaisista syistä ja vain suorittaakseen iskun. Tällaisissa tapauksissa tekijälle ei ole suurtakaan väliä, mitä järjestöä hän ”edustaa”.⁵²⁹

Ei ole olemassa yhtä ja selittävää teoriaa sille, mikä motivoi itsemurhaiskujen tekijöitä. Tutkijoiden keskuudessa vallitsee melko laaja konsensus siitä, ettei mikään yksittäinen tekijä selitä itsemurhaiskuja. Kaikille itsemurhaiskujen tyypeille on ominaista, että yksilöllä on ainakin yksi motiivi ja hän on valmis suorittamaan iskun. Hänet valmistellaan iskuun ja järjestön johto antaa hyväksyntänsä asialle. Tukevia seikkoja ovat ainakin iskuja puoltava ilmapiiri, median ja uskonnollisten johtajien tuki sekä taloudellinen tuki itsemurhaiskun tehneen perheelle.⁵³⁰ *Anat Berko ja Edna Erez* ovat erottaneet kolme yleisintä syytä ryhtyä itsemurhapommittajaksi; uskonnolliset syyt, kosto ja joutuminen organisaation hyväksikäyttämäksi. *Assaf Moghadam* taas jakaa itsemurhapommittajien motiivit uskonnollisiin, henkilökohtaisiin, nationalistisiin, taloudellisiin ja sosiologisiin. Lähinnä palestiinalaisia itsemurhapommittajia tutkineet *Shaul Kimhi ja Shemuel Even* jakavat itsemurhaiskun tehneet uskonnollisiin fanaatikoihin, hyväksikäytettyihin, kostajiin ja nationalistisiin fanaatikoihin. He jakavat myös itsemurhaiskuja selittävät tekijät neljään eri kategoriaan; psykologisiin, uskonnollisiin, sosiologisiin ja poliittisiin syihin.⁵³¹

Psykologisia syitä ovat *Kimhin ja Evenin* mukaan esimerkiksi erilaiset traumat, epätoivo, nöyryytys ja kosto. Vaikka tutkijat ovatkin melko yksimielisiä siitä, etteivät itsemurhaiskujen tekijät ole henkisesti sairaita, toiset kuitenkin uskovat, että henkisen tasapainon järkkäminen voi olla yksi syy henkilön päätökseen ryhtyä itsemurhapommittajaksi. Psykologisiin syihin luetaan myös muun muassa henkilökohtaisen vapauden menettäminen ryhmäidentiteetin vahvistuessa ja pyrkimys kunnian palauttamiseen joko henkilökohtaisella tai kansallisella tasolla. Uskonnollisia syitä taas ovat halu toteuttaa Jumalan tahto, tulla marttyyriksi ja uhrata itsensä osana jihadia. *Nasra Hassan* haastatteli melkein 250 Hamasin ja Islamilaisen jihadin jäsentä, jotka olivat ilmaisseet halukkuutensa iskuihin ja totesi, että he ennen kaikkea halusivat täyttää Jumalan tahdon ja muut palkkiot tulivat vasta toissijaisina.⁵³²

⁵²⁹ Pedahzur 2005, 134; Silke 2003 a, 38, 45.

⁵³⁰ Bloom 2004 a, 62; Kimhi & Even 2004, 819, 824.

⁵³¹ Berko & Erez 2005, 606, Dishman 2003, 191; Kimhi & Even 2004, 815.

⁵³² Kimhi & Even 2004, 819-821.

Sosiologiisiin syihin voidaan lukea esimerkiksi köyhyys, koulutuksen puute, sosiaalinen ahdistus ja sosiaalisten suhteiden puute sekä mahdottomuus kohentaa omaa sosiaalista asemaansa. Nämä ovat kaikesta päätellen enemmänkin kuitenkin niitä syitä, jotka johtavat ihmisten haluun järjestäytyä ja liittyä organisaatioihin, kuin ovat itsessään syitä iskuille. Sosio-ekonomisiin syihin kuuluu myös selitys terrorismista osana laajempaa globalisaatioprosessia⁵³³. Poliittisen selitysmallin mukaan miehitys ja kansallinen itsenäisyystaistelu ovat itsemurhaterrorismin suurimmat selittävät tekijät. Itsemurhaiskujen lähteenä nähdään siis poliittisista syistä nouseva epätoivo ja pettymys omaan hallintoon, joka ei ole onnistunut saamaan aikaan merkittäviä tuloksia parantaakseen kansalaisten asemaa. Poliittiseen selitysmalliin uskovat tutkijat myös ajattelevat, että itsemurhaiskut tulevat vähenemään huomattavasti, jos esimerkiksi palestiinalaiset saavat oman valtion tai heillä on ainakin toivoa siitä. Joidenkin tutkijoiden mukaan israelilaiset ovat itse aiheuttaneet ilmiön omalla miehityksellään.⁵³⁴

Itsetuhoisia ja hyväksikäytettyjä?

Itsetuhoisen käytös on yleinen ilmiö lähes jokaisessa yhteiskunnassa, mutta itsemurhaiskut, joissa pyritään tappamaan mahdollisimman paljon muita ihmisiä uhraamalla oma henki, onkin aivan eri asia. Itsemurhaiskujen tekijöiden motiivit ovat hyvin toisenlaiset kuin tavallisen itsemurhan tehneillä.⁵³⁵ Itsemurhaiskujen tehneet eivät ole psyykkisesti sairaita tai välttämättä mitenkään itsetuhoisia. Heidän taustaltaan ei löydy aikaisempia itsemurhayrityksiä. Itsemurhapommittajan tavoitteena ei ole ensisijaisesti tappaa itseään, vaan muita. Useimmat tutkijat ovat sitä mieltä, että terroristit ovat pääasiallisesti ”normaaleja ihmisiä”⁵³⁶. *Andrew Silke* huomauttaakin, että ne tutkijat, jotka väittävät terroristien olevan mielenvikaisia, ovat yleensä niitä tutkijoita, jotka ovat kaikkein vähiten tekemisissä terroristien kanssa.⁵³⁷

Kuitenkin tutkija *Israel W. Charny* painottaa, ettei terroristeja yleensä tai etenkin itsemurhaiskujen tekijöitä voida pitää psykologisilla ja psykiatrisilla mittareilla normaaleina. Normaalit ihmiset haluavat elää, toteaa Charny. Henkilökohtaisista ongelmista kärsivät saattavat toisaalta olla

⁵³³ Tällöin modernin kulutusyhteiskunnan ihanteen leviämisen, etnisillä jännitteillä ja fundamentalismin nousulla katsotaan olevan yhteys toisiinsa. Kimhi & Even 2004, 821.

⁵³⁴ Kimhi & Even 2004, 821. Nämä jaottelut ovat herättäneet myös kritiikkiä, ks. esim. Dolnik 2004. Mia M. Bloom taas kritisoi kirjoittajia, koska he pyrkivät Palestiinan tilanteen kautta yleistämään teoriaansa. Kts. Bloom 2004 b.

⁵³⁵ Pedahzur 2005, 125. Itsemurhista Lähi-idässä ja Palestiinassa kts. esim. Dabbagh 2005; Headley 1983.

⁵³⁶ Esimerkiksi terrorismia harjoittanutta saksalaista Baader-Meinhof ryhmää tutkittaessa ei paljastunut mitään, mikä viittaisi vainoharhaisuuteen, psykopatiaan, fanatismiin tai mihinkään muuhunkaan psyykkiseen tai neuroottiseen sairauteen. Horgan 2003, 16-17.

⁵³⁷ Pedahzur 2005, 35; Silke 2003 a, 32.

järjestöille helppoja rekrytoitavia, mutta useat järjestöt ovat painottaneet, etteivät ne missään tapauksessa ota psyykkisesti sairaita iskujen tekijöiksi. Henkilöt, jotka eivät ole löytäneet paikkaansa yhteisössä, kärsivät yhteisön asettamista sanktioista tai joilla on huono itsetunto, ovat kuitenkin potentiaalisia iskujen tekijöitä. Liittymällä järjestöön tämänkaltainen ihminen saattaa tuntea kuuluvansa johonkin.⁵³⁸ Tutkimuksissa on tullut hyvin vähän esiin tapauksia, joissa organisaatio olisi selkeästi hyväksikäyttänyt värvättyä.⁵³⁹ Tällaisia tilanteita on kuitenkin hyvin vaikea todentaa, etenkin jälkikäteen.

Shaul Kimhi ja Shemuel Even määrittelevät hyväksikäytetyiksi muun muassa vakavista henkilökohtaisista ongelmista kärsivät ja henkilöt, jotka pyrkivät hyvittämään syntinsä iskulla sekä kaikki alaikäiset. Eräässä tapauksessa henkisesti jälkeenjäänyt 16-vuotias iskua yrittänyt poika kertoi, että hänen opettajansa oli kertonut hänelle paratiisista ja ”hunajavirroista, viinivirroista ja 72 kauniista työstä”. On myös olemassa epäilyksiä, joiden mukaan jotkut libanonilaiset itsemurhaiskun tehneet eivät 1980-luvun alussa edes tienneet tekevänsä iskua, kun heidät esimerkiksi määrättiin ajamaan ajoneuvo tiettyyn paikkaan, jonka jälkeen tapahtui räjähdys.⁵⁴⁰ Huumeilla tai alkoholilla ei ole katsottu olevan tekemistä itsemurhaiskujen kanssa. Israelilainen oikeuslääketieteen instituutti on todentanut, etteivät ainakaan palestiinalaiset itsemurhapommittajat ole olleet minkään päihteen vaikutuksen alaisena iskuja suorittaessaan.⁵⁴¹

Psykologisia, uskonnollisia, sosiologisia ja poliittisia syitä

Pitkään, jopa useiden sukupolvien ajan jatkuneessa konfliktissa epätoivon ja epäoikeudenmukaisuuden tunteet leviävät usein laajalti yhteiskuntaan. Itsemurhaiskun tekijän ei välttämättä tarvitse itse tuntea toivottomuutta henkilökohtaisella tasolla. On kuitenkin havaittavissa, että itsemurhaiskujen tekijöillä on usein omakohtaisia kokemuksia, jotka ovat varmasti vaikuttaneet heidän päätökseensä ryhtyä itsemurhaiskuun. Lähes kaikki itsemurhapommittajiksi ryhtyneet ovat menettäneet konfliktissa ystävän tai perheenjäsenen, kärsineet vankilatuomion tai joutuneet nöyryyttäviin tilanteisiin. Toisaalta voidaan ottaa esiin, että varmasti lähes kaikki libanonilaiset ja palestiinalaiset ovat joutuneet kokemaan vastaavaa, eikä kaikista sittenkään tule itsemurhaiskujen tekijöitä.⁵⁴²

⁵³⁸ Charny 2007, 99; Pedahzur 2005, 137.

⁵³⁹ Naisten kohdalla hyväksikäyttötapaukset ovat ehkäpä yleisempiä. Asiasta lisää seuraavassa alaluvussa.

⁵⁴⁰ Charny 2007, 130; Kimhi & Even 2004, 825-826; Moghadam 2006 a, 20.

⁵⁴¹ Charny 2007, 62; Silke 2003 b, 93.

⁵⁴² Pedahzur 2005, 32, 36, 38.

Tekijä on usein käynyt läpi kriisin, joko henkilökohtaisesti tai yhteisön tasolla. Henkilökohtaisella tasolla kyse voi olla vaikkapa rahaongelmista tai tunne-elämän ongelmista. Toisinaan joku tietty tapaus saattaa johtaa henkilön värähtelyyn iskuihin. Vuonna 2001 Mahmud Ahmad Marmash kertoi videollaan viikkoa aikaisemmin tapahtuneesta, häntä syvästi järkyttäneestä tapauksesta, jossa pieni vauva sai surmansa. Hän halusi kostaa ”jokaisen veripisaran, joka on vuodatettu Jerusalemin maaperällä”. Erityisesti kuolleiden lasten kuvat saattavat helposti järkyttää ihmisiä. Al-Aqsan intifadan aikana on ollut hyvin tyypillistä, että itsemurhaiskun tekijä suorittaa iskun hyvin pian kärsittyään henkilökohtaisen menetyksen.⁵⁴³

Itsemurhaiskun tekijä saattaa vältellä sosiaalisia sanktioita ja häpeää. Tämä on hyvin yleistä erityisesti naisten kohdalla⁵⁴⁴. Kuitenkin myös miehet voivat suorittaa iskun samankaltaisista syistä. Erään palestiinalaisen pommittajan kerrottiin olleen HIV-positiivinen, eikä hän kestänyt sairauden aiheuttamaa leimautumista. Toisena esimerkkinä voidaan mainita Shadi Nassar, joka sai lapsena pahan päävamman ja oli pahoin kiusattu koko nuoruutensa ajan. Yksinäinen ja masentunut 15-vuotias Nassar suoritti itsemurhaiskun PFLP:n riveissä vuonna 2002 ja sai kuolemansa jälkeen sen arvostuksen, minkä hän olisi halunnut jo eläessään. On mahdollista, että jotkut ovat päätyneet itsemurhaiskun tekijäksi hyvittääkseen syntinsä ja tavoitellakseen sitä kautta paikkaa paratiisissa.⁵⁴⁵

Monelle isku voi olla ”testi”, jolla saattaa todentaa miehisyytensä tai rohkeutensa. Tekijät ovat yleensä hyvin innostuneita tehtävästään ja saamastaan kunniaa. Heidän on raportoitu odottaneen iskua malttamattomina ja usein todistajat kertovat tekijän kuolleen ”hymy huulillaan”. Iskujen tekijät ja organisaatiot heidän takanaan toivovat, että heidän läheisensä juhlivat iskua, eivätkä sure heidän kuolemaansa. Palestiinalaisterroristi vertaa omaa toimintaansa juutalaisiin, jotka suorittavat pakollisen asepalveluksensa Israelissa: kysymys on velvollisuudesta.⁵⁴⁶ ”Minulle juutalainen ei ole ongelma. Mutta hän asuu minun maallani ja tekee asioita, jotka eivät ole hyväksyttäviä. Minä kasvoisin sen asian kanssa”, kertoi eräs *Anat Berkon ja Edna Erezin* haastattelema itsemurhaiskua yrittänyt palestiinalainen. Joillakin itsemurhaiskuun ryhtyneillä on saattanut olla henkilökohtaisia suhteita juutalaisiin, mutta suurimmalla osalla ei kuitenkaan todennäköisesti ole ollut.⁵⁴⁷

⁵⁴³ Bloom 2006, 36; Pedahzur 2005, 125-126, 143-144, 147.

⁵⁴⁴ Naisitsemurhapommittajia käsitellään tulevassa alaluvussa erikseen.

⁵⁴⁵ Pedahzur 2005, 37, 141.

⁵⁴⁶ Hafez 2004, www-lähde; Hafez 2006 a, 72; Pedahzur 2005, 41; Silke 2003 a, 37.

⁵⁴⁷ Berko & Erez 2005, 609-610.

Hamasin kannattaja kertoi, kuinka vaikeaa on olla tekemättä mitään ja tuntee häpeää. Ihmiset eivät vain tyydy puhumaan taistelusta, vaan pyrkivät ottamaan itse osaa. Eräs itsemurhaiskua valmistellut taidehistorian opiskelija kertoi, ettei hänen päällimmäinen tavoitteensa ole vain tappaa israelilaisia, vaan viedä viestiä eteenpäin, että pahinta ihmiselle on elämä ilman vapautta. Moni itsemurhapommittaja pitääkin taistelua tärkeämpänä kuin omaa elämää. Iskuja tehdään toisten ihmisten hyväksi, ”me kuolemme, jotta tulevat sukupolvet saisivat elää”, kirjoitti eräs vuonna 2002 iskun tehnyt pommittaja testamentissaan. Arabikulttuurissa annetaan ylipäätään paljon arvoa kunnialle.⁵⁴⁸

Itsemurhaiskujen tekijät haluavat paitsi kostaa sortajalle, myös välittää viestin turhautumisestaan omille johtajilleen, hallinnolleen ja liittolaisilleen. Palestiinalainen Jamal Nasser herätteli muita arabimaita videollaan vuonna 2001: ”Me emme halua teidän rahojanne, ruokaanne tai lääkkeitänne, me haluamme sotilaanne Palestiinan vapauttamiseksi”. Iskun tekijät ovat Palestiinassa usein myös ilmaisseet tyytymättömyytensä Palestiinan itsehallinnon toimiin ja kyvyttömyyteen parantaa ihmisten elinolosuhteita.⁵⁴⁹ Rajoittuneet elämän mahdollisuudet luovat epätoivoa, esimerkiksi palestiinalaisalueet ovat kärsineet ja kärsivät edelleenkin muun muassa ruuan, juomaveden, sähkön, lääkkeiden ja muiden elintärkeiden asioiden puutteesta. Myös työttömyys on vakava ongelma. Toisen intifadan alettua moni Israelin puolella työskennellyt palestiinalainen jäi työttömäksi, kun palestiinalaisten pääsyä Israelin puolelle alettiin rajoittaa.⁵⁵⁰

Kostonhalu on varmasti melko yleinen motivaation lähde itsemurhapommittajille. Kosto ei välttämättä liity suoranaisesti henkilökohtaiseen menetykseen tai nöyryytykseen, vaan voi liittyä koko yhteisön kollektiiviseen ja pitkäaikaiseen kärsimykseen. Monet itsemurhaiskun tekijät ovat kertoneet halunneensa satuttaa vihollista, kuten heitäkin on satutettu. Kostonhalun lisäksi toinen syy hankkiutua mukaan iskuihin voi olla lojaalisuus ryhmää tai yhteisöä kohtaan. Itsemurhapommittajat ovat harvoin pitkänlinjan järjestöveteraaneja, yleensä iskuihin värvätään varta vasten uusia jäseniä. Poikkeuksena voidaan mainita Hizballahin pitkäaikainen jäsen Salah Ghandour, joka suoritti iskun Israelin sotilaskohteeseen vuonna 1995, vuosia sen jälkeen, kun Hizballah oli lopettanut itsemurhaiskut. Ghandourin isku yritettiin estää alkuunsa ja jopa Hasan Nasrallah otti kantaa asiaan.

⁵⁴⁸ Berko & Erez 2005, 606; Bloom 2006, 36, 40; Hafez 2004, www-lähde; Reuter 2002, 2, 169.

⁵⁴⁹ Pedahzur 2005, 143-145.

⁵⁵⁰ Palestiinalaisten elinoloista kts. esim. Vuosi Gazassa –dokumentti, 2006.

Ghandourin ainoa tavoite oli kuitenkin kuolla järjestönsä puolesta marttyyrina, toive, jonka hän myös toteutti.⁵⁵¹

Iskujen tekijöiden jälkeensä jättämistä testamenteista voidaan löytää paljon yhtäläisyyksiä. Uskonnollinen omistautuminen, usko velvollisuuden toteuttamiseen sekä marttyyriuden ja jihadin kunnioitus näkyvät kaikissa. Lisäksi halu kostaa aikaisempia kuolemia tuodaan usein esiin. Tekijä myös toisinaan taivuttelee muita tekemään saman ratkaisun kuin hän on tehnyt. Iskun tekijä uskoo, että uhrauksen ja marttyyriuden kautta hän täyttää henkilökohtaisen uskonnollisen velvollisuutensa jihadissa. Asema ikuisena sankarina ja perheen statuksen parantuminen houkuttelee monia.⁵⁵² Näihin itsemurhaiskujen tekijöiden videoviesteihin täytyy suhtautua pienellä varauksella, sillä toisinaan ne saattavat ennemminkin kertoa taustalla olevan järjestön päämääristä ja motiiveista kuin itse pommittajan. Täysin saneltuja testamentitkaan tuskin ovat, sillä usein tekijä nostaa esiin henkilökohtaisia asioitaan.

Tutkimukset ovat osoittaneet, ettei köyhyyden ja terrorismin harjoittamisen välillä ole yhteyttä, sillä maailman 49 köyhimmissä maassa terrorismia esiintyy hyvin harvoin.⁵⁵³ Köyhyyden ja koulutuksen merkitystä terrorismiin on tutkinut muun muassa *Jitka Maleckova*. Hän kävi läpi yhdessä *Alan Kruegerin* Hizballahin sissien taustoja ja totesi, etteivät he tulleet kaikista köyhimmistä väestöryhmistä. *Shaul Kimhi ja Shemuel Even* nostavat esiin kiinnostavan selityksen, jonka mukaan keskiluokkaiset palestiinalaiset tekisivät itsemurhaiskuja alempia luokkia useammin siksi, että keskiluokka muistuttaa enemmän juutalaisia israelilaisia ja puhuu myös usein sujuvaa hepreaa.⁵⁵⁴

Jotkut tutkijat vetoavat edelleen köyhyyteen merkittävänä motiivina itsemurhaiskuille. Kuitenkin erittäin harvoin, jos koskaan, itsemurhaiskujen tekijät ovat itse maininneet taloudelliset seikat, joko henkilökohtaiset tai yleensä yhteiskunnalliset, tekonsa motiiveiksi. Hizballah ja Hamas ovat maksaneet itsemurhaiskujen tekijän perheelle rahaa ja toisille tämä on saattanut toimia kannustimena. Amalin riveissä itsemurhaiskua vuonna 1985 yrittänyt Mahmud Berro ei ollut erityisen uskonnollinen, hän ei uskonut paratiisiin, eikä tuntenut mitenkään erityisen suurta vihaa israelilaisia kohtaan. Hän ilmoittautui vapaaehtoiseksi, koska hänen perheensä tarvitsi rahaa. Vastineeksi

⁵⁵¹ Pedahzur 2005, 40, 126-127, 142.

⁵⁵² Charny 2007, 53 (taulukko 3.2); Hafez 2006 a, 71. Itsemurhapommittajien henkilökohtaisista testamenteista kts. Hafez 2006 b, 87-93 (appendix b). Sisältää kaksi englanninkielistä käännöstä Hamasin pommittajien testamenteista.

⁵⁵³ Dishman 2003, 197; Moghadam 2006 b, 96. Toisaalta kuitenkin köyhät maat tarjoavat usein paremman turvapaikan terroristeille ja uskonnolliset ja etniset konfliktit tapahtuvat tavallisimmin köyhissä maissa.

⁵⁵⁴ Kimhi & Even 2004, 821; Maleckova 2005, 35.

teostaan Berrolle vakuutettiin, että Amal ottaisi huolehtiakseen perheen rahaongelmista. Tämänkaltaiset tapaukset ovat kuitenkin poikkeuksellisia.⁵⁵⁵ Arviot perheille maksettavista summista vaihtelevat ja summat ovat varmasti heilahdelleet eri aikoina paljonkin. Palestiinassa perhe on saanut muutamista tuhansista aina 15 000 dollariin saakka ja ja Saddam Husseinin vielä hallitessa Irakista jaettiin jokaiselle palestiinalaiselle itsemurhaiskun tehneen perheelle 10 000 dollaria ja myöhemmin mahdollisesti jopa 25 000 dollaria.⁵⁵⁶

Harvemmin käsitelty seikka ovat ”epäonnistuneet” iskut, joissa tekijä on perääntynyt omasta tahdostaan viime hetkellä. Eräs nainen perääntyi omasta iskustaan ja kieltäytyi painamasta laukaisinnappia. Hän aneli järjestönsä jäseniltä, että he tulisivat hakemaan hänet pois ja lopulta joku tulikin. Viikon päästä nainen pidätettiin. Murad Tawalbe on myös yksi iskussaan epäonnistuneista. Hänen piti suorittaa isku Islamilaisen jihadin nimissä ja räjäyttää pommi Haifassa vuonna 2002. ”Yhtäkkiä minut valtasi pelko, ajattelin äitiäni ja veljiäni. Päätin olla räjäyttämättä pommia, sillä säälin ympärilläni olleita ihmisiä. He eivät olleet tehneet mitään väärää”, kuvaili Tawalbe, kun Israelin poliisit saivat hänen kiinni. Perääntymiseen olivat ilmeisesti vaikuttaneet myös arabeilta näyttäneet ihmiset väkijoukossa. Eräs iskunsa tekemättä jättänyt kertoi jälkepäin, ettei voinut räjäyttää pommia, koska paikalla oli lapsia ja naisia. Ne, jotka olivat jääneet kiinni jo ennen iskuun lähtöä, olivat hyvin pettyneitä. ”En ikinä edes ajatellut, että voisin päätyä vankilaan”, kertoi eräs kiinni jääneistä.⁵⁵⁷ Tekijän epäröinnin vuoksi epäonnistuneet iskut kielivät mahdollisesti ainakin hätäisestä värväyksestä ja puutteellisesta ”koulutuksesta”. Toisen intifadan aikana koulutusaikojen lyhentyessä myös epäonnistuneiden iskujen määrä nousi selvästi.

5.3 ”Ruusujen armeija” – Naiset itsemurhapommittajina

”Kansan kohtu”

Naisen asema on islamissa melko tarkkaan määritelty ja poikkeaa länsimaisesta käsityksestä etenkin siinä, että islamissa mies on ehdoton perheen pää. Naisen asema vaihtelee muslimimaittain paljonkin. Useat islaminuskoon liitetyt tavat ja uskomukset koskien naisen asemaa ja elämää liittyvätkin usein enemmän paikalliseen kulttuuriin kuin varsinaisesti islamiin. Huomionarvoista on, että Libanonissa ja Palestiinassa naisten asema on yleisesti ottaen vapaampi kuin monessa muussa

⁵⁵⁵ Hecht 2003, 38; Pedahzur 2005, 134-135.

⁵⁵⁶ Charny 2007, 62, Juergensmeyer 2000, 78.

⁵⁵⁷ Berko & Erez 2005, 615-616; Bloom 2006, 31; Pedahzur 155-157.

valtiossa muslimialueilla. Naiset saavat äänestää, ajaa autoa, omistaa omaisuutta ja ovat tasavertaisia miesten kanssa yliopistoissa. Islamissa koti on perinteisesti nähty naisten alueena ja kodin ulkopuolinen maailma miesten alueena.⁵⁵⁸ Naisen kunnia liittyy vahvasti perheen maineeseen, mikä voidaan havaita myös naisten motiiveissa osallistua itsemurhaiskuihin.⁵⁵⁹

Nationalistisissa taisteluissa äiteys on usein koettu hyvin tärkeäksi. Nainen hoitaa kotia ja lapsia ja Palestiinassakin naisten tärkeimpänä tehtävä on nähty uusien palestiinalaistaistelijoiden synnyttäminen. Yasir Arafat on kuvaillut palestiinalaisnaisen kohtua ”Palestiinan kansan parhaaksi aseeksi”. Myöhemmin hän kuitenkin korjasi, ettei palestiinalainen nainen ole vain ”kansan kohtu”, vaan naistenkin tuli osallistua aseelliseen taisteluun. ”Minun ruusujen armeijani tulee murskaamaan Israelin tankit”, hän kuvaili.⁵⁶⁰ Naisten osallistuminen politiikkaan on ollut melko vähäistä.⁵⁶¹ Naisten osuus palestiinalaisten itsenäisyystaistelussa on ollut merkittävä nimenomaan passiivisessa vastarinnassa. Kansannousuissa he ovat osallistuneet mielenosoituksiin sekä perustaneet erilaisia komiteoita.⁵⁶²

Naiset ovat osallistuneet vastarintatoimintaan Lähi-idässä jo hyvin aikaisessa vaiheessa ja nationalismin kasvu tarjosi naisille mahdollisuuden poiketa vanhoista rooleista.⁵⁶³ Naisten osallistuminen ääriryhmien toimintaan vaihtelee maailmalla paljonkin⁵⁶⁴. Erityisesti monet islamilaiset ääriryhmät eivät ole halunneet naisia mukaan taistelutoimintaan lainkaan. Palestiinassa naisten toimiminen ääriryhmissä ei kuitenkaan ole uusi ilmiö. Fatah on käyttänyt naisia muun muassa tiedustelijoina. Aikanaan otsikoihin nousi myös muun muassa PFLP:n Leila Khaled, joka osallistui lentokonekaappaukseen vuonna 1969⁵⁶⁵. Loula Abboud on toiminut innoittajana monelle palestiinalaiselle ja libanonilaiselle naiselle, jotka ovat osallistuneet aktiiviseen vastarintaan. Hän johti jo 19-vuotiaana vasemmistolaista vastarintaryhmää, joka taisteli Biqan laaksossa 1980-luvun

⁵⁵⁸ Hämeen-Anttila 2004, 167-173; Israeli 2004, 67. Naisten asemasta islamissa kts. esim. Almaspour, luento 3.10.2006; 10.10.2006. Naisten asemasta poliittisessa islamissa kts. esim. Akar 2002, 264-287.

⁵⁵⁹ Arabiankielessä on erotettu sanat miesten kunnialle (*sharaf*) sekä naisten kunnialle (*ird*).

⁵⁶⁰ Berko & Erez 2005, 618 (viite 8).

⁵⁶¹ Tunnetuimpana palestiinalaisista naispoliitikoista voidaan mainita Hanan Ashrawi, joka tunnetaan Palestiinan itsehallinnon taitavana neuvottelijana ja mediapersoonana. Hanan Ashrawin elämästä ja työstä politiikkona kts. Ashrawi 1995.

⁵⁶² Israeli 2004, 80.

⁵⁶³ Kts. esim. Katz 2003.

⁵⁶⁴ Esimerkiksi Sri Lankassa naisten osallistuminen Tamilitiikerien toimintaan on ollut hyvin yleistä. LTTE:n naisten taisteluryhmä tunnetaan nimellä Vapauden linnut. Birds of Freedom. Aseellisista taistelijoista jopa puolet on naisia. Kts. esim. Beyler 2003, www-lähde.

⁵⁶⁵ Leila Khaledista kts. esim. Kaapattuna-dokumentti 2006; Victor 2003, 62-64.

alussa israelilaisia vastaan. Ensimmäisen intifadan aikana naiset osallistuivat jonkin verran aktiiviseenkin vastarintaan, mutta tämä jakoi palestiinalaismiesten mielipiteet kahtia.⁵⁶⁶

Naisten osallistuminen itsemurhaiskuihin alkoi Libanonista. 1980-luvun alussa ainakin kolmen naisen tiedetään suorittaneen itsemurhaiskun⁵⁶⁷. Ensimmäinen oli vasta 17-vuotias sunnityttö Sanaa Muhaidily, joka ajoi autonsa israelilaiskohteeseen tappaen kaksi sotilasta vuonna 1985⁵⁶⁸. Iskun jälkeen hän nousi otsikoihin hyvin laajalti ja esimerkiksi Syyrian presidentti al-Asad ylisti hänen rohkeuttaan. Muhaidilyä tituleerattiin muun muassa ”etelän morsiameksi”. Hän jätti jälkeensä videonauhan ja siitä on havaittavissa, että tytön teko oli ennen kaikkea nationalistinen, ei niinkään uskonnollinen.⁵⁶⁹ Hänen motiivinsa oli kosto; Israel joutuisi kärsimään siitä hyvästä, miten se oli kohdellut libanonilaisia.⁵⁷⁰

Hizballah ja Hamas kahden vaiheilla

Hizballahin osalta on vaikea saada varmaa tietoa naisitsemurhapommittajista, mutta on epäilty, että ainakin yksi Hizballahin nainen olisi tehnyt iskun 1980-luvun alkupuolella. Järjestön henkinen johtaja Fadlallah ei kommentoinut tapausta millään tavalla, vaan hyväksyi naisten suorittamat iskut vasta 2000-luvulla. Hizballahilla on kuitenkin ollut alusta saakka oma, aktiivisesti toimiva osastonsa naisille. Fadlallah on haastattelussa vuonna 2003 myöntänyt naisten oikeuden osallistua aktiiviseen taisteluun. Hänen tulkintansa mukaan islamissa ei vaadita sitä, mutta se sallitaan. ”Me uskomme, että itsemurhaiskun tehneet naiset ovat marttyyreja, jotka luovat jotakin uutta, loistavaa historiaa arabi- ja musliminaisille.” Naim Qasimin mukaan naisten osuus jihadissa on tärkeä, mutta heidän roolinsa ei ole taistella aktiivisesti, vaan tukea taustalta ja varustaa taistelijoita. Tämä rooli sopii hänen mielestään naiselle paremmin myös fyysisten ominaisuuksien sekä naisten ja miesten välisten velvollisuuksien vuoksi.⁵⁷¹

⁵⁶⁶ Berko & Erez 2005, 618 (viite 7); Beyler 2003, www-lähde; Davis 2003, 68-69. Naisista ja terrorismista kts. myös De Cataldo Neuberger & Valentini 1992.

⁵⁶⁷ Luvut naisitsemurhapommittajista vaihtelevat. Clara Beylerin mukaan SSNP teki 12 iskua, joista viidessä nainen oli osallisena. Beyler 2003, www-lähde.

⁵⁶⁸ Ennen iskua hän oli kadonnut vuodeksi ja hänen perheensä oli olettanut tytön karanneen miehen matkaan. Sanaa Muhaidily oli kuitenkin liittynyt SSNP-puolueeseen, joka oli libanonilainen, sekulaari organisaatio ja vahvasti syyrialaismielinen. Jaber 1997, 91-92.

⁵⁶⁹ Jaber 1997, 91-92.

⁵⁷⁰ Pedahzur 2005, 142.

⁵⁷¹ Beyler 2003, www-lähde; Bloom 2005, 151; Jaber 1997, 90-91; Qassem 2005, 46.

Palestiinassa naisten suorittamat itsemurhapommitukset alkoivat tammikuussa 2002. Miesmonopolin itsemurhaiskuissa rikkoi al-Aqsan marttyyrien prikaatit ja tekijä oli 28-vuotias Wafa Idris. Jerusalemin ostoskadulla tapahtuneessa iskussa kuoli yksi ja haavoittui 150. Asiasta nousi melkoinen kohu, sillä perinteisessä patriarkaalisessa yhteiskunnassa naisten ei voitu kuvitella osallistuvan itsemurhaiskuihin. Arabimaailma oli hämmästynyt, mutta pian iskun tekijän urheutta ylistettiin laajalti. Kaikki uskonoppineet eivät naisitsemurhapommittajia kuitenkaan hyväksyneet. Muut järjestöt ottivat pian mallia ja jo kuukauden päästä toinen nainen räjäytti pommin vyöllään⁵⁷². Tekijöiksi halajavista naisista ei ollut pulaa Palestiinassa.⁵⁷³

Hamasin kanta naisten tekemiin iskuihin oli pitkään kielteinen. Hamas ja Islamilainen jihad näkivät sekä uskonnollisia että sosiaalisia syitä sille, miksi naisten ei pitäisi osallistua aktiiviseen vastarintaan. Hamasin Yasinin mukaan järjestöllä ei ollut aikeita käyttää naisia itsemurhaiskuissa, sillä heillä oli tärkeämpi rooli saattaa uusia taistelijoita maailmaan ja taata kansakunnan selviytyminen. Yasin totesikin 2000-luvun alussa, ettei naisia tarvita, koska miehiäkin oli ylen määrin. Islamilaisten ryhmien kieltäessä itsemurhaiskut naisilta, tuli niistä erityisesti sekulaarien ryhmien tavaramerkki. Yasinkan ei kuitenkaan kokonaan tuominnut naisten osallistumista taisteluun. Järjestön peruskirjassa mainitaan naisten tehtäväksi lähinnä lasten synnyttäminen ja opettaminen. Kuitenkin artiklassa 12 kehoitetaan naisia taistelemaan vihollista vastaan, vaikka ilman miehensä suostumusta. Vapaussodassa naisten rooli on yhtä merkittävä kuin miestenkin, sillä miehitystä ja väkivaltaa tuli vastustaa.⁵⁷⁴ Samana päivänä, kun toinen palestiinalaisnainen räjäytti itsensä, Yasin julisti, ettei Koraanin tai muidenkaan islamin lähteiden mukaan ollut mitenkään väärin, jos nainen halusi taistella kuten mies.⁵⁷⁵

Hamasin ensimmäinen ja toistaiseksi viimeinen naisen suorittama isku tapahtui tammikuussa 2004 eli kahden vuoden kuluttua ensimmäisestä palestiinalaisen naisen suorittamasta itsemurhaiskusta⁵⁷⁶. On todennäköistä, että päätökseen vaikutti ainakin kilpailu kahden jo iskuja tehneen järjestön kanssa. Iskun suoritti 22-vuotias Rim Salah al-Riashi. Yasin muuttikin argumentointiaan iskun jälkeen ja kommentoi, että vaikka naisten osallistuminen olikin epätavallista, oli jihad sekä miesten

⁵⁷² Tammikuun 2002 ja tammikuun 2004 välillä seitsemän palestiinalaisnaista suoritti itsemurhaiskun. Heistä neljä edusti al-Aqsan marttyyrien prikaateja, kaksi Islamilaista jihadia ja yksi Hamasia. Brunner 2005, 29-30.

⁵⁷³ Beyler 2003, www-lähde; Brunner 2005, 29-32. Wafa Idris'n tapauksesta ja muista naisitsemurhapommittajista on laajasti kirjoittanut Barbara Victor. Kts. Victor 2003.

⁵⁷⁴ Atran 2004, 72; Charter of Allah artiklat 12, 17, www-lähde; Davis 2003, 67, 79; Naiset itsemurhapommittajina - dokumentti 2002.

⁵⁷⁵ Bloom 2005, 98; Victor 2003, 110.

⁵⁷⁶ Kuitenkaan tästä iskusta ei löydy tietoja esimerkiksi ICT:n tietokannasta. Asiaa saattaa selittää se, että isku tehtiin ilmeisesti yhteistyössä al-Aqsan marttyyrien prikaatien kanssa.

että naisten yhteinen velvollisuus. Tarkoituksena oli Yasinin mukaan jatkaa naisten lähettämistä iskuihin, mutta näin ei kuitenkaan tapahtunut. Hamasin johdon onkin kerrottu myöhemmin katuneen päätöstä lähettää nainen itsemurhaiskuun. Yasin kutsui kuitenkin iskuja ”uudeksi aluksi” Palestiinan naisille. Hänellä oli paljon epäluuloja koskien esimerkiksi naisten yksin suorittamia iskuista. Pian tultiin kuitenkin siihen tulokseen, että naista saattava miespuolinen henkilö saattaisi herättää liikaa huomiota ja Yasinkin hyväksyi, että jos naisen poissaolo kesti alle vuorokauden, eikä hän palaisi matkaltaan takaisin, nainen voisi toimia yksin.⁵⁷⁷

Kunniaa pelastamassa?

Itsemurhaiskuihin naiset ovat osallistuneet tiettävästi Libanonin ja Palestiinan lisäksi Turkissa, Tshetsheniassa, Sri Lankassa ja Uzbekistanissa. Libanonissa arviolta 15 % itsemurhaiskuista on ollut naisten tekemiä. Sri Lankassa luku on jotakuinkin 30-40 % ja Turkissa peräti lähes 70 %.⁵⁷⁸ Usein naisitsemurhapommittajia on kuvattu fanaattisemmiksi kuin miehiä. Naiset ovat alkaneet osallistua aktiivisemmin muuhunkin terrorismitoimintaan, kuten kohteiden etsimiseen ja aseiden sekä räjähteiden salakuljetukseen. Kuitenkin Palestiinassa naiset ovat osallistuneet vain itsemurhaiskuihin, eivät esimerkiksi puukotuksiin tai ampumisiin. Naisten osallistuminen itsemurhaiskuihin tuplasi mahdollisten epäiltyjen määrän Israelin kannalta ja tuplasi mahdollisten taistelijoiden määrän palestiinalaisten näkökulmasta.⁵⁷⁹ Palestiinassa naisten iskujen kohdalla huomiota herättävää on epäonnistuneiden iskujen määrä. Tilastot vaihtelevat paljonkin, mutta kymmeniä naisia on syystä tai toisesta epäonnistunut iskun suorittamisessa ja ainoastaan seitsemän onnistui. Tähän on syynä paitsi israelilaisviranomaisten ripeä toiminta myös mahdollisesti naisten epäröinti.⁵⁸⁰

Itsemurhaiskun tehnyt nainen on yhtäläillä sankari kuin mieskin, hänen kuviaan ilmestyy kaduille ja satoja palestiinalaisia osallistuu hautajaisiin. Naismarttyyrista käytetään nimitystä *shahida*. Palestiinassa pommittajaa kutsutaan esimerkiksi ”Palestiinan tyttöreksi” tai ”Palestiinan morsiameksi”. Marttyyrinaisten saama kunnioitus on varmasti osaltaan ollut lisäämässä naisten halukkuutta osallistua iskuihin. Yhteisössään hyljeksitystä naisesta saattaa tulla suuri sankari kuolemansa myötä. *Raphael Israeli* kuitenkin epäilee, ettei marttyyrius ole yleisesti muuttanut

⁵⁷⁷ Brunner 2005, 34; Charny 2007, 48-49; Israeli 2004, 85.

⁵⁷⁸ Silke 2003 b, 95. Naisitsemurhapommittajista kts. myös Bloom 2005, luku 7.

⁵⁷⁹ Beyler 2003, www-lähde; Gambetta 2005, 283; McGirk et al 2007, www-lähde; Outman & Outman 2003 b, 166.

⁵⁸⁰ Berko & Erez 2005, 619, viite 22; Beyler 2003, www-lähde; Victor 2003, 258.

naisten asemaa palestiinalaisessa yhteiskunnassa⁵⁸¹. Naisitsemurhapommittajan käyttö takaa järjestölle paljon medianäkyvyyttä. Suurin syy siihen, miksi järjestöt ryhtyivät käyttämään naisia iskuissa, on varmasti se, että naisiin ei kiinnitetty lainkaan niin paljon huomiota kuin miehiin. Esimerkiksi Palestiinassa naisten on ollut helpompi päästä rajanylityspaikoilta Israelin puolelle. Naisia ei tutkittu yhtä tarkasti ja runsas vaatetus tai esimerkiksi raskaana esiintyminen helpottivat pommien kuljetusta. Naisitsemurhapommittajat olivat myös usein pukeutuneet länsimaisiin vaatteisiin, jotta heitä luultaisiin israelilaisiksi.⁵⁸²

Naisitsemurhapommittajista on yhtä mahdotonta tehdä mitään yleistyksiä kuin miehistäkin. Naiset ovat olleet keskimäärin hieman vanhempia kuin miehet ja taustoiltaan sekä koulutukseltaan hyvin heterogeenisiä.⁵⁸³ Naisten motiiveista on esitetty paljon näkemyksiä, joista osa on pelkkiä arvauksia. Lähes poikkeuksetta naisten tekemillä itsemurhaiskuilla on ollut Palestiinassa kahdenlainen tarkoitus, niillä on paitsi haluttu kostaa israelilaisille, myös pelastaa perheen maine. Harvemmin esille nostettu seikka on nöyryytys, jota naiset ja heidän perheensä ovat joutuneet kokemaan yhteisön sisällä. Esimerkiksi Hamasin al-Riashin on sanottu teollaan hyvittäneen aviorikoksen, koska hänellä oli ollut suhde Hamasiin kuuluvan miehen kanssa. Hyvin monen naisitsemurhapommittajan kohdalla esiin nousee sama epäily, teolla on haluttu välttyä häpeältä ja sosiaalisilta sanktioilta, joita avioliiton ulkopuoliset suhteet aiheuttavat.⁵⁸⁴

Palestiinalainen feministi Andalib Audawan kertookin, ettei naisilla usein juuri ole vaihtoehtoa, jos he tulevat esimerkiksi avioliiton ulkopuolella raskaaksi tai jäävät kiinni aviorikoksesta. Itsemurhapommittajaksi lupautuminen vähentää perheen häpeää. On mahdollista että tällaisissa tapauksissa nainen kokee psyykkistä ja jopa fyysistä painostusta iskun suorittamiseksi.⁵⁸⁵ Iskuissaan epäonnistuneiden naisten motiivit ovat olleet hyvin vaihtelevia. Eräs nainen tarjoutui iskuun, koska halusi kostaa isälleen, joka ei ollut sallinut tyttären menevän naimisiin haluamansa miehen kanssa. Kaksi iskuun lupautunutta nuorta palestiinalaisnaista etsivät omien sanojensa mukaan jännitystä tylsään elämäänsä. He lähestyivät itse militanttia ryhmää. Eräs nainen taas kertoi ottaneensa yhteyttä al-Aqsan marttyyrien prikaateihin, koska ”halusi ulos talosta”. Hän ei ollut kiinnostunut itsemurhaiskun suorittamisesta, mutta omien sanojensa mukaan hänet pakotettiin siihen. Nainen

⁵⁸¹ Israeli 2004, 67.

⁵⁸² Brunner 2005, 35; Pedahzur 2005, 138; Role of Palestinian Women in Suicide Terrorism, www-lähde.

⁵⁸³ Pedahzur 2005, 138; Role of Palestinian Women in Suicide Terrorism, www-lähde. Israelin ulkoministeriö on kerännyt tarkat tiedot naisitsemurhapommittajista ja pyrkinyt kartoittamaan heidän taustansa, jotta kaikki mahdolliset motiivit tulisivat esille.

⁵⁸⁴ Brunner 2005, 34; Charny 2007, 49; Dolnik 2004, 847; Pedahzur 2005, 141.

⁵⁸⁵ Moghadam 2006 a, 21; Naiset itsemurhapommittajina -dokumentti 2002.

perääntyi iskusta viime hetkillä ja kertoi vankilassa, kuinka häntä kiehtoi olla tekemisissä salaisesti miesten kanssa. Iskun harjoittelukin tapahtui kuitenkin aina niin, että mukana oli vähintään toinen nainen.⁵⁸⁶

Yleinen syy naistenkin halukkuudelle osallistua iskuihin on ollut halu kostaa jonkun perheenjäsenen kuolema tai nöyryytys. Toisena naisena itsemurhaiskun Palestiinassa tehnyt Darine Abu Aisha kertoi videollaan seuraavansa Wafa Idrisin jalanjalkia ja kostavansa marttyyrioveljien kuoleman sekä kotien ja moskeijoiden hävityksen. Eräs nainen halusi mukaan iskuun, koska mies, johon hän oli kiintynyt, kuoli Israelin hyökkäyksessä ja nainen halusi paitsi kostaa kuoleman myös tavata miehen taivaassa.⁵⁸⁷ Naisilla on ollut varmasti sekä nationalistisia että uskonnollisia vaikuttimia ja he ovat myös vedonneet laajemmin politiikkaan ja päättäjiin. Eräs palestiinalainen naisitsemurhapommittaja kuvasi videossaan jättävänsä ruumiinsa viestiksi maailman johtajille. Ayat al-Akhras⁵⁸⁸ taas vetosi arabimaiden armeijoihin, joiden tulisi auttaa Palestiinaa. ”Minä aion taistella, vaikka nukkuvat arabiarmeijat vain katselevat palestiinalaistytöjen taistelevan yksin”, uhosi al-Akhras videossaan. Al-Akhrasin iskun jälkeen saudiarabialaisessa TV-lähetyksessä kerättiin al-Aqsan intifadan hyväksi sata miljoonaa dollaria.⁵⁸⁹ Eli isku toi Palestiinan konfliktille ääriryhmien kaipaamaa huomiota.

Darine Abu Aisha taas nosti esiin naisten roolin palestiinalaisten taistelussa. Hän ilmoitti videollaan, että halusi Ariel Sharonin tietävän palestiinalaisnaisten synnyttävän marttyyrien armeijan ja ryhtyvän itsekkin marttyyreiksi sen sijaan, että itkisivät poikiensa, aviomiestensä ja veljiensä puolesta.⁵⁹⁰ Feministisessä keskustelussa on nostettu esiin naisitsemurhapommittajien taistelu naisten oikeuksien puolesta heidän noustessaan taistelemaan tasavertaisina miesten rinnalle. Iskujen on katsottu todistavan, että naiset voivat olla tasavertaisia miesten kanssa joka tavalla, myös aseellisessa taistelussa.⁵⁹¹ Kuitenkin Hamasin johtaja al-Rantisi on myöntänyt, että itsemurhaiskun tehneen naisen perhe saa 200 dollaria kuussa siltä järjestöltä, joka iskun toteutti. Miesten perheet saavat vastaavasta iskusta puolet enemmän rahaa. *Barbara Victor* näkee tilanteen kaikkea muuta kuin tasa-arvoisena, ”näyttäisi, että edes kuolemassa naisia ei kohdella tasa-arvoisesti”.⁵⁹²

⁵⁸⁶ Berko & Erez 2005, 610-612.

⁵⁸⁷ Berko & Erez 2005, 613; Pedahzur 2005, 140.

⁵⁸⁸ Al-Akhras on nuorin Palestiinassa itsemurhaiskun tehnyt nainen, joidenkin lähteiden mukaan hän oli jopa alle 18-vuotias. Hän kuului al-Aqsan marttyyrien prikaateihin.

⁵⁸⁹ Bloom 2006, 48; Hafez 2006 a, 73; Naiset itsemurhapommittajina -dokumentti 2002.

⁵⁹⁰ Pedahzur 2005, 139.

⁵⁹¹ Kts. esim. Beyler 2003, www-lähde; Brunner 2005.

⁵⁹² Victor 2003, 35.

5.4 Kuoleman kulttuuri

Tarjolla paikka paratiisissa

Libanonissa ja etenkin Palestiinassa on vallalla tietynlainen ”kuoleman kulttuuri”, joka on auttanut itsemurhaiskuja toteuttavia järjestöjä saavuttamaan suosiota, värväämään uusia ehdokkaita ja toteuttamaan iskun toisensa perään. Kuten jo aikaisemminkin on voitu todeta, itsemurhaiskuissa tai ylipäätään jihadissa kuolleet ovat äärimmäisen arvostettuja kyseisissä yhteiskunnissa. Marttyyriuden kulttuuria tukevat monet seikat. Tärkeintä on sosiaalinen tuki, joka marttyyreille ja heidän perheilleen osoitetaan. Myös taloudellisella tuella on tietysti oma merkityksensä. Marttyyrin perheen sosiaalinen arvoasema kohoaa huomattavasti, kun perheenjäsen uhraa itsensä. Sosiaalisen tuen piiriin kuuluu myös järjestöjen tuki. Yhteisössä tukea osoitetaan julkisilla kokoontumisilla ja hautajaisilla, joihin saattaa osallistua tuhansia ihmisiä. Kaduille ilmestyy julisteita ja graffiteja marttyyreista ja kuolemaa juhlietaan kuten häitä. Itsemurhaiskun tapahduttua sanomalehdissä julkaistaan tapahtumasta kuolinilmoitus, joka usein muistuttaakin lähinnä hääilmoitusta. ”Suurella ylpeydellä Palestiinan Islamilainen jihad näyttää sotilaallisen siipensä jäsenen, marttyyrin ja sankarin Yasir al-Adhamin mustasilmäisille (neitsyille)”, kuten mainostettiin eräässä palestiinalaislehdessä. Iloiset kulkueet valtaavat kadut ja ihmiset laulavat marttyyriä ylistäviä lauluja.⁵⁹³

Vanhat myytit yhdistettynä nykyaikaiseen mediaan pitävät vahvasti yllä marttyyriuden ihannoitua. Hamas mainitsee jo peruskirjassaankin islamilaisten kirjojen, julkaisujen, uskonnollisten kehotusten, laulujen, runojen ja näytelmien ideologisen merkityksen jihadin hengen nostattajana. Media tuki on myös merkittävä, eikä vähiten siksi, että itsemurhaiskuja tekevät järjestöt omistavat osan mediasta, kuten esimerkiksi Hizballahin kohdalla. Media luo iskuista kuvaa sankarillisina ja jaloina tekoina. Televisiossa ja radiossa saatetaan myös lähettää ohjelmaa moskeijoista, joissa saarnataan iskujen puolesta. Poliittinen johto saattaa puheissaan tukea iskuja ja näitä viestejä uutisoidaan hanakasti. Marttyyriä ylistetään sanomalehdissä, radiossa ja televisiossa sekä nykyään myös internetissä, jonne saattaa ilmaantua marttyyrin muistoksi tehtyjä sivuja pian iskun jälkeen. Media paitsi ruokkii marttyyriuden ihannoimista, se tarjoaa myös ääriyhmille niiden kovasti kaipaamaa huomiota. Marttyyreista on tullut Palestiinan itsenäisyystaistelun ikoneita.⁵⁹⁴

⁵⁹³ Kimhi & Even 2004, 828-830; Pedahzur 2005, 38.

⁵⁹⁴ Charter of Allah, artikla 19, www-lähde; Kimhi & Even 2004, 829-830; Pedahzur 162-163; Reuter 2002, 16.

Itsemurhaiskun tekijät jättävät jälkeensä lähes poikkeuksetta videotestamentin sekä henkilökohtaisen testamentin perheelleen. Sanomalehdissä julkaistaan usein näitä marttyyrien jälkeensä jättämiä testamentteja. Hizballahin tv-asema al-Manar kertoo heti iskun tapahduttua tekijän taustat ja välittää mahdollisen testamentin sanoman. Televisiossa ei koskaan mainita Israelia nimellä, vaan puhutaan aina ”sionistisesta kokonaisuudesta”. Iskun tekijä ikään kuin puhdistaa itsensä synneistä videolla ennen astumistaan taivaaseen. Videoista voi huomata, että tekijät ovat yleensä aina rauhallisia, hiljaisia ja jopa hymyileviä. On hyvin harvinaista, että tekijä vaikuttaisi hermostuneelta videolla.⁵⁹⁵

Itsemurhaiskuille on annettu Libanonissa ja Palestiinassa moraalinen oikeutus. Itsemurhaisku ei ole pelkästään mahdollisuus rankaista vihollista tai täyttää Jumalan käsky taistella epäoikeudenmukaisuutta vastaan, isku on myös palkinto ja oikeus niille, jotka ovat kaikkein omistautuneimpia uskollen ja arvoilleen. ”Islamin puu jatkaa kukoistustaan marttyyrien veren avulla, jotta se voi luoda varjonsa niille, jotka tulevat meidän jälkeemme”, julisti iskun tehnyt Shadi Sleyman al-Nabaheen testamentissaan vuonna 2003. Itsemurhaiskuin tekijät eivät laskeskele tekonsa etuja ja haittoja, sillä heitä inspiroi marttyyriuden symbolismi ja mahdollisuus täyttää velvollisuutensa Jumalaa, kansakuntaansa tai molempia kohtaan.⁵⁹⁶

Osana ”kuoleman kulttuuriin” kuuluu, että uusista iskuista iloitaan. Yleensä edes pommittajan perhe ei näytä suruaan ulospäin. Tästäkin on kuitenkin olemassa poikkeuksia ja joskus vanhemmat ovat todella vihaisia, järkyttyneitä ja pahoillaan lapsensa päätöksestä ryhtyä itsemurhapommittajaksi. Palestiinassa itsemurhaiskut hyväksytään kuitenkin yleisesti ja tavallisesti reaktiot ovat sen mukaiset. ”Oli surullista, että hän oli jo yli kolmenkymmenen, eikä vielääkään marttyyri”, kertoi eräs itsemurhaiskuun miestänsä kannustanut vaimo⁵⁹⁷. Eräs Hamasin itsemurhaiskuun osallistunut perusteli aikomustaan siten, että jokaisen on kuitenkin kuoltava ja ihminen, joka saattoi valita oman kuolinhetkensä ja kohtalonsa, oli onnekas⁵⁹⁸. Palestiinassa itsemurhaiskujen kannatus on edelleen suurta. Kesällä 2007 tunnetun Pew Global Attitudes Projectin teettämän mielipidetiedustelun mukaan palestiinalaisalueilla 70 % väestöstä koki yhä iskut oikeutettuina. Libanonissa itsemurhaiskujen kannatus sen sijaan on laskenut. Libanonilaisista enää 34 % hyväksyi itsemurhaiskut, kun vastaava luku vuonna 2002 oli yli 70 %.⁵⁹⁹

⁵⁹⁵ Pedahzur 2005, 180; Stern 2003, 54; Victor 2003, 118-119.

⁵⁹⁶ Hafez 2006 a, 69-71, 75.

⁵⁹⁷ Reuter 2002, 71.

⁵⁹⁸ Juergensmeyer 2000, 70.

⁵⁹⁹ Sharp Decline in Support for Suicide Bombing in Muslim Countries, www-lähde.

Ivan Strenski näkee, että itsemurhaiskut ovat paitsi sotilaallinen taktiikka, myös uskonnollinen ja sosiaalinen ”lahja” tai uhraus. Hän painottaa, että palestiinalaiset ryhtyvät itsemurhapommittajiksi ”pyhästä velvollisuudesta”. Tästä kertoo myös se, että vaikka isku ei etenisikään suunnitellusti, pommittaja räjäyttää silti itsensä. Palestiinalaiset ovat samalla myös velvollisia hyväksymään pommittajan ”lahjan”. Strenskin mukaan tutkimusta pitäisikin itsemurhaiskujen tekijöitä enemmän suunnata heihin, joiden hyväksi ja joiden vuoksi iskuja tehdään. Ihmiset eivät uhraa itseään ”hallinnollisten yksiköiden”, kuten EU:n vuoksi, muistuttaa Strenski. Kysymys on aina kansasta ja kansakunnasta. Tai sitten uskonnosta.⁶⁰⁰

”Kun tämä lapsi kasvaa, hän ei säästä ainuttakaan juutalaista”⁶⁰¹

Palestiinalaislasten osallistuminen vastarintaan Israelia vastaan on jatkunut pitkään. Lasten militarisoiminen alkoi jo ensimmäisen maailmansodan lopulla, kun juutalaisten asutus alkoi alueella kasvaa. Lapset osallistuivat usein erilaisiin lakkoihin ja boikotteihin 1970-luvulla. Yasir Arafatin johtama Fatah liike käytti 1980-luvun alussa toimiessaan Libanonissa jopa 12-vuotiaita mukana aktiivisessa taistelussa. Lapsien ja nuorien osuus on intifadojen myötä kasvanut jatkuvasti. Ensimmäisen kansannousun symboliksi maailmalle levisi kuvia palestiinalaislapsista, jotka heittelivät kiviä israelilaissotilaita kohti. Nuorimmat olivat 7-vuotiaita. Nuorten vastarintaa on pidetty melko järjestäytyneenä, he olivat jakaantuneet omiin ryhmiinsä, joilla oli johtajat ja omat toiminta-alueensa. Monet teini-ikäisetkin joutuivat israelilaisten vangitsemiksi. Toisen intifadan alettua lapset ja nuoret alkoivat liittyä islamistisiin vastarintaliikkeisiin. Nuorten poikien hyökkäyksiä siirtokuntalaisia vastaan on sattunut palestiinalaisalueilla useita.⁶⁰²

Teini-ikäiset ovat tehneet myös itsemurhaiskuja. Jo aikaisemmin mainitun tytön Ayat al-Akhrasin lisäksi useat nuoret pojat 16-vuotiaasta ylöspäin suorittivat iskuja 2000-luvun alussa. Vuonna 2003 kaksi 17-vuotiasta poikaa räjäytti itsensä vastalauseena ”Tiekartta”-suunnitelmalle. Vuonna 1996 Arafat kertoi julkisuuteen tapauksesta, jossa ääriyhmä oli luvannut 16-vuotiaan pojan perheelle 50 000 dollaria, jos isku onnistuisi. Poika saatiin kiinni, kun äiti ilmoitti asiasta palestiinalaispoliiseille. Huhtikuussa 2002 kolme 12-14-vuotiasta poikaa tapettiin, kun he yrittivät päästä Netzarimiin suorittamaan itsemurhaiskuja. Hamas ilmoitti myöhemmin, että pojat olivat

⁶⁰⁰ Strenski 2003, 1, 22-23, 28.

⁶⁰¹ Vastasyntyneen vauvan palestiinalaisäidin kommentti. Naiset itsemurhapommittajina -dokumentti 2002.

⁶⁰² Burdman 2003, 97; Rosen 2005, 92-93, 116, 118, 122.

järjestön jäseniä. Terrori-iskun suunnittelu oli kuitenkin mitä ilmeisimmin tapahtunut poikien omasta toimesta. Hamas on rekrytoinut ainakin 18-vuotiaita iskuihin, Israelin lähteiden mukaan myös nuorempia.⁶⁰³ Hamas on kuitenkin käyttänyt teini-ikäisiä terrori-iskuissaan vähemmän kuin monet muut palestiinalaiset äärijärjestöt.

Libanonista lasten osuudesta itsemurhaiskuihin on saatavissa heikommin tietoa. Eräs tunnetuimpia on kuitenkin Ahmad Qasirin tapaus. Hän oli vain 17-vuotias, kun hän ajoi räjähteillä lastatun auton Israelin sotilastukikohtaan Tyressa marraskuussa 1982. Hizballahin toiminta oli kiehtonut Qasiria ja hän alkoi suorittaa pieniä tehtäviä järjestön hyväksi. Eräänä aamuna, kun poika oli 15-vuotias, hän katosi ja yli kahteen vuoteen hänen perheensä ei tiennyt, mitä pojalle oli tapahtunut. Asia selvisi vasta, kun Hizballahin marttyyrien kuvat levisivät Tyren iskun jälkeen. Heidän pojastaan oli tullut itsemurhapommittaja. Vanhemmat eivät olleet osanneet aavistaa mitään. Ahmad Qasirin kuolinpäivästä tuli suuri vuosittainen juhlapäivä Hizballahin kannattajien keskuudessa.⁶⁰⁴

Sekä Hamas että Islamilainen jihad ovat toisinaan ilmaisseet julkisesti paheksuntansa lasten värväämisen johdosta, mutta al-Aqsan marttyyrien prikaatit ei ole vastaavia lausuntoja antanut. Vuonna 2002 Israelin sotilastuomioistuin lähetti vankilaan elinkautiseen tuomitun 16-vuotiaan pojan, joka oli yrittänyt itsemurhaiskua bussin läheisyydessä. Poika myönsi, että hän oli Hamasin rekrytoima. Kysyttäessä Salah Shehadahin, Izz al-Din al-Qassam –joukkojen johtajan mielipidettä nuorten haluun tulla marttyyreiksi, hän vastasi, että ”se on todiste siitä, että ummasta on tullut jihadistinen umma, joka kieltäytyy epäkunnioituksesta ja alistamisesta”. Hän esitti kuitenkin samalla huolensa siitä, että nuoren tuli olla tarpeeksi kypsä ja ymmärtää jihadin tarkoitus, ennen kuin hänestä voisi tulla marttyyri. Hamasin aktivistit ovat myös painottaneet, että nuorten marttyyrien tulee olla henkisesti tasapainoisia. Henkilökohtainen viha ei saa olla ainoa motiivi itsemurhaiskulle.⁶⁰⁵

Eräs palestiinalaisäiti kuvaili naisten velvollisuudeksi kasvattaa lapsistaan marttyyreja, jotka puolustaisivat isänmaan ja uskonnon kunniaa. Toinen äiti kertoi marttyyrikuoleman olevan muslimin velvollisuus maansa puolesta. Al-Rantisi epäili, että useimmat itsemurhapommittajien vanhemmat eivät olleet tietoisia lapsensa aikeista. Vanhempien ja perheenjäsenten tunteet ovatkin usein ristiriitaiset, he kokevat surua ja jopa vihaa, mutta toisaalta marttyyreja ja heidän perheitään

⁶⁰³ Participation of Children and Teenagers in Terrorist Activity during the “Al-Aqsa” Intifada, www-lähde; Rosen 2005, 92; Rubin 1999, 59-61.

⁶⁰⁴ Pedahzur 2005, 118-119, 160.

⁶⁰⁵ Rosen 2005, 122, 125.

kunnioitetaan suuresti. Toisinaan taas vanhemmat toivovat lapsiensa ryhtyvän pommittajiksi. Umm Nidal Farhat⁶⁰⁶ tiesi poikansa Muhammadin aikeesta suorittaa itsemurhaisku ja tuki häntä alusta saakka henkisesti. Äiti koki antavansa 19-vuotiaalle pojalleen lahjan, mahdollisuuden päästä paratiisiin ja kannusti tätä ”olemaan mies”. Äiti kertoi jälkeenpäin olevansa ylpeä ja olevansa valmis lähettämään kaikki lapsensa iskuihin. Hän pyysi itkeviä ihmisiä poistumaan kotoaan, sillä kyyneleet eivät äidin mukaan olleet hyväksyttäviä ”ilon päivänä”. Palestiinalaisen, 22-vuotiaan Muhammad Said al-Hotaryn isä taas kertoi ylpeänä: ”Olen hyvin onnellinen, että poikani teki sen, toivoisin, että minulla olisi vielä monta poikaa, jotka voisivat tehdä saman. Haluaisin tehdä sen itsekin”.⁶⁰⁷

On ristiriitaista, että palestiinalaisvanhemmat väittävät yleensä olevansa iloisia lapsensa kuolemasta jihadin vuoksi, mutta samalla Palestiinan mielenterveystyöntekijät raportoivat, kuinka huolestuneet vanhemmat hakevat heiltä neuvoja, miten estää lapsen marttyyrioperaatioon osallistuminen. Äideillä on merkittävä rooli lastensa elämässä ja moni itsemurhapommittaja (epäonnistunut sellainen) onkin sanonut, että äiti on se henkilö, joka olisi asiasta tietäessään voinut kääntää heidän päänsä. ”Marttyyriemme äitien kyyneleet täyttävät enemmän tilaa, kuin mitä Palestiina tulee ikinä miehittämään”, on Marwan Barghouti sanonut. Mutta marttyyrien äidit eivät välttämättä ole niin voimattomia kuin usein kuvitellaan.⁶⁰⁸

Toiveammattina itsemurhapommittaja?

Pohdittaessa Palestiinan konfliktin tulevaisuutta lasten ja nuorten merkitys on suuri, sillä Gazan ja Länsirannan alueilla syntyvyysprosentti on maailman korkeimpia⁶⁰⁹. Jokainen taistelun seurauksena kuollut lapsi on sankari ja marttyyri. Lapsimarttyyreja kunnioitetaan myös ääriryhmien ulkopuolella laajemmalti palestiinalaisessa mediassa ja kulttuurissa. Tuki väkivaltaisille toimille ja itsemurhaiskuille on suurinta nimenomaan Palestiinan nuoremman väestönosan keskuudessa ja erityisen korkea se on opiskelijoiden keskuudessa. Jo aivan pienet lapset kertovat halukkuutensa tulla marttyyreiksi.⁶¹⁰ Tutkimustulokset ovat melko hätkähdyttäviä, 75 % palestiinalaisnuorista unelmoi marttyyriudesta ja 6-11-vuotiaista lapsistakin yli puolet haaveili pukeutuvansa

⁶⁰⁶ Nimi voidaan kääntää Nidal Farhatin äiti. Arabiankielisillä alueilla on hyvin tyypillistä, että äidit käyttävät tämän kaltaisia nimiä vanhimman poikansa mukaan. Marttyyrin äitiä kutsutaan yleensä nimellä Umm al-shahid ja marttyyrin isää taas kutsutaan nimellä Abu al-shahid.

⁶⁰⁷ Hafez 2006 a, 72; Naiset itsemurhapommittajina -dokumentti 2002; Pedahzur 2005, 144-145.

⁶⁰⁸ Berko & Erez 2005, 617; Davis 2003, 121; Stern 2003, 53. Terrorin ja konfliktien vaikutuksesta naisiin kts. Cubilié, 2005.

⁶⁰⁹ Alle 30-vuotiaita oli ensimmäisen intifadan aikaan peräti 70 % väestöstä.

⁶¹⁰ Juusola 2005, 199; Naiset itsemurhapommittajina -dokumentti 2002; Rosen 2005, 92, 126.

pommivyöhön ja suorittavansa iskun jonakin päivänä. Poikien ja tyttöjen halussa uhrata itsensä ei ole suuria eroja.⁶¹¹ Etenkin nuorille pojille houkutus paratiisista ja siellä odottavista neitsyistä on suuri. ”Tiedän, että elämäni on köyhää verrattuna Eurooppaan tai Amerikkaan, mutta minua odottaa jokin, mikä on kaiken kärsimyksen arvoista. Useimmat pojat eivät voi lopettaa ajattelemasta neitsyitä”, kertoi eräs Hamasin nuori jäsen.⁶¹²

Palestiinassa sotilaallisuus ja siihen liittyvät asiat muokkaavat kulttuuria ja tämä kulttuuri välittyy lapsille jo nuoresta iästä alkaen. Sotilaallisen kurin katsotaan olevan moraalinen hyve ja univormut ja sotilaallinen hierarkia ovat osa kouluelämää. Lapset liittyvät ääriryhmiin jo hyvin nuorina ja useimmiten järjestöillä on omat osastot, koulut ja kerhot lapsille⁶¹³. Israelilaiset ovat usein syyttäneet palestiinalaisia lasten tahallisesta asettamisesta vaaraan ja heidän käyttämisestään propagandana israelilaisia vastaan. Saudiarabialainen sheikki Saud Ibn Muhammad al-Aqili julisti jopa fatwan, jolla kiellettiin palestiinalaislasten käyttäminen Israelin vastaisessa taistelussa. Hänen mukaansa lapsilla tai naisilla ei ollut velvollisuutta osallistua jihadiin.⁶¹⁴

Kun tieto uudesta iskusta tulee, lapset leikkivät shahid-leikkiä, jossa matkitaan itsemurhaiskua. Palestiinalaislapset leikkivät ja imitoivat usein terroristeja. Joillakin alueilla saatetaan jakaa karkkia onnistuneen iskun kunniaksi. Nuorison suosimat yhtyeet ylistävät marttyyreja lauluissaan ja kysyttäessä sankareista nuoret palestiinalaiset liittävät mukaan itsemurhaiskujen tekijät. Vuonna 2001 eräs musiikkivideo, jossa kuvattiin lasta, jonka isä oli päättänyt tulla marttyyriksi, näytettiin televisiossa yli 500 kertaa. Vanhemmat myös sallivat lastensa pukeutuvan kuten marttyyrit ja saattavat pukea hyvinkin nuoret lapset leikkipommivöihin ja terroristiasuun. Palestiinan itsehallintoalueen kaikki 24 jalkapallojoukkuetta on nimetty kunnioitetun terroristin tai terroristiryhmän mukaan. Myös palestiinalaisilla lasten kesäleireillä on itsemurhapommittajien nimet.⁶¹⁵

⁶¹¹ Burdman 2003 107; Hafez 2004, viite 4, www-lähde; Participation of Children and Teenagers in Terrorist Activity during the “Al-Aqsa” Intifada, www-lähde; Victor 2003, 28.

⁶¹² Stern 2003, 55.

⁶¹³ Esimerkiksi eräs hyvin vaaralliseksi luokiteltu terroristi Qeis Adwan liittyi Hamasiin 12-13-vuotiaana. Myöhemmin hän tuli tunnetuksi itsemurhaiskujen suunnittelijana.

⁶¹⁴ Davis 2003, 31-32; Rosen 2005, 7, 127.

⁶¹⁵ Charny 2007, 155; Kimhi & Even 2004, 828-829; Pedahzur 2005, 163; Weinberg et al 2003, 145.

Palestiinalaislapset saavat vaikutteensa muun muassa mediasta, koulusta, uskonnollisista saarnoista ja kaduilta. Palestiinassa lasten koulutuksen on katsottu tukevan marttyyriuden kulttuuria⁶¹⁶. Hamas painottaa jo peruskirjassaan uskonnollisen koulutuksen merkitystä nuorisolle. Virallisissa tekstikirjoissa, Palestiinan virallisen television ohjelmissa ja koulun juhlissa saatetaan tukea itsemurhaiskuja ja marttyyriutta.⁶¹⁷ Viime aikoina huomiota ovat herättäneet erityisesti Hamasin tukeman TV-aseman al-Aqsan lastenohjelmat, joissa esimerkiksi erehdyttävästi Mikki Hiirtä muistuttava Farfur-niminen hahmo hakattiin hengiltä juutalaisten toimesta, kun tämä oli kieltäytynyt lähtemästä israelilaisten miehittämältä alueelta. Farfur kehotti ohjelmassa palestiinalaisia taistelemaan aseellisesti Israelia vastaan ja myöhemmin ohjelmaa syytettiin vihan lietsomisesta kansanryhmien välillä.⁶¹⁸

Israelilaisviranomaiset ovat huolissaan myös erilaisista kesäleireistä, joita terrorismia harjoittavat ryhmät järjestävät lapsille. Hamasin leireillä opetetaan muun muassa islamin historiaa ja korostetaan marttyyriuden ihannetta. Moskeijoiden ja viestintävälineiden kautta vihamielinen asenne juutalaisia kohtaan tavoittaa jo nuoret palestiinalaiset. Myös tunnettujen henkilöiden kommentit kuuluvat. Lasten leluja ja reppuja käytetään usein räjähteiden kuljettamiseen. Useat terroristijärjestöjen jäsenet ovat myös myöntäneet, että räjähdelaboratorioita sijoitetaan usein koulujen ja lastentarhojen lähelle toiminnan salaamiseksi. Hamasin aktiivi kertoi järjestön jäsenten pukeutuneen oppilaiksi ja naamioineen siten itsensä.⁶¹⁹

Terrorismin kokemukset voivat vaikuttaa lapseen hyvin monilla tavoin. Lapset voivat pelätä menettävänsä perheenjäseniä, terrorismin vuoksi voidaan kokea perheessä muutoksia tai joutua lähtemään kodista. Vanhempien stressi konfliktitilanteessa tarttuu lapseen ja perinteiset elämän muodot muuttuvat. Lasten koulutus saattaa kärsiä ja heidän ympäristönsä pienenee. Yhteisötason vaikutukset, kuten työttömyys ja köyhyys, vaikuttavat myös lapseen ja usein lapset ”sosiaalistetaan” väkivallalle. Konflikteissa lapset saattavat vammautua ja he voivat kärsiä aliravitsemuksesta. Psykologisia vaurioita saattaa myös ilmetä, esimerkkeinä muistihäiriöt, keskittymiskyvyn puute,

⁶¹⁶ Myös muualla lasten koulutuksella ja itsemurhaiskuilla on katsottu olevan yhteys. Etenkin Pakistanin koraanikoulut eli madrassat ovat huonomaineisia. Pakistanissa ei ole julkista koululaitosta, eikä kaikilla vanhemmilla ole varaa laittaa lapsiaan yksityiskouluihin. Kts. esim. Dishman 2003, 192-193.

⁶¹⁷ Burdman 2003, 107; Charter of Allah, artikla 16, www-lähde; Kimhi & Even 2004, 829-830.

⁶¹⁸ HS, Ulkomaat 3.7.2007. Samalla tavalla al-Aqsa-kanavan lastenohjelmaa käytettiin poliittisiin tarkoituksiin myös helmikuussa 2008, kun Assud-niminen pupuhahmo vannoi kosta tanskalaisen Jyllands-Posten -lehden pilapiirtäjälle, jonka pilakuvat profeetta Muhammadista aiheuttivat suurta närkästyttä muslimien keskuudessa. Kts. HS, Ulkomaat 28.2.2008.

⁶¹⁹ Berko & Erez 2005, 610; Participation of Children and Teenagers in Terrorist Activity during the “Al-Aqsa” Intifada, www-lähde.

keskushermostovauriot, traumaperäinen stressihäiriö (PTSD)⁶²⁰, masennus, käytöshäiriöt ja päihteiden väärinkäyttö. Vuonna 2000 jopa joka kolmas palestiinalaislapsi kärsi psyko-sosiaalisista ongelmista, jotka vaikuttivat negatiivisesti muun muassa koulutyöhön.⁶²¹

6 ”Ja kuolema Jumalan puolesta on korkein toiveemme”

Tutkin pro gradussani terrorismiin liittyvää ilmiötä, itsemurhaiskuja. Tutkimuksen kohteena on kaksi suurta ja alueillaan vaikutusvaltaista islamistista järjestöä, libanonilainen Hizballah ja palestiinalainen Hamas. Vaikka kyse on kahdesta maantieteellisestä alueesta, eri islamin suuntia edustavista järjestöistä ja vieläpä hieman eri aikakausista, voidaan itsemurhaiskuja tutkimalla löytää tietty jatkuvuus. Itsemurhaiskut liittyvät terrorismin aaltoteorian mukaisesti neljänteen eli uskonnollisen terrorismin aaltoon. Tämän aikakauden ryhmille on ollut tyypillistä halu perustaa valtio uskonnolliselle pohjalle, mikä on ollut havaittavissa vahvimmin islamilaisten ryhmien tavoitteissa.

Kun politiikka islamisoitui ja islam radikalisoitui. Islamististen ryhmien nousuun voidaan löytää monia syitä, joista päällimmäisenä pettymys arabinationalismiin ja Iranissa vuonna 1979 toteutettu islamilainen vallankumous. Itsemurhaiskut osoittautuivat jo käsitteen määrittelyn osalta haastavaksi tutkimuskohteeksi. Mitään yleistä ja pätevää määritelmää iskuille ei ole olemassa ja sama pätee myös yleisemmin terrorismin käsitteeseen. Yksinään käsitteiden määrittelyssä on selkeä jatkotutkimuksen paikka. Vaikka itsemurhaiskut ovat ilmiönä marginaalinen, niiden vaikutukset ovat olleet laajoja ja usein hyvin merkityksellisiä. Ne ovat myös aiheuttaneet hyvin suuren osan terrorismin kuolonuhreista. Tärkeää on huomioda, etteivät Hizballah ja Hamas ole tyypillisiä pieniä ja salaisia terroristisoluja, vaan yhteiskunnallisesti, taloudellisesti ja poliittisesti merkittäviä organisaatioita, joiden toiminnasta terrorismi muodostaa vain pienen osan.

Räjähtävä idea. Itsemurhaiskujen aloittaminen Libanonissa oli paljolti Iranin islamilaisen vallankumouksen jälkimaininkien seurausta. Ajatolla Khomeini lähetti kymmeniä tuhansia ihmisiä taistelukentille Iranin ja Irakin välisessä sodassa niin sanottuna ”ihmisaaltona”, jonka tarkoituksena oli tehdä tietä takana tuleville sotilasjoukoille. Libanonissa olot olivat 1980-luvulle tultaessa hyvin sekasortoiset sisällissodan ja ulkomaalaisten joukkojen väliintulon vuoksi. Iranin siirtyessä

⁶²⁰ Post-Traumatic Stress Disorder. Vuonna 2000 tehdyssä tutkimuksessa yli 70 prosentilla Gazan pohjoispuolen 6-11-vuotiaista havaittiin PTSD. Burdman 2003, 114.

⁶²¹ Burdman 2003, 114; Joshi et al 2006, 59-72. Terrorismin vaikutuksista lapsiin kts. myös Browne 2003.

tukemaan Libanonin köyhää shiiiväestöä heillä oli vierellään vahva liittolainen, joka tuki shiioja niin poliittisesti, taloudellisesti kuin sotilaallisestikin. Itsemurhaiskut eivät sinällään ole mitenkään uusi ilmiö, niitä on käytetty jo vuosisatojen ajan, mutta modernilla ajalla iskut aloitettiin laajamittaisesti juuri Libanonissa. Hajanaiset shiiaryhmittymät kehittivät ”ihmisaallosta” uuden taktiikan, jonka tarkoituksena oli melko pienin uhrauksin luoda tehokas taistelukeino sotilaallisesti ylivoimaisia joukkoja vastaan. On huomionarvoista, että Hizballah organisaationa väkivaltaistui ensin ja organisoitui vasta myöhemmässä vaiheessa.

Valtio valtiossa. Israelin hyökättyä Libanoniin vuonna 1982 Hizballah alkoi vasta muotoutua jonkinlaiseksi yhtenäiseksi organisaatioksi. Hajanainen järjestö väkivaltaistui nopeasti, mutta 1980-luvun alkupuolella itsemurhaiskuja suoritti moni muukin organisaatio. Tässä tutkimuksessa on käsitelty nimenomaan Hizballahia siitä syystä, että sen iskut olivat kaikkein suurimpia ja tuhoisimpia sekä ennen kaikkea siitä syystä, että Hizballah nousi suurimmaksi shiia-järjestöksi Libanonissa. Se jätti taakseen maallisemmat kilpailijansa ja todisti, että melko tiukasta uskonnollisesta ohjelmasta huolimattakin – tai juuri sen ansiosta – Jumalan Puolue nousi tärkeimmäksi shiialaisten vaikutuskeinoksi. Organisaatiota ovat johtaneet lähinnä vaikutusvaltaiset uskonoppineet ja sen tekemällä hyväntekeväisyystyöllä on ollut suuri merkitys järjestön suosioon.

Hizballah, kuten kaikki muutkin itsemurhaiskuja käyttäneet järjestöt, on harjoittanut itsemurhaiskujen ohella myös tavanomaisempaa terroristista toimintaa. Valitettavan kuuluisaksi se tuli 1980-luvulla kidnappauksistaan ja lentokonekaappauksistaan. Ensimmäinen itsemurhapommi räjähti Libanonissa vuonna 1981, mutta Hizballah tuskin kontrolloi iskuja ennen vuotta 1983. Tällöin iskut suunnattiin israelilaisiin ja länsimaalaisiin kohteisiin sillä seurauksella, että ranskalaiset ja yhdysvaltalaiset joukot vetäytyivät maasta vuonna 1984 ja Israelin armeija aloitti vetäytymisen seuraavana vuonna. Itsemurhaiskuille on tyypillistä, että ne tehdään ”aaltoina”, joiden sisälle mahtuu useampi ”kampanja” eli iskut tehdään yleensä sarjoina. Näitä itsemurhaiskujen ”ensimmäisen Libanonin aallon” iskuja on pidetty kaikkein onnistuneimpina, mitä tulee järjestöjen tavoitteiden toteutumiseen. Iskuilla haluttiin vastustaa Israelin miehitystä ja länsimaalaisten joukkojen läsnäoloa Libanonissa ja Hizballahille itsemurhaiskut olivat strategisesti melko onnistunut valinta. Libanonin toisen aallon iskut ajoittuivat Palestiinan ensimmäisen kansannousun aikoihin ja niillä haluttiinkin tukea palestiinalaisten itsenäisyystaistelua. Toisaalta tavoiteltiin myös Israelin lopullista vetäytymistä Libanonin maaperältä.

Hizballah painottaa taistelevansa globaalisti ja se on tehnyt iskujaan myös Libanonin rajojen ulkopuolella, vaikka järjestö onkin selkeästi tiedostanut olevansa vahvimmillaan toimiessaan omalla maaperällä. Järjestön itsemurhaiskut vähenivät 1990-luvulla lähes olemattomiin ja se siirtyi yhä lähemmäs tavanomaista politiikkaa. Suurimman voittonsa Hizballah saavutti vuonna 2000, kun Israel vetäytyi lopullisesti Libanonista ja järjestö osoitti vuoden 2006 sodan myötä olevansa edelleen toimintakykyinen. Vuosien varrella Hizballah on osoittanut olevansa vahva ideologinen liike, joka on ottanut opikseen vaikeuksistaan ja onnistunut kaikesta huolimatta säilyttämään suosionsa. Sen strategiset päämäärät ovat olleet selkeitä ja sillä on paljon kokemusta terroristitoiminnasta. Hizballahia pidetään erityisen pragmaattisena järjestönä, joka on jatkuvasti pyrkinyt kehittymään ja osoittanut hyvää tilannetajua muuttamalla tarvittaessa toimintatapojaan. Tämän se osoitti etenkin luopumalla itsemurhaiskuista kokonaan 1990-luvun lopulla, kun niistä saatava hyöty ei enää ollut entisenlainen.

Muslimiveljiskunnan vesa. Toisena tutkimuskohteena oleva palestiinalainen Hamas perustettiin egyptiläisen Muslimiveljiskunnan haaraksi. Järjestön perusta muotoutui hitaasti ja virallisesti se perustettiin ensimmäisen intifadan alettua joulukuussa 1987. Myös Hamasin suosio on osaltaan perustunut vahvaan sosiaaliseen työhön köyhillä palestiinalaisalueilla. Järjestö tyytyi aluksi aseettomaan taisteluun, mutta alkoi väkivaltaistua ja aloitti lopulta itsemurhaiskut kilpailijansa Islamilaisen jihadin vanavedessä viimeistään vuonna 1994. Toisin kuin Hizballah, Hamas siis loi vahvan organisaation ennen siirtymistään itsemurhaiskuihin. Itsemurhaiskujen aloittaminen on aina järjestön päätös ja Hamasin kohdalla tähän vaikutti ainakin kiristynyt kilpailuasema maallisemman Islamilaisen jihadin kanssa sekä yksittäiset väkivaltaisuuudet, joista saatiin oikeutus iskuille.

Kiinnostava kysymys on, miksi Hamas odotti niin monta vuotta, ennen kuin se aloitti itsemurhaiskut. Rauhanprosessin alkaessa vallalla oli kuitenkin ilmapiiri, joka ei varsinaisesti kannustanut tämän kaltaiseen toimintaan. Palestiinalaiset jaksoivat vielä uskoa rauhanomaiseen ratkaisuun. PLO tuki Oslon rauhanprosessia, kun taas Palestiinan radikaalit islamistiset ryhmittymät vastustivat sitä ankarasti. Eräs syy, miksi Hamas omaksui itsemurhaiskut osaksi taktiikkaansa, on varmasti rauhanprosessin takkuaminen. Palestiinassa vallitsi samankaltainen tilanne kuin Libanonissa 10 vuotta aikaisemmin ja iskuilla tavoiteltiin Israelin vetäytymistä alueilta, joiden palestiinalaiset katsovat kuuluvan historialliseen Palestiinaan ja jotka on heidän mukaansa vääryydellä miehitetty. Palestiinalaiset organisaatiot adoptoivat itsemurhaiskut sekä marttyyriuden aatteen Libanonin shiioilta. Hizballahin ja Hamasin välisestä yhteistyöstä on joitakin todisteita ja

varmaa on, että Hizballahin saavutukset innoittivat paitsi palestiinalaisryhmiä myös muita iskujen käyttöä harkinneita ryhmiä.

”On tyhmää metsästä tiikeriä, kun ympärillä on paljon lampaita”. Ensimmäistä kertaa iskut suunnattiin Israelin rajojen sisäpuolelle ja ne alettiin yhä enenevässä määrin kohdistaa siviiliväestöön. Sotilaallisesti ylivoimaista vihollista vastaan taisteltiin iskemällä sen haavoittuvimpaan kohtaan eli tavalliseen kansaan. Hamasin suurena tavoitteena oli saada Israel vetäytymään Gazasta ja Länsirannalta, mutta tähän tavoitteeseen itsemurhaiskujen ”ensimmäinen Palestiinan aalto” ei aivan yltänyt. Joitakin tavoitteita kuitenkin saavutettiin. Hamas onnistui hidastamaan Oslon rauhanprosessin toteutumista merkittävästi ja toisaalta kiihdyttämään Israelin vetäytymistä palestiinalaisalueilta. Lisäksi itsemurhaiskut vaikuttivat myös Israelin sisäpolitiikkaan pääministerin vaaleissa vuonna 1996. Hamas punnitsi tarkkaan, milloin iskuja kannatti poliittisen tilanteen mukaan tehdä ja milloin niistä kannatti pidättäytyä. Myös neuvotteluille tarjottiin silloin tällöin mahdollisuus, vaikka Hamas tuomitseekin peruskirjassaan kaikki rauhanomaiset ratkaisut.

Palestiinan toinen itsemurhaiskujen aalto lähti liikkeelle vuonna 2001 toisen kansannousun jo alettua ja se oli edellistä paljon tuhoisampi. Hamasin ja Islamilaisen jihadin rinnalle palestiinalaisten suosioista taistelemaan nousi uusia ryhmiä ja kilpailuasetelma koveni. Jälleen iskuilla oli vaikutusta Israelin pääministerivaaleissa ja johtoon nousi kovanlinjan oikeistolaispoliitikko Ariel Sharon. Israel kiristi toimiaan pysäyttääkseen palestiinalaisryhmien itsemurhaiskut, mikä kurjisti palestiinalaisten oloja entisestään – ja lisäsi jälleen ääriryhmien kannatusta. Iskuja alettiin tehdä myös palestiinalaisalueilla, sillä Israeliin pääsy vaikeutui huomattavasti. Toisen intifadan aikaiset iskut eivät kiihkeydestään huolimatta tuottaneet parannusta palestiinalaisten asemaan. Päinvastoin, Israel jopa tiukensi otettaan Gazasta ja Länsirannasta. Samoin kuin Libanonissa, myös Palestiinassa järjestöjen keskinäisen voiton vei uskonnollisempi organisaatio. Hamasin suosio koki valtavia heilahduksia, mutta lopulta siitä tuli ylivoimaisesti suosituin palestiinalaisjärjestö.

”Mitä enemmän ihmisiä kuolee meidän asiamme puolesta, sitä vahvempia olemme”. Itsemurhaiskut voidaan nähdä eräänlaisena jatkumona, joka alkoi Libanonista ja jatkui Palestiinassa. Ilmiö on kuitenkin myös muuttunut ja saanut uusia piirteitä. Libanonissa iskut suunnattiin lähinnä sotilaskohteita vastaan, kun taas Palestiinassa kohteeksi joutuivat useimmin siviilit. Hamas käytti hyväkseen muun muassa julkisen liikenteen reittejä, kauppapaikkoja ja ravintoloita eli sellaisia kohteita, joissa liikkui mahdollisimman paljon ihmisiä. Muutos johtune siitä, että Israelin

sotilaskohteisiin oli hyvin vaikea iskeä sen omalla maaperällä ja toisaalta siviileihin kohdistetuilla iskuilla saatiin aikaan suurempaa huomiota. Kaikkein tuhoisimmat itsemurhaiskut tehtiin Libanonissa heti 1980-luvun alkupuolella, lähinnä varmasti siksi, että niihin ei osattu millään tavalla varautua.

Molemmat järjestöt ovat osoittaneet olevansa hyvin sopeutuvia ja kyvykkäitä muuttamaan taktiikkansa poliittisen tilanteen mukaan. Hizballahin ja etenkin Hamasin suosio on heilahdellut paljonkin riippuen aina vallitsevasta poliittisesta ilmapiiristä. Huomionarvoista on, että uskonnollisesti ja etnisesti hyvin kirjavassa Libanonissa Hizballah on saanut paljon kannatusta myös yli uskontorajojen. Hamasin suosio tippui pohjalukemiin aina silloin, kun rauhanprosessi näytti etenevän, mutta nousi taas, kun palestiinalaiset pettyivät lunastamattomiin lupauksiin. Hizballahin ja Hamasin kaltaisten äärijärjestöjen suosio perustuu varmasti hyvin pitkälti siihen, että vaikeina aikoina ihmiset kokevat, että ne ainakin yrittävät tehdä jotakin, toisin kuin virallinen hallinto. Kiinnostavaa on, että ajoittain melko verisestä kilpailutilanteesta huolimattakin Libanonissa ja Palestiinassa järjestöt eivät koskaan suunnanneet itsemurhaiskuja toisiaan vastaan.

Itsemurhaiskuja on yritetty suitsia monin keinoin, etenkin palestiinalaiset ovat saaneet kollektiivisesti kärsiä Israelin asettamista ulkonaliikkumiskielloista, rajatarkastuksista sekä pommituksista. Hamasin johtoa on pidätetty, karkotettu ja salamurhattu. Hizballahiin tällaiset toimet eivät juuri olisikaan tehonneet, sillä se on keskittynyt toimimaan lähinnä omalla maaperällänsä. Etenkin Palestiinassa iskut ja niiden kostoiskut ovat johtaneet kostonkierteeseen, jota on ollut hyvin vaikea pysäyttää. Vastapuoleen terrorismi vaikuttaa monilla tavoin; Israelin talous on kärsinyt ja henkilökohtaisella tasolla siviileihin kohdistetut iskut lietsovat tietysti paniikkia ja turvattomuutta. Itsemurhaiskujen käyttö on johtanut myös niiden leviämiseen lähinnä muualle Lähi-itään ja Aasian suuntaan. Libanonin esimerkin innoittamina monet terrorismia harjoittaneet ryhmät alkoivat harkita, olisiko itsemurhaiskuista hyötyä heidän tilanteessaan. Itsemurhaiskut eivät ole pelkästään islamilaisten tai yleensä uskonnollisten ryhmien käyttämä keino, vaan myös sekulaarit ryhmät ovat omaksuneet ne.

Puntarissa hyödyt ja haitat. Itsemurhaiskut ovat niitä käytäville järjestöille strateginen valinta, joka perustuu tiettyihin ”hyöty-kustannus -laskelmiin”. Iskut liittyvät lähes aina asymmetriseen sodankäyntiin ja niillä halutaan todistaa vastapuolelle ja omille kannattajille, että järjestö taistelee tosissaan. Niillä pyritään selkeästi provosoimaan vastapuolta, kuten on tapahtunut Libanonissa ja Palestiinassa. Kiristyvät vastatoimet tuovat järjestölle lisää kannattajia ja radikaalit toimet

hyväksytään entistä helpommin. Iskuilla tavoitellaan myös suurempaa medianäkyvyyttä. Esimerkiksi toisen intifadan aikainen kilpailutilanne johti Palestiinassa yhä suurempiin iskuihin, koska pienet eivät enää saaneet tarpeeksi huomiota. Hizballahin ja Hamasin motiivit ovat moninaiset, niillä on paitsi uskonnolliset myös nationalistiset päämäärät. Molempien järjestöjen tavoite on ollut perustaa alueilleen islamilainen valtio. Tämä on tavoite, josta etenkin Hizballah on myöhemmin joutunut antamaan hieman periksi.

Markkinoimassa marttyyriutta. Järjestöjen johtajilla on suuri merkitys paitsi poliittisten ja sotilaallisten päätösten tekijöinä, myös niiden oikeuttajina. Itsemurhaiskut pyritään oikeuttamaan järjestöjen toimesta vetoamalla muun muassa jihadiin, armeijamaiseen puolustustaisteluun, ja marttyyriuteen. Shiialainen Hizballah ja sunnalainen Hamas edustavat kahta islamin päähaaraa, jotka eroavat toisistaan lähinnä uskonnollisten auktoriteettien suhteen. Järjestöjen johtajien käyttämä retoriikka on kuitenkin ollut melko samanlaista. Shiioille marttyyriudella on historiallisesti vieläkin suurempi merkitys kuin sunneille. Israelilaissiviileihin kohdistuneet iskut on oikeutettu vetoamalla siihen, ettei Israelissa ole siviilejä, he ovat kaikki sotilaita. Hizballah taas on pyrkinyt korostamaan, että se on välttänyt siviileihin kohdistuneita iskuja.

”Tule ja liity jihadiin!”. Järjestöjen johto vetoaa mielellään vanhoihin vääryksiin, historiallisiin tapahtumiin ja ryhmään kohdistettuihin sotilastoimiin oikeuttaessaan uudet iskut. Historiallisia tarinoita ja uskonnollisia tekstejä käytetään valikoivasti ja niistä poimitaan kohdat, jotka parhaiten palvelevat järjestöjen tarkoitusperiä. Aseellisesta jihadista on tehty henkilökohtainen velvollisuus. Kannatusta tuovat myös kurjistuvat elinolot, joita jatkuva konfliktitilanne vain pahentaa. Sekä Hizballah että Hamas ovatkin painottaneet taistelevansa sorrettujen puolesta. Hizballahin tuki Palestiinan islamistiryhmille on ollut merkittävä ja Hamas näkeekin, että Palestiinan kysymys on kaikkien arabikansojen yhteinen asia. Pienetkin saavutukset tulkitaan sotilaallisen taistelun ja itsemurhaiskujen tuloksiksi. Esimerkkinä mainittakoon Israelin vetäytyminen joiltakin palestiinalaisalueilta 1990-luvun puolivälissä, puhumattakaan Israelin lopullisesta vetäytymisestä Libanonista vuonna 2000. On huomattava, että muslimiyhteisö ei suinkaan ole yksimielinen, mitä tulee itsemurhaiskujen käyttöön etenkin Palestiinassa.

”Marttyyri ei ole kuollut, vaan elää edelleen”. Marttyyrit ovat Libanonissa ja Palestiinassa äärimmäisen arvostettuja ja kunnioitettuja. Itsemurhaiskuja suorittavat järjestöt ovatkin löytäneet marttyyriudesta oivan markkinointikeinon omalle toiminnalleen. Hizballah ja Hamas ovat uskonnollisia organisaatioita, mutta uskonnollista retoriikkaa käyttävät myös maallisemmat ryhmät.

Etenkin Hamasin kohdalla on kuitenkin nostettu esiin kysymys, kuinka uskonnollinen järjestö oikeastaan on, vai käyttäkö se vain taitavasti uskonnollista argumentointia hyväkseen. Koraanin kohtia, joissa puhutaan paratiisista ja muista eduista, lainataan ahkerasti ja vanhat islamin marttyyritarinat nostetaan esiin. Kysymys on siis siitä, miten järjestöjen vaikutusvaltaiset johtajat tulkitsevat islamia uskontona. Pro gradun myötä kiinnostukseni etenkin marttyyriutta kohtaan kasvoi. Se ei liity pelkästään islamiin tai yleensä uskontoon, vaan samalla tavalla itsemurhaiskuja oikeuttavat myös sekulaarit ryhmät. Ennen kaikkea marttyyrius tuntuu kytkeytyvän ajatukseen kunniaista ja sankaruudesta. Konfliktialueilla, joilla elämän edellytykset ovat usein melko huonot, kunnia on asia, josta halutaan pitää kiinni viimeiseen saakka.

Järjestö osallistuu itsemurhaiskuihin niiden suunnitteluvaiheesta ja tekijän värväyksestä aina siihen hetkeen, kun pommittaja räjäyttää itsensä. Iskuja suunnitellaan ja toteutetaan pienissä ja salaisissa ryhmissä. Niitä on toteutettu Libanonissa ja Palestiinassa yksittäisten ihmisten toimesta äärimmäisen harvoin, vaikka se teoriassa olisikin melko yksinkertaista. Tämä kertonee etenkin siitä, että itsemurhaiskut ovat nimenomaan järjestöjen toimintatapa ja toisaalta siitä, että järjestöjen merkitys ihmisille on suuri. Järjestäytyminen ja organisaatioon kuuluminen luo yhteenkuuluvuutta ja tuo turvaa ihmisille, joiden elämä muuten on hyvin epävakaa. Itsemurhaiskuihin haluavat joko ilmoittautuvat itse tai sitten heidät värvätään aktiivisen toiminnan tuloksena. Itsemurhaiskukandidaattien koulutuksessa on tapahtunut selkeitä muutoksia. Ennen tekijät valittiin ja koulutettiin hyvin tarkkaan, koulutus saattoi kestää pisimmillään kuukausia. Etenkin toisen intifadan aikaan koulutus kesti lyhimmillään vain muutaman tunnin ja tekijät valittiin pikaisesti. Tämä johti ainakin siihen, että epäonnistuneiden iskujen määrä kohosi selkeästi, tekijä ei ollutkaan valmis toteuttamaan iskuja.

On haluttava elää, mikäli haluaa kuolla. Hizballah ja Hamas ovat useaan otteeseen painottaneet, etteivät ne rekrytoi iskuihin itsetuhoisia tai henkisistä ongelmista kärsiviä henkilöitä. Tämä näyttääkin pitäneen paikkansa melko hyvin, ainakin toiseen intifadaan saakka, jolloin siis myös järjestöjen välinen kilpailu kiihtyi. Kaikkia iskuihin mukaan haluavia ei suinkaan ole hyväksytty ja tuskinpa järjestöjenkään valta riittäisi siihen, että kenet tahansa saataisiin räjäyttämään itsensä. Itsemurhapommeja on sanottu maailman viisaimmiksi pommeiksi, koska iskun tekijä voi viimekädessä päättää, milloin on sopivin hetki painaa nappia. Itsemurhaiskujen toteuttaminen on järjestölle edullinen ja helposti toteutettava taistelumuoto ja se selittää osaltaan, miksi iskuja on tehty niin paljon ja niin monen järjestön toimesta. Iskussa järjestö menettää yhden kannattajansa, mutta saattaa saada satoja lisää.

Kuka kantaa pommivyötä? Itsemurhapommittajille ja terroristeille yleensä on jo pitkään yritetty löytää jonkinlaista prototyyppiä. Tutkimukset ovat kuitenkin oikeastaan vain osoittaneet, ettei sellaista ole olemassa. Iskuja ovat suorittaneet kaiken ikäiset miehet ja naiset, naimattomat ja perheelliset, köyhät ja varakkaat, hyvin koulutetut ja täysin kouluttautumattomat, uskonnolliset ja sekulaarit henkilöt. Itsemurhaiskuja Palestiinassa tehneet ovat olleet pääosin naimattomia miehiä, keski-ikästään noin 22-23-vuotta. Palestiinan itsemurhaiskujen ensimmäisen aallon aikana heistä suurin osa oli kouluttautuneita ja uskonnollisia sekä pitkäaikaisia jäseniä järjestöissään. Toisen aallon aikana iskuihin hakeutui mukaan ihmisiä myös järjestöjen ulkopuolelta ja pommittajat eivät olleet enää niin uskonnollisia ja hyvin koulutettuja. Libanonilaisia itsemurhapommittajia on ollut vaikeampi tutkia, etenkin kun Hizballah ei ole ollut kovinkaan innokas paljastamaan pommittajiensa henkilöllisyyttä. Hyvin usein itsemurhaiskuihin ryhtyvät ovat sukua toisilleen tai ystäviä.

Itsetuhoisia ja hyväksikäytettyjä? Myös itsemurhaiskujen tekijöiden motiiveja on tutkittu, vaikka tutkimuskohde onkin hyvin haasteellinen. Tutkimusten perusteella voidaan päätellä, että iskujen tekijöiden motiivit poikkeavat jonkin verran järjestön tavoitteista. Järjestö tavoittelee iskuillaan yleensä tiettyä poliittista päämäärää tai laajempaa ratkaisua konfliktiin, mutta yksittäisen ihmisen motiivit vaihtelevat henkilökohtaisesta kostosta vaikkapa uskonnollisiin syihin. Usein itsemurhaiskut käsitetään itsetuhoiseksi käytökseksi, mutta sitä ne ovat tuskin koskaan. Itsemurhaiskulla tavoitellaan ennen kaikkea muiden ihmisten tappamista oman hengen kustannuksella. Yleisesti tekijöitä pidetään ”normaaleina ihmisinä”, joilla ei ole esimerkiksi mielenterveysongelmia. Selkeitä hyväksikäyttötapauksia on tutkimuksessa noussut esiin melko vähän, mutta toisaalta niiden toteen näyttäminen on äärimmäisen hankalaa. Joissakin tapauksissa järjestö on käyttänyt iskuissaan alaikäisiä tai henkisesti sairaita. Tekijän ei siis tarvitse kokea epätoivoa henkilökohtaisella tasolla, mutta lähes aina hän on menettänyt konfliktissa perheenjäseniä tai ystäviä ja käynyt läpi kriisin henkilökohtaisella tai yhteisön tasolla. Toisaalta on huomattava, että lähes kaikki esimerkiksi Palestiinassa asuvat ovat varmasti menettäneet läheisiään ja silti vain pieni osa päätyy itsemurhapommittajaksi.

Itsemurhaiskujen tekijöiden taustalta on löydetty psykologisia, uskonnollisia, sosiologisia ja poliittisia syitä. Joku on saattanut iskulla todistaa ”miehisyytensä” ja usealle isku on pyhä velvollisuus kansaa ja isänmaata kohtaan. Isku tehdään siis tällöin toisten hyväksi, jotta heillä olisi parempi tulevaisuus. Rajoittuneet elämänmahdollisuudet luovat kollektiivista epätoivoa. Kosto ei

välttämättä liity pommittajan henkilökohtaiseen tilanteeseen, vaan yleisemmin pitkittyneen konfliktin aiheuttamaan kärsimykseen. Tekijät ovat jälkeensä jättämässään videoissa usein purkaneet turhautumistaan viralliseen hallintoon ja muihin arabimaihin, jotka eivät ole tarjonneet tarpeeksi tukeaan. Tuskin koskaan itsemurhaiskuja tehdään taloudellisista syistä, vaikka sitä on usein epäiltykin.

”Kansan kohtu”. Naisten osallistuminen itsemurhaiskuihin ei ole epätavallista, vaikka perinteisesti islamissa naisen asema on toimia kodin piirissä, eikä heitä velvoiteta osallistumaan aseelliseen taisteluun. Hizballahin osalta tiedot naisitsemurhapommittajista ovat ristiriitaisia ja Hamaskin pidättäytyi pitkään lähettämästä naisia tehtävään. Kuitenkin vuonna 2004 Hamasiin kuulunut nainen suoritti iskun. Tällaiset iskut ovat herättäneet paljon keskustelua puolesta ja vastaan muslimioppineiden keskuudessa ja tutkittavien järjestöjenkin kannat ovat olleet ristiriitaisia. Naisten motiivit ovat olleet pääosin hyvin samanlaisia kuin miestenkin. Voidaan kuitenkin huomata yksi merkittävä ero; naisten iskut ovat lähes aina liittyneet jonkinlaiseen sosiaaliseen häpeään, kuten avioliiton ulkopuolisiin suhteisiin tai raskauksiin. Marttyyriuden on katsottu poistavan naista ja tämän perhettä uhkaavan häpeän. Kysymys on siis kunniaista ja sen pelastamisesta. Iskut tuskin ovat kuitenkaan muuttaneet naisen asemaa islamilaisissa yhteiskunnissa yleisemmin.

Tarjolla paikka paratiisissa. Vaikka tutkimuksen näkökulma oli tutkia ilmiötä järjestöjen kautta, itsemurhaiskut tarvitsevat onnistuakseen myös henkilön, joka haluaa pukea pommivyön päälleen ja lisäksi yhteiskunnallisen tuen. Tätä voidaan kutsua eräänlaiseksi ”kuoleman kulttuuriksi”, jota ilman Hizballah ja Hamas tuskin olisivat saaneet iskuilleen yhtä suurta tukea. Marttyyrien perheet saavat paitsi rahallista, myös sosiaalista tukea ja sitä osoitetaan suurilla kokoontumisilla ja hautajaisilla. Marttyyrin kuolemaa juhlietaan kuten häitä, eikä kuolemaa kuulu surra. Media vahvistaa kuvaa, että iskut ovat jaloja ja sankarillisia tekoja, järjestöjen johtohenkilöt ja uskonnolliset auktoriteetit ylistävät niitä ja tukea tulee yleensä myös ympäröiviltä alueilta. Itsemurhaiskuille on sekä Libanonissa että Palestiinassa annettu moraalinen oikeutus ja varsinkin Palestiinassa niitä tuetaan yhä edelleen vahvasti.

”Kun tämä lapsi kasvaa, hän ei säästä ainuttakaan juutalaista”. Kuoleman kulttuurin keskellä kasvavat lapset, joista pelottavan suuren osan toiveammattina on tulla itsemurhapommittajaksi. Asia on ymmärrettävissä, kun pohtii, että palestiinalaiset ovat eläneet samaa konfliktia jo vuosikymmenet ja harva enää muistaa aikaa ennen israelilaisten ja palestiinalaisten väkivaltaisuuksia. Samoin Libanonissa taisteluilla on pitkä ja verinen historia. Pitkittyneiden

konfliktien ja kollektiivisen muistin tutkimus, vaikkapa viholliskuvien kautta, olisikin kiinnostava ja tärkeä tutkimuskohde. Jopa teini-ikäiset ovat tehneet alueilla itsemurhaiskuja ja usein vieläpä vanhempiansa kannustamana. Itsemurhaiskujen ihannoitua tuskin on toivoakaan saada loppumaan niin kauan, kun pienet vauvat puetaan leikkipommivöihin, musiikkikanavalla pyörivät iskuja ylistävät videot tai lastenohjelmien hahmoja käytetään politiikan välikappaleena.

Hizballah on kuitenkin luopunut iskuistaan vuoden 1999 jälkeen ja muuttunut yhä enemmän tavallisen puolueen kaltaiseksi. Kiistanalaisista asevoimista se tuskin kuitenkaan koskaan luopuu, ainakaan niin kauan, kun tilanne Israelin kanssa on edelleen räjähdysherkkä. Voi olla, että vanha ja voittoisa strategia kaivetaan vielä joskus esiin ja puetaan jälleen Hizballahin taistelijoiden päälle. Terroristi-toiminnan loppumista on tutkittu hyvin niukasti ja myös tämä näkökulma herätti uusia tutkimuskysymyksiä. Hamas seurasi Hizballahin mallia ja otti siirtymän kohti tavanomaista politiikkaa. Se lopetti itsemurhaiskut vuonna 2005 todennäköisesti vahvistaakseen poliittista asemaansa, mutta on vaalivoittonsa jälkeen väläytellyt mahdollisuutta uusiin iskuihin. Tekijöistä Palestiinassa ei ainakaan ole pulaa. Tällä hetkellä tilanne Hamasin hallitsemassa Gazassa on vaikea, Israel on saartanut alueen ja väkivaltaisuuDET ovat päivittäisiä.

”Punainen kuolema on parempi kuin musta elämä”. Itsemurhaiskut eivät ilmiönä näytä laantumisen merkkejä, tälläkin hetkellä niitä tehdään muun muassa Irakissa, Afganistanissa, Pakistanissa ja Sri Lankassa. Edelleen lähes päivittäin voimme lukea lehdistä uusista itsemurhaiskuista, joiden taustalla on jokin suuri tai pieni järjestö, itsensä ”uhrannut” henkilö sekä ilmapiiri, joka tukee tai ainakin hiljaisesti hyväksyy itsemurhaiskut. On vaikea arvioida loppuvatko itsemurhaiskut koskaan. Lentokonekaappausten määrä on vähentynyt valtavasti, lähinnä äärimmilleen tehostetun valvonnan vuoksi, mutta toisaalta taas esimerkiksi kidnappauksia tehdään edelleen paljon. Itsemurhaiskut ovat kuitenkin muuttaneet neljännesvuosisadan aikana selkeästi muotoaan, tekijät värvätään nopeasti ja koulutetaan hätäisesti. Lähes aina iskut kohdistetaan siviileihin. Irakin viimeaikojen iskut ovat osoittaneet, että hyväksikäytettyjen määrä iskuissa kasvaa. Voidaanko enää puhua lainkaan samasta ilmiöstä, jos kehitysvammaisen naisen pommi räjäytetään kännykällä kauempaa? Huomionarvoista on myös, että yhä enenevässä määrin itsemurhaiskuja kohdistetaan toisiin, alueen sisäisiin ryhmiin, kuten Irakissa shiiojen ja sunnien välisissä taisteluissa.

Lähteet

Kirjallisuus

Akar, Sylvia, *Poliittinen islam ja naiset* (s. 264-287), teoksessa Juusola, Hannu; HUUHTANEN, Heidi (toim.), *Uskonto ja politiikka Lähi-idässä*, Helsinki: Gaudeamus, 2002.

Ashrawi, Hanan, *Totuuden toinen puoli* (alkuperäinen teos *This Side of Peace*, käänös Kari Klemelä), Helsinki: Otava, 1995.

Atran, Scott, *Mishandling Suicide Terrorism* (s. 67-90), *The Washington Quarterly*, vol. 27, no. 3, 2004.

Atran, Scott, *The Moral Logic and Growth of Suicide Terrorism* (s. 127-147), *The Washington Quarterly*, vol. 29, no. 2, 2006.

Ayubi, Nazih, *Political Islam: Religion and Politics in the Arab World*, Lontoo: Routledge, 1991.

Battin, Margaret Pabst, *Ending Life: Ethnics and the Way We Die*, Oxford: University Press, 2005.

Bell, Bowyer J., *On Revolt, Strategies of National Liberation*, Cambridge: Harvard University Press, 1976.

Ben-Dor, Gabriel; Pedahzur, Ami, *The Uniqueness of Islamic Fundamentalism and the Fourth Wave of International Terrorism* (s. 71-90), teoksessa Weinberg, Leonard; Pedahzur, Ami (toim.), *Religious Fundamentalism and Political Extremism*, Lontoo: Frank Cass, 2004.

Berko, Anat; Erez, Edna, "Ordinary People" and "Death Work": *Palestinian Suicide Bombers as Victimizers and Victims* (s. 603-623), *Violence and Victims*, vol. 20, no. 6, 2005.

Biggs, Michael, *Dying Without Killing: Self-Immolations 1963-2002* (s. 173-208), teoksessa Gambetta, Diego (toim.), *Making Sense of Suicide Missions*, New York: Oxford University Press, 2005.

Bloom, Mia M. (a), *Palestinian Suicide Bombing: Public Support, Market Share, and Outbidding* (s. 61-88), *Political Science Quarterly*, vol. 119, no. 1, 2004.

Bloom, Mia M. (b), *Response to "Who Are the Palestinian Suicide Bombers"* (s. 849-850), *Terrorism and Political Violence*, vol. 16, no.4, 2004.

Bloom, Mia M., *Dying to Kill, The Allure of Suicide Terror*, New York: Columbia University Press, 2005.

Bloom, Mia M., *Dying to Kill, Motivations for Suicide Terrorism* (s. 25-53), teoksessa Pedahzur, Ami (toim.), *Suicide Terrorism, The Globalization of Martyrdom*, New York: Routledge, 2006.

Bonney, Richard, *Jihad, From Qur'an to bin Laden*, New York: Palgrave, 2004.

Bourke, Joanna, *An Intimate History of Killing, Face-to-Face Killing in Twentieth Century Warfare*, Lontoo: Granta Books, 1999.

Brown, Daniel, *A New Introduction to Islam*, Malden: Blackwell Publishing, 2004.

Browne, Deborah, *Examining the Impact of Terrorism on Children* (s. 189-211), teoksessa Silke, Andrew (toim.), *Terrorists, Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences*, Chichester: John Wiley & Sons Ltd., 2003.

Brunner, Claudia, *Female Suicide Bombers – Male Suicide Bombing? Looking for Gender in Reporting the Suicide Bombings of the Israeli-Palestinian Conflict* (s. 29-48), *Global Society*, vol. 19, no. 1, 2005.

Burdman, Daphne, *Education, Indoctrination, and Incitement: Palestinian Children on Their Way to Martyrdom* (s. 96-123), *Terrorism and Political Violence*, vol. 15, no. 1, 2003.

Carter, Michael Phillip, *The French Revolution, "Jacobin Terror"* (s. 133-151), teoksessa Alexander, Yonah; Rapoport, David C. (toim.) *Morality of Terrorism: Religious and Secular Justifications*, New York: Pergamon Press, 1982.

Chapin Metz, Helen, *Israel, Historical Background* (s. 69-255), teoksessa Marshall, Edgar S. (toim.), *Israel, Current Issues and Historical Background*, New York: Nova Science Publishers, 2002.

Charny, Israel W., *Fighting Suicide Bombing, A Worldwide Campaign for Life*, Westport: Praeger Security International, 2007.

Collelo, Thomas, *Lebanon: A Country Study* (s. 29-197), teoksessa Rolland, John C. (toim.), *Lebanon Current Issues and Background*, New York: Nova Science Publishers, 2003.

Cook, David, *Suicide Attacks or 'Martyrdom Operations' in Contemporary Jihad Literature* (s. 115-142), teoksessa Rapoport, David C. (toim.), *Terrorism, Critical Concepts in Political Science Vol IV, The Fourth or Religious Wave*, New York: Routledge, 2006.

Cubilié, Anne, *Women Witnessing Terror, Testimony and the Cultural Politics of Human Rights*, New York: Fordham University Press, 2005.

Dabbagh, Nadia Taysir, *Suicide in Palestine, Narratives of Despair*, Fowlerville: Olive Branch Press, 2005.

Davidson, Lawrence, *Islamic Fundamentalism: An Introduction*, Lontoo: Greenwood Press, 2003.

Davis, Joyce M., *Martyrs: Innocence, Vengeance and Despair in the Middle East*, New York: Palgrave Macmillan, 2003.

De Cataldo Neuberger, Luisella; Valentini, Tiziana, *Women and Terrorism*, New York: St. Martin's Press, 1992.

Deeb, Marius, *Syria's Terrorist War on Lebanon and the Peace Process*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003.

- Dimensions of Terrorism*, (toim.) O'Day, Alan, Aldershot: Ashgate, 2004.
- Dishman, Chris D., *Book Review, Fighting for God: Motivations and Aims of Religious Terrorists* (s. 190-201), *Terrorism and Political Violence*, vol. 15, no. 4, 2003.
- Dolnik, Adam, *Critical Commentary on "Who Are the Palestinian Suicide Bombers"* (s. 845-848), *Terrorism and Political Violence*, vol. 16, no. 4, 2004.
- Dowty, Alan, *Israel / Palestine*, Cornwall: Polity Press, 2005.
- Elster, Jon, *Motivations and Beliefs in Suicide Missions* (s. 233-258), teoksessa Gambetta, Diego (toim.), *Making Sense of Suicide Missions*, New York: Oxford University Press, 2005.
- Fandy, Mamoun, *(Un)Civil War of Words, Media and Politics in the Arab World*, Westport: Praeger Security International, 2007.
- Farsoun, Samih K.; Zacharia, Christina E., *Palestine and the Palestinians*, Colorado: Westview Press, 1997.
- Ferrero, Mario, *Martyrdom Contracts* (s. 855-877), *Journal of Conflict Resolution*, vol. 50, no. 6, 2006.
- Frisch, Hillel, *Debating Palestinian Strategy in the al-Aqsa Intifada* (s. 61-80), *Terrorism and Political Violence*, vol. 15, no. 2, 2003.
- Frisch, Hillel, *Has the Israeli-Palestinian Conflict Become Islamic? Fatah, Islam, and the al-Aqsa Martyr's Brigades* (s. 391-407), *Terrorism and Political Violence*, vol. 17, no. 3, 2005.
- Gambetta, Diego, *Can We Make Sense of Suicide Missions?* (s. 259-300), teoksessa Gambetta, Diego (toim.), *Making Sense of Suicide Missions*, New York: Oxford University Press, 2005.
- Gregory, Derek, *The Colonial Present*, Malden: Blackwell Publishing, 2004.
- Grossman, Dave, *On Killing, The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society*, Boston: Back Bay Books, 1995.
- Gupta, Dipak K., *Exploring Roots of Terrorism* (s. 16-32), teoksessa Bjorgo, Tore (toim.), *Root Causes of Terrorism, Myths, Reality and Ways Forward*, New York: Routledge, 2005.
- Gupta, Dipak K.; Mundra, Kusum, *Suicide Bombing as a Strategic Weapon: An Empirical Investigation of Hamas and Islamic Jihad* (s. 573-598), *Terrorism and Political Violence*, vol. 17, no. 4, 2005.
- Hafez, Mohammed M. (a), *Dying to be Martyrs, The Symbolic Dimension of Suicide Terrorism* (s. 54-80), teoksessa Pedahzur, Ami (toim.), *Suicide Terrorism, The Globalization of Martyrdom*, New York: Routledge, 2006.
- Hafez, Mohammed M. (b), *Manufacturing Human Bombs: The Making of Palestinian Suicide Bombers*, Washington D.C: United States Institute of Peace Press, 2006.

Hallenberg, Helena, "Ei ole muuta Jumalaa kuin Jumala" (s. 41-73), teoksessa Allahwerdi, Helena; Hallenberg, Helena (toim.), *Islamin porteilla*, Helsinki: Tammi, 1992.

Halliday, Fred, *The Middle East in International Relations, Power, Politics and Ideology*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Harik, Judith. P., *Hezbollah: The Changing Face of Terrorism*, Lontoo: I.B. Tauris, 2004.

Headley, Lee A., *Suicide in Asia and Near East*, Berkley: University Press of California, 1983.

Hatina, Meir, *Islam and Salvation: The Islamic Jihad Movement*, Tel Aviv: University Press, 2001.

Hecht, Richard D., *Deadly History, Deadly Actions, and Deadly Bodies: A Response to Ivan Strenski's 'Sacrifice, Gift and Social Logic of Muslim "Human Bombers"'* (s. 35-47), *Terrorism and Political Violence*, vol. 15, no. 3, 2003.

Hill, Peter, *Kamikaze 1943-1945* (s. 1-42), teoksessa Gambetta, Diego (toim.), *Making Sense of Suicide Missions*, New York: Oxford University Press, 2005.

Hiro, Dilip, *War without End: The Rise of Islamist Terrorism and Global Response*, Lontoo: Routledge, 2002.

Hood, Ralph W.; Hill, Peter C.; Williamson, W. Paul, *The Psychology of Religious Fundamentalism*, New York: The Guilford Press, 2005.

Horgan, John, *The Search for the Terrorist Personality* (s. 3-27), teoksessa Silke, Andrew (toim.), *Terrorists, Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences*, Chichester: John Wiley & Sons Ltd., 2003.

Hroub, Khaled, *Hamas: Political Thought and Practice*, Washington D.C.:Institute for Palestine Studies, 2000.

Hunter, Robert F., *Palestinian Uprising: A War by Other Means*, London & New York: I.B. Tauris & Co, 1991.

Huntington, Samuel, *Kulttuurien kamppailu ja uusi maailmanjärjestys* (alkuperäinen teos *Class of Civilizations, Remaking of World Order*, käännös Kimmo Pietiläinen), Helsinki: Terra Cognita, 2003.

Hämeen-Anttila, Jaakko, *Islamin käsikirja*, Helsinki: Otava, 2004.

Israeli, Raphael, *Palestinian Women: The Quest for a Voice in the Public Square Through "Islamikaze Martyrdom"* (s. 66-96), *Terrorism and Political Violence*, vol. 16, no. 1, 2004.

Jaber, Hala, *Hezbollah: Born with a Vengeance*, Lontoo: Fourth Estate, 1997.

Jihad Fixation: Agenda, Strategy and Portents (toim.), Delhi: Wordsmiths, 2001.

Jonasson, Ann-Kristin, *At the Command of God? On the political Linkage of Islamist Parties*, Göteborg: Göteborg University Press, 2004.

Joshi, Paramjit T.; O'Donnell, Deborah A.; Cullins, Lisa M.; Lewin, Shulamit M., *Children Exposed to War and Terrorism* (s. 53-84), teoksessa Feerick, Margaret M.; Silverman, Gerald B. (toim.), *Children Exposed to Violence*, Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co., 2006.

Juergensmeyer, Mark, *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, Los Angeles: University of California Press, 2000.

Juusola, Hannu, *Israelin Historia*, Helsinki: Gaudeamus, 2005.

Kaarthikeyan, Shri D. R., *Root Causes of Terrorism, A Case Study of Tamil Insurgency and the LTTE* (s. 130-139), teoksessa Bjorgo, Tore (toim.), *Root Causes of Terrorism, Myths, Reality and Ways Forward*, New York: Routledge, 2005.

Kalyvas, Stathis; Sanchez-Cuenca, Ignacio, *Killing Without Dying: The Absence of Suicide Missions* (s. 209-232), teoksessa Gambetta, Diego (toim.), *Making Sense of Suicide Missions*, New York: Oxford University Press, 2005.

Kaplan, Jeffrey, '*Leaderless Resistance*' (s. 260-273), teoksessa Rapoport, David C. (toim.), *Inside Terrorist Organizations*, Lontoo: Frank Cass, 2001 tai sama artikkeli (s. 242-257) teoksessa Rapoport, David C. (toim.), *Terrorism, Critical Concepts in Political Science Vol IV, The Fourth or Religious Wave*, New York, Routledge, 2006.

Karmon, Ely, '*Fight on All Fronts: Hizballah, the War on Terror, and the War in Iraq*, Policy Focus, The Washington Institute for Near East Policy, vol. 45, 2003.

Katz, Sheila H., *Women and Gender in Early Jewish and Palestinian Nationalism*, Miami: University Press of Florida, 2003.

Kepel, Gilles, *Introduction to Jihad* (s. 63-79), teoksessa Rapoport, David C. (toim.), *Terrorism, Critical Concepts in Political Science Vol IV, The Fourth or Religious Wave*, New York, Routledge, 2006.

Khosrokhavar, Farhad, *Suicide Bombers: Allah's New Martyrs* (alkuperäinen teos Les Nouveaux Martyrs d'Allah, käänös David Macey), Lontoo: Pluto Press, 2005.

Kimhi, Shaul; Even, Shemuel, *Who Are the Palestinian Suicide Bombers?* (s. 815-840), *Terrorism and Political Violence*, vol. 16, no. 4, 2004.

Koraani, (arabiankielistä suomentanut Jaakko Hämeen-Anttila), Jyväskylä:Gummerus, 1995.

Kressel, Neil J., *Mass Hate, The Global Rise of Genocide and Terror*, New York: Plenum Press, 1996.

Kruglanski, Arie W.; Fishman, Shira, *The Psychology of Terrorism: "Syndrome" Versus "Tool" Perspectives* (s. 193-215), *Terrorism and Political Violence*, vol. 18, no. 2, 2006.

- La Guardia, Anton, *War without End: Israelis, Palestinians, and the Struggle for a Promised Land*, New York: St. Martin Press, 2001.
- Larsson, J.P., *Understanding Religious Violence, Thinking Outside the Box of Terrorism*, Cornwall: Ashgate, 2004.
- Linjakumpu, Aini, *Poliittinen islam*, Helsinki: Like, 1999.
- Linjakumpu, Aini, *Poliittinen islam* (s. 57-59), *Politiikka*, vol. 42, no. 1, 2000.
- Lutz, James M.; Lutz, Brenda J., *Terrorism: Origins and Evolution*, New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Maleckova, Jitka, *Impoverished Terrorists, Stereotype or Reality* (s. 33-43), teoksessa Bjorgo, Tore (toim.), *Root Causes of Terrorism, Myths, Reality and Ways Forward*, New York: Routledge, 2005.
- Malkki, Leena, *Näkemyksiä terrorismin luonteen muuttumisesta terrorismintutkimuksessa* (s. 3-21), *Politiikka*, vol. 45, no. 1, 2003.
- Malkki, Leena, *Terrorismin tutkimuksen lähtökohdista ja nykytilasta* (s. 201-208), *Politiikka*, vol. 46, no. 3, 2004.
- Mark, Clyde R., *Lebanon: Current Issues* (s. 13-28), teoksessa Rolland, John C. (toim.), *Lebanon, Current Issues and Background*, New York: Nova Science Publishers, 2003.
- Mark, Clyde; Katzman, Kenneth, *Hamas and Palestinian Islamic Jihad* (s. 23-39), teoksessa Clyde, Mark; Katzman, Kenneth; Migdalovitz, Carol; Prados, Alfred; Ruebner, Joshua (toim.), *The Palestinians, Current Issues and Historical Background*, New York: Nova Science Publishers, 2003.
- Martin, Richard C., *Ivan Strenski's Analysis of Human Bombers: A Response* (s. 48-56), *Terrorism and Political Violence*, vol. 15, no.3, 2003.
- McDowall, David, *Palestine and Israel, The Uprising and Beyond*, Lontoo: I. B. Tauris & Co. Ltd, 1990.
- McDowall, David, *The Palestinians: Road to Nationhood*, Lontoo: Minority Rights Group, 1994.
- Merari, Ariel, *Social, Organizational and Psychological Factors in Suicide Terrorism* (s. 70-86), teoksessa Bjorgo, Tore (toim.), *Root Causes of Terrorism, Myths, Reality and Ways Forward*, New York: Routledge, 2005.
- Mishal, Shaul; Sela, Avraham, *The Palestinian Hamas: Vision, Violence and Coexistence*, New York: Columbia University Press, 2000.
- Mishra, R.C., *Terrorism, Implications of Technology and Tactics*, Delhi: Authorspress, 2004.
- Mockaitis, Thomas R., *"New" Terrorism, Myths and Reality*, Westport, Praeger Security International, 2007.

- Moghadam, Assaf (a), *Defining Suicide Terrorism* (s. 13-24), teoksessa Pedahzur, Ami (toim.), *Suicide Terrorism, The Globalization of Martyrdom*, New York: Routledge, 2006.
- Moghadam, Assaf (b), *The Roots of Suicide Terrorism, A Multi-Causal Approach* (s. 81-107), teoksessa Pedahzur, Ami (toim.), *Suicide Terrorism, The Globalization of Martyrdom*, New York: Routledge, 2006.
- Multanen, Pertti, *Arabinationalismista islamismiin* (s. 120-146), teoksessa Juusola, Hannu: Huuhtanen, Heidi (toim.), *Uskonto ja politiikka Lähi-idässä*, Helsinki: Gaudeamus, 2002.
- Muslih, Muhammad Y., *The Origins of Palestinian Nationalism*, New York: Columbia University Press, 1988.
- Negus, Sanna, *Egyptin maltillinen Muslimiveljeskunta ja radikaalit taistelijat* (s. 217-236), teoksessa Juusola, Hannu: Huuhtanen, Heidi (toim.), *Uskonto ja politiikka Lähi-idässä*, Helsinki: Gaudeamus, 2002.
- Norton, Augustus Richard, *Hezbollah: A Short History*, Princeton: Princeton University Press, 2007.
- Nüsse, Andrea, *Muslim Palestine: The Ideology of Hamas*, Lontoo: RoutledgeCurzon, 1998.
- Outman, James; Outman Elisabeth M. (a), *Terrorism, Biographies*, New York: UXL, 2003.
- Outman, James; Outman Elisabeth M. (b), *Terrorism, Primary Sources*, New York: UXL, 2003.
- Paastela, Jukka, *Sikariukset ensimmäisen vuosisadan Palestiinassa: terroristiliikkeen prototyyppi?* (s. 159-181), *Politiikka*, vol. 46, no. 3, 2004.
- Paastela, Jukka (a), *Johdanto* (s. 9-16), teoksessa Paastela, Jukka (toim.), *Terrorismi: Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysyjä*, Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura, 2005.
- Paastela, Jukka (b), *Terrorismista ja terrorismin tutkimisesta* (s. 17-184), teoksessa Paastela, Jukka (toim.), *Terrorismi: Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysyjä*, Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura, 2005.
- Pape, Robert A., *The Strategic Logic of Suicide Terrorism*, *American Political Science Review*, vol. 97, no. 3, 2003.
- Pappe, Ilan, *A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Pedahzur, Ami, *Toward an Analytical Model of Suicide Terrorism, A Comment* (s. 841-844), *Terrorism and Political Violence*, vol. 163, no. 4, 2004.
- Pedahzur, Ami, *Suicide Terrorism*, Cambridge: Polity, 2005.
- Pedahzur, Ami; Perliger, Arie, *Characteristics of Suicide Attacks* (s. 1-12), teoksessa Pedahzur, Ami (toim.), *Suicide Terrorism, The Globalization of Martyrdom*, New York: Routledge, 2006.

- Pirsevedi, Bobi, *Uskonto ja politiikka yhdistyvät: Iranin islamilainen tasavalta* (s. 173-207), teoksessa Juusola, Hannu; Huuhtanen, Heidi (toim.), *Uskonto ja politiikka Lähi-idässä*, Helsinki: Gaudeamus, 2002.
- Päivinen, Pasi, *Israelin ja Palestiinan konflikti: Vuodesta 1948 nykypäivään*, Helsinki: Edita, 2004.
- Qassem, Naim, *Hizbullah: The Story from Within*, Lontoo: Saqi, 2005.
- Rabil, Robert G., *Syria, the United States and the War on Terror in the Middle East*, Westport: Praeger Security International, 2006.
- Rabinovitch, Itamar, *The War for Lebanon 1970-1985*, New York: Cornell University Press, 1985.
- Raphaeli, Nimrod, *Financing of Terrorism: Sources, Methods, and Channels* (s. 59-82), *Terrorism and Political Violence*, vol. 15, no. 4, 2003.
- Rapoport, David C., *Terror and the Messiah, An Ancient Experience and Some Modern Parallels* (s. 13-42), teoksessa Alexander, Yonah; Rapoport, David C. (toim.) *Morality of Terrorism: Religious and Secular Justifications*, New York: Pergamon Press, 1982.
- Rapoport, David C., *The International World As Some Terrorists Have Seen It: A Look at a Century of Memoirs* (s. 32-58), teoksessa Rapoport, David C. (toim.), *Inside Terrorist Organizations*, Lontoo: Frank Cass, 2001.
- Rapoport, David C., *The Four Waves of Modern Terrorism* (s. 3-30), teoksessa Rapoport, David C. (toim.), *Terrorism, Critical Concepts in Political Science Vol IV, The Fourth or Religious Wave*, New York: Routledge, 2006.
- Reuter, Christoph, *My life is a Weapon: A Modern History of Suicide Bombing* (alkuperäinen teos *Mein Leben ist ein Waffe*, käänös Helena Ragg-Kirkby), Princeton: Princeton University Press, 2002.
- Richardson, Louise, *State Sponsorship, A Root Cause of Terrorism?* (s. 189-197), teoksessa Bjorgo, Tore (toim.), *Root Causes of Terrorism, Myths, Reality and Ways Forward*, New York: Routledge, 2005.
- Ricolfi, Luca, *Palestinians* (s. 77-130), teoksessa Gambetta, Diego (toim.), *Making Sense of Suicide Missions*, New York: Oxford University Press, 2005.
- Rosen, David M., *Armies of the Young, Child Soldiers in War and Terrorism*, New Brunswick: Rutgers University Press, 2005.
- Rubin, Barry, *The Transformation of Palestinian Politics, From Revolution to State-Building*, Cambridge: Harvard University Press, 1999.
- Ruebner, Joshua, *The South Lebanon Army (SLA): History, Collapse, Post-Withdrawal Status* (s. 199-205), teoksessa Rolland, John C. (toim.), *Lebanon Current Issues and Background*, New York: Nova Science, 2003.

Ruebner, Joshua; Mark, Clyde; Katzman, Kenneth; Prados, Alfred, *The Current Palestinian Uprising, Al-Aqsa Intifadah* (s. 41-65), teoksessa Clyde, Mark; Katzman, Kenneth; Migdalovitz, Carol; Prados, Alfred; Ruebner, Joshua (toim.), *The Palestinians, Current Issues and Historical Background*, New York: Nova Science Publishers, 2003. Sama artikkeli myös teoksessa Marshall, Edgar S. (toim.), *Israel, Current Issues and Historical Background*, New York: Nova Science Publishers, 2002.

Saad-Ghorayeb, Amal, *Hizbu'llah: Politics and Religion*, Lontoo: Pluto Press, 2002.

Saari, Salli, *Kuin salama kirkkaalta taivaalta, Kriisit ja niistä selviytyminen*, Helsinki: Otava, 2000.

Saarnivaara, Minna, *Hamas ja islamilainen jihad: Palestiinalaisten islamistien vaihtoehto* (s. 237-263), teoksessa Juusola, Hannu; Huuhtanen, Heidi (toim.), *Uskonto ja politiikka Lähi-idässä*, Helsinki: Gaudeamus, 2002.

Shaw, Martin, *War & Genocide, Organized Killing in Modern Society*, Cambridge: Polity, 2003.

Shaw, Martin, *What is Genocide?*, Cambridge: Polity, 2007.

Silke, Andrew (a), *Becoming a Terrorist* (s. 29-53), teoksessa Silke, Andrew (toim.), *Terrorists, Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences*, Chichester: John Wiley & Sons Ltd., 2003.

Silke, Andrew (b), *The Psychology of Suicidal Terrorism* (s. 93-108) teoksessa Silke, Andrew (toim.), *Terrorists, Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences*, Chichester: John Wiley & Sons Ltd., 2003.

Silke, Andrew, *The Role of Suicide in Politics, Conflict and Terrorism* (s. 35-46), *Terrorism and Political Violence*, vol. 18, no. 1, 2006.

Speckhard, Anne; Tarabrina, Nadejda; Krasnov, Valery, Akhmedova, Khapta, *Research Note: Observations of Suicidal Terrorists in Action* (s. 305-327), *Terrorism and Political Violence*, vol. 16, no. 2, 2004.

Stern, Jessica, *Terror in the Name of God: Why Religious Militants Kill*, New York: Ecco, 2003.

Strenski, Ivan, *Sacrifice, Gift and the Social Logic of Muslim 'Human Bombers'* (s. 1-34), *Terrorism and Political Violence*, vol. 15, no. 3, 2003.

Tamimi, Azzam, *Hamas: Unwritten Chapters*, Lontoo: C. Hurst, 2007.

Terrorism Reader, Whittaker, David J. (toim.), Lontoo: Routledge, 2001.

U.S. Department of State, *Background: Lebanon* (s. 1-12), teoksessa Rolland, John C. (toim.), *Lebanon, Current Issues and Background*, New York: Nova Science Publishers, 2003.

Victor, Barbara, *Army of Roses: Inside the World of Palestinian Suicide Bombers*, New York: Rodale, 2003.

Wasserstein, Bernard, *Israelis and Palestinians: Why do they fight? Can they stop?* New Haven: Yale University Press, 2003.

Weinberg, Leonard; Pedahzur, Ami; Canetti-Nisim, Daphna, *The Social and Religious Characteristics of Suicide Bombers and Their Victims* (s. 139-153), *Terrorism and Political Violence*, vol. 15, no. 3, 2003.

Weinberg, Leonard, *Suicide Terrorism for Secular Causes* (s. 108-121), teoksessa Pedahzur, Ami (toim.), *Suicide Terrorism, The Globalization of Martyrdom*, New York: Routledge, 2006.

Winkates, Jim, *Suicide Terrorism: Martyrdom for Organizational Objectives*, *Journal of Third World Studies*, vol. 23, no. 1, 2006.

Internet

Abdul Aziz Rantisi, 27.7.2004,
[<http://www.geocities.com/lawrenceofcyberia/palbios/pa11000.html>], haettu 25.6.2007.

Atran, Scott, Supporting Online Material for Scott Atran, 7.3.2003,
[<http://www.sciencemag.org/cgi/data/299/5612/1534/DC1/1/>], haettu 16.5.2007.

Avihai, Hillel, *Aviation Terrorism: From Bargaining Chip to Strategic Agent*, *International Policy for Counter Terrorism (ICT)* 20.2.2007,
[<http://www.ict.org.il/index.php?sid=119&lang=en&act=page&id=10305&str=aviation%20terrorism>], haettu 11.3.2007.

Azani, Eitan, *Hizballah: A Pragmatic Terror Organization of Global Reach*, *ICT* 20.7.2005,
[<http://www.ict.org.il/index.php?sid=119&lang=en&act=page&id=5209&str=azani>], haettu 9.4.2006.

Beyler, Clara, *Messengers of Death, Female Suicide Bombers*, *ICT* 12.2.2003,
[<http://www.ict.org.il/index.php?sid=119&lang=en&act=page&id=10728&str=messengers%20of%20death>], haettu 25.3.2004.

Brackman, Nicole, *Palestinian Refugees in Lebanon, A New Source of Cross-Border Tension?*, *ICT* 1.6.2000,
[<http://www.ict.org.il/index.php?sid=119&lang=en&act=page&id=5384&str=palestinian%20refugees%20in%20Lebanon>], haettu 9.4.2006.

Casualties Database, *ICT*, [http://www.ict.org.il/arab_isr/incidentresults/], haettu 8.4.2006.

Charter of Allah: The Platform of the Islamic Resistance Movement (Hamas), *ICT* 1988,
[<http://www.ict.org.il/articles/>], haettu 30.3.2006.

Country Study: Lebanon, Library of Congress, [<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/lbtoc.html>], haettu 11.6.2007.

Demographics of Lebanon,
[http://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Lebanon#Religious_groups_of_Lebanon], haettu 11.6.2007.

- Erlich, Reuven, *Significance of Israel's Decision on UN Security Council Resolution 425*, ICT 14.5.1998, [<http://www.ict.org.il/index.php?sid=119&lang=en&act=page&id=5474&str=significance%20of%20israel>], haettu 9.4.2006.
- FigheI, Jonathan, *Top Muslim Clerics Endorse Suicide Attacks*, 12.1.2002, [<http://212.150.54.123/articles/articledet.cfm?articleid=424>], haettu 9.4.2006.
- FigheI, Yoni; Shahar, Yael, *Al-Qaida-Hizballah Connection*, ICT 26.2.2002, [<http://www.ict.or.il/articles/articledet.cfm?articleid=425>], haettu 9.4.2006.
- Ganor, Boaz, *Hamas – The Islamic Resistance Movement in the Territories*, ICT 25.4.1998, [<http://www.ict.org.il/index.php?sid=119&lang=en&act=page&id=5475&str=hamas%20the%20islamic%20resistance%20movement>], haettu 9.4.2006.
- Gambill, Gary G., *Hassan Nasrallah, Secretary-General of Hizbollah*, Middle East Intelligence Bulletin, vol. 6, no. 2, 2004. [http://www.meib.org/articles/0402_ld.htm], haettu 9.4.2006.
- Ganor, Boaz, *Suicide Terrorism: An Overview*, ICT 15.2.2000, [<http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=128>], haettu 9.4.2006.
- Hafez, Mohammed M., *Manufacturing Human Bombs: Strategy, Culture, and Conflict in the Making of Palestinian Suicide Terrorism*, National Institute of Justice, 2004. [www.utexas.edu/cola/depts/government/content/events/workshop_papers/hafez.pdf], haettu 9.4.2006.
- Hamas (Islamic Resistance Movement)*, ICT, [<http://www.ict.org.il/organizations/>], haettu 10.11.2005.
- Hamas*, [<http://en.wikipedia.org/wiki/Hamas>], haettu 12.6.2007.
- Hamas Leadership, Abd al-Aziz Rantisi*, Israel Ministry of Foreign Affairs, 10.6.2003, [http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2000_2009/2003/6/The%20Hamas%20leadership%20-%20Abd%20al-Aziz%20Rantisi], haettu 25.6.2007.
- Hamasin viralliset internet-sivut* (englanniksi), [<http://www.palestine-info.co.uk/en/>], haettu 30.1.2008.
- Hezbollah*, [<http://en.wikipedia.org/wiki/Hezbollah>], haettu 12.6.2007.
- Hezbollah Leader Speaks Out*, CBS News, haastattelijana Dan Rather, 17.4.2002, [<http://www.cbsnews.com/stories/2002/04/17/eveningnews/main506497.shtml>], haettu 25.6.2007.
- Hizballah (Party of God)*, ICT, [<http://www.ict.org.il/organizations/>], haettu 10.11.2005.
- Hizballah Program*, ICT 1988, [<http://www.ict.org.il/articles/>], haettu 30.3.2006.
- Hizballahin viralliset internet-sivut* (englanniksi), [<http://english.hizbollah.org/>], haettu 30.1.2008.

Israel Security Agency's 2006 Report, ICT 10.2.2007, [<http://www.ict.org.il/apage/9927.php>], haettu 11.3.2007.

Kramer, Martin, *Oracle of Hizbullah: Sayyid Muhammad Husayn Fadlallah* (osat 1 & 2), ei kirjoituspäivää tai vuotta, (perustuu samannimiseen pidempään artikkeliin, joka ilmestyi teoksessa Appleby, R. Scott (toim), *Spokesmen for the Despised, Fundamentalist Leaders of Middle East*, 1997), [<http://www.geocities.com/martinkramerorg/Oracle1.htm>], haettu 25.6.2007.

McGirk, Tim; Hamad, Jamil; Klein, Aaron J., *Palestinian Moms Becoming Martyrs*, Time 3.4.2007, [<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1617542-2,00.html>], haettu 25.6.2007.

Middle Eastern Conflict Statistics Project, ICT, [http://www.ict.org.il/casualties_project/], haettu 16.4.2006.

Mishal, Shaul; Sela, Avraham, *Hamas: A Behavioral Profile*, 1.1.1997, [<http://212.150.54.123/articles/articleDet.cfm?articleid=11>], haettu 9.4.2006.

Moubayed, Sami, *Man in Nasrallah's Shadow: A Profile of Sheikh Naim Qasim*, Terrorism Focus, vol. 3, no. 33, 2006. [<http://www.jamestown.org/terrorism/news/article.php?articleid=2370111>], haettu 25.6.2007.

Palestiinan alueen historiaa, [<http://www2.helsinginsanomat.fi/kronot/palestiina/>], haettu 8.4.2004.

Palestine Red Crescent Society, [http://www.palestinercs.org/crisistables/table_of_figures.htm], haettu 11.6.2007.

Participation of Children and Teenagers in Terrorist Activity during the "Al-Aqsa" Intifada, Israel Ministry of Foreign Affairs, 30.1.2003, [http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2000_2009/2003/1/Participation+of+Children+and+Teenagers+in+Terrori.htm], haettu 23.3.2007.

Paz, Reuven, *Hamas Expanding its Activity in the Lebanese Palestinian Refugee Camps*, ICT 22.12.1998, [<http://www.ict.org.il/index.php?sid=119&lang=en&act=page&id=5400&str=hamas%20expanding>], haettu 9.4.2006.

Paz, Reuven, *Hamas Analyzes its Terrorist Activity*, ICT 21.12.1999, [<http://www.ict.org.il/index.php?sid=119&lang=en&act=page&id=5388&str=hamas%20analyzes>], haettu 9.4.2006.

Paz, Reuven, *Targeting Terrorist Financing in the Middle East*, ICT 23.10.2000, [<http://www.ict.org.il/index.php?sid=119&lang=en&act=page&id=5231&str=targeting%20terrorist%20financing>], haettu 9.4.2006.

Population Statistics, Demographics of Israel-Palestine, [<http://www.israelipalestinianprocon.org/populationpalestine.html>], haettu 27.12.2007.

Role of Palestinian Women in Suicide Terrorism, Israeli Ministry of Foreign Affairs, 30.1.2003, [http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2000_2009/2003/1/The%20Role%20of%20Palestinian%20Women%20in%20Suicide%20Terrorism], haettu 23.3.2007.

Schweitzer, Yoram, *Search for Justice: The Lessons of AMIA*, ICT 17.7.2001, [<http://www.ict.org.il/articles/>], haettu 9.4.2006.

Schweitzer, Yoram, *Hizballah, A Transnational Terrorist Organization*, ICT 1.9.2002, [<http://www.ict.org.il/articles/>], haettu 9.4.2006.

Security Council Urges Syria to Withdraw Troops from Lebanon, 19.10.2004, [<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=12263&Cr=lebanon&Cr1=syria>], haettu 11.6.2007.

Shahar, Yael, *Tragedy of Errors, The Investigation into the AMIA Bombing*, ICT 18.7.2001, [<http://www.ict.org.il/articles/>], haettu 9.4.2006.

Sharp Decline in Support for Suicide Bombing in Muslim Countries, Pew Global Attitude Project, 24.7.2007, [<http://pewglobal.org/reports/pdf/257.pdf>], haettu 5.8.2007.

Smick, Elisabeth, *Imad Mugniyah, Hezbollah's Elusive Mastermind*, Council of Foreign Relations, A Nonpartisan Resource for Information and Analysis, 17.8.2006, [<http://www.cfr.org/publication/11317/>], haettu 25.6.2007.

Statement of Hamas, ICT 9.4.1998, [<http://www.ict.org.il/documents/>], haettu 30.3.2006.

Statement of Hamas for the Negotiations with the Palestinian Authorities, ICT 25.6.1998, [<http://www.ict.org.il/documents/>], haettu 9.4.2006.

Webman, Ester, *Anti-Semitic Motifs in the Ideology of Hizballah and Hamas*, ICT 9.7.1998, [<http://www.ict.org.il/articles/>], haettu, 9.4.2006.

2006 Lebanon War, [http://en.wikipedia.org/wiki/2006_War], haettu 11.6.2007.

Luennot

Almaspour, Aliakbar, *Poliittinen islam, sen toiminnasta ja vaikutuksista maailmaan*, Tampereen Yliopisto, Poliittikan tutkimuksen laitos, 3.10.2006; 10.10.2006.

Kaplan, Jeffrey, *Fifth Wave of Modern Terrorism: The New Tribalism (From the Global to the Local)*, Tampereen Yliopisto, Terrorismiseminaari Poliittikan tutkimuksen laitos, 4.5.2007.

Masonen, Pekka, *Pohjois-Afrikan ja islamilaisen Espanjan historiaa vuoteen 1805 saakka*, Tampereen Yliopisto, Historiatieteen laitos, 8.11.2006.

Paastela, Jukka, *Terrorism: An Introduction*, Tampereen Yliopisto, Poliittikan tutkimuksen laitos, 5.10.2005.

Paastela, Jukka, *On Religion and Terrorism*, Tampereen Yliopisto, Poliittikan tutkimuksen laitos, 1.3.2006; 8.3.2006; 29.3.2006.

Paastela, Jukka, *On Terrorism in South Asia*, Tampereen Yliopisto, Poliittikan tutkimuksen laitos, 4.4.2007.

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat (HS), Ulkomaat, *Hamas-tv:n Mikki-kloonista ”marttyyri”*, 3.7.2007.

Helsingin Sanomat, Lyhyesti, *Irakin iskuissa kuoli yli 30*, 2.1.2008.

Helsingin Sanomat, Ulkomaat, *Kahden naisen itsemurhaiskut tappoivat yli 70 Irakissa*, 2.2.2008.

Helsingin Sanomat, Ulkomaat, *Israelilainen nainen kuoli terrori-iskussa*, 5.2.2008.

Helsingin Sanomat, Ulkomaat, *13 kuoli iskussa Sri Lankassa*, 5.2.2008.

Helsingin Sanomat, Ulkomaat, *Etsitty Hizbollah-johtaja kuoli pommi-iskussa Syyriassa*, 14.2.2008.

Helsingin Sanomat, Ulkomaat, *Hamasin lastenohjelman pupu hautoo koston Tanskalle*, 28.2.2008.

Hämeen Sanomat (HäSa), Ulkomaat, *Itsemurhaisku tappoi yhden Israelissa*, 5.2.2008.

TV-dokumentit

Jumalainen voitto, ohjaaja Toijonen, Vesa, 2006, suom. Peltonen, Sampsa, Yle Asiaohjelmat, esitetty 18.10.2006.

Kaapattuna, ohjaaja Brownstone, Mark, 2006, suom. Raskunen, Mirko, Yle Import, esitetty 28.2.2007.

Naiset itsemurhapommittajina, (alkuper. *Shahidas, femmes kamikazes de Palestine*), ohjaajat Victor, Barbara; Rossi, Stephanie, Ranska 2002, suom. Luova, Kirsti, Yle Import, esitetty vuonna 2004.

Päivä, jona päätin kuolla, (alkuper. *Der tag als ich ins paradies wollte, Der weg einer lebende bombe*), ohjaaja Schapira, Ester, Yle Import, esitetty vuonna 2006.

Vuosi Gazassa, ohjaajat Marchetti, Stephane; Mosquida Sebastien; Monchovet, Alexis, 2006, Yle Ulkolinja, esitetty 23.5.2007.

LIITE 1

Libanonin kartta

lähde:[<http://images.google.com/imgres?imgurl=http://www.geography-site.co.uk/pages/countries/atlas/maps/lebanon>]

LIITE 2

Israelin ja palestiinalaisalueiden kartta

lähde: [http://images.google.com/imgres?imgurl=http://www.countryseek.com/maps/palestine-map]